

Republikas Satversmes tiesas sēde

lietā Nr.2008-35-01

2009.gada 3.martā

Sēdi vada Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēdes priekšsēdētājs

Gunārs Kūtris.

G.Kūtris.

Lūdzu, sēdieties!

Sākam tiesas sēdi. Šodien tiks izskatīta lieta Nr.2008-35-01 „*Par likuma, „Par Lisabonas līgumu, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101.pantam*”.

Satversmes tiesas sastāvs:

tiesneši – **Kaspars Balodis, Aija Branta, Juris Jelāgins, Kristīna Krūma, Viktors Skudra,**

tiesas sēdes priekšsēdētājs – **Gunārs Kūtris,**

tiesas sēdes sekretāre – **Līva Rozentāle.**

Lietas dalībnieki:

pieteikuma iesniedzēju saraksts bija diezgan garš – Edgars Jansons, Raimonds Seņko, Aivars Graikstis, Uldis Vizbulis, Mārīte, Teivāne, Kristaps Bergmanis, Raimonds Rūtenbergs, Arvīds Kalme, Maija Smila, Māra Pastore, Olafs Brežinskis, Rihards Cicens, Valērija Mihailovska.

Sakiet, lūdzu, kas ir pieteikuma iesniedzēju pārstāvis? Vai pieteikuma iesniedzēji paši sevi pārstāv?

E.Jansons.

Es, Edgars Jansons, pārstāvu pats sevi kā pieteikuma iesniedzējs ar pirmo kārtas numuru jūsu sarakstā. Dokumenti jāuzrāda, ja?

G.Kūtris.

Jā, lūdzu, dokumentus.

B.Butulis.

Es pārstāvu konstitucionālās sūdzības iesniedzēju Olafu Brežinski.

L.Cakare.

Liene Cakare – pārstāvu iesniedzēju Uldi Vizbuli.

D.Skačkovs.

Iesniedzēju Mārīti Teivāni pārstāv zvērināts advokāts Dmitrijs Skačkovs. Bet, godājamā Satversmes tiesa, man uzreiz šajā sakarā ir viens pieteikums. Ir notikusi tehniska kļūda, manā rīcībā ir tikai pilnvaras parastā kserokopija. Es jau, tā sakot, pieņēmu mērus, lai man tiktu atgādāts apliecināts oriģināls, respektīvi, notariālā pilnvara. Un šajā sakarā es lūdzu vai nu pagaidām pieņemt šo kopiju, vai izsludināt pārtraukumu apmēram uz stundu, kamēr man tiks atgādāts oriģināls. Tā ir tehniska kļūda, es ļoti atvainojos.

G.Kūtris.

Tiesa, apspriežoties uz vietas nosprieda, ka mēs turpināsim tiesas sēdi, savukārt, kamēr jums nav pilnvaras, tikmēr jūs tiesas procesā šobrīd piedalīties nevarēsiet. Kad būs pilnvara, tad arī runāsi. Jo trīs pieteikuma iesniedzēju pārstāvji ir, un tas ir pietiekami.

Institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu pārstāvis. Lūdzu!

L.Liepa.

Godātā tiesa! Uz Latvijas Republikas Saeimas Prezidija pilnvaras pamata, kas ir iesniegta lietā – zvērināts advokāts Lauris Liepa.

G.Kūtris.

Šodien uz tiesas sēdi lietā ir aicinātas arī pieaicinātās personas. Un kā pieaicinātās personas lietā ir aicinātas: Latvijas Republikas Ministru kabineta pārstāvis.

G.Kūtris.

Pilnvarota ar normatīvo aktu. Paldies.

Tiesībsarga pārstāvis. Lūdzu!

(Uzvārdu nenosauc.)

Biznesa augstskola „Turība”, Publisko tiesību katedras profesors, juridisko zinātņu doktors Aivars Endziņš.

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes lektore, juridisko zinātņu doktore Annija Kārklīņa.

Viņa nav ieradusies, iesniegusi tiesai lūgumu, ka tiesas sēdes dienā nebūs Latvijā, atradīsies iepriekš plānotā darba braucienā ārzemēs un līdz ar to nav iespējams ierasties uz tiesas sēdi. Turklāt ar vienu no lietas pieteikuma iesniedzējiem ir tuvās radnieciskās attiecībās un līdz ar to viņa aicina tiesai viņu neuzklausīt, jo varētu rasties šaubas par viņas objektivitāti.

Tiesa piekrīt šādam atsaukumam.

Rīgas Juridiskās augstskolas prorektors Mārtiņš Mits.

Un Oksfordas universitātes doktorants Mārtiņš Paparinskis. Mārtiņš Paparinskis ir iesniedzis savu viedokli un arī viņš ir vēstulē lūdzis attaisnot viņa neierašanos sakarā ar to, ka viņam ir jābūt citā valstī pasākumā. Bet viņš ir iesniedzis savu viedokli un viņš lūdz šo savu viedokli arī izsniegt lietas dalībniekiem.

Tiesa, izvērtējot šo situāciju, nolēma atbalstīt šādu iespēju.

Lietas dalībnieki un pieaicinātās personas ir noskaidrotas.

Nākamais jautājums ir lietas dalībniekiem: vai jums ir kādi lūgumi tiesai? Lūdzu!

E.Jansons.

Nē, paldies, godātā tiesa, papildus lūgumu nav.

G.Kūtris.

Nevienam nav?

Tiesa ir saņēmusi no pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem pirms tiesas sēdes vairākus materiālus. Vai jūs uzskatāt, ka šie materiāli ir pievienojami lietai?

B.Butulis

Uzskatām, ka šie materiāli ir pievienojami lietai, jo attiecas uz lietas būtību un sekmēs lietas pareizāku un taisnīgāku izskatīšanu.

G.Kūtris.

Tātad tas būtu gan vairāku pieteikuma iesniedzēju paziņojums par pievienošanas pieteikuma iesniedzēju precizējumam.

Tālāk ir profesora Dītriha Mūrsvīka juridiskais atzinums vācu valodā un tā tulkojums latviešu valodā, kopsavilkums.

Sakiet, lūdzu, vai jūs varētu iedot latviski izlasāmu tulkojumu?

B.Butulis.

Šis ir tas tulkojums, kas mums ir pieejams un tāpēc šādu mēs iesniedzām Satversmes tiesai.

G.Kūtris.

Tiesai ir grūti saprast tekstu šādā latviešu valodas tulkojumā.

E.Jansons.

Tas ir atkarīgs no tulka.

G.Kūtris.

Sakiet, lūdzu, vai jums ir viena angļu valodā raksta tulkojums latviešu valodā?

B.Butulis

Nē, šobrīd nav.

G.Kūtris.

Kāpēc jūs tiesai neiesniedzāt tulkojumu, kā paredz Valsts Valodas likums?

B.Butulis.

Diemžēl mēs nespējam sagatavot šo tulkojumu.

G.Kūtris.

Sagatavojot lietu visus šos mēnešus.

Sakiet, lūdzu, vai pievienot lietai Kristīnes Jarinovskas viedokli?

B.Butulis.

Jā, uzskatām, ka Kristīnes Jarinovskas viedoklis ir pievienojams lietai.

G.Kūtris.

Jūsu vēstulē ir norādīti divi Jarinovskas viedokļi. Vai ir viens? Mēs esam saņēmuši tikai vienu.

B.Butulis.

Jā, ir viens Jarinovskas viedoklis un dzīves gājums.

G.Kūtris.

Paldies. Un sakiet, kāda nozīme būs šīs lietas izskatīšanā Kristīnes Jarinovskas autobiogrāfijai?

B.Butulis.

Tā norāda uz viņas kompetenci viedokļa sniegšanā par konkrēto jautājumu un darbību valsts pārvaldes iestādēs.

J.Jansons

Es varu arī precizēt, kāpēc ir tikai autobiogrāfijas dati pielikti klāt. Ņemot vērā, ka es kā iesniedzējs paudu arī savu nostāju vai interpretāciju par 68.panta 4.daļu, kas ir pieteikumā bieži minēts, tad ir jāmin arī fakts, ka Kristīne Jarinovska pēc manā rīcībā esošās informācijas ir piedalījies un viena no aktīvākajām līdzdalībniecēm ir tajā darba grupā, kas tiešām izstrādāja 68.panta grozījumus tieši priekš tādiem gadījumiem, kāds ir Lisabonas līgums.

Paldies.

G.Kūtris.

Tātad B.Butulis vēl ir iesniedzis profesora Andra Runča atzinumu par Lisabonas līgumu, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu.

B.Butulis.

Jā, godājamā tiesa. Uzskatu, ka jautājums šeit jau ir par to, vai Lisabonas līgums veicina demokrātiju, ir nepieciešams arī politoloģijas asociētā profesora Andra Runča viedoklis un viņš var noderēt lietas taisnīgā izskatīšanā.

G.Kūtris.

Paldies.

Kāds ir viedoklis Saeimas pārstāvim par šo dokumentu pievienošanu? Vai jūs esat redzējis?

L.Liepa.

Iepazīstoties pirms mazāk kā kalendārās nedēļas ar lietas materiāliem, šādu dokumentu tajā nebija, līdz ar to atturos izteikt viedokli pēc būtības, iekams nebūs iespēja iepazīties ar piedāvātajiem dokumentiem.

Neliels precizējums. Pieteicējs vai nu kļūdās vai maldina tiesu, bet cienījamā juriste Jarinovska nebija darba grupā, kas izstrādāja Satversmes 68.panta grozījumus.

Ja būtu iespēja iepazīties ar šiem dokumentiem, tad, protams, esmu gatavs arī paust viedokli pēc būtības.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies.

Tiesa, apspriežoties uz vietas nolēma, ka lietas materiāliem var pievienot un attiecīgi, protams, kopiju izsniegt Saeimas pārstāvim, paziņojumu par pievienošanu pieteikuma iesniedzēju precizējumiem, var pievienot Kristīnes Jarinovskas viedokli par Satversmes 68.pantu, var pievienot Andra Runča atzinumu par Lisabonas līgumu.

Kamēr nav iedoti divu ārzemju autoru darbi iztulkoti latviešu valodā, mēs nevaram pieņemt citā valodā sagatavotu un neiztulkotu dokumentu. Latvijā tā ir noteikts.

Vai ir kāds lūgums Saeimas pārstāvim?

L.Liepa.

Jā, godātā tiesa! Tātad pieteicējs ir izmantojis savas procesuālās tiesības, arī Saeima vēlētos vispirms jau iesniegt jau pieminētās darba grupas protokolus, kuri ir nozīmīgi lietas izskatīšanā – tā tad Tieslietu ministrijas apliecināti sagatavoti noraksti, jo tie parāda tos apsvērumus, kādi darba grupai bija, gatavojot Satversmes grozījumus un precīzāk vēl 68.panta grozījumus, kuru izmantošanu šajā konstitucionālās sūdzības procesā arī sūdzības iesniedzēji ir lūguši tiesai vērtēt.

Kopā ar šiem atzinumiem ir arī jurista Egila Levita, tātad Latvijas pārstāvja Eiropas Kopienas Tiesā atzinums Tieslietu ministrijai par Satversmes grozījumu projektu sakarā ar Latvijas līdzdalību Eiropas Savienībā. Šis atzinums nav pieejams publiski, tas ir adresēts Tieslietu ministrijai un vērtē sagatavotos Satversmes grozījumus, tajā skaitā 68.panta grozījumus.

Lūdzu.

G.Kūtris.

Sakiet, lūdzu, kas traucēja Saeimai iesniegt šos materiālus lietas sagatavošanas laikā?

L.Liepa.

Godātā tiesa! Tātad, kas attiecas uz šo materiālu iesniegšanu, tad lēmumu par to iesniegšanu pieņēma tās pārstāvis, kuram pilnvara bija izsniegta tikai pagājušās nedēļas sākumā, precīzāk, pirmdien. Iepazīstoties ar lietas materiāliem pagājušās nedēļas vidū, tika secināts, ka ir nepieciešami vēl papildus materiāli, kuru lietā nav, tātad tur ir darba grupas ziņojums, taču pilnīgākam priekšstatam, it īpaši vērtējot atsevišķus argumentus, kurus ir izvirzījuši precizējumos arī sūdzības iesniedzēji vai to pārstāvji, Saeima uzskata par nepieciešamu pievienot šos papildu materiālus.

Man jāatvainojas, ka tādējādi mēs zināmā mērā kavējam procesu, taču, ņemot vērā, ka tik tikko Satversmes tiesa ir pieņēmusi lēmumu jau pievienot lietas materiāliem apjomīgus materiālus, mēs uzskatām, ka līdzsvarojot mēs varētu arī lūgt līdzīgu Satversmes tiesas attieksmi arī pret Saeimu.

G.Kūtris.

Paldies. Tiesa piekrīt pievienot lietas materiāliem šos divus dokumentus, kas ir apjomīgi. Jums ir sagatavotas kopijas?

Tiesa ir saņēmusi materiālus gan no pieteikuma iesniedzējiem, gan no institūcijas, kas ir izdevusi apstrīdēto aktu. Lai puses varētu iepazīties ar šiem materiāliem, cik ilgs laiks jums būtu nepieciešams?

L.Liepa.

Ja būtu iespējams, gribētu redzēt, kādi ir sūdzības iesniedzēju dokumenti, tad varētu izdarīt vismaz aptuvenu secinājumu.

E.Jansons.

Ja drīkst, lai sniegtu komentārus par iesniegtajiem materiāliem, kurus mēs neesam redzējuši, es saprotu, ka abas divas puses ir rīkojušās gandrīz līdzīgi, ne visai krietni, bet iesnieguši ir pēdējā brīdī materiālus un kaut kādā mērā varētu radīt tā saucamās vilcināšanās pazīmes. Uzskatu, ka mums pietiktu laika ar stundām divām, lai iepazītos ar materiāliem, kurus iesniegušu tā saucamie atbildētāju pārstāvji un tieši tikpat laika mēs varētu dot arī savu materiālu iepazīšanai Saeimas pārstāvim... jo es pieļauju, ka šis temats ir pietiekami zināms abām pusēm un nav noslēpums, ka katra puse ir gatavojusies pietiekami rūpīgi tikai tāpēc, ka ir iesaistīti arī advokātu spēki, kuri katra iespējamajos taktiskos gājienus ir jau atšifrējuši pirms tam. Uzskatu, ka nepieciešamība atlikt uz kaut kādu nākošo dienu faktiski nav.

Paldies.

L.Liepa.

Paldies par iespēju iepazīties ar iesniegtajiem dokumentiem. Ņemot vērā, ka šeit ir papildu materiāli, kas ir dažādi atzinumi, tajā skaitā arī ne valsts valodā, bet kas ir pats būtiskākais, proti, precizējumi, kas ir apjomīgi – tie pārsniedz 20 lappuses. Es uzskatu, ka man tiesības bezatbildīgi rēķināties tikai ar divām stundām, man būs nepieciešama viena vai vismaz vairākas dienas, jo šis viedoklis, protams, ir jāaskaņo arī ar Latvijas Republikas Saeimu. Es neuzņemos neiepazīties ar materiāliem pēc būtības, izteikt pārsteidzīgu viedokli.

G.Kūtris.

Pārtraukums uz desmit minūtēm apspriedei.

(Pārtraukums.)

G.Kūtris.

Tiesa apspriedās un secināja, ka tiešām abu lietas dalībnieku pārstāvji, lai gan nav apzināti, taču ir krietni novilcinājuši laiku ar materiālu iesniegšanu, tādējādi apgrūtinot gan tiesu, gan arī savstarpēji pienākumu pildīšanu. Taču mēs apzināmies taisnīgas tiesas vārdā, ka jums tie materiāli ir jāizpētī, jums ir jānoskaidro gan pieteikuma iesniedzēju viedoklis, lai varētu izteikt savus iebildumus, gan arī Saeimas pārstāvim ir jāzina Saeimas viedoklis attiecībā uz šiem jautājumiem, kas ir papildus argumentēti.

Tiesa apspriežoties nolēma tiesas sēdē izsludināt pārtraukumu līdz rītdienai. Rīt turpinām tiesas sēdi pulksten 10.00.

Aicinām lietas dalībniekus un pieaicinātās personas rīt ierasties uz tiesas sēdi pulksten 10.00.

Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēde
2009.gada 4.martā

Sēdi vada Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēdes priekšsēdētājs
Gunārs Kūtris.

G.Kūtris.

Turpinām tiesas sēdi.

Izskatām lietu Nr.2008-35-01 „*Par likuma, „Par Lisabonas līgumu, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101.pantam*”.

Abas puses ir iepazinušās ar vakar iesniegtajiem materiāliem.

Sakiet, lūdzu, vai pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem ir kādi lūgumi?

B.Butulis.

Godātā tiesa! Mums ir lūgums par uzstāšanās laika pagarināšanu.

G.Kūtris.

Par to runāsim tad, kad nonāksim pie lietas skatīšanas pēc būtības.

Skačkova kungs ir iesniedzis pilnvaru tiesai?

D.Skačkovs.

Šis jautājums nebija grūti atrisināms.

G.Kūtris.

Paldies. Vai Saeimas pārstāvim ir kāds lūgums?

L.Liepa.

Godātā tiesa! Saeimai šobrīd nav nekādu papildus lūgumu, ja neskaita tikai to, kas ir norādīts arī jau mūsu iesniegumā. Proti, tas ir par šīs lietas, kā saka, izskatīšanas pamatojumu nepieciešamību vispār, kā tas arī jau ir norādīts Saeimas atbildes rakstā. Saeima uzskata, ka konkrētajā procesā tiesvedība ir izbeidzama. Un ja to būtu jāuzskata pie lūgumiem, tad es esmu gatavs tūlīt izklāstīt argumentus, vai arī pretējā gadījumā gaidīt, kamēr tiesa dos man šādu iespēju.

G.Kūtris.

Vai jūsu argumentos par izbeigšanu būs kaut kas jauns, salīdzinot ar atbildes rakstā rakstīto?

L.Liepa.

Atbildes rakstā jau ir norādīts pamatiemesls – viens no iemesliem, kāpēc mēs uzskatām, kāpēc šī lieta ir izbeidzama nemaz neuzsākot skatīt to pēc būtības.

Otrs arguments ir saistīts ar to, tāpat faktiski tie abi divi ir jau minēti atbildes rakstā. Tie tiks izvērsti, lielā mērā pamatojoties arī uz eksperta vakar mums iesniegtā Mārtiņa Paparinska atzinumu, kur ir faktiski tālāk pamatota šī ideja, ko Saeima ir jau izklāstījusi. Es esmu gatavs to izklāstīt šobrīd, bet var arī, protams, kopā ar paskaidrojumiem.

G.Kūtris.

Lūdzu, argumentējiet savu viedokli.

L.Liepa.

Paldies, godājamā tiesa.

Divi pamatiemesli, kāpēc Saeima uzskata, ka šī lieta faktiski ir izbeidzama.

Pirmkārt, konstitucionālās sūdzības iesniedzējs nav izmantojis likumā paredzētās tiesības un otrkārt, tādad pieteikums neatbilst konstitucionālās sūdzības kritērijiem.

Par pirmo argumentu pavisam īsi. Satversmes tiesas likuma 19.2.panta pirmajā daļā noteikts, ka konstitucionālo sūdzību tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai.

Kā redzams no augstāk minētā likuma panta, konstitucionālās sūdzības vienīgais mērķis ir aizsargāt personas publiskās subjektīvās tiesības. Pamattiesības. Arī tiesību doktrīnā ir atzīts, ka sūdzību, ko konstitucionālās kontroles institūcijai iesniedz persona, kuras nolūks nav aizsargāt savas subjektīvās konstitucionālajā līmenī garantētās pamattiesības, ir traktējama kā *actio popularis* jeb populārsūdzība, kā tas norādīts doktores Rodiņas rakstā „Likums un tiesības” 2004. gada 6.numurā. Un attiecīgi šādu sūdzību izskatīšana nav Satversmes tiesas kompetencē.

Tāpat jāņem vērā, kas konstitucionālo sūdzību var iesniegt tikai tad, ja ir izmantoti visi vispārējie tiesību aizsardzības līdzekļi, vai arī, ja tiesa konstatē, ka šādi vispārējo tiesību aizsardzības līdzekļu nav.

Iepazīstoties ar konstitucionālās sūdzības saturu, vēl jo vairāk tādad ar konstitucionālās sūdzības precizējumiem lietā 2008-35-01 mēs redzam, ka konstitucionālās sūdzības iesniedzēji uzskata, ka apstrīdētā norma, proti, likums „Par Lisabonas līgumu, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu”, turpmāk tekstā es lietošu saīsināti, Lisabonas līguma apzīmējumu, proti, ka šis likums neatbilst Latvijas Republikas Satversmes 101.panta, jo tādad šāda satura starptautiskais līgums varēja tikt pieņemts un apstiprināts tikai ar tautas nobalsošanu. Tā norāda konstitucionālās sūdzības iesniedzēji.

Attiecīgi konstitucionālās sūdzības iesniedzēji uzskata, ka ir aizskartas to tiesības uz līdzdalību un viedokļa paušanu.

Satversmes 78.pants paredz, ka vienai desmitai daļai vēlētāju ir tiesības iesniegt Valsts prezidentam Satversmes grozījumu projektu vai pilnīgi izstrādātu likumprojektu, kuru prezidents nodod Saeimai. Saeimā nav saņemts likumprojekts līdz pat šai dienai, vai Satversmes grozījumu projekts par Lisabonas līguma apstiprināšanu tautas nobalsošanā. Tādēļ ir secināms, ka konstitucionālās sūdzības iesniedzēji nav izmantojuši šīs likumā paredzētās tiesības un attiecīgi konstitucionālās sūdzības pamattiesību aizskārumš nav konstatējams.

Šo lūgumu mēs pamatojam arī uz Satversmes tiesas līdzšinējiem lēmumiem, proti, Satversmes tiesas kolēģija līdzīgā lietā, kurā konstitucionālās sūdzības iesniedzējs bija lūdzis vērtēt Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu atbilstību vairākiem Satversmes pantiem, Satversmes tiesas kolēģija norādīja uz sekojošo, citēju: „Pieteikuma iesniedzēja tiesības uz līdzdalību un viedokļu paušanu varētu būt aizskartas, ja pieteikuma iesniedzējs būtu izmantojis Satversmes 78.pantā paredzētās tiesības iesniegt likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu par robežlīguma apstiprināšanu tautas nobalsošanā, taču Centrālā vēlēšanu

komisija vai Saeima būtu atteikusies šo iesniegto projektu izskatīt.” Tā norādīts kolēģijas 2007.gada 26.aprīļa lēmumā, pieteikuma reģistrācijas numurs 35-2007.

Arī konkrētajā lietā konstitucionālās sūdzības iesniedzēji nav izmantojuši Satversmē paredzētās tiesības, līdz ar to nevar tikt konstatēts to pamattiesību aizskārums un tiesvedība lietā tāpēc ir jāizbeidz.

Otrs iemesls. Pieteikums neatbilst konstitucionālās sūdzības kritērijiem. Papildus iepriekš minētajiem argumentiem, ir jāņem vērā tas, ka Lisabonas līgums, ar ko groza līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu, nav stājies spēkā. Šodien to ir ratificējušas tikai 19 no dalībvalstīm. Īrijā līguma ratifikāciju obligātajā referendumā vēlētāji noraidīja un nav zināms, kad paredzēta tautas nobalsošana. Tātad mēs nevaram prognozēt, kad šis šobrīd spēkā neesošais akts, Lisabonas līgums, varētu stāties spēkā.

Savā sūdzībā konstitucionālās sūdzības iesniedzēji norādījuši sekojošo: tiesību aizskārums ir pastāvošs, neskatoties uz to, vai un kad Lisabonas līgums stāsies spēkā vai nemaz nestāsies spēkā, jo aizskārums ir noticis, pieņemot likumu par Lisabonas līgumu, ar ko groza līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu, kas ir stājies spēkā 2008.gada 29.maijā.

Šādam apgalvojumam nevar piekrist, jo, piemēram, ne nosacījumi par lēmuma pieņemšanu kopienā, ne noteikumi par Eiropas Komisijas locekļu iecelšanu, uz ko lielā mērā balstās konstitucionālās sūdzības iesniedzēji, nestājas spēkā līdz ar Lisabonas līguma ratifikāciju Latvijā, tātad ar Latvijas nacionāla likuma pieņemšanu, bet gan ar tā pieņemšanu visās Eiropas Savienības dalībvalstīs. Tādējādi no tā izrietošās it kā, tiek apgalvots, negatīvās sekas un iespējama personu pamattiesību aizskārums var rasties tikai pēc šī akta stāšanās spēkā.

Sūdzība par Lisabonas līguma pieņemšanas procedūru pārkāpumiem brīdī, kad pats līgums pēc būtības nav stājies spēkā, ir drīzāk vērsta uz vispārējās kārtības un likumdevēja prestiža aizsargāšanu nevis konstitucionālās sūdzības iesniedzēju konkrētu pamattiesību aizskārumu novēršanu un tādējādi šāds pieteikums atbilst atkal jau *actio popularis* jeb populāras sūdzības raksturam, ko, saskaņā ar Satversmes tiesas likumu, persona Satversmes tiesā iesniegt nevar.

Tieši augstāk analizētā konstitucionālās sūdzības mērķa dēļ Latvijā persona nevarētu būt arī par preventīvās konstitucionālās sūdzības iniciētāju un brīdī, kad nākotnē iespējama personu pamattiesību aizskārums ir tikai teorētiska varbūtība, konstitucionālā sūdzība Satversmes tiesā nevar tikt iesniegta.

Iepriekš minēto... tātad, kā arī ņemot vērā to, kas ir sacīts, kā arī atsaucoties uz iepriekšminēto Satversmes tiesas lēmumu, saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 29.panta pirmās daļas 3.punktu Saeima lūdz Satversmes tiesu tiesvedību lietā Nr.2008-35-01 izbeigt.

G.Kūtris.

Paldies. Sakiet, lūdzu, vai pieteikuma iesniedzējiem ir kādi argumenti pret šādu priekšlikumu?

B.Butulis.

Jā, godāta tiesa, ir argumenti pret šādu priekšlikumu.

Pirmkārt, principā šāds priekšlikums bija jāiesniedz rakstveidā. Šobrīd šeit ir papildus jauna argumentācija ietverta. Pirmkārt, mēs vēlētos lūgt pārtraukumu, lai sagatavotos sniegt savus argu-

mentos pret šo argumentāciju. Taču, ja godājamā tiesa pārtraukumu nedos, tad mēģināšu sniegt pretargumentus uzreiz.

G.Kūtris.

Materiālus esat lasījuši un iepazīnušies. Šie argumenti bija minēti arī Saeimas atbildes rakstā.

B.Butulis.

Nebija izvērsti.

G.Kūtris.

Tiesas zāle tāpēc ir, lai izvērstu un jūs dotu atbildi.

B.Butulis.

Jā, tad mēģināšu sniegt pretargumentus pret Saeimas pārstāvja sniegtajiem argumentiem par to, ka lieta izbeidzama.

Lieta nav izbeidzama, jo Satversmes 101.pants paredz, ka pilsoņiem ir tiesības piedalīties valsts darbā likumā noteiktajā kārtībā. Šeit skaidri un gaiši ir norāde uz citām normām, tajā skaitā uz tām tiesību normām, kas regulē tautas nobalsošanu.

Strīds jau nav par to, ka Lisabonas līgums vēl nav stājies spēkā, taču likums par Lisabonas līgumu ir stājies spēkā 2008.gada 29.maijā. Šā līguma 4.pantā ir pateikts, ka līgums stājas spēkā nākošajā dienā pēc tā izsludināšanas un tā tas arī ir noticis.

Šobrīd Latvija ir pateikusi beznosacījumu „jā” un no Latvijas darbībām nav atkarīga vairs Lisabonas līguma spēkā stāšanās. Neviena šāda darbība nav nepieciešama, lai Lisabonas līgums stātos spēkā.

Tāpēc jau pieņemot šo te likumu par Lisabonas līgumu jeb Lisabonas līguma ratifikācijas likumu, ir aizskartas tiesības piedalīties tautas nobalsošanā, jo visa pieteicēju konstitucionālā sūdzība ir vērsta uz to, ka šāds likums stāties spēkā, nevis līgums, bet likums stāties spēkā varēja tikai tautas nobalsošanas ceļā.

Un kas attiecas uz argumentiem par to, ka pieteicēji nav vērsušies kā viena desmitā daļa ar izstrādātu likumprojektu, šis te nav uzskatāms par aizsardzības līdzekli Satversmes 19.panta izpratnē, konkrēti katra konstitucionālās sūdzības iesniedzēja aizsardzības līdzekli, jo šis te tiesības ir paredzētas tikai noteiktam pilsoņu kopumam.

Tāpēc jebkurā gadījumā šis ir vienīgais veids šobrīd šeit, kā konstitucionālās sūdzības iesniedzēji var aizsargāt savas tiesības piedalīties tautas nobalsošanā. Un apstāklis, ka šis te tiesības vienlīdz attiecas uz konstitucionālās sūdzības iesniedzējiem, kā arī uz citiem Latvijas pilsoņiem, nav uzskatāmas par tādu, kas padarītu šo te konstitucionālo sūdzību par *actio popularis*, jo šis vienlaicīgi ir katra konstitucionālās sūdzības iesniedzēja subjektīvās tiesības piedalīties tautas nobalsošanā.

G.Kūtris.

Tiesa pasludina pārtraukumu līdz 10.30.

(Pārtraukums.)

E.Jansons.

Es varbūt vēlētos tomēr vēlreiz pateikt savu vārdu, jo man liekas, ka daži argumenti nav pieņemti vērā tikai tāpēc, ka mēs viņus noklusējam.

Ja vēlaties vēlēt vienu minūti, tad es ātri viņus izklāstīšu. Man liekas, ka tas ir būtiski.

G.Kūtris.

Par to pašu?

E.Jansons.

Jā, par to pašu.

G.Kūtris.

Paldies. Tiesa turpina lietas izskatīšanu. Tiesa, izskatot šo lūgumu, nolēma turpināt lietvedību.

Sakarā ar to, ka vairāk lūgumi no pusēm nav iesniegti, pārejām pie lietas izskatīšanas pēc būtības.

Tiks nolasīts tiesneša ziņojums.

K.Krūma.

2008.gada 19.septembrī pēc Edgara Jansona, Raimonda Seņko, Aivara Graigsta, Ulda Vizbuļa, Mārītes Teivānes, Kristapa Bergmaņa un Raimonda Rūtenberga, kā arī Arvīda Kalmes, Maijas Smilas, Māras Pastores, Olafa Brežinska, Riharda Cicena un Valērijas Mihailovskas pieteikuma Satversmes tiesā tika ierosināta lieta „Par likuma, „Par Lisabonas līgumu, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101.pantam”.

Latvijas Republikas Saeimas atbildes rakstus Satversmes tiesa saņēma 2008.gada 22.oktobrī.

Lietas sagatavošanas gaitā papildus tika pieprasīti paskaidrojumi un dokumenti no pieteikuma iesniedzējiem, Latvijas Republikas Saeimas, Ministru kabineta un Tiesībsarga. Minētās personas atbildes ir iesniegušas. Saņemtās atbildes kopā ar papildus iesniegtajiem dokumentiem pievienotas lietai.

Lietai pievienoti arī normatīvo aktu teksti un citi materiāli.

Par pieaicināto personu lietā atzīts Biznesa augstskola „Turība” Publisko tiesību katedras profesors, juridisko zinātņu doktors Aivars Endziņš, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes lektore, juridisko zinātņu doktore Annija Kārkliņa, Rīgas Juridiskās augstskolas prorektors, Lundas Universitātes doktorants Mārtiņš Mits un Oksfordas Universitātes doktorants Mārtiņš Paporinskis.

Lēmums par lietas nodošanu izskatīšanai pieņemts 2009.gada 19.janvārī.

Lietas dalībniekiem par tiesas sēdi ir paziņots rakstiski 2009.gada 29.janvārī.

Paziņojums par lietas izskatīšanu publicēts laikrakstā „Latvijas Vēstnesis” Nr.17 2009.gada 30.janvārī.

Ar visiem lietas materiāliem iepazīnušies pieteikuma iesniedzēja Olafa Brežinska pārstāvis Benno Butulis un Latvijas Republikas Saeimas Prezidija pilnvarotais pārstāvis zvērināts advokāts Lauris Liepa.

G.Kūtris.

Vai tiesnešiem ir jautājumi ziņotājam? Nav. Paldies.

Tālāk vārds tiek dots pieteikuma iesniedzēju pārstāvim. Tātad jūs savstarpēji vienojieties, kurš pirmais un kurš tālāk runā.

Saskaņā ar jūsu iepriekš tiesā iesniegto rakstveida lūgumu noteikt garāku uzstāšanās laiku, jums ir zināms Satversmes tiesas likums. Satversmes tiesas likuma 28.pantā ir noteikts, ka lietas daļbniekiem ir tiesības uzstāties 30 minūtes.

Tiesa, izskatot šo jūsu lūgumu, lūdz iekļauties 45 minūtēs kopā. Neatkārtojiet argumentus.

E.Jansons.

Godātā tiesa! Godātie klātesošie! Man ir patiens prieks, ka mēs tomēr turpinām šo lietas izskatīšanu, jo pēdējais vārds tik un tā pieder tautai. Līdz ar to Saeimai tika dots tāds liels žests uzstāties kā pirmajiem. Man liekas, ka lietu kārtība tomēr ir nedaudz savādāka, vismaz citās tiesās.

Es būšu diezgan īss un lakonisks tikai tāpēc, ka acīmredzot tiesu debatēs mēs vēl spēsīsim izteikt savus garākus argumentus.

Bet pirms tam es tomēr gribētu novērst vienu nelielu lietu, kas mani aizskāra pagājušajā reizē, respektīvi, vakar, ka es ar savu personīgo nostāju it kā esmu maldinājis tiesu, vai teicis nepatiesību.

Attiecībā par iesniegto ekspertu atzinumu, kas saucās Kristīne Jarinovska. Man liekas, ka Saeimas pārstāvis nedaudz pārspīlēja viņas nebūtiskumu, jo arī vakar viens no Saeimas deputātu pārlīgiem ir izplatījis viņas līdzdalību gan Lisabonas līguma apspriešanā, gan arī tā saucamajos Satversmes grozījumos, plus mēs neesam iesnieguši tikai tāpēc, ka mūsu rīcībā nav tas oriģināleksemplārs, es varu tikai uzrādīt kā kopiju, ka tiešām...

G.Kūtris

Jūsu laiks iet uz beigām.

E.Jansons.

Jā, es sapratu. Vienu minūti tas prasīs. Kā eksperts Kristīne Jarinovska faktiski bijusi uz vadības līguma tajā darba grupā, kas izstrādāja 68.panta tā saucamos grozījumus jeb tā saucamo filozofisko juridisko pamatojumu.

Jā, godātā tiesa! Es esmu viens no trim iesniedzējiem un uzskatu, ka man tādas tiesības ir tikai tāpēc, ka likums par Lisabonas līguma ratifikāciju viņš jau ir stājies spēkā, jo prezidents viņu ir izsludinājis un citas iespējas, ka vien vērsties Satversmes tiesā, faktiski man nav.

Mēģināšu atgādināt, tos dažus vēsturiskos aspektus, un tas varbūt mums ļaus iedziļināties tā saucamajā Satversmes kodolā. Satversmes kodolā, ko var lasīt jebkurš Latvijas iedzīvotājs un saprast viņu pēc gara un pēc būtības.

Varbūt citēšu vienu tādu ļoti interesanta cilvēka citātu, kā tad tapa Latvijas valsts, un tas ir Kārlis Ulmanis.

„Tagad, kad esam brīvi un vairs negaidām no augšas vai ārienes pabalstu un palīdzību, pašī veidosim savu dzīvi. Uzplauks atkal lauksaimniecība, mūsu rūpniecība un tirdzniecība, atjaunosies dzīvība visā mūsu dzimtenē vēl spilgtāk kā agrāk un pārspēs visu, kas līdz šim mums ir bijis. Pie šī darba varēs ņemt dalību visi Latvijas pilsoņi un varēs baudīt labumus, kas saistīti ar mūsu neatkarī-

bu. Visi pilsoņi, bez taupības izšķirības ir aicināti palīdzēt, jo visu tautību tiesības būs Latvijā nodrošinātas. Tā būs demokrātiska, taisnības valsts, kurā nedrīkst būt ne apspiešanas, ne netaisnības.”

Jāmin ir arī tas brīdis, kā tad notika Satversmes tapšana un 1918.gadā, ja es nemaldos, tad Satversmē bija divi galvenie panti – 1. un 2.

1. – suverēna valsts... tātad neatkarīga valsts. 2. – ka tautai pieder tomēr vara. Visi pārējie 12 panti bija faktiski nebūtiski vai tehniski un pēc tam šī te Satversmes sapulces vēsture attīstījās tā, ka tika dots uzdevums līdz pat 1922.gadam izstrādāt tā saucamo Satversmi visā tajā skaistumā un pieklājībā tā, lai viņa būtu lasāma arī tauta, ne tikai, teiksim, Saeimas deputātiem vai arī tiem, kas to ir ražojuši.

Un man ir jāmin tā diena, kad Satversmes sapulce 1922.gada 15.februārī tā arī noteica, ka galvenie pamati Satversmei ir sekojoši: Latvija ir brīva, neatkarīga, demokrātiska republika, kurā vara pieder Latvijas tautai un kuras valsts iekārtas un starptautiskā statusa maiņa, tas ir, pievienošanās kādai citai valstij, atteikšanās no suverenitātes un tā tālāk var izlemt tikai pati Latvijas tauta referendumā.

Tātad cilvēki, kas ir gatavojuši šo Satversmi, Satversmes būtībā ir ielikuši tā saucamo kodu un kodā jebkurš pārējais Satversmes pants ir jātulko caur šo prizmu. Tātad pievienošanās jebkādi valstij vai pievienošanās jebkādiem citiem tiesību aktiem, kas skar Latviju no ārienes, ir jātulko caur šo te prizmu.

Dabiski, ka Satversme ir cietusi zināmu neteiksim, ka deformāciju, bet attīstību, jo laiks ir mainījies un robežas arī faktiski kaut kādā mērā ir mainījušās. Un acīmredzot šis mūsdienu tulkojums ir nedaudz savādāks. Ir nedaudz savādāks, nekā to taisījuši tā saucamie „Satversmes tēvi”, bet manā skatījumā nedrīkst būt tāda situācija, ka tie, kas ražoja Satversmi, dod Dievs viņiem nodzīvot līdz šim laikam, būtu izlasījuši sekojošas rindas: tātad iet runa par Lisabonas līguma pieņemšanu vai tā saucamo likuma pieņemšanu par Lisabonas līguma ratifikāciju. Kā es jau teicu 2008.gada 8.maijā viņš bija pieņemts un 28.maijā izsludināts.

Un kā tad notika tā saucamā likuma pieņemšana? Ja Satversme tika ražota no 1918.gada līdz 1922.gadam... tad Lisabonas līgums tika pieņemts triecientempā. Un cilvēks, kas ir runājis, varētu teikt, bija tas gods runāt visas Saeimas deputātu vārdā, bija bijušais premjers Andris Bērziņš:

„Godātais Saeimas Prezidij! Godājamie kolēģi! Strādāsim ar dokumentu, kura reģistrācijas numurs ir tāds un tāds, ar likumprojektu „Par Lisabonas līgumu, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu”.

Godājamie kolēģi! Mums šis dokuments ir jāskata otrajā lasījumā. Jāteic, ka atbildīgā komisija par šo likumprojektu nav saņēmusi nevienu priekšlikumu vai papildinājumu... nevienu priekšlikumu vai papildinājumu... komisija vienbalsīgi ir pieņēmusi lēmumu virzīt šo dokumentu izskatīšanai otrajā un galīgajā lasījumā.

Kolēģi, es gribu pateikt un piebilst vienu. Šodien ir ļoti simboliska diena, šodien ir Eiropas diena, tāpēc būtu ļoti labi, ja mēs šajā Eiropas dienā nobalsotu par Eiropu, par to, ka Latvija atzīst jeb grozīt Lisabonas līgumu, kas būs pamats tam, lai Latvija un arī pati Eiropas Savienība turpmāk būtu strukturētāka, stabilāka, dinamiskāka, konkurētspējīgāka starp pārējiem lielajiem globālajiem spēlētājiem pasaules tirgū.”

Man liekas, ka arī intonācija nedaudz atšķiras no tās intonācijas, ko ir pievērsis savā runā Kārlis Ulmanis. Šeit iet runa par integrēšanos un neiet runa par tā saucamo neatkarību.

Ko es vēl vēlējos pateikt šajā sakarībā no tāda vēsturiskā vai filozofiskā pieskārienā ir tas, ka, kā jau es teicu, ritot laikam Satversme ir mainījusies, ir tikusi papildināta. Un ja mēs runājam par 68.pantu, vai tā saucamajiem 68.panta grozījumiem, kuri speciāli tika gatavo tādiem brīžiem, kur neviens nevarēja konkrēti pateikt, ne – kā tas sauksies, vai tā būs konstitūcija vai tas būs Lisabonas līgums, vai tas būs kaut kāds Māstrihtas vai kāds cits līgums, tātad bija ielikta norma, kas saucās, ka 50 deputātiem, pietiekami augsts sliekšnis, 50 deputātiem ir tāda tiesība izšķirt – nodot vai nenodot tautas nobalsošanai jebkuru tiesību aktu, ko paraksta Latvija, kas skar Latvijas 1. un 2.pantu. Un es par tādām tiesībām atceros vēl no 2005.gada, kad Latvija iestājās Eiropas Savienībā, lai gan neviens neuzrādīja tā saucamo iestāšanās līgumu. Bija nostādīts jautājums tikai „par” un „pret”, jo tauta nebija pietiekami izglītota vai arī nebija pietiekami informēta, lai saprastu, kādu aktu mēs parakstām. Es neapstrīdu iestāšanos Eiropas Savienībā, nekādā gadījumā. Es neapstrīdu arī Lisabonas līgumu, bet es apstrīdu to, ka pēdējā vārda tiesības tautai, parakstot Lisabonas līgumu vai tā saucamo likumu par Lisabonas līguma ratifikāciju, tomēr bija jāskatās tieši tādā izpratnē, kā es teicu – caur Satversmes kodolu 1., 2.pants un caur to, ka 68.panta grozījumi tapa tieši šādam brīdim, kas saucās „Lisabonas līguma ratifikācija”. Jā, tā norma ir pietiekami augsta – 50 deputāti. Bet nevar būt tādu argumentu, ka Saeima ir rīkojusies pēc tā saucamā balsojuma kārtības ruļļa, ka neviens deputāts neuzdrošinājās iesniegt jebkādu papildinājumu vai iesniegt ieteikumu tomēr apskatīties, kā tapa 68.pants, neiesniedza neviens no deputātiem priekšlikumu par to, vai tas skar Latvijas būtiskās nozares, vai tas skar Latvijas būtiskumu, vai tās līdzdalību Eiropas Savienībā, tad neatradās neviens, kurš varētu attiecināts būt uz 18.pantu Satversmē, kur deputātiem tiek uzlikts par pienākumu kalpot Latvijas tautai, stiprināt Latvijas neatkarību un demokrātiju pēc labākās apziņas un godaprāta. Tātad neatradās neviens no 50 vai 100 deputātiem, kurš savu godaprātu, apziņu plus zināšanas būtu tomēr ierosinājuši šai te komisijai apskatīt, vai šis jautājums par Lisabonas līguma ratifikāciju nebūtu jānodod tautas nobalsošanai. Es runāju tieši par to brīdi, kad man, kā teiksim, vienam no indivīdiem, bija tādas tiesības piedalīties tieši šī jautājuma izlemšanā un nekādā gadījumā Saeima nedrīkst tulkot šo normu kā ekskluzīvi savu prerogatīvu, ka viņai ir tiesības izlemt nodot vai nenodot un nobalsot pašiem vai nenobalsot. Manā skatījumā Saeimas uzticības kapitāls būtu daudz lielāks, ja viņa tomēr uzņemtos drosmi un nodotu šo jautājumu nobalsošanai. Līdz ar to nebūtu ne šīs tiesvedības, ne arī iespējamā nākošā tiesvedība, kura runā par to Lisabonas līgumā... vai, pareizāk sakot, likumā par Lisabonas līguma ratifikāciju, nav neviena atcēlējnoteikuma. Nav arī neviena noteikuma, kas pasaka, ka šis līgums stāsies spēkā neatkarīgi no mūsu gribas. Tātad likums ir izsludināts, viņš ir pieņemts, mēs sēžam un gaidām, ka pārējās Eiropas Savienības valstīs, tās ir palikušas trīs, nobalsos par Lisabonas līgumu piespiedu vai nepiespiedu kārtā un attiecīgi viņš stāsies spēkā. Tas nozīmē, ka tajā brīdī, kad viņš stāsies spēkā, es atkal kā indivīds vai viens no aktīvākajiem indivīdiem izmantošu savas tiesības, jo tas būs *post factum*.

Lielākā vērība ir jāpievērš manā skatījumā tam, ka Lisabonas līgums... es nedomāju, ka daudzi viņu ir lasījuši, varbūt šeit, zālē sēdošie ir lasījuši, bet tauta katrā gadījumā nav lasījusi, jo nenotika nekāda informācijas kampaņa. Tātad neviens iedzīvotājs, kurš pārstāv lielāko balsojuma kvorumu, nav bijis tik labi informēt, lai vispār saprastu, kas tas ir par zvēru – Lisabonas līgums. Tātad skaidrojošais darbs notika ministrijās, skaidrojošais darbs notika Saeimā, bet līdz tautai tā arī nonāca.

Un kas ir interesanti, kam ir jāpievērš uzmanība. Tik tiešām bija rakstīts par to saucamo, būtiskuma izmaiņām. Vārds „būtiskums”. Katram ekspertam var būt savs viedoklis, bet es vēlos pa-

teikt, ka Lisabonas līgums ir, tā saucamo, Latvijas kompetenču neatgriezenisks eksports. Ko tas nozīmē?

Mēs varam iedomāties situāciju no korporatīvās pārvaldes, ka ir kaut kāda kompānija, kas tiek reģistrēta no jauna – SIA Latvija un tagad SIA Latvija pārņem visu pārējo Latvijas uzņēmumu reģistrā dibināto kompāniju kompetenci un pēc tam viņa paskatās, kādu kompetenci atdod atpakaļ tām pārējām SIA, un kādu atstāt sev.

Kā piemēru varu minēt, ka šīs te kompetences, tās nav tikai kaut kādas kulturālās vērtības, ja. Tās ir kompetences, kas ir stratēģiski svarīgas valsts pašnoteikšanās tiesībām. Tātad tā ir ārpolitika, tā ir drošības politika, tā ir kopīgu tiesu sistēma un vēl 68 jomas. Kā piemēru varu minēt, vēl neiestājoties Eiropas Savienībā, mēs jau esam uzrāvušies uz tādu precedentu, kas saucās sodu precedents, ka pirms kādas nozares iznīcināšanas, faktiski tiek uzlikts sods un tiek dota izvēles iespēja. Vai nu samaksā dodu, vai nu novērš trūkumu. Piemērs nav tālu jāmeklē. Un es domāju, ka tā saucamā cukura ražošanas industrija vai tā saucamā zivsaimniecība ir cietusi tieši no tādiem te kompetences eksportēšanas trūkumiem, ka Latvijai vairs pašnoteikšanās tiesību par nozarēm vai viņu atbalstu faktiski nav.

Kā piemēru citu negatīvu varu minēt... kādu citu negatīvu piemēru varu minēt. Mēs visi esam redzējuši un dzirdējuši un klausījušies, ka mūsu sociāli neaizsargātam iedzīvotāju slānim – pensionāriem, ir grūti. Eiropā pēc Eurobarometra vai Eurostatistikas datiem, vidējā vai zemākā, zemākā pensija ir 507 lati. Latvijā vai, tā saucamajās, varu teikt, mazākuma tiesību dalībvalstīm vidējā pensija, teiksim, Latvijā, Lietuvā, Igaunijā ir 134 lati.

Es pabeigšu...

G.Kūtris.

Jūs kavējat savu laiku, jo jūs šobrīd runājat par pagātņi. Mēs runājam par Lisabonas līgumu.

E.Jansons.

Tieši tā, lai līdz viņam nonāktu, jārunā.

G.Kūtris.

Bet mēs nerunājam par šā brīža Eiropas Savienības stāvokli.

E.Jansons.

Godātā tiesa, vēl 2 minūtes un cienīšu jūsu laiku un arī savējo, ja.

Tātad, šajā Lisabonas līgumā neiet runa par tādas kompetences paņemšanu, kas būtu izdevīga Latvijas iedzīvotājiem. Ja tur būtu tāda kompetence, kas saucās arī vidējās pensijas paaugstināšana līdz Eiropas līmenim, pilnīgi iespējams, ka tas Lisabonas līgums ir ļoti būtisks un iet labā, pareizā virzienā.

Manā skatījumā, manā skatījumā tā ir nepareiza kāršu sadalīšana starp kompetencēm, kuras Eiropas Savienība vēlas paņemt un kuras nevēlās paņemt.

Man ir arī jāmin tāds fakts, ka, pieņemsim Ārlietu ministrija savā mandātā, kas viņiem tika uzticēts kā atbildīgai institūcijai par Lisabonas līguma informēšanu, ziņošanu Saeimai, ir faktiski maldinājusi sabiedrību, jo viņi uzskata, ka Lisabonas līgums pēc būtības ir alternatīva skalī un pretrunīgi vērtētajam Eiropas Konstitūcijas jeb Konstitucionālā līguma projektam. Visi tautā zina, ka Lisabonas līgums ir tas pats, kas tā pati Konstitūcija, kas tika izgāzta. To arī atzinuši daži Saeimas

deputāti, arī Paegle, kura ir pateikusi, ka faktiski Lisabonas līgums ir 90 procenti tas pats, kas iepriekšējā konstitūcija. Tātad vienprātības, tā saucamā, Ārlietu departamentā faktiski nav.

Otra lieta, kā ir maldināta tauta. Nākamā gada laikā dalībvalstīs tiks veiktas nepieciešamās nacionālās procedūras, lai līgums varētu stāties spēkā 2009.gadā. Latvijā Lisabonas līgumu ratificēs Saeima.

Ņemot vērā, ka Lisabonas līgums papildina Latvijas dalības nosacījumus, nevis tos maina, tautas nobalsošana nav nepieciešama, šobrīd vienīgi Īrija ir paziņojusi, ka par Lisabonas līgumu rīkos tautas nobalsošana, to pieprasa Valsts konstitūcija. Tātad Ārlietu ministrija faktiski maldinājusi tāda ziņā ir sabiedrību, ka jau savlaicīgi ielika kodu, ka nav nepieciešama tautas nobalsošana, bez liekas argumentācijas.

Un pēdējais, ko es gribēju pateikt, ka tomēr šeit ir pieaicināti vairāki eksperti un es dzirdu arī šodien, ka tie paši eksperti it kā jau raksta Saeimai tās saucamos ekspertu atzinumus. Man ir jāmin viens brīdis, kad... Es atvainojos, tūlīt būs... Man ir jāmin viens brīdis, ka tie paši eksperti, kas tiek lietoti arī kā Saeimas eksperti, 2004.gada 21.septembrī pasaka sekojošo.

Es citēju, tā lai nebūtu kaut kāda anotācija no manas puses.

Tātad tas ir tas pats Mārtiņš Paparinskis. Nu, lūk, šajā diskusijā par Eiropas Konstitūciju, līgumu, kur 90 procenti ir pārņemti Lisabonas līgumā, tātad Ārlietu ministrija saka, ka tas nav tas pats, kas Konstitūcija, bet eksperts, kuru lieto Saeima, saka, ka tomēr tas ir tas pats, kas iepriekšējā konstitūcija, par 90 procentiem.

Līgumā izteicās Latvijas Republikas Satversmes tiesas pieaicinātā persona, kas diemžēl uz tiesas sēdi nav varējusi ierasties.

Tātad, ko viņš saka. Pirmkārt, no juridiskā viedokļa tiek radīts jauns starptautisko tiesību subjekts – Eiropas Kopiena. Tātad, es kā indivīds, saprotu, ka mēs integrējamies, bez manas gribas... bez manas gribas, ar papildus līgumu saistībām, vienotā, jaunā valstī.

Otrs ir. Ja tas nav būtiski, tad kas ir būtiski? Es saprotu, ka būtiski ir tomēr pieturēties pie tās saucamā Satversmes koda, kas tika saražots 1918.gadā, pieņemts 1922. Un to prizmu mainīt nekādīgi nedrīkst, tātad viņas deformācija, tās prizmas deformācija, ir tikai interpretācijas un nekas cits. Un manā skatījumā Paparinskis pasaka vēl kaut ko.

Otrkārt. Visas Konstitūcijas vēstījums bija, ka tā tiks padarīta skaidrāka, saprotamāka, tuvāka sabiedrībai, vienkāršajam cilvēkam. Manuprāt, šis politiskais iemesls ļoti skaļi kliedz par to, lai indivīdam, respektīvi, man, kuram tas viss, kuram tas viss ir tuvāks, arī būtu iespēja teikt savu vārdu.

Treškārt. Konstitūcija jēdzieniski aizskar Satversmes 1. un 2.pantu. Šos svētos Satversmes pantus, šaubu nav, aizskart nedrīkst. Tātad, es neesmu, teiksim, liels lietpratējs visās konstitucionālās tiesībās, bet es saprotu vienu, ir kodols... ir kodols, kuram, nu, vienmēr jāskatās cauri, jo pārējie Satversmes panti ir aplikācija vai interpretācija. Un jebkurš pants, kas skar tā saucamās pašnoteikšanās tiesības vai demokrātijas deformāciju, ko es uzskatu par kompetenču eksporta neatgriezenisku nodošanu Eiropas Savienībai. Tā ir deformācija, nekas cits. Ir tiešs aizskārums man kā indivīdam.

Tieši tāpēc 101.panta izpratnē es arī vēros Satversmes tiesā ar lūgumu atcelt ne jau Lisabonas līgumu, bet atcelt Saeimas pieņemto likumu par Lisabonas līguma ratifikāciju. Nekas būtisks no tā nenotiks, nekas nemainīsies. Pasaule neapgāzīsies, bet tiks atgriezts tajā punktā, kurā viņam bija jābūt pareizi pieņemtam lēmumam.

Un manā izpratnē, man ir jāmin arī vēl viens papildus fakts un tā ir pēdējā lieta, ka Saeimai tomēr, kura šos tiesību aktus skatās, kura taisa, tā saucamās, komisijas, kur tiek izvērtēti jau ekspertu līmenī, kas ir pareizi, kas nepareizi, būtu loģiski, ka arī Saeimas pārstāvis vai Juridiskā biroja pārstāvis tomēr uzstājās. Manā skatījumā advokātu piesaistīšanai šādai lietai ir zināmā mērā jau zaudējuma pazīmes, ka vajadzīgs ir cilvēks, kas izbeidz tiesvedību.

Un uzskatu, ka šis nav tas brīdis... šis nav tas brīdis, kad tiesvedība ir jāizbeidz tikai tāpēc, ka būtiskuma aizskārums ir nākošo cilvēka uzdevums izstāstīt, tātad, kas būtiski būs mainījies attiecībā par nākotni.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies.

Lūdzu, kas nākamais.

B.Butulis.

Godātā tiesa, es runāšu ļoti īsi. Jā, es esmu pilnvarotā persona. Jansona kungs izklāstīja, kas viņu tieši aizskāra Lisabonas līgumā vai likumā „Par Lisabonas līgumu” kā privātpersonu. Es mēģināšu pieturēties vairāk pie juridiskas argumentācijas.

Tātad, pirmkārt, Satversmes... Pirmkārt, konstitucionālas sūdzības iesniedzējs uzskata, ka ir aizskarts Satversmes 2.pants ar likumu „Par Lisabonas līguma ratifikācijas likumu”. Šī te panta grozīšanas kārtība noteikta 77.pantā.

Rodas sākotnēji divi mulsinoši jautājumi. Pirmkārt, kā ir tulkojams šis te 77.pants kontekstā ar 73.pantu, kas aizliedz nodot līgumus ar ārvalstīm tautas nobalsošanai.

Otrkārt. Ko nozīmē 77.pantā ietvertā frāze „ja Saeima ir grozījusi” Uz šiem jautājumiem atbildes sniedzis Egils Levits, tas ir tiesību zinātnieks Egils Levits, savā atzinumā – piezīmes pie Satversmes 3.panta, kas atrodas robežlīguma lietā Satversmes tiesas rīcībā. Un šajā atzinumā ir runāts par Satversmes 3.panta grozīšanas kārtību, taču 2. un 3.panta grozīšanas kārtība, atbilstoši Satversmes 77.pantam, ir identiska. Tāpēc juridisku šķēršļu šī te ratifikācijas likuma nodošanai tautas nobalsošanai nav un, sistēma ir ietverta Satversmē. Un, kas arī būtu loģiski, jo, diez vai Satversmes tēvi, veidojot Satversmi, būtu paredzējuši iespēju, ka ar starptautisku līgumu var aizskart tautas suverenitāti.

Tātad, ko tas nozīmē Lisabonas līguma kontekstā?

Manuprāt, tas nozīmē to, ka Lisabonas līgums nav vērtējams atrauti no citiem Eiropas Savienības dokumentiem, proti, gan Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā, gan Lisabonas līgums vērtējams kontekstā, jo, iestājoties Eiropas Savienībā, pastāvēja divas galvenās teorijas. Pirmkārt, ir aizskarta tautas suverenitāte, otrkārt, nav aizskarta. Lai Latvija varētu iestāties Eiropas Savienībā, kas bija politisks lēmums, faktiski tika pamatots, ka suverenitāte aizskarta netiek. Tāpēc šobrīd, iestājoties Eiropas Savienībā, netika pārbaudīta šī te 2. un 77.panta procedūra, jo nobalsošana notika, tā saucamā, mazā referendumā kārtībā. Bija jāpiedalās pusei no iepriekšējās Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētāju skaita un „par” bija jānobalso pusei no tiem, kas piedalās.

Tātad nav pārbaudīta tautas suverenitāte Latvijas attiecībās ar Eiropas Savienību vispār šobrīd. Tātad šī te suverenitāte, protams, ir mainīgs jēdziens un var piekrist, ka viņai ir mainība laikā,

taču, pirmkārt, kas ir pats svarīgākais, tas ir juridisks jēdziens. Satversmē nav liekvārdības. Suverenitātei ir robežas un viņas ir izplūdušas, bet nosakāmas.

Šajā kontekstā, iepazīstoties un analizējot dažādus suverenitātes jēdziena... nezinu... izpaušmes doktrīnā, tieši kontekstā ar funkciju deleģēšanu pārvalstiskām organizācijām, ir tomēr zināmi kritēriji jāizvirza, kā mēs varam šīs funkcijas deleģēt, lai tomēr neaizskartu tautas suverenitāti. Un tos redakcionāli iespējams noformēt dažādi, bet uzskatu, ka pamati ir šādi.

Pirmkārt, nevar tikt aizskartas tautas izstāšanās tiesības no Eiropas Savienības šai gadījumā vai jebkuras pārnacionālas organizācijas, tas ir, tiesības paņemt deleģētās kompetences atpakaļ.

Otrkārt. Deleģētai ir jābūt daļai, tas nozīmē, ka Eiropas Savienības kontekstā šobrīd šo jautājumu var pagriezt otrādi, proti, vai ir kāds jautājums, kuru pēc Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā Latvija varēs izlemt atsevišķi, ja Eiropas Savienības ietvaros tiks nolemts regulēt šo jautājumu vienoti, ņemot vērā jau iepriekš deleģētās kompetences. Un šobrīd pēc Lisabonas līguma deleģētās kompetences un, saliekot šo visi kopā, uzskatu, ka šādi jautājumi būs, ja būs, būs patiešām maz un ne maznozīmīgi.

Treškārt. Šai daļai jābūt pietiekami noteiktai. Nevar deleģēt kompetences, kuras ir formulētas gaužām neprecīzi, kuras faktiski pati Eiropas Savienība izlemj, kas tad ir viņas kompetencē un nav. To, kas ir Eiropas Savienības kompetencē un kas nav, nosaka konkrētā strīdus gadījumā Eiropas Kopieniu tiesa, kas sevi pasludinājusi par Eiropas Savienības integrācijas motoru. Jāuzdod retorisks jautājums, kādēļ šis integrācijas motors varētu lemt, ja viņam tiktu uzdots jautājums, vai kāda kompetence ir dalībvalsts, vai tomēr pašas Eiropas Savienības kompetencē.

Bez tam, atbilstoši Satversmes 68.panta otrajai daļai vienīgais nolūks, kādā vispār var deleģēt kompetences pārvalstiskai organizācijai, ir nolūks stiprināt demokrātiju. Šis jautājums ir ļoti jūtīgs Eiropas Savienībā, jo jau gadiem tiek runāts par demokrātijas deficītu Eiropas Savienībā. Lisabonas līgumā ir iestrādātas tādas kā platformas, proti, tiek pieņemta Eiropas pamattiesību harta, tiek dotas kādas zināmas tiesības vienam miljonam eiropiešu, kas pārstāv noteiktu dalībvalstu skaitu, nacionālo parlamentu... un nacionālie parlamenti tiks ātrāk informēti par dažādiem Eiropas tiesību aktiem, taču tas jau neatrisina nekādas reālas demokrātijas problēmas, proti, ka vara aizvien vairāk nonāk izpildvaras rokās aizvien tālāk no tautas, no tās tieši ievēlētām personām un institūcijām. Šis te, ar Lisabonas līgumu... šis te demokrātijas deficīts tiek tikai palielināts.

Pirmkārt. Jaunais balsojums Padomē. Šeit ir iespējami visdažādākie varianti un tur pat matemātiski modeļi ir izstrādāti, bet tas beigu, tas nobeiguma secinājums ir tāds, ka Latvijas ietekme Eiropas Padomē samazināsies no 1,2 procentiem līdz 0,4 procentiem. Tāpēc tas nozīmē, ka aizvien vairāk lēmumi attiecīgi tiks pieņemti ārpus Latvijas, tas ir, tos pieņems tieši neievēlētas, nelegitimizētas personas.

To visu rezumējot, es secinu, ka Lisabonas līgums, stājoties spēkā... eventuāli nebūs ievēroti šie te priekšnoteikumi, kas būtu jāievēro, lai varētu pateikt, ka funkciju deleģēšana neaizskar Latvijas tautas suverenitāti.

Tālāk otrs jautājums, ko pieteicēji izvirzīja par Satversmes 68.pantu. Šis jautājums arī ir jāargumentē, jo, ja tomēr tiks atzīts, ka Lisabonas līgums, vērtējot kontekstā ar visām pārējām Eiropas Savienībai nodotajām kompetencēm, neaizskar Satversmes tautas suverenitāti, tad konstitucionālās sūdzības iesniedzēji uzskata, ka tautas nobalsošanas rīkošana loģiski izriet no Satversmes 68.panta ceturtās daļas. Tāpēc Jansona kungs jau runāja par šiem te tapšanas apstākļiem un par to arī ir runājusi Kristīne Jarinovska savā atzinumā. Tāpēc uzskatu, ka, teiksim, normas gramatiskais teksts šo-

brīd, neskatoties uz to, ka šīs te normas tapšanas apstākļi bija citādāki, nevar mainīt to, ka šis līgums ir nododams tautas nobalsošanai kā būtiskas izmaiņas par Latvijas dalības nosacījumiem Eiropas Savienībā.

Par pašu izmaiņu būtiskumu var runāt ļoti ilgi, taču galvenais ir tas, ka šis te būtiskums principā nav vērtēts jo, to arī atzīst Saeima atbildes rakstā, jo nav bijis attiecīgs deputātu pieprasījums.

Otrkārt. Kas ir svarīgi, ka šīs te būtiskās izmaiņas nevar izsmeļoši uzskaitīt, to arī norādīts darba grupas, kas izstrādāja šos te Satversmes 68.panta grozījumus 2003.gadā, atzinumā.

Treškārt. Šis te Ārlietu ministrijas sniegtais viedoklis, ka Lisabonas līgums nevis groza, bet papildina Latvijas dalību Eiropas Savienībā, atgādina dažu Latvijas pašvaldību attieksmi pret teritorijas un detālplānojuma savstarpējām attiecībām, proti, ka arī tāpat Lisabonas līgums tikai precizē teritorijas plānojumu, nevilus nododot 68 jaunas kompetences Eiropas Savienības lemsšanai, arī samazinot Latvijas īpatsvaru Eiropas Savienības ietvaros.

Tātad, rezumējot, es varu secināt, ka, pirmkārt, pieteicēji lūdz, ka Lisabonas līgums kā neatbilstošs, kā Satversmes 2.pantu pēc būtības grozošs, bija nododams tautas nobalsošanai atbilstoši 77.pantam. Tas nav ticis darīts. Lisabonas līgums šobrīd ir stājies spēkā, izsludināts un attiecīgi stājies spēkā nākamajā dienā pēc izsludināšanas. Tāpēc ir pārkāptas konstitucionālās sūdzības iesniedzēju Satversmes 101.pantā noteiktās tiesības – piedalīties tautas nobalsošanā likumā noteiktajā kārtībā, piedalīties valsts darbā likumā noteiktajā kārtībā, atbilstoši Satversmes 80.pantam, atdodot savu balsi tautas nobalsošanā.

Tas arī viss.

G.Kūtris.

Paldies, Butuļa kungs.

Tālāk no pieteikumu iesniedzēju pārstāvjiem – Liene Cakares kundze. Lūdzu.

L.Cakare.

Augsti godājamā tiesa! Cienījamais procesuālais oponent! Centīšos ļoti īsi izklāstīt tos būtiskos suverenitātes apstākļus, ko vēsta šis likums par Lisabonas līguma ratifikāciju.

Proti, saskaņā ar Satversmes 1.pantu Latvija ir neatkarīga, demokrātiska republika. Savukārt Satversmes 101.pants paredz ļoti svarīgas tiesības, kas kalpo kā garantis demokrātiskas iekārtas pastāvēšanai un ir vērsts uz demokrātiskas valsts iekārtas leģitimitātes nodrošināšanu.

2008.gada 28.maijā tika izsludināts šis likums, un 29.maijā viņš stājās spēkā Latvijas teritorijā un, proti, ar šī likuma spēkā stāšanos jau tika aizskartas tiesības, nerunājot par viņu ratifikāciju Eiropas Savienībā.

Man pārstāvamais uzskata, ka minētais likums aizskar viņa kā pilsoņa Satversmē garantētās 101.panta tiesības, kas ir pamattiesības uz piedalīšanos valsts un pašvaldības darbībā, jo līgums, kura saturs nosaka būtiskas izmaiņas, varēja tikt apstiprināts tikai ar tautas nobalsošanu, ko Latvijas Republikas Saeima nav ņēmusi vērā, kā arī nav analizējusi.

Pieteicēji sūdzībā norāda, ka bez personas tiesībām uz piedalīšanos valsts dienestā ir pārkāptas arī citas Satversmes normas, kā jau mani kolēģi minēja – 2.pants, 68.panta ceturtā daļa un 77.pants, kas, ņemot vērā pamatlikuma normu vienotību Satversmē, ir radījis pamattiesību aizskārumu.

Es kā pieteicēja pārstāve un arī mans pieteicējs uzskata, ka Lisabonas līgums rada divus ļoti būtiskus pastāvīga tiesiskuma pamataizskārumus, proti, suverenitātes zaudēšana un pamattiesības. Latvijas Senāts 1929.gadā jau ir atzinis, ka Latvijas Satversmē par vienīgo avotu un nesēju ir atzīta Latvijas tauta. Kā Saeima, tā arī Valsts prezidents un Ministru kabinets, arī ministri, Valsts kontrole un tiesa pēc Latvijas Satversmes nav institūcijas, kas stāv virs likumiem, proti, tās nav suverēnas, bet darbojas tikai likuma ietvaros un ir pakļautas pēdējam. Tādēļ ir jāuzskata vienīgi par valsts varas augstākām institūcijām, kas atrodas virs likuma, kas ir suverēnas varas jēdziena neatraujama pazīme.

Līdz ar to var secināt, ka Saeima, pieņemot tik būtisku likumu, ir rīkojusies pretēji pamatlīguma normām, un apdraudējusi tautas suverenitāti, jo, kā piemēru varētu minēt Lisabonas līguma 49.A punktu, kurš nosaka valsts izstāšanās kārtību no Eiropas Savienības, kas ir pretējs suverenitātei un demokrātijai, apstiprināt kārtību, kāda paredzēta šajā līgumā... Varētu minēt, ka bez tautas nobalsošanas tiktu pārkāptas Satversmes 2.panta un 77.panta normas. Ņemot vērā, ka Latvijas Republikas Satversmes sapulce ir paredzējusi referendumu, suverēnās varas nesējs valstī ir Latvijas tauta, jo, ņemot vērā mūsdienu koncepciju, tauta un katrs pilsonis, kāds ir arī pieteicējs un mans pārstāvamais, tika atzīts gan par vienīgo valsts varas avotu, gan arī par vienīgo šīs varas nesēju, ko turpmāk izslēgtu Lisabonas līgums ar jauniedibināto pārvaldību sistēmu Eiropas Savienības dalības valstīm.

Nepārprotami var pastāvēt atsevišķi formāli uzskati par tautas suverenitāti, kā, piemēram, ierobežojums, ko varētu minēt attiecībā pret cilvēktiesībām. Taču tagad šādus ierobežojumus lielā mērā vadīs un noteikt Lisabonas līgums ar savu jauniedibināto kārtību, kas būtu pretrunā ar Satversmes pamatprincipiem, jo, kā savulaik Žans Žaks Ruso minēja, tad tauta maldīgi sevi uzskata par brīvu, tā ir brīva tikai vēlēšanu laikā. Un, projicējot šo apgalvojumu uz mūsdienām un radušos situāciju, tad tautai arī šobrīd tika atņemta šī vienīgā brīvība – vēlēties par sev svarīgiem likumiem, noteikumiem un par savu pašnoteikšanos.

Lisabonas līgums, radot šo komplicēto valsts izstāšanās procedūru no Eiropas Savienības, ir atņēmis pašiem valsts pilsoņiem lemttiesības par savas valsts statusu. Tas, līdz ar to, tiek nodots citu personu un institūtu kompetencē, kas ievērojami grauj suverenitāti, jo pilsoņu un to kopuma suverenitāte īstenojas pilsoņu vairākuma gribā, nevis tā pārstāvju vairākuma gribā, bet Lisabonas līgumu to realizē pilsoņu vairākums un griba, bet gan līgumā noteiktā kārtība atbilstoši Eiropas Savienības dalībnieku balsojumam par suverenitāti. Kaut vai daļā par valsts izstāšanos no Eiropas Savienības. No šī paša 49.A punkta Lisabonas līgumā ir redzams, ka dalībvalsts izstāšanās pamats ir atsevišķs līgums starp dalībvalsti un Eiropas Savienību, turklāt šo līgumu var slēgt tikai ar Eiropas Padomes kvalificēto balsu vairākumu, kas paredzēts Lisabonas līguma 238.panta trešā punkta B apakšpunktā, kā arī ar Eiropas Parlamenta piekrišanu, līdz ar to skaidri redzams, ka izstāšanās no Eiropas Savienības ir padarīta atkarīga no citu valstu paustās gribas, tādējādi pilsoņu suverēnā vara tiek pārnesta no viena tiesību subjekta uz citu subjektu, kas ir nesaistīts ar Latvijas Republiku, bet ir Eiropas Savienības, ko neparedz Latvijas Republikas Satversmē ietvertā demokrātijas un suverenitātes norma.

Neveltīgi Dišlera kungs ir paudis viedokli, ka Satversmes 2.pants sevī ietver kā arī tautas suverenitāti un valsts suverenitāti, kas turpmāk izpaustos kā vienotas Eiropas Savienības suverenitāte.

Līdz ar to Lisabonas līgums šo tautas nacionālo suverenitāti ievērojami ierobežo. Nenoliedzami ir tas, ka nevar atzīt par pieteikuma deklarācijas par izstāšanos iespējamību, neparedzot

skaidru, vienkāršu taisnīgu izstāšanās procedūru, gluži pretēji, tā tiek veidota ar izstāšanās ierobežojumiem.

Satversmes 77.pants paredz, ka, ja Saeima grozījusi Satversmes 1., 2., 3., 4., 6. vai 77.pantu, tad šādi grozījumi, lai tie iegūtu likuma spēku, ir apstiprināmi tautas nobalsošanā.

Saeima pēc būtības, vēlētos uzsvērt, praksē ir grozījusi jau Satversmes 2.pantu, pārkāpjot un mainot tautas suverenitātes jēdzienu. Satversmes 77.pants nosaka pārgrozījumus, bet mēs, pieteicēji un viņu pārstāvji, uzskatām, ka Saeima nav pareizi tulkojusi un izvērtējusi grozījumu būtiskumus, jo nav izvērtas pilsoņa tiesības un uz pašnoteikšanos līdz pat tās atdalīšanās tiesību esamībai uz pastāvīgas valsts vadīšanu, kas ir pretēji Satversmes 101.pantam, uz ko arī tiek pamatota mūsu sūdzība.

Tieši uz konstitūciju materiālā nozīmē attiecas Satversmes 77.pantā lietotā vārda „grozīt” pareizs tulkojums. Tādēļ ir jāatzīst, ka Latvijas Republikas Saeima ir pārkāpusi šo 77.pantu pēc būtības, grozot otro pantu, proti, bez tautas nobalsošanas nodota tautas suverenitāte cita tiesību subjekta rokās, lai arī paša Satversmes 2.panta tekstu, tieši negrozot, jo tiek aizskarta šī suverenitāte, jo doktrīna nosaka, ka reāli darbojošās konstitūcijas normas, kas pastāv šobrīd, ir piemērojamas tieši, līdz ar to jaunievēstie grozījumi ir jāpiemēro, līdz ar to, formālai konstitūcijai ir jāsakrīt ar materiālo konstitūciju.

Centīšos īsāk. Saeima Lisabonas līguma apstiprināšanu pamatojusi ar Satversmes 68.panta otro daļu. Iekļaujot Satversmē Eiropas Savienības klauzulu, netika grozīts Satversmes 2.pants, līdz ar to Saeimas tiesības ar kvalificētu vairākumu deleģēt starptautiskām organizācijām kompetenci ir ierobežotas ar Satversmes 2. un 77.pantu. Proti, kompetence deleģēšana starptautiskajām organizācijām bez tautas nobalsošanas iespējama, ja netiek zaudēta suverenitāte. Tādējādi Saeima veidojusi situāciju, ka ir pastiprinājusi Lisabonas līgumu izmantojot no Satversmes teksta atrautu atsauci uz 68.panta otro daļu.

Ne mazāk būtisks apstāklis sūdzības pamatotībai ir būtiskās izmaiņas nosacījumos par Latvijas dalību Eiropas Savienībā. Saeima, pieteicējuprāt, nav izvērtējusi Lisabonas līgumā ietvertu normu būtiskumu. Kā rezultātā tiks skartas pieteicēju pilsoniskās tiesības, kuras viņiem ir piešķirtas ar Latvijas Republikas Satversmi. Šādas būtiskas izmaiņas ar Lisabonas līgumu izpaužas kā demokrātijas vājināšanas tendences drīzāk. Eiropas Savienības faktiskā vai juridiskā statusa maiņa 2014.gadā ir viens no tiem apstiprinājumiem, jo Eiropas Savienība tuvināsies valstiskam veidojumam. Līdz ar to Satversmes 101.pantā garantētās pilsoņa tiesības tiks aizskartas ar viņu tiesību apjoma samazināšanu, ko nevar uzskatīt par nebūtisku, kā to ir vērtējusi Saeima.

Būtiska iezīme, kā jau minēja mani kolēģi, ir demokrātijas vājināšanas tendence ir tas, ka mainās Lisabonas līgumā balsošanas kārtība, no kā izriet, ka tauta nodot savu suverenitāti un atsakās no sava valstiskuma. Tautas suverenitāte nav nododama un nekādi citādi ierobežojama, ko nevar uzskatīt par nebūtisku. Paredzēt tautas suverenitātes nodošanas iespējas ir ārpus jebkādas izpratnes par konstitucionālajām tiesībām un suverenitāti. Demokrātijas samazināšana izpaužas arī tajā apstākļi, ka padomei, neesot Eiropas iedzīvotāju vēlētai institūcijai, vienmēr aktuāls jautājums ir par tās jautājumu leģitimitāti.

Atbilstoši Lisabonas līgumā ietvertajiem grozījumiem, ļoti bieži varētu pastāvēt gadiem, kad atsevišķām dalībvalstīm izdevīgi lēmumi tiks pieņemti, nerēķinoties ar citu dalībvalstu iebildumiem, bez tam, lielajām dalībvalstīm izdevīgi lēmumi varētu izrādīties mazāk neizdevīgi mazajām

un jaunajām Eiropas Savienības dalībvalstīm, uz kurām automātiski attiektos šie pieņemtie lēmumi, pievienojoties Lisabonas līgumam.

Ņemot vērā to, ka Eiropas Savienībai pēc būtības jau ir īpatnējs juridisks statuss, kas nepārtrauktā procesā virzās un pilnveidojās, var secināt, ka šī pilnveidošanās un maiņa arvien vairāk viņu tuvina valstiskam veidojumam, jo Eiropas Savienība ar Lisabonas līgumu savā pārziņā pārņem jomas, kurās Eiropas Savienības un dalībvalstu kompetences konkurē, kā arī iegūst tiesības paturēt kompetenci par pārņemtajām jomām. No minētā var noprast, ka pēc līguma pieņemšanas Eiropas Savienība pildīs visas valstu kompetences, kas Eiropas Savienību izteiktu kā valstisku veidojumu bez tiesiska satura. Un šajā gadījumā automātiski tiek ierobežots 2.panta Satversmes paustā nostāja.

Kā konkrētu piemēru atļaušos citēt no Lisabonas līguma pirmās sadaļas kategorija par Savienības kompetences jomām 2.A panta pirmo daļu. Proti: „Savienībai ir piešķirta ekskluzīva kompetence kādā konkrētā jomā, tad veikt likumdošanas funkciju un pieņemt juridiski saistošus aktus nedrīkst tikai Savienība... drīkst tikai Savienība dot... atvainojos. Dalībvalstis to var darīt pašas tikai tad, ja Savienība tās pilnvarojusi, vai tas vajadzīgs Savienības pieņemto aktu īstenošanai.” Līdz ar to, Lisabonas līgumā jau pašā par sevi ir ietverta norma, ka jebkura Savienība pati pēc savas iniciatīvas kādā kompetencē nav tiesīga pieņemt lēmumu, jo arī paanalizējot Lisabonas līguma citas normas, tiek konstatēts, ka, ja Savienības kāda no dalībvalstīm veic šādu darbību, tas tiek uzskatīts par līguma pārkāpumu un automātiski tiek sodīts.

Pieteicējs uzskata par neapgāžamu apsvērumu sekas, kas rodas no Lisabonas līguma, ja tās ir savā formā un uzbūvē konstitucionālas. Šie apstākļi atspoguļo šo normu būtiskumu, kuru apstiprināšanai bija nepieciešama referendumā rīkošana. Kā tika noteikts kādā no Eiropas Kopienas Tiesas spriedumiem, Kopiena iedibina starptautiskajās tiesībās jaunu kārtību, kuras subjekti ir arī pilsoņi, tādēļ pilsonis nedrīkst tikt ierobežots savā suverenitātē un tiesībās.

Saeima Lisabonas līguma apstiprināšanu, ka jau minēju, pamatoja šo 68.panta otro daļu, iekļaujot to. Tā, to es jau minēju, šo Eiropas klauzulu, kas netika pamatoti un būtiski izvērtēta. No minētā redzams, ka, pieņemot Lisabonas līgumu bez tautas nobalsošanas, ir pārkāpts visu Latvijas Republikas pilsoņu, tajā skaitā sūdzības iesniedzēju Satversmes 101.pantā paredzētās tiesības piedalīties valsts darbībā, proti, lemt par būtiskām tiesību maiņām, jo tautas suverenitātes noteikšanā pirmajā vietā jāizvirza tautas augstākā politiskā griba. Latvijas pateiktais „jā” bez suverenitātes garanta ir faktiski bezierunu akcepts jaunās Eiropas veidošanai, kas tiktu veidota savā ziņā kā atsevišķa valsts.

Turklāt ar šādu apstiprinājumu, Lisabonas līgumam vēl nestājoties spēkā, tiesību aizskārums jau ir noticis, kas ir pretējs Satversmes aizsargātajām un garantētajām tiesībām. Šis līgums liedz pilsoņu tiesības, kas ir nostiprinātas pamattiesībās – piedalīties valsts pārvaldē un dienestā. Līdz ar to var secināt, ka no visa minētā ir redzams, ka Lisabonas līgums, ar ko groza līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu, 50.panta otro daļu un Latvijas Republikas likumu „Par Lisabonas līgumu” ar kuru groza likumu „Par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas likumu”, neatbilst Latvijas Republikas Satversmes 101.pantam, garantēto tiesību apjomam, kāds ir Latvijā pēc iestāšanās Eiropas Savienībā un tas zudīs ar šī Lisabonas līguma ratifikāciju. Līdz ar to lūdzam atzīt šo likumu...

G.Kūtris.

Skačkova kungs, jums ir palikušas 3 minūtes. Lūdzu.

D.Skačkovs.

Augsti godātā Satversmes tiesa! Galvenais mūsu oponentu pārmetums ir tas, ka mēs izprotam suverenitāti nepareizi un nemoderni. Es nepiekrītu šim viedoklim jo, Satversme nav vienreizējas lietošanas gumijas izstrādājums, Satversmē nostiprinātā valsts suverenitāte it joprojām spēkā un es uzskatu, ka Satversmes tiesai būs jāvērtē tomēr pieteikums atbilstoši Satversmei, nevis atsevišķo zinātnieku viedoklim, kurš turklāt katru reizi atkarībā no konjunktūras atšķiras.

Kolēģi pietiekoši ir iztiekušies par to, kādā veidā suverenitāte ir skarta. Es atļaušos pakavēties tikai pie diviem aspektiem.

Lūdzu pievērst uzmanību Lisabonas līguma 251.pantam, tātad likumdošanas procedūrai, kurā faktiski tiek liegta jebkāda loma tieši ievēlētajam tautas pārstāvim Eiroparlamentā. Tas ir viens.

Faktiski attiecības starp Padomi un Eiroparlamentu atgādina attiecības starp Valsts padomi un Valsts domi cariskajā Krievijā, nevis modernā demokrātiskā valstī un tas gan ir unikāli mūsdienās.

Un vēl es gribētu pievērst jūsu uzmanību tam, ka nebūt nav tā, ka mēs izprotam valsts suverenitāti nemoderni un nepareizi. Joprojām ir spēkā deklarācija par starptautisku tiesību principiem, kas ir pieņemta 1970.gada 24.oktobrī un kas nosaka, ka saskaņā ar līdztiesību un pašnoteikšanās principiem, kas ir nostiprināti ANO statūtos, visas tautas ir tiesīgas brīvi un bez ietekmes no ārpusē izlemt savu likteni un noteikt savu politisko statusu. Tātad, bez ietekmes no ārpusē. Nekāda Eiropas Padome nedrīkst liegt Latvijas tautai izstāties no Eiropas Savienības, kamēr šis līgums, kas paredz pretējo starptautisko tiesību principiem ir spēkā vai var stāties spēkā, tikmēr pastāv Satversmē garantēto cilvēktiesību aizskārums.

Es lūdzu pieteikumu apmierināt.

Paldies.

G.Kūtris.

Tiesneši, jums ir laiks uzdot jautājumus.

Man ir viens jautājums radies. Varbūt jūs man varētu pateikt tad kopsavilkumā kāds 101.pants saka, ka tautai šīs tiesības ir, tātad, likumā noteiktā kārtībā. Kuru Satversmes pantu tad jūs uzskatāt par to pareizo kārtību – 68., 77. vai 79. ?

B.Butulis.

Godājamā tiesa, paldies par jautājumu. Mēģināšu atbildēt.

Pirmkārt. Par pamatu es uzskatu 77.pantu sākotnēji, nu, konstitucionālās sūdzības iesniedzēji. Jo ir pārkāpta suverenitāte. Šāda gadījumā tautas nobalsošanai bija jānotiek atbilstoši 79.panta pirmajai daļai, tā ir tā primārā argumentācija.

Taču, lai pastiprinātu savu pozīciju, mēs izvirzām arī otru argumentāciju, gadījumā, ja šo te pirmo Satversmes tiesa neatzītu par pamatotu, tad šīs te izmaiņas par Latvijas dalību Eiropas Savienībā, kas tiek radītas ar Lisabonas līgumu, būtu bijušas nododamas tautas nobalsošanai atbilstoši 68.panta ceturtajai daļai. Šajā gadījumā tautas nobalsošanai būtu jānotiek 79.panta otrās daļas gadījumā, kas ir speciālā procedūra par jautājumiem, kas skar Eiropas Savienību. Tātad pēc būtības ir alternatīva pozīcija.

G.Kūtris.

Paldies. Un vēl ir viens jautājums, man liekas, Cakares kundze to pieminēja, par izstāšanos.

Cik es saprotu, nu, analogijā varētu teikt tā, ja divi cilvēki laulājas, tad viņiem kaut kāds līgums savstarpēji ir un kad grib šķīties, arī momentā neizšķiras, nepaceļ cepuri un aiziet katrs uz savu pusi.

Jūs pieminējāt, ka izstāšanās procedūra būtiski ierobežos Latvijas valsts suverenitāti. Sakiet, vai šajā pašā pantā, kuru jūs minējāt, nav arī minēts, ka, ja gadījumā nespēj vienoties, tad vienalga izstāšanās- valsts griba stājas spēkā pēc diviem gadiem.

L.Cakare.

Jā, saprotiet... Paldies, pirmkārt, par jautājumu, godājamā tiesa. Šis pants pēc savas uzbūves un ietvertā tiesiskā regulējuma ir ļoti complicēts, jo, pirmkārt, šīs vienošanās, kas notiek dalībvalstu, kura ir izteikusi vēlēšanos izstāties no Eiropas Savienības un pašas Eiropadomes starpā jau ir complicēts process un ne vienmēr ir teikts, ka tieši pēc šā divu gadu termiņa notecējuma tas būs iespējams, jo dalībvalstij, apstiprinot Lisabonas līgumu, rodas ļoti daudz blakus saistības, kuru izpilde arī pie izstāšanās rada kaut kādas sekas, jo tas nav tik vienkārši un viennozīmīgi, ka, teiksim, Latvija, kā nekā pie mums notiek šis process, izteiktu vēlēšanos izstāties, divu gadu laikā nespētu ar Eiropadomi vienoties un tieši pēc diviem gadiem viņai būtu tiesības brīvi izstāties.

Diemžēl tā tas nav paredzēts Lisabonas līgumā.

E.Jansons.

Godātā, tiesa! Runāt, ja drīkst. Tātad viena lieta ir par to vārdu „vai”, kad Latvija „vai” divi gadi pāiet un tad var izstāties, bet tas agregātvoklis lietā vai kompetencē, ar kādu Latvija nodod savas kompetences Eiropas Savienības ekskluzīvai lemšanai nav tieši tāds pats, kāds tad, ja pēkšņi Latvija izdomā izstāties, plus divi gadi, respektīvi, šajā izstāšanās, varētu teikt, pantā neiet runa, ka izstāšanās varbūtība pastāv, bet neiet runa, detalizēti aprakstīt, ka kompetence tiek atgriezta tieši tādā pašā agregātvoklī, kādas viņas ir nodotas. Rupji runājot, vai, teiksim, izsakoties tautas valodā, es ieeju mājā apģērbies un izeju ārā pliks. Jā, es esmu pieņēmis lēmumu ieiet un iziet, bet tā atšķirība starp kompetenču nodošanu ir tiešām neaprauktā un manā skatījumā, teiksim, kompetenču nodošanai ir tas deficīts paņemšanai atpakaļ.

Paldies

G.Kūtris.

Par bērnu kopšanu – arī jāturpina, lai arī laulība šķirta.

B.Butulis.

Godājamā tiesa. Es varbūt papildināšu par šo jautājumu. Pirmkārt, šī te izstāšanās procedūra ir aprūtināta atbilstoši iepriekšējam stāvoklim, jo šobrīd šo te regulē... Uzskatu, ka šo regulē... Par cik Eiropas Savienības ietvaros nav regulējums, tad, lai atzītu, ka šobrīd Latvija atrodas Eiropas Savienībā, nepārkāpjot tautas suverenitāti, ir jāatzīst, ka atbilstoši Vīnes Konvencijai šī te izstāšanās izriet no šobrīd spēkā esošo Eiropas Savienības satura un dabas. Jo Vīnes Konvencija paredz, ka ir divas iespējas: ja nav regulēta šī te izstāšanās vai nu izstāšanās ir iespējama tikai ar visu dalībvalstu piekrišanu, vai arī izstāšanās izriet no pašā līguma satura un dabas. Šobrīd Eiropas Savienībā arī

vienmēr tiek apgalvots, ka šī te izstāšanās izriet no satura un dabas un piesaucot Grenlandes gadījumu, jo, citādāk Latvijas šobrīd atrodas tur nelikumīgi, manuprāt, jo tiek pārkāpta tautas suverenitāte.

G.Kūtris.

Paldies.

Vēl gribējāt kaut ko piebilst?

D.Skačkovs.

Jā, man būtu piebilde, atbildot uz šo jautājumu. Lisabonas līguma 49.A pants otrā daļa paredz, ka izstāšanās līgumu noslēdz Padome ar kvalificētu balsu vairākumu, saņēmusi Eiropas Parlamenta piekrišanu.

Tātad. Latvijas liktenis tiek lemts kaut kur ārpus Latvijas.

G.Kūtris.

Bet, ja Latvija nepiekrīt tam līgumam. Tad taču izstājas pēc 2 gadiem tāpat.

D.Skačkovs.

Bet vienalga šis jautājums tiek lemts ārpus Latvijas. Tas ir pretrunā.

G.Kūtris.

Kolēģi! Lūdzu jautājumus vēl. Jelāgins.

J.Jelāgins.

Cakares kundzei jautājums sakarā ar vienu jūsu izteikumu par 68.panta ceturto daļu. Es nolasīšu to. Jūs teicāt, ka gramatiskais šīs 68.panta ceturtais daļas gramatiskais teksts nevar mainīt to, ka līgums būtu jānodod tautas nobalsošanai. Ka gramatiskais teksts ceturtais daļas būtu jānodod tautas nobalsošanai. Tas nevar mainīt to. Man nebija skaidrs, jūs uzskatiet, kad šī te 68.panta ceturtais daļa nebija pareizi interpretēta? Kā viņa bija pareizi jāinterpretē tad, vai kas te ir domāts ar tādu izteikumu?

L.Cakare.

Godātā tiesa! Par manu izteikto apgalvojumu. Šī 68.panta ceturtais daļa pieteicējuprāt, nav pareizi gramatiski tulkota attiecībā pret būtiskumu. Tāda bija šī doma, kad...

J.Jelāgins.

Paskaidrojiet, ko tas nozīmē.

L.Cakare.

Tūlīt es jums paskaidrošu. Mirklīti...

Ja mēs precīzi nocitējam Satversmē ietvertu 68.pantu un konkrēti viņa daļu (citāts): „Ja to pieprasa vismaz puse Saeimas locekļu, būtiskas izmaiņas nosacījumos par Latvijas dalību Eiropas Savienībā izlemjamas tautas nobalsošanā.” Uzskatu, ka Saeima nav vērtējusi šīs būtiskās izmaiņas. Gan savos paskaidrojumos viņa... Saeima nav pieskārusies jautājumam – būtisks/ nebūtisks, jo viņa to visu ir novirzījusi, ietverot Eiropas Savienības šo klauzulu, ka viss tas ir saistīts, ir jau pats par sevi saprotams un nav atsevišķi jāvērtē šī būtiskuma augstā pakāpe attiecībā pret suverenitāti. Līdz

ar to, uzskatu, ka ir apiets šis būtiskuma vērtējums. Kā minēja Jansona kungs savā viedokļa izklāstā, citējot šo nobalsošanas kārtību un stenogrammu, vai 12 minūtēs tika izvērtēts šis būtiskums?

Tāda būtu arī mana atbilde, godājamā tiesa.

G.Kūtris.

Tiesnesis Skudra.

V.Skudra.

Jansona kungam drīkst jautāt?

Drusku no tēmas savādākā virzībā.

Pirmdien „Neatkarīgajai Rīta Avīzei” jūs sakāt šādus vārdus: „Nodot tautai 3000 lapu garu dokumentu būtu absolūts neprāts. Deputātiem bija jāizvērs šķaidrojošā kampaņa tautas viedokļa izzināšanas veidā, ja ne gluži referendumā, tad caur medijiem vai citādi.” (*E.Jansons: „Es no saviem vārdiem neatsakos!”*) Ko šis viedoklis ar šodienas jūsu pozīciju un pieteikumā teikto viņš neatšķiras?

E.Jansons.

Es domāju, ka jūsu jautājums sastāv vismaz no trijām daļām.

Tātad pirmais, ko es teicu, es no tiem vārdiem neatsakos viena iemesla dēļ. Principā tur ir viena tehniska kļūda. Nav 3 000 lapu, ir ap 1000 lapām.

V.Skudra.

Nē, nē, bet... Galvenais jau ir – referendumā, vai citādi?

E.Jansons.

Es saprotu. Tātad es nedomāju, ka te ir kāds, kurš varētu pateikt, ka viņš par Lisabonas līgumu uzzināja viņa apspriešanas laikā. Pirms lēmuma pieņemšanas vai par līguma, tā saucamo, likumisko pieņemšanu un izsludināšanu Latvijā. Tātad, es esmu viens no tiem, kurš uzzināja vispār par šāda līguma pieņemšanu vai viņa būtiskumu tikai *post factum*. Par ko ir runa?

Tātad, kad mēs stājāmies Eiropas Savienībā, tika iztērēts, ja es nemaldos miljons latu, lai izskaidrotu tautai, kur mēs stājāmies iekšā. Šajā reizē šis skaidrojums tautai nebija, vienkārši nebija. Tad informācijas bāze bija ļoti limitēta. Ja mēs runājam par tā saucamajiem elektroniskajiem medijiem, es nedomāju, ka viņi pieejami 2,3 miljoniem iedzīvotājiem, ja un kvalitatīvi lietotāji ir 18-25 gadi, varbūt līdz 40 gadi, bet, tā saucamie, aktīvie balsotāji noteikti pēc 40. Un, manā skatījumā, teiksim, vai tas groza vai negroza manu pozīciju šodien, es uzskatu, kad nē. Tātad, lai atgrieztos atpakaļ... lai atgrieztos atpakaļ, tāpēc ir iesniegts Satversmes tiesā pieteikums šo līgumu atcelt... ne līgumu, bet likumu, es atvainojos, likumu atcelt, atgriezties izejas punktā. Es uzskatu, ka tas ir brīdis, kad arī Saeimai būs, kā jau es teicu, tāds uzticības kapitāls, atgriezt nedaudz atpakaļ, ka tomēr ir jāveic skaidrojošais darbs. Jo mani visvairāk uztrauc nevis kā Kūtra kungs teica, vakardiena, mani uztrauc tik tiešām rītdiena, tikai tāpēc, kad kompetenču nodošana, un es tiešām esmu pietiekami daudz strādājis uzņēmējdarbībā, es zinu cik ir grūti no detaļām savākt kompāniju un cik viegli ir tās detaļas pazaudēt.

Nevar salīdzināt, dabiski, kompāniju ar valsti, bet līdzīga līdzība kaut kāda varētu tikt saskatīt, ka mēs nododam tās lemšanas kompetenci jeb, respektīvi, lēmēju varas gribu kādām citām izpil-

dinstitūcijām un skatāties, vai viņa mums atdos atpakaļ kaut ko lemt vai neatdos. Līdz ar to, mana prasība vienkārši ir koncentrēts punkts kā atgriezties tajā punktā, kas saucās veikt skaidrojošo un tikai tad lēmuma pieņemšanas procedūru.

G.Kūtris.

Paldies. Vai var saprast no jūsu atbildes, ka, ja būtu skaidrojošais darbs, tad Saeima varētu balsot arī pati bez tautas nobalsošanas?

E.Jansons.

Gribu pateikt, nē. Jo, Saeimai tik un tā būtu jānodod šis jautājums tautas nobalsošanai. Tikai tāpēc, ka tur ir būtiskums skarts, tur ir skarts būtiskums. Un, ņemot vērā, ka tauta varēja pateikt arī „jā” vai „nē” atkarībā no tā saucamā pasniegšanas veida, bet tā būtu tautas griba, tā nebūtu Saeimas viedokļa izteikšana.

V.Skudra.

Turpinot par deputātu kungiem. Jūs saktiet turpat, tai intervijā, ka Saeimas deputāti uzņēmās pārāk lielu atbildību, izmantojot 3 gadus vecu mandātu. Jautājums ir šāds, vai Satversme deputātiem šo atbildību neuzliek? Un, otrkārt, kas nosaka deputātu mandātu derīguma termiņu?

E.Jansons.

Godātais tiesnesi! Es jums... Tātad 14.pants Satversmē saka to – es nevaru atsaukt Saeimas deputātus brīdī, kad es redzu vai dzirdu, ka viņi lemj par būtiskiem jautājumiem. Vienkārši nevar. Tad atsaukšanas mehānisms nepastāv. Pastāv tikai vai nu referendum mehānisms kaut kādā brīdī starp četriem gadiem vai arī nu, teiksim, visi labi redzējām, ka ir kaut kādi piketi un met tur ķieģeļus un tā tālāk. Tātad faktiski atsaukšanas mehānisms vai karodziņu izkarināšana Saeimas deputātiem... zēni, šis brīdis ir tas, ka viņus jānodod tautai, vai arī, vērtējot šo te būtiskumu, nu, nevajag uzņemties pārāk lielu atbildību, lai pēc tam mēģinātu iestāstīt, ka tas līgums ir bijis ļoti labs Latvijas biznesam, Latvijas iedzīvotājiem. Es tur nesaskatu neko tādu, kas viņiem traucētu tiešam šo jautājumu nodot plebiscītam.

V.Skudra.

Vēl viens pēdējais jautājums, ja drīkst.

Te šodien un vakar pieminētā Jarinovskas kundze savā slēdzienā raksta šādi – 16.lappusē raksta tādus vārdus: „Satversmes 68.panta ceturtās daļas piemērošana, lai arī atkarīga no nosacījumiem, vismaz puse Saeimas locekļu rīcības, tas ir viens un, otrkārt, būtiski izmaina Latvijas dalības Eiropas Savienībā nosacījumos, tomēr pastāvot kādam no iepriekšminētajiem apstākļiem, gan rīcība nodot tiesību aktu tautas nobalsošanai, gan arī rīcība nenodot aktu tautas nobalsošanai var būt vērtējama kā prettiesiska.” Vai jūs arī tam piekrītat, ka nodošanā tautas nobalsošanai deputātu rīcība varētu būt prettiesiska?

E.Jansons.

Tātad par ekspertu atzinumu... Tātad, es lasu parasti sākumu un beigas, ievadu un, tā saucamo, ekspertu atzinumu, kur viņš pasaka savu pēdējo viedokli. Tās nav pavisam beigas... Tā saucamās interpretācijas, nu, manā skatījumā 50 Saeimas deputāti. Priekš kam tāda norma bija ieviesta?

Lai neiznāk tā, ka katrs Jansons iedomājas, ka viņš varētu par jebkuru jautājumu rīkot referendumu. Tātad tas ir tikai apstākļu kopums vai tikai tāds lēmums – iziet šo te lēmumu pieņemšanas hierarhiju, kurā ir skaidrs, ka šis ir īstais brīdis, ka tas sliekšnis ir tik augsts un es domāju, ka Lisabonas līgums tieši atbilst 50 Saeimas deputātu sliekšnim, tas nav tāds 2-3 deputātu parakstīts un Saeimas deputātiem tiešām iedegoties šai sarkanai lampiņai, ka tas ir būtiskumā jautājums nodot vai nenodot, un Latvijas valstiskuma jautājums, ir tas brīdis, kurā viņam bija jāizmanto 68.panta ceturtdaļa vai ceturtais teikums.

V.Skudra.

Es ļoti atvainojos. Vēl pilnīgi pēdējais. Paturpinot šo pašu domu. Paparinska kungs saka pavisam, pavisam beigās... Tiesiskais regulējums konkrētajā gadījumā neparedz pienākumu organizēt tautas nobalsošanu. Lai cik kritizējama ir Saeimas deputātu nevēlēšanas izmantot savas tiesības varētu būt no tiesību politiskā viedokļa, no juridiskā viedokļa tā nav nepareizi.

E.Jansons.

Var piekrist, ka var aizbildināties ar to, ka tā nebija nepareiza rīcība. Zināmā mērā šeit ir tas brīdis, kad satiekas pareiza un nepareiza rīcība. Šo te līniju ir ļoti grūti novilkt tikai tāpēc, ka cik ir juristu, tik ir viedokļu. Bet es uzskatu, ka šī panta norma jātulko daudz plašāk. Viņu nevar norobežot tikai ar 68.panta otro daļu, vai ar 68.panta ceturto daļu. Es uzskatu, ka šis būtiskums, kas ir iekļauts Lisabonas līgumā, viņš skar ikvienu Latvijas iedzīvotāju. Un šī ir tā robežšķirtne, kas pasaka – jā, nu tomēr mums jāskatās, vai netiek skarts pirmais un otrais pants. Un ja mēģina aizbildināties ar to, ka Saeimas procedūra, balsošanas procedūra, neuzliek pa pienākumu savākt šo 50 deputātu balsis, man ir vēlreiz jānocoitē Kārļa Ulmaņa teiktais, ka tomēr valsts ir neatkarīga un visi strādā un kalpo tā saucamajai tautas gribai. Nekam citam. Tad šī robežšķirtne, viņa nav ģeometriskā, viņa nav matemātiskā. Viņa nav arī kaut kādā kaudzē uzberama, viņa ir saprotama tikai ar acīm, ar prātu un ar sirdsapziņu. Un ņemot vērā, ka Saeimas deputāti ir devuši zināmu zvērestu, neatceros, kurš pants, tātad viņi ir devuši zvērestu godāt tautu, stiprināt neatkarību un darīt to pēc labākā godaprāta un apziņas. Tātad šī robežšķirtne šim būtiskumam ir zināšanas, apziņa un goda prāts. Es nevaru tā kā jurists, izpludināt šo teikumu vēl garāku tikai tāpēc, ka šis te būtiskums ir jāvērtē katram pēc savas apziņas. Es negribu nonivelēt deputātu nezināšanu vai apziņas trūkumu. Acīmredzot traucē kaut kādi citi apstākļi, lai izvērtētu šo te būtiskumu: vai tas ir laika deficīts, vai varbūt vienkārši tā pasniegšana šim līgumam ir bijusi pietiekami... nu, varētu teikt maza. Un ņemot vērā, ka deputāti vienkārši paļaujas uz tā saucamajām komisijām, kurās ir diezgan spēcīgi eksperti, diezgan spēcīgi tā saucamie runas mākslas devēji, es uzskatu, ka tas bija tas nu, varētu teikt, nepareizais karodziņš, uz kura viss arī aizgāja. Zināmā mērā šī te 50 deputātu robežšķirtne. Nu man liekas, es negribu aizvietot sevi ar saeimas deputātiem, bet šī robežšķirtne ir tiešām tāpēc tik augsta ielikta šā norma bija, ka visi zināja, ka 68.panta ceturtdaļa top tieši tam brīdim, kas saucās „būtiska iestāšanās vai integrēšanās Eiropas Savienībā” un atstāsim šo te normu. Pilnīgi iespējams, ka šī te Saeimas maiņa 2003.gadā un tagad jaunā Saeima ir pazudusi tā saucamā mantojuma vai lēmuma pieņemšanas pārmantojamība. Cilvēki ir aizmirsuši, kas ir bijis 2003.gadā 8.maijā, ja es nemaldos. Tātad cilvēki neatskatījās uz to 68.panta ceturtdaļas rašanās brīdi un motivāciju. Un ņemot vērā, ka tomēr ir jāskatās gan pagātne, gan nākotne, man, teiksim, kā cilvēkam, kurš ir vadījis pietiekami lielus uzņēmumus un ir bijis viens no lielākajiem nodokļu maksātājiem valstī, es zināmā mērā jūtu nevis tikai kā indivīds, bet arī

kā uzņēmējs, ka Saeimai ir jāvērtē... tieši tā... kas der kompānijai, tas der Saeimai. Tātad šajā gadījumā kompānija ir tauta un tas der Saeimai un ne savādāk.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies. Tiesnese Krūma.

K.Krūma.

Jūs vairākkārt apgalvojāt, ka Eiropas Savienība tuvinās valstiskajam veidojumam. Vai jūs varētu, lūdzu, nedaudz noraksturojot, kāds jūsu prāt ir valstu rašanās process mūsdienu starptautiskajās tiesībās? Vienalga, kurš no jums.

B.Butulis.

Es mēģināšu atbildēt uz šo jautājumu. Tieši šeit es uzreiz vēlētos nošķirt, ka neiet runa par to, ka Eiropas Savienība kļūst par valsti, jo valstij pašai ir jādeklarē, ka viņa ir valsts. Nu, tas visiem ir skaidrs. Bet Eiropas Savienība tuvojas valstiskajam veidojumam, jo federalizējas laika gaitā. Tas ir acīmredzami. Proti, kaut vai šī te kompetenču pakāpeniska nodošana, aizvien kompetenču plašums, kvalificētais vairākums, attiecīgi reģioni, nevar vairs bloķēt, nosacītie reģioni vairs nevar bloķēt šo te lēmumu pieņemšanu, var tikt pieņemti viņiem vairāki saistoši lēmumi, kas ir pret viņu gribai vai neprasot šo te gribu.

Vēl viens nozīmīgs aspekts ir tas, ka Lisabonas līgumā ir, ja tā var teikt, Eiropas tautas iestrādes, jo tiek paredzētas, teiksim, kas arī bija pirms tam, bet nekad netika pārbaudīts, bija nedaudz savādākā veidā, ka balsojumam padomē būs jāatbilst „par” nobalsojušo personu skaitam bijis jāpārstāv 65 procenti no visiem eiropiešiem. Tāpatās tiek noteiktas tiesības visiem eiropiešiem. Tiek pieņemta pamattiesību harta, uz ko varēs atsaukties visi eiropieši. taču šādas Eiropas tautas jau nav un Eiropas Savienības pamatlozungs jau ir „Vienoti dažādībā”. Un tieši tāpēc mēs šeit runājam par demokrātijas vājināšanos Eiropas Savienības ietvaros tieši atsaucoties uz Satversmes 1.pantu, kas paredz, ka Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika un par demokrātiju runājot, tieši Latvijas tautas varas izpratnē nevis Latvijas kā Eiropas tautas daļiņas varu kādos Eiropas varas gaitēnos.

K.Krūma.

Tātad jūs sakāt, ka cilvēktiesības ir piemērojamas tautām?

B.Butulis.

Nē, es par cilvēktiesībām. Tas bija vienkārši arguments, lai parādītu, ka tiek aizvien vairāk dotas tiesības, ka aizvien vairāk šis te jēdziens – tiesības un pienākumi – tiek doti visiem eiropiešiem. Arī pienākumi tiek uzlikti visiem eiropiešiem.

K.Krūma.

Kādi pienākumi?

B.Butulis.

Nē, nu es pārteicos. Nevis pienākumi, bet tiek dotas tiesības visiem eiropiešiem un arī balsojums, kas pārstāv daļu no eiropiešiem, ir pēc būtības demokrātijas vājināšanās.

K.Krūma.

Tātad cilvēktiesības Eiropas Savienībā netiek piedāvātas visiem cilvēkiem, kas rezidē Eiropas Savienības dalībvalstīs, bet tikai eiropiešiem?

B.Butulis.

Nē, godātā tiesa, to es neapgalvoju.

E.Jansons.

Es vēl gribētu papildināt, ja drīkst. Ja mēs runājam par Lisabonas līgumu, tad 20.pants un 27.pants diezgan skaidri pasaka, ka tas ir tāds valstisks veidojums. Es viņus varbūt nocitēšu. „Ar šo izveidota Savienības pilsonība, ikviena persona, kam ir kādas dalībvalsts pilsonība, ir Savienības pilsonis. Savienības pilsonība papildina nevis aizstāv valsts pilsonību.” Tātad mēs visi...

K.Krūma.

Vai šis ir jauns pants?

E.Jansons.

Nē, tas nav jauns pants. Tas ir Lisabonas līgums.

K.Krūma.

Nē, šobrīd spēkā esošajos līgumos tāda panta nav?

E.Jansons.

Un otrs ir 27. Tātad, kas vēl ir interesanti, lai saprastu, ka tā ir valsts... „viņš Savienības vārdā, respektīvi, augstais pārstāvis ārlietās, vada, risina politisko dialogu ar trešajām personām...” Tātad šeit ir ietverts vārds „trešajām personām”. Tātad ir Eiropas Savienība, kas ir kā valsts, kas risina ārpolitisko dialogu, jo tā kompetence tiešām tiek nodota Eiropas Savienībai ar trešajām personām un pauž Savienības nostāju starptautiskajās organizācijās un starptautiskajās konferencēs. Līdz ar to tiek izveidota valsts, kas integrējas arī starptautiskajās organizācijās. Tātad ir skaidrs, ka dalībvalsts ir jau starptautiskās organizācijās – NATO, ANO un tā tālāk. Tad Eiropas Savienība ar šo te savu nostāju ārpolitiskā faktiski ir kā subjekts, kas līdzdarbojas ar trešajām personām starptautiskajās organizācijās.

B.Butulis.

Es varbūt vēlētos rezumēt no šī te teiktā. Tā pamatdoma nav tāda, ka Eiropas Savienība kļūst par valsti, bet tuvošanās valstiskajam veidojumam ir jāsaprot kā federalizācija, kas ir acīmredzama.

K.Krūma.

Labi. Tad man būs vēl viens precizējošs jautājums, izejot tagad no tā, ko mēs runājam. Jūs teicāt, ka 2.pants un 77.pants ir pārķāpti tādēļ, ka ir mainījies deleģējuma apmērs un deleģējums ir nenoteikts. Es pareizi sapratu, ja? Sakiet, lūdzu, vai jebkuras kompetences deleģēšana, nodošana radītu 2.panta un 77.panta aizskārumu, pārķāpumu?

B.Butulis.

Nē, to es neapgalvoju. Šeit ir vienkārši jāsaprot, ka jāvērtē tas viss ir kontekstā. Proti, iepriekš nodotās kompetences, šobrīd nodotās kompetences. Plus vēl nāk šis te kvalificētais balsu vairākums, kas šajās kompetencēs arī no visiem galiem tiek šie savilkti kopā un veidojās šī te milzīgā bumba, kas ir Eiropas Savienībai nodotās kompetences, ko, manuprāt, lai cik tas skumji nebūtu, ko mēs šobrīd varam apzīmēt ar vārdiem, ka Latvijas valsts ir nodevusi Eiropas Savienībai zināmu daļu no Latvijas pārvaldes iestāžu kompetencēm pēc Eiropas Savienības izvēles.

K.Krūma.

Sakiet, lūdzu, kuras konkrēti jaunās nodotās ekskluzīvās kompetences rada jums vislielākās bažas, ka ir noticis 2.panta pārkāpums?

B.Butulis.

Proti, tas ir gan drošība, ārlietas, kopējā tirdzniecības politika.

K.Krūma.

Tā jau bija.

B.Butulis.

Nē, tirdzniecības politika nebija, manuprāt.

K.Krūma.

Un pie ārējās drošības politikas, kas jūs satrauc, ņemot vērā lēmuma pieņemšanas procedūru, kāda ir paredzēta Lisabonas līgumā?

B.Butulis.

Cik man ir zināms, atbilstoši Lisabonas līgumam, valsts zaudē savas tiesības faktiski paust atsevišķu ārpolitisku nostāju. Un kāda bija vienošanās par ārpolitisku nostāju, problēmas ir redzētas jau iepriekš teiksim, Gruzijas jautājumā, Irākas jautājumā.

K.Krūma.

Kā tad pieņemt lēmumu par ārpolitiku un drošības politiku? Šobrīd un saskaņā ar jauno līgumu? Kādas ir atšķirības lēmumu pieņemšanā?

B.Butulis.

Šobrīd, manuprāt, šie te lēmumi tiek pieņemti uz valstu vienprātības principa.

K.Krūma.

Un kā ar Lisabonas līgumu?

B.Butulis.

Es domāju, ka ar Lisabonas līgumu ņemot vērā, ka tiek likvidēta šī te dalība pīlāros un drošība kļūst par parastu kompetenci un ārpolitikā, šie te lēmumi tiek pieņemti attiecīgi Eiropas Savienības ietvaros, bet procedūru precīzi es jums šobrīd pateikt nevarēšu.

K.Krūma.

Tas ir par 22. un 23.pantu. Paldies.

G.Kūtris.

Paldies. Tagad jautājumus var uzdot Saeimas pārstāvis. Liepas kungs. Lūdzu!

L.Liepa.

Es izmantošu likumā noteiktās un tiesas piešķirtās tiesības uzdot jautājumus.

Pirmkārt, jautājums ir, kā jau arī tiesa to ir konstatējusi, strīds ir par to, ar ko Lisabonas līgums atšķiras no šobrīd spēkā esošās procedūras kontekstā ar jūsu konstitucionālo sūdzību, proti, 101.panta tiesībām. Sakiet, lūdzu, vai kāds no jums var aprakstīt, kā notiktu jūsuprāt izstāšanās esošajā tiesiskajā kārtībā. Kā šobrīd Latvija izstātos no Eiropas Savienības?

B.Butulis.

Šobrīd Latvijas izstājas no Eiropas Savienības attiecīgi atbilstoši 68.panta trešajai daļai tautas nobalsošanas ceļā.

L.Liepa.

Ja drīkst, godātā tiesa precizēt. Ar ko atšķiras tas režīms, kādā šobrīd izstājas Latvija no Eiropas Savienības no tā, kas jūs neapmierina Lisabonas līgumā? Šī daļa tad acīmredzot būs identiska, kādēļ tad jūs sūdzaties?

B.Butulis.

Tāpēc, ka atbilstoši šai daļai Latviju, kā jau minēju, šobrīd, lai atzītu, ka Eiropas Savienības tiesību normas un Latvijas atrašanās Eiropas Savienībā ir atbilstošas Latvijas Satversmes 2.pantam, ir jāatzīst, ka izstāšanās no Eiropas Savienības ir brīva. Tas nozīmē, ka nav pienākumu vienoties, varbūt tas ir no ārpolitikas izrietošs, taču juridiski nav nekādu pienākumu vienoties ar šīm te dalībvalstīm vai ar katru atsevišķi par kādiem izstāšanās noteikumiem. Taču pēc Lisabonas līguma būs vai nu jāvienojas par šiem izstāšanās noteikumiem, vai jāgaida šos te divus gadus. Turklāt pati valsts sarunās par izstāšanās noteikumiem nepiedalās, tādējādi šī te procedūra mainās un ir apgrūtināta un tautas nobalsošana ir... viņa paliek... viņai nav vairāk priekšmetu. Ir pienākums vienoties par šiem te izstāšanās noteikumiem un attiecīgi tauta nezina, kādi būs tie izstāšanās noteikumi un vai viņa vēlēšies balsot tieši par šiem te izstāšanās noteikumiem, vai arī vēlēšies izstāties, teiksim, pēc diviem gadiem.

E.Jansons.

Ja drīkst papildināt? Lai nebūtu tikai vienkārši tukša interpretācija. 50.pants 4. daļa: piemērojot 2. un 3.punktu Eiropadomes vai padomes loceklis vai tās dalībvalsts, kura izstājas, nepiedalās nedz Eiropas Padomes pārrunās, nedz attiecībā pret šo valsti. Tātad viena lieta ir tā saucamā valstiskā interpretācija par to, ka valsts nepiedalās savās pašnoteikšanās tiesībās par izstāšanos, kas ir pašlaik paredzēts 68.panta 2.daļā, bet kas trūkst vispār šajā te 50.pantā? Viena lieta, ko es jau teicu, ir par tā saucamo kompetenču nodošanas agregāta stāvokli sākumā un pēc tam, kad tu nolem izstāties. Dabiski, ka viņas mainās. Tāpēc, ka lielās kompetences tiek savāktas, mazās tiek atstātas šeit Latvijā. Bet tā trakākā lieta ir tā, ka tad, kad tu mēģini iet kādā svešā mājā... nu viena lieta ir tad, ja tevi

uzaicina, tad ir dabiski, ka iziesi ārā tāds pats, kāds tu biji... Bet ņemot vērā, ka Eiropas Savienība ir ekonomikas formāts, ekonomiskās telpas formāts, ir jāsaprot, ka tur valda tā saucamās nevis kaimiņu attiecības, bet tur faktiski valda tā saucamās biznesa attiecības. Un politika ir tikai instruments biznesa attiecību lobēšanā. Nekas cits. Absolūti nekas cits. Un manā skatījumā 50.pantā trūkst izstāšanās formulas. Precīzi aprakstītas izstāšanās formulas. Tās ir vārsmas, tā nav izstāšanās formula. Tās ir vārsmas par lēmuma pieņemšanu. Bet nav formulas par tā saucamo rēķinu uzstādīšanu. Tātad tur iet runa par to, ka ar dalībvalstīm tiek slēgts līgums par izstāšanos. Līgums sevī ietver... ja šis līgums būtu pievienots Lisabonas līgumam, kā tāds drafts, kurā ielikta formula, uz kādiem noteikumiem drīkst izstāties ārā, tad es saprastu, ka šis līgums vai šis pants precīzi apraksta izstāšanās noteikumus. Kā jebkurā biznesā un arī es domāju, ka parastajā dzīvē, pastāv ieejas un izejas noteikumi. Šeit izejas noteikums nav precīzi aprakstīts un līdz ar to, ka tad, ja tu nezini, kādi ir izejas noteikumi nedz tikai politiskie, nedz tikai tā saucamie filozofiskie, bet arī matemātiskie, respektīvi, biznesa formula, tad es saprotu, ka šī ir tā lieta, kas būtiski atšķiras no šīsdienas tā saucamajām izstāšanās tiesībām. Paldies.

L.Liepa.

Jā, paldies. Vai jūs varētu precizēt? Zināmā mērā tātad es saprotu, ka piedzīvo tādu tā kā attīstību ne tikai valstiski veidotās organizācijas, bet arī jūsu viedoklis šajā sūdzībā un salīdzinoši ar rakstisko mutvārdos es esmu dzirdējis zināmu attīstību arī attiecībā uz to, kas tad īsti ir suverenitāte. Kā jūs definētu, kas ir suverenitātes pazīmes šobrīd Latvijā?

B.Butulis.

Atbildot uz šo jautājumu es centīšos no sākuma sašaurināt šī te jautājuma priekšmetu, proti, kā vērtējama suverenitāte kontekstā ar funkciju deleģēšanu pārnacionālajām organizācijām. Jo es nevaru šeit, protams, atbildēt uz to, kas ir suverenitāte, uz ko nav atbildējis faktiski neviens un ir bijuši cik juristu, tik viedokļu. Un šis te jēdziens ir filozofisks, politisks un arī juridisks. Tam ir arī juridisks saturs. Taču, kā jau uzsvēru, tad izvērtējot un vienoti lasot Satversmi, un analizējot dažādu jēdzienu suverenitātes izpratnes, var nonākt līdz kaut kādām aptuvenām robežām, kam jāatbilst šīm te funkciju deleģēšanām pār nacionālajām organizācijām tieši tautas suverenitātes kontekstā. Un es jau šīs te pazīmes uzskaitīju savā runā. Tāpēc es varu atkārtoties, bet es to nedarīšu šobrīd.

L.Liepa.

Izejot no šīs atbildes, tomēr gribētu precizēt, kuras specifiskās kompetences jūs satrauc, jo es baidos, ka jūsu atbilde vai cenšanās atbildēt uz tiesas jautājumu nebija īsti precīza. Mēs konstatējam, ka jūs atkāpjaties no pirmīt paustā viedokļa. Tātad sākotnēji savā uzstāšanās reizē jūs norādījāt, ka Eiropas Savienība, es citēju „pildīs visas dalībvalstu kompetences”. Atbildot uz jautājumiem jūs tomēr secinājāt, ka tā nav. Tad kā būtu precīzi? Kas ir tās kompetences, kuras jūs uzskatāt, ka samazina Latvijas suverenitāti, tādējādi saskaņā ar Satversmes 2.panta grozījumiem pieprasa 77. pantā paredzēto tautas nobalsošanu. Kuras ir tās kritiskās kompetences?

E.Jansons.

Ja drīkst, es tomēr citēšu atkal Kārli Ulmani. Tikai tāpēc, lai vārdu „suverenitāte” neiztaisītu tikai par juridisku terminu. Jo suverenitāte pēc būtības ir pašnoteikšanās tiesības. Pašnoteikšanās tiesības var būt ar miljonu dolāru kabatā, bet var būt arī ar tukšu kabatu. Un manā skatījumā, ja mēs

runājam par kompetencēm, tad Savienībai ir ekskluzīva kompetence šādās jomās. Tātad muitas savienība, otrs ir iekšējā tirgus darbībai nepieciešamo konkurences noteikumu izveidošana, monetārā politika attiecībā uz dalībvalstīm, kur naudas vienība ir eiro, jūras bioloģisko resursu saglabāšana saskaņā ar kopējo zivsaimniecības politiku, kopējā tirdzniecības politika. Tātad tie ir tā saucamie, nu, varētu, teikt, galvenie vadmotīvi. Bet, kā mēs saprotam, tā nav vienkārši tāda kompetence, kura ir tā kā tāda viena monolīta bumbiņa un mēs viņu aizsūtām. Šī monolītā bumbiņa sastāv no daudziem ļoti atsevišķiem līdzdalības elementiem. Ko tas nozīmē? Līdzdalības elements, teiksim, zivsaimniecības nozarē, jūras bioloģisko resursu saglabāšanā saskaņā ar kopējo zivsaimniecības politiku. Eiropas Savienības zivsaimniecības politika ir (*nesaprotams vārds*), kas saucās sadalīt tā saucamās zvejniecības kvotas. Tā ir viena no politikas sastāvdaļām. Latvija šodien tā saucamajās zivsaimniecības kvotās ir vienkārši nepārtraukti zaudējusi tiktāl, ka nu šodien Latvijai nav nevienas mencas zivsaimniecības kvotas iedalītas. Nevienas. Kāpēc? Tāpēc, ka Eiropas Savienības tā saucamās subsīdijas...

G.Kūtris.

Es atvainojos. Jautājums bija: ar ko konkrēti jaunās kompetences ir tās, kas apdraud to suverenitāti? Kuras ir tās būtiskākās izmaiņas?

E.Jansons.

Tātad pieminot tās, kas jau bija, tātad ārpolitika, drošības politika un vienota tiesu sistēma, es minu arī tās papildus, kas jau ir it kā nodotas, bet tās kompetences, viņas jau sastāv vēl no dažādām sīkām daļām. Kā, piemēram, viena no kompetencēm ir nodokļu politikas harmonizēšana. Nodokļu politikas harmonizēšana. Ko nozīmē nodokļu politikas harmonizēšana? Mēs šodien ļoti labi zinām, ka iedzīvotāju ienākuma nodoklis Latvijā ir 23 procenti. Uzņēmumu ienākuma nodoklis ir 15 procenti. Citās Eiropas dalībvalstīs iedzīvotāju ienākuma nodoklis ir augstāks, uzņēmumu ienākuma nodoklis ir vēl augstāks. Līdz ar to tā harmonizācija es nedomāju, ka būs vidējais aritmētiskais. Harmonizācija būs pietuvināšanās tā saucamajam Eiropas vidējam nodokļu līmenim. Līdz ar to tā arī ir viena no kompetencēm, kura slēptā formā, pat neviens neapspriež, bet katrā gadījumā mani tas uztrauc nākotnē, ka tā ir nodota ar Lisabonas līgumu.

B.Butulis.

Es vēlējos tieši par šo te suverenitāti atbildēt uz Saeimas pārstāvja jautājumu. Proti, jāvērtē ir savstarpējo attiecību statika. Tas ir, Latvijas un Eiropas Savienības savstarpējo attiecību statika. Šāds arguments tika izvirzīts, jo iestāšanās Eiropas Savienībā tika atzīts... pie iestāšanās Eiropas Savienībā tika atzīts, ka nav aizskarta šī te suverenitāte. Ja pieņem, ka iestājoties nebija aizskarta, taču attiecīgi kaut kāda, nu, ja mēs vērtējam, ka kaut kādas kompetences jau tika nodotas iestājoties Eiropas Savienībā, tad mēs nevaram šobrīd pateikt, ka šīs te ir it kā citai organizācijai nodotās tās jaunās kompetences. Protams, ka viņas ir saliekamas kopā. Un vērtējot to, kas sanāk, tad arī ir aizskarta šī Latvijas tautas suverenitāte.

G.Kūtris.

Tātad kompetenču kopums.

B.Butulis.

Tieši tā. Kompetenču kopums.

G.Kūtris.

Vai Saeimas pārstāvim ir vēl jautājumi?

L.Liepa.

Jā. Jūsu pārstāvji, tāpat pieteicēju pārstāvji, šeit citēja Žaku Ruso norādot, ka tauta ir brīva tikai vēlēšanu laikā. Šinī sakarībā ir jautājums: kas godātos pieteicējus neapmierina un līdz ar to konstituē demokrātijas mazināšanās parādību Eiroparlamenta vēlēšanu jaunajā kārtībā kontekstā ar Latvijai piešķirtajām vietām parlamentā?

B.Butulis.

Es neuzskatu, ka šī te jaunā vēlēšanu kārtība kaut kādā būtiskā veidā samazina demokrātijas deficītu, ņemot vērā Eiropas Parlamenta lomu lēmumu pieņemšanā, proti, Eiropas Parlaments pats nevar pieņemt nevienu lēmumu, viņš tikai piedalās un konsultē. Tāpēc šīs te problēmas ir, tā teikt, demokrātijas deficīta problēmas ir mēģinātas notušēt šeit ar šādiem te grozījumiem.

L.Liepa.

Ja drīkst! Vai jūs neapmierina Lisabonas līgumā ieviestā jaunā procedūra, kas piešķir būtiski palielināt pilnvaru apjomu nacionālajiem parlamentiem Eiropas likumdošanas procesa gaitā.

B.Butulis.

Vai jūs nevarat paskaidrot, kādā veidā šī te procedūra palielina tiesības piedalīties?

L.Liepa.

Procedūra nacionālajiem parlamentiem un pienākumi, kas Lisabonas līgumā tiek šobrīd regulētas tieši... tas ir, precīzāk Lisabonas līgumā tiks...

G.Kūtris.

Es atvainojos. Jūs jautājat, jūs atbildat. Ja jūs sakāt, ka jums nav ko atbildēt, tad...

B.Butulis.

Es varbūt atbildēšu. Cik man zināms, tad šeit tiek nacionālie parlamenti ātrāk informēti par dažādu tiesību aktu izstrādi un nekas vairāk un nekas būtisks demokrātijas deficīta risināšanai šajā procedūrā nav.

G.Kūtris.

Vai jums ir vēl kāds jautājums?

L.Liepa.

Godātā tiesa. Tāpat šobrīd pagaidām jautājumu nav.

G.Kūtris.

Tālāk vārds institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, Saeimas pārstāvim lietas faktisko apstākļu izklāstam un juridiskajam pamatojumam. Lūdzu, Liepas kungs!

L.Liepa.

Godātā tiesa!

Tā tad Saeima ir sniegusi jau savus mutvārdu paskaidrojumus un tā kā šajā... savus rakstveida paskaidrojumus un tā kā mutvārdu procesā ir izvirzīti daži apsvērumi, kas nav bijuši attiecīgi rakstveida pieteikumā konstitucionālajā sūdzībā, kā arī ņemot vērā to, ka rakstveida konstitucionālā sūdzība satur plašāku apsvērumu loku, es centīšos koncentrēties tikai uz tiem, par kuriem arī šeit izvērsās debātes.

Nekādā ziņā nenoraidot tos argumentus, kas ir jau izteikti mūsu rakstveida paskaidrojumā vai atbildē, kā arī pēc tiesas lūguma iesniegtajā papildinājumā rakstveida papildinājumam.

Godātā tiesa! Tā tad ir ļoti svarīgi līdzīgi kā savu prasību kontekstualizēja pieteicējs, arī Saeima uzskata, ka ir ļoti svarīgi vērtēt to vēsturisko un normatīvo kontekstu, kādā ir radies Lisabonas līgums.

Vispirms tā tad tas neradās, kā saka, tukšā vietā. Tā nebija, kā te tika norādīts, jaundibināta sabiedrība pēc analogijas ar nez kādēļ komercdarbību, bet Lisabonas līgums radās ilgstoša procesa rezultātā. Ilgstoša Eiropas Kopienas un Eiropas Savienības kā starptautiskas organizācijas tālāka attīstības procesa rezultātā. Kur pirmais solis, protams, vēsturiski ir vērtējams senāk, taču normatīvi 1957.gadā parakstītais Romas līgums par Eiropas ekonomisko kopienu izveidošanu arī ir tā sākotnējais atbalsta punkts. Un tas ir ārkārtīgi svarīgi vērtējot Lisabonas līgumu, jo lielākā daļa no mutvārdu paskaidrojumos izteiktajiem pieteicēju pārstāvju argumentiem attiecās ne tik daudz uz Lisabonas līguma trūkumiem vai iespējamiem tiesību ierobežojumiem, bet tie attiecas uz Eiropas Savienības kā tādas struktūru un Eiropas Kopienas pilnvarām, kādas tās tika radītas 1957.gadā ar Romas līgumu.

Eiropas Savienība radās ar 1992.gada Māstrihtas līgumu, precīzāk tā tad tā institucionālā kopība, kuru tā tad mēs arī šobrīd esam, kuras pilnvaras un Latvijas sakarību šajā sakarā arī apstrīd šajā savā sūdzībā pieteicēji, un, kas ir ārkārtīgi svarīgi, tā tad ja mēs runājam par Lisabonas līgumu un tā aizsākumiem, tad pieteicējs ir vairākkārt norādījis, ka tā ir konstitūcija. Vai pārsakoties vai arī apzināti lietojot šo terminu. Līdz ar to, protams, ir svarīgi vērtēt, ka Lisabonas līgums nav pirmais akts šajā tālākas integrācijas ceļā, kuru arī Latvija ir akceptējusi. Proti, jau 2002.gadā tika sasaukts Eiropas Konvents par Eiropas nākotni, kura galvenais uzdevums tā tad bija sagatavot integrējošu aktu, sagatavot dokumentu, kurš jau ar tā nosaukumu, proti, Eiropas Konstitūcija, radītu nopietnāku pamatu Eiropas Kopienas dalībvalstu sadarbībai un tā tad arī, protams, integrētu funkcijas. Tā tad tā ir tā pazīme, par ko ir sūdzības iesniedzēju bažas.

2004.gadā šis līgums par Eiropas Konstitūciju tika sagatavots un nodots dalībvalstīm apspriešanai un, kas ir būtiski, 2004.gada 1.maijā Latvija jau kļuva par Eiropas Kopienas un Eiropas Savienības dalībvalsti. Šinī sakarībā ir ļoti svarīgi atzīmēt, ka 2003.gada 20.septembrī Latvijā notika referendums, kas pamatojās uz arī šajā procesā apspriesto Satversmes normu, proti, tā tad, kas rada speciālu tā tad dalībvalstu deleģēšanas tiesību starptautiskajām organizācijām un šinī referendumā 67 procenti Latvijas balsstiesīgo iedzīvotāju atbalstīja iestāšanos jeb pievienošanos Eiropas Savienībai un iestāšanos Eiropas Kopienā.

2005.gada 2.jūnijā Latvija ratificēja līgumu par Eiropas Konstitūciju un līdzīgi kā Lisabonas līgums, arī šis Eiropas Konstitucionālais līgums nav stājies spēkā un tas arī nav apstrīdēts. Tā tad, kas ir ļoti svarīgi, ja mēs runājam par prasības konstrukciju, tad prasība ir par spēkā nestājušos Lisa-

bonas līgumu, neņemot vērā to, ka tātad Latvija ir jau ratificējusi vienu aktu. Tātad faktiski šis tiesību aizskārums ir jau radies 2005.gadā ar līguma ratifikāciju.

Taču ņemot vērā to, ka 2005.gadā Francija un Nīderlande referendumā noraidīja šo līguma par Eiropas Konstitūciju, tika uzsākts jauns process, kurš tiesību literatūrā un arī pieteicēju Satversmes tiesā iesniegtajos materiālos ir norādīts, kā process, kas ir būtiski mazāk vērsts uz integrāciju un kura pazīme ir tātad palēnināt šo procesu, kurā notiek dalībvalstu tālāka integrācija Eiropas Savienībā. Un savos paskaidrojumos to faktiski arī, vismaz rakstveida paskaidrojumos nav noliedzis arī sūdzības iesniedzējs.

Tātad 2008.gada 8.maijā Saeima ir pieņēmusi likumu par Lisabonas līgumu, taču ir maldīgi traktēt vai vērtēt šī likuma pieņemšanu tikai un vienīgi kontekstā ar to darbu, kādu ir veicis likumdevējs. Ir ļoti svarīgi, ka likumdošanas izstrādes gaitā, tātad šo likumprojektu sagatavoja un likumdošanas procesu lielā mērā veica Latvijas Republikas Ministru kabinets un ministrijas, par ko tātad mēs arī varēsīm precīzi uzzināt no Ministru kabineta pārstāvja.

Prasības konstrukcija, kas ir vērsta pret šo Lisabonas līgumu ir balstīta faktiski uz sekojošiem parametriem. Pirmkārt, tiek norādīts, ka ir ierobežotas subjekta tiesības, tātad pilsoņu tiesības piedalīties valsts pārvaldē, proti, Satversmes 101.pantā noteiktās tiesības, kuras paredz ikvienam Latvijas pilsonim tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbā, kā arī pildīt valsts dienestu. Paplašināti tulkojot 101.pantu, sūdzības iesniedzējs norāda, ka šīs tiesības sniedz vai šis pants sniedz divas tiesības. Pirmkārt, piedalīties tautas nobalsošanā un otrkārt, tātad katrā ziņā saskaņā ar konstrukciju, kāda šobrīd ir Satversmes tiesai vērtēšanā, arī cik noprotams, ierosināt pamatu un jāsaka, ka šī arī ir viena no principiālajām kļūdām, kas attiecas uz pašu šo prasības konstrukciju, tātad Satversmes 101.pants, kā uzskata pieteicējs, rada tiesisku pamatu jebkuram Latvijas iedzīvotājam iniciēt tautas nobalsošanu arī šajā gadījumā, kas attiecas tātad uz Latvijas dalību Eiropas Savienībā.

Kāpēc būtu nepieciešama šī tautas nobalsošana? Šeit ir tātad norādīts, ka 68.Satversmes pants, tā 4. daļa precīzāk, kā arī 77. un šeit zināmā mērā ir pretrunas starp sākotnējo pieteikumu un tālāk sniegtajiem paskaidrojumiem, respektīvi, tas ir vai nu 68. panta 4.daļa vai 77. Pants dod tiesības piedalīties šajā tautas nobalsošanā neatkarīgi no tās atrunas, kuru arī Satversmes tiesa jau jautājumos sūdzības iesniedzējiem ir norādījusi: likumā noteiktajā kārtībā.

Likumā noteiktā kārtība. Tātad izvērsot tālāk šo prasības konstrukciju mēs secinām, ka šeit būtu jāseko analīzei, kas tad ir tā likumā noteiktā kārtība, kur ir tās problēmas, kas ir pamanītas?

Un tāpēc arī sniedzot paskaidrojumus, es sadalīšu tātad pēc būtības šīs divas, jo attiecībā uz personas tiesībām piedalīties tautas nobalsošanā Saeimas viedoklis ir pausts arī mana lūgumā, kas tika jau tātad izteikts un kas bija arī rakstveida paskaidrojumos sākotnēji konstatējot savos paskaidrojumos galveno uzmanību uz tātad šiem apsvērumiem, kurus arī izvirza sūdzības iesniedzējs. Pirmkārt, tātad tās ir būtiskas izmaiņas, kas būtu Latvijas dalībai Eiropas Savienībā un otrkārt, tātad suverenitātes samazinājums, kas attiecas uz Latvijas dalību Eiropas Savienībā.

Nu, jāsaka tā, ka suverenitātes samazinājumu pieteicējs pamato ar argumentu, faktiski galveno un acīmredzot vienīgo argumentu, proti, tā ir izstāšanās tiesība, un attiecīgi būtiski izmaiņu veikumu, lai šīs būtiskās izmaiņas Latvijas dalībai Eiropas Savienībā, jāsaka, tas pamatojums ir krietni plašāks, taču tas nav konkretizēts. Līdz ar to mēs mēģināsim tātad no savas puses kā iestāde precizēt, kur tad varētu būt tās būtiskās izmaiņas un kādā veidā tad tās ir izmantotas. Proti, tātad tiek iz-

virzīti trīs argumenti – balsošanas kārtība un amatpersonu iecelšana un kompetenču sadalījums. Tātad šie būtu to būtisko izmaiņu parametri.

Ja atļauts, tātad mēs varētu sākt ar suverenitātes samazinājumu, vai suverenitātes zaudējumu, kas radītu absolūtu nepieciešamību saskaņā ar Satversmes 2.pantu, jo tādā ziņā, protams, Saeima arī neiebilst, ka Satversmes 2.panta izmaiņas nav tikai un vienīgi gramatiskas, tās var būt arī kontekstuālas, tātad tās var būt arī saistībā ar citiem tiesību aktiem, ar kuriem suverenitāte varētu būt grozīta vai suverenitātes apjoms varētu būt ietekmēts.

Protams, ja mēs runājam par suverenitāti, šeit Saeima noteikti piekrīt tai tēzei tikai tās vispārībā, ko izvirza sūdzības iesniedzējs, ka suverenitāte nav vienots fiksēts lielums, tas nav jēdziens, kuru mēs varam uzskatīt tāpatīgu 1920.-1922.gadā un 2009.gadā. Tātad šī jēdziena atšķirības, šī jēdziena evolūcija ir ļoti nozīmīga. Suverenitāte kā tāda ir raksturīga valstīm, tātad tā ir tikai valstu parādība un savulaik tātad Žans Bodēns, viens no mūsu arī modernās tiesību teorijas, var teikt, pamatavotiem, uz ko atsaucas suverenitātes teorija šodien, ir sekojoša. Protī, valsts absolūta un patstāvīga vara. Tātad suverenitāte ir valsts absolūta un patstāvīga vara, absolūti ne ar kādiem likumiem nesaistīta vara pār pilsoņiem un pavalstniekiem. Valsts varai ir jābūt dubultneatkarīgai, neatkarīgai ne tikai no iekšējām valstiskajām varām, bet arī no ārējām varām. Tātad ar šo definīciju Žans Bodēns nostiprina suverenitāti divos elementos, tātad iekšējā vara pār pavalstniekiem, kā arī neatkarība no ārējiem avotiem.

Sūdzības iesniedzējs nenoliedz un tam arī pievienojas Saeima, ka mūsdienu izpratne par suverenitāti, protams, ir būtiski mainījies un šī sākotnējā, kur turklāt arī lielā mērā saistās ar monarhisko valsts iekārtu, kā arī nacionālās valsts parametriem, šodien vairs neiztur kritiku un šodien mēs jau runājam par lielā mērā ierobežotu suverenitāti attiecībā uz ārējo lemtspēju, lemttiesībām, taču būtisku parametru suverenitātes definīcijā ir ieviesusi it īpaši dalība Eiropas Savienībā, vai arī starptautiskās tiesiskās attiecības modernajā pasaulē.

Un līdz ar to tātad mēs šodien runājam par neatkarības principu, kas nosaka šo suverenitātes ierobežojumu, proti, tātad valsts var pastāvēt kā neatkarīga valsts un Latvijas Republikas Satversmes 1.pants arī norāda tātad, ka neatkarīga un demokrātiska republika ir tātad suverenitātes pamatrakstura iezīmes. Tātad tas nozīmē, pirmkārt, izmaiņas attiecībā uz iekšējo varu, proti, nevar pastāvēt vairs absolūtas varas, kā tas bija Žana Bodēna definīcijā pār pavalstniekiem un līdzvērtīgi, tieši tāpat arī nevar pastāvēt arī absolūta vara, absolūta suverenitāte ārējās attiecībās. Mūsdienu doktrīnā ir norādīts, ka starptautiskajās tiesiskajās attiecībās visas valstis ir vienlīdzīgas un proti, tātad suverenitāte šo valstu līdztiesības vai valstu vienlīdzības kontekstā ir izprotama kā valsts tiesības pieņemt lēmumus bez ārēja spiediena. Tas nozīmē, ka valstij ir tiesības un arī tā var tās faktiski realizēt bez ārēju citu valstu spiediena.

Līdz ar to kontekstā ar Eiropas Savienību mums ir... protams, mēs runājam par moderno suverenitāti vai moderno šodienas suverenitātes izpratni sakarībā ar funkciju deleģēšanu, kompetenču deleģēšanu, kā arī to sūdzības iesniedzējs ir norādījis. Tomēr mums ir jābūt svarīgam atskaites punktam, cik tālu un kur šis kompetenču deleģējums ierobežo suverenitāti un kurā brīdī tātad šis suverenitātes zaudējums, kura ietvaros tad arī būtu pamatota sūdzības iesniedzēja prasība rīkot tautas nobalsošanu.

Proti, tātad ir skaidrs, ka šī līnija ir jānovelk un diemžēl sūdzības iesniedzējs to nav darījis. Attiecībā uz Saeimas pozīciju, mēs, protams, izmantojam to viedokli, kāds šobrīd ir tiesību teorijā izteikts, proti, tātad tikmēr, kamēr dalībvalsts saglabā tiesības pārtraukt šo ierobežoto neatkarību, tā-

tad izstājoties no dalības Eiropas Savienībā, dalībvalstu suverenitāte neizzūd. Un tāpat tās ir tā saucamās pēdējā vārda tiesības, kas mūsdienās faktiski arī ietver jēdziena „suverenitāte” nozīmi attiecībā ar citām valstīm ārējās attiecībās. Un līdz ar to tāpat šo definīciju mēs uzskatām, ka mēs varam piemērot arī attiecībās ar Eiropas Savienību.

Līdz ar to tests būtu jāveic, vai Latvijai ir saglabātas pēdējā vārda tiesības un konkretizējot uz sūdzību, konkretizējot uz šo sūdzības pamatojumu mums ir jātestē, vai pēdējā vārda tiesības ir saglabātas valstij izstājoties no Eiropas Savienības.

Vērtējot apstrīdēto, bet spēkā vēl nestājušos Lisabonas līguma tekstu, mēs redzam, ka 49a. panta 1.punkts norāda, ka jebkura dalībvalsts var nolemt izstāties no Savienības saskaņā ar savām konstitucionālajām prasībām. Šī norma tāpat viennozīmīgi parāda, ka tāpat Latvijas Republika kā Eiropas Savienības dalībvalsts izstājas no Eiropas Savienības nevis kā to kļūdaini min pieteicējs balstoties uz Eiropas Savienības noteikto kārtību, procedūrām un aizliegumiem, kā tas kontekstuāli izskan, bet balstoties tieši uz Latvijas konstitucionālajām prasībām balstoties tieši uz tām prasībām, kādas Latvijas Republika uzskata par nozīmīgām savas suverenitātes saglabāšanai. Līdz ar to tāpat šis sākotnējais arguments, ka absolūta izstāšanās no Eiropas Savienības būtu pamatota, neiztur kritiku.

Nu jāsaaka arī, ka mutvārdu procesa gaitā mēs dzirdējām, ka sūdzības iesniedzēji, var teikt, samazina savu kritisko nostādni un arī rakstiskajos papildu paskaidrojumos jau parādās nedaudz cita tonkārtā, tāpat tiek atzīts, ka, jā, faktiski tāpat divu gadu laikā ir iespēja izstāties no, es atvainojos, pēc diviem gadiem pēc paziņojuma iesniegšanas ir iespēja izstāties no Eiropas Savienības. Tiktāl mēs jau esam pie kompromisa. Un mēs saprotam, ka sūdzības iesniedzējs ir, var teikt, tālāk attīstījis to savu sākotnējo iesniegumu norādot, ka vispār izstāšanās kā tāda ir, bet tāpat šobrīd ir tas arguments, ka ir ārkārtīgi apgrūtināta tā izstāšanās, jo, lūk, esot jāslēdz līgumi. Tiek pat minēti tādi argumenti, ka Latvija tā rezultātā... Latvijas izstāšanās var tikt bloķēta.

Nu, jāsaaka, ka pēc būtības tā ir nesaņemot argumentu vai nesaņemot atbildi uz šo apsvērumu, kā tad Latvija šobrīd varētu izstāties, tik tālu, protams, tas tā ir izstāšanās būtu pakļauta arī tautas viedoklim, tautas balsojumam, taču pats svarīgākais jautājums – vai šobrīd Eiropas Savienībā, tāpat pašlaik spēkā esošais regulējums ir izdevīgāks, ir labāks nekā tiesiskais regulējums, kāds tas ir paredzēts Lisabonas līgumā. Un to nenoliedz arī sūdzības iesniedzējs, proti, ka šobrīd nepastāv tāpat precīza definēta tiesiska regulējuma atšķirībā no Lisabonas līguma, kā Latvijai kā dalībvalstij izstāties no Eiropas Savienības.

Un šeit, protams, ir arī ļoti svarīgi runāt par to vai vērtēt to, ka Latvijas tiesiskās attiecības ar Eiropas Savienību balstās gan uz šiem starptautiskajiem līgumiem, bet jūs visu laiku cenšaties tāpat kā pieteicēji novirzīt to sarunu no juridiskajiem uz praktiskajiem terminiem, tad, lūk, tad šeit arī ir jautājums – kādā veidā jūs iedomājaties pārtraukt tās ne tikai tiesiskās, bet arī politiskās, ekonomiskās saites un sociālās saites, kādas pastāv Latvijai kā Eiropas Savienības dalībvalstij ar citām Eiropas Savienības dalībvalstīm. Ko godātie pieteicēji varēs paskaidrot tiem Latvijas pilsoņiem, kuru tiesiskais statuss būtiski samazināsies ņemot vērā to, ka Latvija pēkšņi tāpat vienpusēji paziņos par izstāšanos no Eiropas Savienības.

Skaidrs, ka mēs redzam, ka šobrīd Latvijas izstāšanās no Eiropas Savienības lielā mērā būtu pakļauta līdzīgai procedūrai, jo ikkatra esoša tiesiska attiecība jeb katra esoša saistība ir jāpārtrauc ideālā gadījumā balstoties uz vienošanos. Tāpat šāda vienošanās ir neizbēgama. Tā nav normatīva

prasība, bet šā vienošanās ir neizbēgama un līdz ar to paliek tikai jautājums, vai mēs to varētu noslēgt ātrāk kā divu gadu termiņā, kā to paredz Lisabonas līgums.

Un šinī sakarībā, protams, arī ir ļoti svarīgi norādīt, ka mums ir jānošķir dalībvalstu tiesības vienpusēji paziņot par izstāšanos no šīs jebkādas tād starptautiskas organizācijas, tajā skaitā arī vienpusēji izstāties no Eiropas Savienības, no dalībvalsts pienākuma nokārtot savas esošās turpinošās tiesiskās saistības, jo to nu gan, protams, jūs nevarat noliegt, ka daudzas no tiesiskajām attiecībām, kādas ir Latvijai un Eiropas Savienībai, kā arī Eiropas Savienības dalībvalstīm, ir ilgtermiņa un tās mēs nevaram vienpusēji tād ar denonsāciju paziņot, ka mēs tās vairs savstarpēji nepildīsim.

Summējot šo pirmo apsvērumu par suverenitāti un par izstāšanās kārtības ierobežojumiem, Saeima uzskata tād, ka noteikti nevar piekrist konstitucionālajā sūdzībā norādītajiem argumentam, proti, ka Lisabona slīguma 49.a panta pēdējā vārda tiesības būtu ierobežotas. Tieši otrādi. Dalībvalsts var paziņot par savu izstāšanos no Eiropas Savienības, tādējādi realizējot savu suverenitāti vai savu gribu realizēt savu suverenitāti tālāk neierobežoti arī ar vienpusēju paziņojumu un tād to ne-saistītu arī šis apgrūtinājums slēgt vienošanās līgumu ar Eiropas Savienības institūcijām.

Saistību nokārtošana ar Eiropas Savienību un tās institūcijām noteikti nevar uzskatīt par suverenitātes ierobežojumu. Drīzāk tieši pretēji. Tā ir ne tikai loģiska, bet arī tiesiska nepieciešamība, kuru pieprasa vispārējais tiesību princips, proti, *pacta sunt servanda*, tas nozīmē, ka noslēgtas līgumattiecības ir jāpilda un ja to izpilde vienai pusei ir likusies apgrūtināša, tad ir jāsāk mēģināt rosināt process par šo izpildes ierobežojumu.

Saeima uzskata, ka noteiktais divu gadu termiņš, ņemot vērā to, ka tād Eiropas Savienība ir subjekts ar pārnacionāla raksturu un ir augsta integrācijas pakāpe, šis divu gadu termiņš ir samērīgs un tas arī ir pietiekams. Tas ir saprātīgs, tas atbilst starptautiskajām tiesībām.

Otrā daļa, kuru arī es mēģināšu izklāstīt attiecībā uz šo prasību un Saeimas viedokli par prasību, proti, tād balsošanas kārtība, kompetenču sadalījums un amatpersonu iecelšana.

Vispirms par balsošanas kārtību. Tād Saeima uzskata, ka te ir notikusi kļūda, proti, tād pieteicējs ir kļūdījies attiecībā uz to, kādā veidā notiek balsošana Lisabonas līgumā noteiktajā kārtībā un kāda tā ir šobrīd. Tād Lisabonas līgums ievieš jaunu principu, proti, dubultā vairākuma balsošanas sistēma, kura paredz, ka katrai dalībvalstij tād Eiropas Padomē būs viena balss un lēmums var tikt pieņemts, ja par to balsojuši vismaz 55 procenti no dalībvalstīm, kas attiecīgajā brīdī ir Eiropas Savienībā, kas pārstāv vismaz 65 Eiropas Savienības pilsoņus.

Tāpat ir ļoti svarīgi arī norādīt, ka tād šī te balsošanas kārtība un amatpersonu iecelšana ir... jūs varat tā saīt, protams, Eiropas... ieceļot komisijas sastāvu, ieceļot komisijas pārstāvi, Latvijai vairs nebūs tā privilēģija, ka tā nominējot noteiktu personu, šo personu arī redzēs zināmā mērā kā Latvijas pārstāvi tād izpildinstitūcijā Eiropas Komisijā. taču šeit ir vērts atcerēties Latvijas pieredzi. Latvijas pirmais kandidāts, kas tika ieteikts pēc pārejas posma, tād pēc komisāres Sandras Kalnietes, pirmais piedāvātais kandidāts tika noraidīts un Latvija līdz ar to pieteica citu kandidātu, tas ir šībrīža Eiropas enerģētikas komisārs Andris Piebalgs.

Turklāt jaunajā procedūrā Eiropas Komisijas sastāvs mainīsies balstoties uz šo vienlīdzības rotācijas principu. Fakts, ka būs mazāk komisāru nekā tie ir šobrīd, nav faktiski nav nekāds jaunums un to arī neievieša Lisabonas līgums, tas parādās jau 2003.gadā ar Nicas līgumu. Tas nozīmē, ka tā nav Lisabonas līguma novitāte, proti, ka Latvijai tād būs varbūt situācija, kurā Latvijas komisāru tur nemaz nebūs un ir ļoti būtiski arī atzīt, ka šī persona, kuru Latvija nominēja Eiropas Komisijai, principā nepārstāv Latviju kā dalībvalsti, tā realizē kādu no tām kopējām politikām, kura ir deleģēta

attiecīgajai komisijai. Jo, kā tas ir norādīts Kopienų līgumā, komisāram savā darbībā ir jābūt neitrālam, komisārs atbild par kopēju tēmu loku, neizvirzot savas piederības valsts identitāti par savu vārdu prioritāti.

Attiecībā uz Eiropas Parlamentu, tātad te tika arī atzīts un iespējams, par to nemaz mums nevajadzētu diskutēt, proti, ka Eiropas Parlamentā tiek kopā samazināts pēc Lisabonas līguma deputātu skaits no 785 uz 750. Būtiski ir norādīt, ka Latvijai joprojām būs 9 pārstāvji, tā, kā tas arī ir šobrīd spēkā esošajā regulējumā.

Un attiecībā tātad uz šo demokrātijas samazināšanos vai attiecībā uz lēmumu pieņemšanas un tai skaitā arī likumdošanas procedūru, Saeima uzskata, ka ir ārkārtīgi būtisks jauninājums, labvēlīgs jauninājums, proti, šobrīd spēkā esošajā normatīvajā regulējumā, tas ir taisnība, Eiropas Savienība ir birokrātiska un tajā izpildvarai ir paredzēta liela loma un saikne ar vēlētajiem ir neliela, bet, lūk, šis faktors, kuru noteikti nevar ignorēt, ir tātad paredzēts Lisabonas līgumā, ka tiek pirmo reizi Eiropas Savienības vēsturē tiesības piešķirtas tieši ar pilsoņu iniciatīvu, tas nozīmē, ka vienam miljona Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņu, kopumā tātad ir 500 miljonu, mums nav jāskatās tikai Latvijas kontekstā, bet ir jāskatās Eiropas Savienības kontekstā, ir tiesības tātad izvirzīt likumdošanas aktus. Un tātad pieprasīt Eiropas Komisijai izstrādāt jaunus priekšlikumus jebkurā no tiem jautājumiem, kas ir nodoti Eiropas Savienības kompetencē.

Skaidrs, ka šādu iniciatīvu noteikti var izvirzīt arī Latvijas iedzīvotāji. Tātad ja Jansona kungs uztraucas par to, ka viņa pilsoniskās tiesības ir ierobežotas, Lisabonas līgums, tieši pretēji, palielina tās iepretim Eiropas Savienības institūcijām.

Godātā tiesa! Tātad uzskatu, ka pamatjautājumu, ar kuriem arī mēs... par kuriem mutvārdu procesā arī tika norādījis sūdzības iesniedzējs un tā pārstāvji, ir apskatīti un esmu gatavs atbildēt uz tiesas, kā arī sūdzības iesniedzēja jautājumiem.

G.Kūtris.

Paldies.

Tā, tiesai ir daži jautājumi jau.

Pirmais jautājums par to procedūru. Sakiet, lūdzu, Satversmes 68.panta ceturtā daļa. Sakiet, lūdzu, vai šajā daļā ierakstītā redakcija paredz Saeimas deputātiem tikai tiesības, vai arī pienākumus pieprasīt tautas nobalsošanu?

L.Liepa.

Paldies, godātā tiesa. Latvijas Republikas Satversmes 68.panta 4.daļā specifiski norāda, ka šis ir, tā saucamais, fakultatīvais balsojums, tātad šeit nav obligāts balsojums, kā tas ir, piemēram, Īrijas gadījumā. Šeit ir tiesības Latvijas Republikas Saeimas deputātiem, konkrētam skaitam, tātad 50 deputātu un vairāk, pieprasīt veikt šādu balsojumu gadījumā, ja ir būtiski izmainījušies dalības nosacījumi. Tātad atbildot, var sacīt, ka tas noteikti nav obligāts balsojums un tas arī faktiski ir, tas ir prevalējošais Latvijas tiesību doktrīnas viedoklis, ko mēs redzam arī jau pieejamos ekspertu atzinumus.

G.Kūtris.

Viņiem ir tikai tiesības, bet nevis pienākums. Būtiskās izmaiņas, ja?

Jā, sakiet, lūdzu. Otrs jautājums par šīm starpībām starp līdzšinējo stāvokli un perspektīvu. Sakiet, ja gadījumā stājas spēkā Lisabonas līgums, vai Latvijas tiesības lemt vairākus konkrētus, valstij svarīgus vai tautai svarīgus jautājumus, saglabājas tādā pašā apmērā, vai sašaurinās?

L.Liepa.

Saeima uzskata, ka nav, tātad, tiesību, Latvijas Republikas Saeimas tiesību ierobežojuma attiecībā uz tām kompetencēm, kas tai ir nozīmīgas un, kas, tātad, veido suverenitāti vai suverenitātes pamatu. Es varu izklāstīt mazliet paplašināti, jo acīmredzot tā arī tas būtu nepieciešams, uz jautājumiem, kur ir tās kritiskās kompetences, kuras vajadzētu saglabāt Latvijas Republikai un, kuras, tātad, kuru apdraudējums arī ir radījis konstitucionālo sūdzību.

Jūs nolasījāt veselu sarakstu, tas ir pieejams arī tātad rakstiskajos papildinājumos, taču jāatzīmē, ka... tātad, vienu sekundi, es tūlīt atradīšu... Jāatzīmē, ka no šīm te kompetencēm neviena nav nodota tik tālu, lai Latvijas Republikas, tātad, Saeima šobrīd uzskatītu, ka būtu iestājies 2.panta ierobežojums. Tātad Latvijas Republikas suverenitāte noteikti nav ierobežota. Fakts, ka 50 deputāti, patiesību sakot, neviens deputāts nav pieprasījis 68.panta ceturtās daļas mehānismu, norāda, ka Latvijas Republikas Saeimas deputāti nav uzskatījuši, ka šeit ir būtiskas izmaiņas Eiropas Savienības dalībā. Un līdz ar to, protams, tāda ir arī Latvijas Republikas Saeimas nostāja.

G.Kūtris.

Precizējošs jautājums. Tad sakiet, lūdzu, vai nevarētu būt situācija, ka ārpolitikas jautājumos Eiropas Savienībā tiek pieņemts dokuments, kurš varbūt ir pretrunā ar Latvijas konstitūciju un kas tādā gadījumā aizstāv Latvijas konstitūciju?

L.Liepa.

Jā, šobrīd paredzētajā kārtībā, ja mēs runājam par Lisabonas līgumu, kur faktiski vairs nepastāvēs trīs pīlāru secības, vienalga ārējās un drošības politikas koncepcija paredz konsultāciju mehānismu un tas nekādā gadījumā, tātad Saeima uzskata, ka nevar būt situācijas, pie kuras Latvijas Republika bez iebildumiem vai bez sava viedokļa paušanas būtu nostādīta fakta priekšā, tātad, ka starptautiskās institūcijas vai, precīzāk, šī te jaunā, paredzētā, Lisabonas līgumā paredzētā ārlietu, vai ārlietu pārstāvis būtu tiesīgs izteikties pretēji Latvijas Republikas viedoklim.

G.Kūtris.

Ja jūs aizskārāt jautājumu par pīlāriem, sakiet, lūdzu, vai Eiropas ģenerālprokurora institūcija atbilst Latvijas Republikas Satversmei?

L.Liepa.

Godātā tiesa! Eiropas Lisabonas līgumā neparādās nekur prasība radīt vai nav paredzēts noteikums, ka būtu radīts vienots prokurors vai vienota prokuratūras institūcija Eiropas Savienības līmenī. Tā ir tikai kā politikas nostādne, kuru var īstenot, tātad tam būtu nepieciešama vēl atsevišķa vienošanās, par kuru, protams, Latvija īsteno savu tiesību pieņemt lēmumu.

Šobrīd nav, Lisabonas līgums nerada Eiropas ģenerālprokuroru. Zināmā mērā tas ir, tā ir transformācija no šobrīd spēkā esošās *eirojust* kārtības.

G.Kūtris.

Jūs uzskatāt, ja šādu veido, tad Latvijā būs referendums?

L.Liepa.

Godīgi sakot, tas ir, var teikt, tiesību politisks jautājums par ģenerālprokuratūras lomu nacionālā dalībvalstī un prokuratūras lomu vai valsts apsūdzības, jāsaka, publiskās apsūdzības lomu Eiropas Savienībā.

Prokuratūras šābrīža sadarbība lielā mērā attiecās uz savstarpēju, tiesisku palīdzību starp Eiropas Savienības dalībvalstīm. Iespējams un tas arī ir pamatnostādnēs paredzēts, ka prokuratūras tālāk integrācija varētu attiekties tikai uz to ekskluzīvo jautājumu kopu, kas jau šobrīd vai arī, tātad, respektīvajā lēmuma brīdī būs Eiropas Savienības institūcijām. Un visticamāk, tātad tās varēt būt kopējā budžeta politikas un kopējo, tātad, nu, ekonomisko interešu jautājumu loks. Tātad šie segmenti, jā, taču arī, nu, jāsaka, tas atzinums jau tagad ir atsaukts, bet ir tādas kompetences, kuras viennozīmīgi paliks dalībvalstīm un saskaņā ar Lisabonas līgumu nekādā gadījumā kriminālprocess netiek eiopeizēts. Tas ir, es atvainojos, tas netiek pārņemts Eiropas Savienības kompetencē, tas viennozīmīgi ir katras dalībvalsts kompetences jautājums.

G.Kūtris.

Un man vēl pēdējais jautājums. Jūs pieminējāt savā runā par to, ka būs dubultā vairākuma princips. Sakiet, lūdzu, vai šobrīd pastāv dubultā vairākuma princips vai vienbalsīgs balsojums tiek prasīts?

L.Liepa.

Tātad, ja mēs runājam par padomi, tad tas ir vienbalsīgi, kur Latvija ir tiesīga bloķēt jebkuru lēmumu. Tā ir.

G.Kūtris.

Sakiet, lūdzu, ja šādas tiesības bloķēt kādu lēmumu zūd. Vai tas nozīmē, ka paplašinās tiesības vai sašaurinās?

L.Liepa.

Šīs tiesības nezūd pilnībā, tās šā vai tā tās neattiecas uz tiem jautājumiem, kas ir ekskluzīvā Savienības dalībvalstu, Savienības institūciju kompetencē. Tātad, protams. Jūs jautājat tātad, ja mehāniski tātad, ir kaut kādi jautājumi, kuros ir vairākuma princips. Nu, jāsaka, mēs nevaram abstrakti runāt. Visticamāk šeit būtu jārunā par konkrētu jautājumu, kurā tātad, tas ir. Par konkrēto deleģēto kompetenci, jo fakts, ka kompetences ik pa brīdim tiek... tātad, nevis ik pa brīdim, bet, tātad, kad šīs kompetences tiek nodotas Eiropas Savienībā, pašas par sevi vēl nerada nedz suverenitātes apdraudējumu, nedz arī, nu, ir būtiskuma faktors, kādu to Satversmes grozījumos ir ielicis likumdevējs.

G.Kūtris.

Saistībā ar šo atbildi, tāds precizējošs jautājums.

Sakiet, lūdzu, ja kāds jautājums tiek izlemts pēc dubultā vairākuma principa un Latvija saka, ka mēs īstenībā tā nebijām domājuši, nododot kompetenci, ka šis jautājums jau ar dubulto vairākumu pieņemams, kura tiesa izšķirs strīdu, vai Latvijas kompetence ir atņemta vai ne?

L.Liepa.

Liels paldies, godātā tiesa. Jo tas tiešām ir glābšanas riņķis. Jāsaka tā, ka mums ir jāskata kontekstā ne tikai likumu pieņemšanas kārtība, bet arī attiecības starp dalībvalstīm un Savienības institūcijām. Proti, Eiropas Kopienu tiesa, protams, būs tiesīga vērtēt šo te sadalījumu jautājumu. Un atbilstību tam līgumam, ja tas būs spēkā attiecīgi Lisabonas līgums vai Eiropas Kopienu līgumā.

G.Kūtris.

Tiesa noteiks, vai atbilst mūsu Satversmei, vai nē?

L.Liepa.

Godātai Satversmes tiesai ir kompetence arī vērtēt, taču, nu, jāsaka, ka šīs kompetences, ja mēs tagad gribētu novilkt to līniju, Latvijas Satversmes tiesai un šis ir tāda ziņā ļoti nozīmīgs process, jo Latvijas Satversmes tiesai ir tiesības vērtēt tieši 2.panta kontekstā, tātad suverenitātes apjoma robežas un tajā brīdī, protams, mēs atkal varētu sagaidīt konstitucionālu sūdzību no personām, no sūdzības iesniegt tiesīgām personām, kur varētu testēt, ir vai nav suverenitātes ierobežojums. Bet konkrēti līgumu Eiropas Kopiena vai, respektīvi, tādā gadījumā, ja stājas spēkā Lisabonas līguma izpilde, protams, ka testētu Eiropas Kopienu tiesa.

G.Kūtris.

Skaidrs, paldies.

Jūs gan minējāt par to Eiropas kriminālprocesu nevienādošanu, bet jau šobrīd ietvaru lēmumi pastāv, kas pieprasa vienādu procedūru.

Paldies.

L.Liepa.

Godātā tiesa, es arī atsaucu savu norādi par eiropeizāciju. Tas ir nepareizs termins, protams, nav vienota kriminālprocesa Eiropas Savienībā, taču pastāv dalībvalstu kompetence un tas ir faktiski līdzīgi kā... tātad, šī procesu vai tiesvedības procesu vienādošana, tieši tāpat kā juridisko profesiju vienādošana, ir arī dzan procesi, līdzīgi kā Lisabonas līgums, kas veicina tālāku integrāciju starp dalībvalstīm.

G.Kūtris.

Kolēģi! Jelāgins.

J.Jelāgins.

Man arī Saeimas pārstāvim ir jautājums saistībā ar Satversmes 86.panta ceturtās daļas interpretāciju.

Kā tas izriet no Satversmes 86.panta ceturtās daļas un attiecīgi, likuma Par tautas nobalsošanu un likuma ierosināšanu 11.panta ceturtās daļas, tautas nobalsošanu par būtiskām izmaiņām nosacījumos – par Latvijas dalību Eiropas Savienībā, Saeima ierosina, ja to pieprasa vismaz puse Saeimas locekļu.

Un tagad es pievērsīšos papildus informācijai, ko Saeima iesniegusi ir Satversmes tiesai – 5.lappusē, ceturtnā rindkopā ir teikts, ka šajā gadījumā, nu tas ir tad, kad Saeima ir saņēmusi vismaz puses Saeimas locekļu pieprasījumu, Saeimai vajadzētu pārliecināties ne vien par to, ka vismaz pusē Saeimas locekļu ir pieprasījusi tautas nobalsošanas rīkošanu, bet arī vajadzētu viņai pārliecināties par to, ka apspriežamais starptautiskais līgums patiešām paredz būtiskas izmaiņas nosacījumos par dalību Eiropas Savienībā.

Nu, šeit iesniedzēji pārmet Saeimai, ka tā nav vērtējusi, vai grozījumi Eiropas Savienības pamatdokumentos ir būtiski vai nav būtiski.

Sakiet, lūdzu, vai no iepriekš citētā rindkopa nozīme to, ka Saeimai nemaz nebija jāvērtē, tā teikt, vai ratificējot Lisabonas līgumu, faktiski tiek grozīts Satversmes 2.pants vai netiek grozīts?

L.Liepa.

Godāta tiesa. Tātad uz šo jautājumu sniegta sekojoša atbilde.

Saeima rīkojās saskaņā ar Kārtības rulli, kā arī, balstoties uz 68.panta otro daļu, proti, sasaucot šo kvalificētā foruma sēdi gadījumā, ja nav citādāk, tātad gadījumā, ja nav 50 deputātu parakstīts lēmuma projekts.

Ja būtu saņemts 50 deputātu parakstīts lēmuma projekts, Saeima tādā gadījumā vērtētu šo būtiskuma faktoru. Ja nav pirmās pazīmes, otrā nemaz nevar iestāties. Tātad var atbildēt uz jautājumu apstiprinoši.

K.Krūma.

Vai mums ir jāmeklē, jāskatās vēl kaut kāda papildus informācija, lai konstatētu, ka Saeimā ir bijusi vērtēšana par to, ka tie izdarītie grozījumi ir būtiski vai nav būtiski, vai tā ir tikai pieteikuma iesniedzēju minētā plenārsēde?

L.Liepa.

Godāta tiesa, fakts, ka, tātad, zināmā mērā atbildot jau uz iepriekšējo jautājumu, arī es norādīju, fakts, ka neparādās deputātu pieprasījums, kuri norādītu, ka ir šī būtiskuma pazīme, norāda, ka nav jāņem nekādi papildu faktori vairs klāt, nav vairs jāķeras, tātad, pie šī būtiskuma vērtējuma vai grozījuma, ja nepastāv 50 deputātu pieprasījums.

K.Krūma.

Bet arī gadījumā, ja būtu bažas, ka varētu būt skarts 2.pants?

L.Liepa.

Nu, tādā gadījumā, protams, konstitucionālā sūdzības kārtā varētu to prasīt. Mēs uzskatām, arī, balstoties uz Satversmes tiesas līdzšinējo praksi, tātad, varētu censties izmantot savas tiesības sasaukt šādu tautas nobalsošanu, pieprasīt tautas nobalsošanas sasaukšanu. Bet tāda testa bez šī deputātu pieprasījuma nav.

K.Krūma.

Tad no sākuma ir, teiksim, jāizmanto 68.pants un tad mēs nonākam pie 2.panta, savādāk mēs pie 2.panta nevaram nonākt.

L.Liepa.

Jāsaka tā. Tātad, ja mums ir jāapstiprina kāda norma, kura būtiski groza, visticamāk, tas jautājums varētu būt par to, kas ir pirmais, tā teikt, pirmais saskarsmes punkts. Vai mēs saskaramies ar 68. ceturto vai 77.

Nu, Satversme ir konstruēta, lai faktiski, tātad šis 68.pants ir uzbūvēts tā, ka mēs varam lemt par delegāciju, par varas nodošanu, respektīvi, sēdēs, kurās piedalās vismaz divas trešdaļas Saeimas locekļu, balsojot arī, tātad, kvalificētā vairākuma kvorums, kvalificētā vairākuma balsojums.

Ja šīs sēdes gaitā tiktu konstatēts, tātad, ka ir tādi faktori, kas būtiski groza Latvijas valstisko neatkarību, tātad suverenitāti, tad, protams, visticamāk Saeimai būtu pienākums nodot šo jautājumu tautas nobalsošanai.

K.Krūma.

Izvērtējumam jāsākas tikai tad, ja to prasa tie 50 deputāti.

L.Liepa.

50 deputātu parametrs ir attiecīgi būtiskajās izmaiņās. Tātad, tā ir tā zemākā robeža. Tautas nobalsošanu ierosināt Saeima var. Nu, jāsaka Saeimai ir likumdošanas iniciatīvas kārtībā. Ministru kabinets iesniedzot ratifikācijai konkrētu tiesību aktu, protams, savā vērtējumā norāda, vai šeit ir vai nav, respektīvi, tātad vai tas ir vienkārši pievienošanās starptautiskam līgumam, vai tātad te ir būtiski elementi, būtiskas izmaiņas. Mēs secinājām, ka šajā gadījumā tā nav. Vai arī, vēl vairāk, kā tas bija ar brīdi, kad Latvija pievienojās Eiropas Savienībai, šeit nu ir jārīko referendums, šeit ir tā situācija, kura 77.panta prasība tiek izmantota.

G.Kūtris.

Sanāk tā, ja Ārlietu ministrija, kas gatavo arī Ministru kabinetam likumprojektu, saka, ka viss ir kārtībā un valsts suverenitāte nav apdraudēta, tad Saeima vispār neskatās šo jautājumu.

L.Liepa.

Tā tas pavisam noteikti nav, jo likumdošanas process paredz kārtību arī Saeimā, proti, atbildīgajās komisijās, tātad Ārlietu un likumdošanas komisijās, protams, šis arī ir vērtējams un Saeimā ir, es atvainojos, Satversmes šai lietā ir iesniegti materiāli, kur, tātad arī komisija izskata arī šo konkrēto Lisabonas līgumu.

G.Kūtris.

Rakstīts jūsu atbildē, ka jūs tikai no lietderības viedokļa, politiski vērtējāt Saeimā?

L.Liepa.

Jēdziens – būtiski grozījumi, lielā mērā tā ir, tā ir Saeimas rīcības brīvība izvērtēt un pieņemt lēmumu šai situācijā.

G.Kūtris.

Paldies.

Vēl, lūdzu, jautājumi būs? Tiesnešiem jautājumu nav.

Lūdzu pieteikuma iesniedzējiem, jums būtu jautājumi?

E.Jansons

Diezgan precīzi. Lai varbūt nebūtu, teiksim, tādas divdomības starp. Vai jūs uzskatāt, ka likums par Lisabonas līguma stāšanos spēkā, ir stājies spēkā?

L.Liepa.

Atbildu apstiprinoši. Likums ir stājies spēkā. Pretēji tam, ko jūs norādāt savos precizējumos, proti, jūs rakstāt, tāpat, ka šis līgums nestājas spēkā, es citēju, ceturtā lappusē jūs rakstāt tāpat: „Sūdzības iesniedzēji, pamatojoties uz Satversmes 2.panta jēdzienisku aizskārumu, uzskata, ka likums par Lisabonas līgumu nav ieguvis likuma spēku.” Nu, Saeima tā nedomā.

E.Jansons.

Es tagad uzdošu jautājumu tikai tāpēc, lai noprecizētu. Tātad es uzdošu vēlreiz jautājumu. Vai likums par Lisabonas līguma ratifikāciju ir stājies spēkā?

L.Liepa.

Atbildu apstiprinoši.

E.Jansons.

Lai mēs vienkārši nejaucam terminu – Lisabonas līgums un likums. Tad likums ir stājies spēkā.

Sakiet, lūdzu, vai šajā likumā ir jēlkāds atcēlēj vai atliktais nosacījums par viņa stāšanos vai nestāšanos, par to konkrēto tiesību aktu, kas saucās Lisabonas līgums.

L.Liepa.

Nu, protams, Lisabonas līgums, kā jebkura starptautiska vienošanās starp dalībvalstīm stājas spēkā tikai tad, kad to apstiprina visas dalībvalstis.

E.Jansons.

Jautājums bija tāds. Vai tajā likumā, vai tajā likumā, kurš ir stājies spēkā, ir jēlkāds atcēlēj vai atliktais nosacījums par Lisabonas līguma stāšanos spēkā vai nestāšanos.

L.Liepa.

Tātad, jūs jautājat par likumdošanas kārtību, kādā notiek dalībvalstu pievienošanās starptautiskiem līgumiem?

E.Jansons.

Man ir ļoti šauri, varētu teikt tāda „rene”. Vai tur, tajos traktējumos, kas ir likumā par Lisabonas līguma stāšanos spēkā, ir kāds teikums, kas pasaka sekojošo, es vienkārši interpretēju... mēģināšu iedomāties situāciju. Tātad pieņemts tiek Lisabonas līgums, Saeima viņu ratificē, izsludina Prezidents, viņš stājas spēkā. Un tur ir uzrakstītas, teiksim, divas rindiņas. Šis likums var neieņemt likumīgu spēku, jo Lisabonas līgums netiek pieņemts, vai arī šim likumam ir atcēlējnoteikums, ja dalībvalsts nav nobalsojušas par šo Lisabonas līguma stāšanos spēkā? Tad ir tur tādi teikumi, nav? Varbūt citādas interpretācijas, ir vai nav?

L.Liepa.

Kaut arī šajā normatīvajā aktā tādas norādes nav. Atbildu uz jūsu jautājumu, tomēr pievienošanās starptautiskam līgumam, kurā ir virkne dalībvalstu, ir spēkā tikai tad, kad visi tā dalībnieki to akceptē, tas ir vispārējs tiesību princips.

E.Jansons.

Trešais jautājums, kas izriet tiešām no tādiem precīziem jautājumiem, precīzām atbildēm. Tātad, no tautas vai no tautas pašnoteikšanās tiesībām par Lisabonas līguma stāšanos spēkā nekas vairs netiek prasīts?

L.Liepa.

Vai jūs neprecizētu jautājumu?

E.Jansons.

Varbūt tautas valodā izsakoties, tātad..

Izpildīts...

E.Jansons.

Ja pēkšņi atskārst, ka šis Lisabonas līgums skar ļoti būtiskas jomas, es arī aizmirsu pieminēt tādu būtisku jomu kā enerģētika, ja, tātad, ja atklās tomēr nevis šodien, nevis rīt, bet pēc kāda gada vai diviem, ka Lisabonas līgums ir būtiski skāris Latvijas suverenitāti, tad tautai ar šo nav nekāda daļa, jo likums ir stājies spēkā, atcēļnoteikums nav, vai arī iestāšanās, teiksim, kaut kādas citas šim likumam pazīmes arī nav. Tad no tautas nav nekas vairs atkarīgs.

L.Liepa.

Tā īsti to nevarētu traktēt, jo, faktiski, šeit ir arī diskusija par to, cik tālu kāda norma, kas jau ir stājusies spēkā un tātad ir pagājuši 6 mēneši, kas dod jums tiesības to vētīt vai prasīt tā vētīšanu.

Ja turpinās šī pretruna ar pamatprincipiem un Satversmes noteikumiem, jebkuram Latvijas iedzīvotājam, protams, ir tiesības pieprasīt konstitucionālas sūdzības, vērtēšanu Satversmes tiesā. Gadījumā, ja ir personisko tiesību aizskārums, ko Saeima uzskata jūs joprojām neesat pierādījuši.

E.Jansons.

Tātad, ņemot vērā, ka jūs teicāt arī tādu demokrātijas pazīmi, kas stiprina, stiprina dalībvalstu tiesības, kā, pieņemsim, miljons parakstu savākšana par jebkuru, nu, varētu teikt, tādu jaunu likumprojektu, vai kaut kādu tiesību aktu izdošanu, respektīvi, kad iedzīvotājiem miljons parakstiem ir mierīga iespēja savākties, uztaisīt savu likumu un ierosināt faktiski viņu ieviešanu Eiropas Savienībā.

Sakiet, lūdzu, kad pēdējo reizi Latvijā ir savākti miljons paraksti par jebkādu Satversmes grozījumu, likumdošanas iniciatīvu? Nosauciet man piemēru.

L.Liepa.

Patiesību sakot, man nav. Es neesmu lietas kursā par šādu statistiku, taču man pietiek ar to, ka balsotāju skaits pārsniedza miljonu par iestāšanos Eiropas Savienībā. Tas nozīmē, kad mums ir pietiekoši aktīva sabiedrības daļa, kura ir ar mieru būtiskas nepieciešamības gadījumā šādu likumdošanas iniciatīvu izvirzīt.

E.Jansons.

Nākošais jautājums. Es domāju, ka jūs no tiesību zinātņu teorijas un arī esošās, pastāvošās prakses, varēsiet pateikt diezgan apstiprinoši – jā vai nē. Tad Eiropas Kopienas Tiesa lēmumu ir augstākstāvoša par dalībvalstu tiesu lēmumiem vai zemākstāvoša?

L.Liepa.

Kopienu Tiesu lēmumi, viņi ir saistoši konkrētās lietas dalībniekiem, protams, un, ja, kā lai to saka, attiecībā uz līgumu, konkrēto dalībvalstu saistību izpildi, tie, protams, ir pārāki, jo dalībvalstīm nemaz nav kompetences. Te ir nodalīta tā kompetence, jo Kopienu Tiesa nekādā ziņā nepārklājās savas kompetences ziņā ar nacionālo dalībvalstu. Varbūt situācija, kurā dalībvalstu tiesās jautājums ir vērtējums vai nu, tātad, līdzīgs kā Kopienu Tiesā, vai arī, tātad, nu, kur ir faktiski šī te arī sacīsim, ja mēs ņemam piemēru, tad konkurences tiesības, kurās ir dalībvalstu kompetence, bet, tātad, lielā mērā Eiropas Kopienu Tiesa ir vadošākas dod vadlīnijas šajās lietās, spriežot konkrētus jautājumus, konkrētus tiesiskus strīdus, vienlaikus dalībvalstu tiesas tātad ievēro vadlīnijas nacionālo tiesu lemšanā.

Ja es varu turpināt, es saprotu, ka jūsu jautājums drīzāk ir par to, vai Latvijas tiesas ir joprojām, vai šī ir suverēna joma, vai tiesvedība, tātad, joprojām ir suverēna Latvijas Republikā? Jo, tas ir jautājums, kas arī mani urdīja. Es vēlējos to uzdot, bet nepajautāju, jo jautājums, manuprāt, ir retorisks, proti, tātad, vai Latvijā tiesu vara joprojām ir neatkarīga, vai mums ir suverēna tiesu vara? Atbilde ir apstiprinoša.

Fakts, ka Eiropas Kopienu tiesa izskata jautājumu loku, kurās, tai skaitā, kā subjekti piedalās arī Latvijas pārstāvji un Latvijas valsts potenciāli arī. Vai, nu, teiksim, pēdējā lieta, kur, tātad, Latvijas Ieņēmuma dienesta pozīcija normu piemērošanā bija atzīta par pamatotu, attiecās uz to nodalīto kompetenci, kura ir iedota Eiropas Savienībai, institūcijām un tātad, kur Kopienu tiesu var vētīt.

Latvijas tiesas ņem vērā Eiropas Kopienu tiesas spriedumus, tieši tāpat kā to dara arī ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumiem un tos respektē gan Satversmes tiesa, gan vispārējās tiesas, taču nekad neviens nevarēs apgalvot, ka Latvijas Satversmes tiesa, piemēram, nebūtu suverēna lemt tos jautājumus, kas ir tās kompetencē.

E.Jansons.

Varētu teikt, kad Latvijai kā dalībvalstij Eiropas Kopienas Tiesas lēmumi ir saistoši?

L.Liepa.

Viennozīmīgi piekrītu jums.

E.Jansons.

Ja ir saistoši, tas nozīmē, ka ir pārākā pakāpē augstāks tas lēmums nekā Latvijā, pieņemsim, par līdzīgu tēmu. Šajā sakarībā jautājums. Kur slēpjas...

L.Liepa.

Es jūs uzaicinātu uz savām nodarbībām, es jums izskaidrotu sīkāk, jo tad būs laiks vairāk.

E.Jansons.

Es netaisos pretendēt uz juridisko guru, bet es taisos pretendēt uz cilvēku, kuram ir tiesības, ja.

Tātad šajā kontekstā man ir jautājums. Lisabonas līgums, ja viņš stāsies spēkā, kāda no dalībvalstīm sāks vērtēt atbilstību Lisabonas līgumam, kur ir kaut kādi ierobežojumi, demokrātijas deformācija, vai vēl kaut kādi suverēnās, teiksim, tiesības, vai varbūt cilvēktiesības. Sakiet, lūdzu, vai viss tiks skatīts Latvijas tiesu sistēmā, vai Eiropas Kopienas Tiesu sistēmā? Kur šis jautājums tiks skatīts kontekstā ar Lisabonas līgumu?

L.Liepa.

Jā, protams, ka tā ir Eiropas Kopienu Tiesa.

E.Jansons.

Nākošais jautājums ir tāds. Ņemot vērā, ka Eiropas Kopienas Tiesas lēmumi, nu, faktiski ir saistoši dalībvalstīm un tā ir, tā saucamā, tiesu vara, viens no četriem neatkarības, tā saucamajiem, pīlāriem. Man liekas, kad ir arī drošības politika, kurā varētu skart Satversmi sekojošā veidā. Drošības politikas vārdā Eiropas Savienība, atkal, nekādā gadījumā šis nevar būt absolūts mans piemērs, tikai vienkārši kā radikāla pazīme, lai pateiktu, kādi varētu būt lēmumi. Eiropas Savienība drošības politikas nolūkā pieņem lēmumu, pieņemsim, uzbrukt Baltkrievijai kā totalitārai valstij, kas traucē demokrātijas, teiksim, turpināšanu... (*G.Kūtris.Es ļoti atvainojos, ja.*) Tātad jautājums ir tāds, ko darīs Latvija, vai ko darīs Latvijas valsts Prezidents, kuram vienīgajam ir tiesības ar Saeimas lēmumu, vienīgajam tiesības ar Saeimas lēmumu uzbrukt vai neuzbrukt?

L.Liepa.

Godīgi sakot, šis ir hipotētisks jautājums un Latvijas Saeima atsakās komentēt situāciju, kurā Savienība draudētu uzbrukt Baltkrievijai.

G.Kūtris.

Lūdzu nākamo jautājumu.

E.Jansons.

Pēdējais jautājums. Jūs redziet, jums izskan hipotētisks smiekls, bet man tas smiekls galīgi neder.

Pēdējais jautājums. Mani tik tiešām fascinē un tas ir kompliments jums, kā jūs mēģināt aizstāvēt Saeimas pozīciju. Jums kā pilsonim, kuram faktiski tieši tādas pašas tiesības ievēlēt Saeimu, Saeimai tiesības ievēlēt juristu, kurš pārstāv, tādā ļoti interesantā situācijā viedokli, kurš ir īsts deputāta viedoklis, bet katrā gadījumā ir 2,4 miljoni iedzīvotāju.

Sakiet, lūdzu, kā fiziskai personai, kā jums liekas, vai Saeima ir rīkojusies pareizi, atņemot jums tiesības, izvērtēt būtiskumu, kas saucās Lisabonas līguma ratifikācija?

L.Liepa.

Jā, es... kaut tas ir personisks jautājums un neattiecas uz lietas materiāliem, es atbildēšu, ja jūs atļaujāt.

Es neesmu Saeimai prasījis tiesības balsot referendumā par Lisabonas līgumu, jo tam nav tiesiska pamata.

G.Kūtris.

Vēl būtu jautājumi kādi? Skačkova kungs? Lūdzu.

D.Skačkovs.

Es tikai pagriezīšu mikrofonu, ja drīkst. Jā, tūlīt.

Cienījamie kolēģi! Sakiet, lūdzu, ja Lisabonas līgums neievieš nekādus būtiskus grozījumus Latvijas Republikas dalībai Eiropas Savienībā, tad kāpēc šis līgums bija nepieciešams?

L.Liepa.

Jā, paldies, kolēģi, par jautājumu. Ir pamatargumenti, kādēļ bija nepieciešams Lisabonas līgums un kādēļ arī Latvijas valdība sagatavoja to ratifikācijai un Saeima ratificēja, ir vairāki aspekti. Es uzskatītu, ka trīs ir paši būtiskākie.

Pirmkārt. Tas konsolidē esošos aktus, kas saista Latviju kā Eiropas Kopienu dalībnieku un kā Eiropas Savienības Māstrihtas līguma dalībnieku.

Pirmā ir konsolidējošā funkcija, mēs beidzot redzam vienā tiesību aktā kopā.

Otrkārt, Tātad parādās jaunas pazīmes, tātad ir jauni faktori, kuri, tātad, uzlabo Eiropas Savienības demokrātisko statusu, par kuriem arī šīs diskusijas laikā mēs jau arī ar Jansona kungu runājām, proti, tātad, par personu tiesībām vērsties ar likumdošanas iniciatīvu Eiropas Savienības institūcijās, kas līdz Lisabonas līgumam mums nav šādu tiesību. Kā piemērs varētu būt arī, tātad šī kartība, kādā Eiropas Parlaments saskaņo ar Nacionālajiem parlamentiem likumdošanas iniciatīvas un tādu piemēru ir vairāk, proti, tātad šis otrais iemesls, kāpēc ir nepieciešams Lisabonas līgums ir, ja tā varētu sacīt, Savienības dalībvalstu un Savienības institūciju sadarbības uzlabošanu un harmonizāciju.

Un trešais neapšaubāmi, tas ir nepieciešams solis tālākā Eiropas Savienības integrācijā.

D.Skačkovs.

Tātad, precizējošs jautājums. Jūsprāt, Lisabonas līgums ir Eiropas tiesību kodifikācija. Viens.

Integrācijas lielākas pakāpes noteicējs. Divi.

Un tātad, līgums, kas ievieš demokratizāciju Eiropas Savienības ietvaros, vai ne?

L.Liepa.

Tātad uz pirmo jautājumu es atbildu. Savā ziņā to varētu par kodifikāciju, taču tā piešķir arī, tā ietver arī jaunus elementus, līdz ar to, tā nav klasiska kodifikācija. Nu, ir... Es atvainojos, godātā tiesa.

Un attiecībā uz trešo par tālāku integrāciju. Jā, taču ne līdz tādai robežai, pie kuras būtu nepieciešams veikt kādu no īpašajām balsošanas procedūrām, kā to uzskatāt jūs. Saeima uzskata, ka līdz tādai pakāpei tas nav nonācis.

D.Skačkovs.

Vai tad, jūsuprāt, jūsu minētie trīs aspekti nav atzīstami par būtiskiem grozījumiem Latvijas Republikas dalībā Eiropas Savienībā, tas ir sīkumiņš?

L.Liepa.

Jā, nu šis, protams, ir nopietns jautājums, izsverot un vērtējot gan šos faktoros, gan arī jūsu minētos apsvērumus, tos, kurus mēs atzīstam par pamatotiem, tomēr Saeima uzskata, ka kvantitatīvi šo parādību apjoms pats par sevi nerada būtiskuma kritēriju iestāšanos.

D.Skačkovs.

Tādā gadījumā nākamais jautājums, sakiet, lūdzu, kas konkrēti mainās Lisabonas līgumā, salīdzinot ar iepriekšējo situāciju?

L.Liepa.

Kādā no jomām, lūdzu?

D.Skačkovs.

Visās.

L.Liepa.

Nu, mēs varētu uzskaitīt, godātais kolēģi. Es domāju, ka mēs varam tagad apsēsties, kopā iziet cauri un lasīt, kas konkrēti mainās.

D.Skačkovs.

Nosauciet visos vārdos. Mani interesē konkrētā atbilde. Jūs runājat par kvantitatīviem kritērijiem, runājiet apkārt visu laiku. Mani interesē precīza atbilde.

L.Liepa.

Satversmes tiesas process ir tāds, ka sūdzības iesniedzējiem ir jāpamato prasība un mēs, ziņāmā mērā, atsitamies, tātad, mēs aizstāvamies un izvirzām savus pretargumentus. Jūs sakāt ir būtisks, mēs sakām – nav būtisks. Mēs prasām, parādiet, kas ir būtisks un jūs rādāt.

D.Skačkovs.

Sakiet, lūdzu, vakar šeit pat pie šī krēsla, jūs, atbildot uz žurnālistu jautājumiem, pateicāt, ka Eiropas Savienības konstitūciju vajadzētu nodot tautas nobalsošanai. Vai tādu vārdu jūs teicāt?

L.Liepa.

Mēģinu atrast tagad, kur es esmu to sacījis. Godīgi sakot, tas ir hipotētisks pieņēmums, uz kuru es atsakos atbildēt un avota nav, vismaz man šobrīd pie rokas, tātad es nevaru to komentēt.

D.Skačkovs.

Uzdošu jautājumu savādāk. Vai Eiropas Savienības konstitūciju, jūsuprāt, vajadzētu nodot tautas nobalsošanai, ja šāds jautājums tiktu lemts?

L.Liepa.

Tas ir atkarīgs no tā, kāds saturs ir dokumentā, kura nosaukums ir Konstitūcija.

D.Skačkovs.

Es domāju dokumentu, kas jau vienreiz tika vērtēts.

L.Liepa.

Kaut arī mans mandāts attiecas tikai uz šo konkrēto procesu, es pieņemu, ka, ja jau reiz, tā-tad ratifikācija ir notikusi Saeimā, tad Saeima uzskata, ka tas tā arī pamatoti un tā tam arī jānotiek, turklāt šī ratifikācija nav apstrīdēta.

D.Skačkovs.

Jūs neatbildējāt uz manu jautājumu.

G.Kūtris.

Par Lisabonas līgumu runāsim, ja.

D.Skačkovs.

Tātad, tiesnesi lūdzu nenoraidīt šos jautājumus, jo es gribu šajā gadījumā salīdzināt šos divus dokumentus, jo ir atšķirīgi viedokļi par to, kuru no tiem ir jānodod nobalsošanai un kurš nav jānodod.

G.Kūtris.

Kam ir atšķirīgi viedokļi?

D.Skačkovs.

Kaut vai Liepas kungam.

G.Kūtris.

Viņš ir tiesas sēdē un Saeimas atbildes rakstā tas nav rakstīts.

D.Skačkovs.

Labi. Jautājums pavisam savādāks tādā gadījumā. Kāda ir atšķirība starp Lisabonas līgumu un Eiropas Savienības konstitūciju?

L.Liepa.

Tātad, jā, godīgi sakot, es varētu jums tūlīt jums noskaidrīt tos parametrus ar godātās tiesas atļauju.

Būtiskākās atšķirības ir tās, ka, tātad, piemēram, es domāju, ka tā būs joma, kurā arī mēs, tā-tad abi praktizējam, jurisprudences. Piemēram, tas, ka tiek radīti pilnīgi konstitūcijā, tiek radīti pilnīgi jauni juridiski instrumenti, kaut vai, piemēram, Eiro likums un Eiro ietvaru likums ir, kurpretim attiecībā uz leģislatīvo funkciju Lisabonas līgumā, tā netiek mainīta. Tas ir, manuprāt, ļoti svarīgi. Ko es vēl jums varu pastāstīt...

Starp citu, kas ir arī ļoti svarīgi, ko es arī, pie reizes izmantojot iespēju, jums norādīt, jūs neesat norādījuši vai Eiropas Savienības pamattiesību harta kaut kādā veidā mazina demokrātiju Eiropas Savienībā, bet, nu, tas, protams, nav kā jautājums.

Citiem vārdiem, tātad Lisabonas līguma faktori, kas acīmredzot lika dalībvalstīm noraidīt Lisabonas, es atvainojos, Konstitūciju, salīdzinājumā ar tiem apsvērumiem, kādi ir par labu Lisabo-

nas līgumam, ir šī Konstitūcijas centieni integrēt, padarīt, ja varētu tā sacīt, unitārāku to iekārtu, kāda tā ir Eiropas Savienībā. Protams, funkcija lielā mērā bija tā pati, arī tāpat apvienot aktus, kas regulamentē Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas, tā kā šādā ziņā... Jā, jūsu pieteikumā ir norādīts. Es uzskatu, ka nepastāv lielas atšķirības un tomēr tās ir principiālas atšķirības starp konstitūciju un Lisabonas līgumu.

D.Skačkovs.

Sakiet, lūdzu, vai Lisabonas līgumā ir iekļauti noteikumi, kas tika noraidīti balsojot par Eiropas Konstitūciju vairākās dalībvalstīs?

L.Liepa.

Jā, man jājautā jums precīzi, par kādiem noteikumiem jūs runājat? Vai ir iekļauti, tad jūs varētu precizēt, kuri tieši?

G.Kūtris.

Es atvainojos, šis jautājums vairs tiešām nav ne par likumu par Lisabonas līguma ratifikāciju, ne par Lisabonas līgumu. Mēs šodien nevērtējam noraidīta un spēkā nestājušās starptautiska dokumenta saturu. Mēs šobrīd runājam, vai Lisabonas līgums, ja viņš stātos spēkā, būtiski aizskartu Latvijas Republikas Satversmes pamatkodolu. Lūdzu jautājumus par šo, nevis par to, kas vairs nav spēkā un arī nebūs spēkā.

D.Skačkovs.

Labi. Kā tiesa lems.

Sakiet, lūdzu, jūs minējāt, komentējot Lisabonas līguma 49.A pantu un izstāšanās procedūru. Kā jūs varat pamatot, kāpēc Latvijai ir jāiet uz šo kompromisu, kāpēc Latvijai jāpiekrīt šādiem izstāšanās nosacījumiem?

L.Liepa.

Godātais kolēģi! Godātā tiesa! Saeima, tātad vēlreiz norāda, ka tas nav kompromiss, tieši otrādi. Tas ir labvēlīgāks statuss, baidos, ka es tā neteicu, jo es noteiktu nevarētu sacīt. Šis statuss ir labāks Latvijai, jo tas precīzi apraksta kārtību, kādā mēs varam izstāties no tām saistībām, kādas mēs šobrīd esam uzņēmušies, labākas.

D.Skačkovs.

Labi. Jūs savos paskaidrojumos minējāt, ka ir jānošķir izstāšanās no saistību izpildes. Šādu apgalvojumu jūs uzturat?

L.Liepa.

Jā, protams.

D.Skačkovs.

Sakiet, lūdzu, kurā konkrēti teikumā šajā pantā ir izdarīta šī nošķiršana?

L.Liepa.

Jā, likumdevējs to nav izdarījis, taču, ā, labi, es jums to varu tūlīt pateikt.

Otrais. Tātad, 49. A panta otrais punkts saka, ka dalībvalsts, kur nolemj izstāties, par savu nodomu paziņo Eiropadomei. Pirmais teikums.

Un otrs. Ievērojot Eiropadomes paustās nostādnes, Savienība risina sarunas un noslēdz līgumu, ja. Tātad šīs ir tās divas lietas. Vienas ir mūsu suverēnās tiesības pieņemt lēmumu. Mēs gribam izstāties, mēs stājamies ārā.

Otrs. Mēs rēķināmies ar sekām. Mēs apzināmies, ka ne tikai mums nebūs spēkā tās saistības, kuras rada akti, bet arī, ka mums būs jāpilda tās saistības. Mēs kaut kā, kā te tika teikts – ieejam apģērbti, ejam ārā pliki, vai kā tamlīdzīgi. Vienalga, bet, ja mēs ejam ārā, mēs nevaram vienkārši pacelt cepuri un aiziet.

D.Skačkovs.

Kur ir rakstīts, ka mums ir jāturpina pildīt starptautiskās saistības, ka mēs izstājamies un lemjam šo jautājumu vēlāk.

L.Liepa.

Šķiet, ja noslēgti līgumi starp personām, ja starp personām ir noslēgti līgumi, vai šie līgumi ir vai nav saistoši? Jūs paši pieminējāt starptautisko līgumu pamatprincipus, Vīnes Konvenciju, ko vēl?

D.Skačkovs.

Uzdodu jautājumus es.

L.Liepa.

Es jums atbildu. Īsi un konkrēti.

D.Skačkovs.

Jūs man neatbildējāt.

L.Liepa.

Noslēgti līgumi ir. Spēkā esoši, tiesīgi noslēgti līgumi ir jāpilda.

D.Skačkovs.

Jūsu atbilde, ka jūsu viedokli pamato 49 A panta 2.punkts jeb otrā daļa, ja? Tā, tādā gadījumā nākamais jautājums. Kur konkrēti jūs saskatāt nacionālo parlamentu lomas palielinājumu Lisabonas līgumā, un, ja iespējams, pamatojiet to, lūdzu, ar līguma pantiem vai arī ar protokolu par šo jautājumu, kas ir pievienots līgumā?

L.Liepa.

Jā, tātad nacionālā parlamenta lomas pieaugums Lisabonas līgumā ir paredzēts, es varbūt, es atvainojos, man nav te piefiksēts pants, bet nacionālajam parlamentam ir tiesības noraidīt likumdošanas priekšlikumus un kontrolēt subsidētās proporcionalitātes principa piemērošanu, tātad sniegt, tātad pamatotus atzinumus par to, kas arī ir jāņem vērā. Un, jā...

D.Skačkovs.

Sakiet, lūdzu, jūs minējāt tautas iniciatīvu, ko var realizēt viens miljons iedzīvotāju. Vai Lisabonas līgumā ir paredzēta procedūra, kā tas ir izdarāms?

L.Liepa.

Jā, šī procedūra ir paredzēta, tātad tiek savākts pienācīgais parakstu skaits un tie tiek iesniegti komisijai.

D.Skačkovs.

Citi noteikumi tur nav, vai ne?

L.Liepa.

Komisijai ir jārada šis likumdošanas akts. Nē, tas ir gan.

D.Skačkovs.

Un pēdējais jautājums. Kā jūs varētu kontekstā ar līguma noteikumiem par dubulto balsu vairākumu komentēt līguma 3A panta otrajā punktā noteikto dalībvalstu vienlīdzības principu? Vai tiešām šis princips realizējās, pastāvot šādiem nosacījumiem?

L.Liepa.

Jā, 3A pants, tātad, protams, jūs uzskatāt to visu. Jūs gribat, lai es to komentēju kopumā? Viennozīmīgi, jā, jo, protams, te ir sadalītās kompetences jautājums, tātad, ir ekskluzīvā kompetence, kas ir nodota Eiropas Savienībai un tad, protams, ir dalībvalstu kompetence. Tātad, Saeima neuzskata, ka fakts, ka vienkārši mehāniski tai ekskluzīvai nodalīto jautājumu kopai, atņemot vienbalssīgu, tiek samazināta suverenitāte, vai tiek samazinātas tās dalībvalsts tiesības.

D.Skačkovs.

Skaidrs. Paldies. Nav citu jautājumu.

G.Kūtris.

Vai iesniedzējiem vēl ir kāds jautājums?

L.Cakare.

Godātā tiesa, es centīšos īsi, tikai trīs jautājumus.

Cienījamais Saeimas pārstāvi. Kā jūsu pilnvaru devējs uzskata, kā Lisabonas līguma 1.pantā paredzētā līguma par Eiropas Savienības 9.d, panta 5.daļā noteiktā tikai divu trešdaļu dalībvalstu pārstāvniecība komisijā, ja līdz šim brīdim tika pārstāvētas viņas simtprocentīgi, ietekmē Eiropas Savienības demokrātismu un liberālās demokrātijas un apspriešanas demokrātijas kontekstā?

L.Liepa.

Kolēģi! Tātad kā jau arī bija minēts atbildot uz jūsu tātad pārstāvam jautājumu, komisija kvantitatīvi samazināsies. Tātad tajā būs mazāk, kā jūs arī norādāt, par divām trešdaļām, komisāru, pārstāvju, kurus deleģē vai iesaka apstiprināšanai parlamentam dalībvalstis, taču saglabājas vienlīdzīguma princips. Tātad tas nozīmē, ka saskaņā ar šo principu viena dalībvalsts, ja varētu tā skaidrot, nepalikts ilgstoši bez, respektīvi, sava pārstāvja. Tātad šo noteikumu vai šo komisijas samazinā-

to apjoma noteikumu ir jāskata kontekstā arī ar Latvijas un tās iedzīvotāju, tajā skaitā, jūsu iebildumiem par Eiropas Savienības birokratizāciju. Šajā gadījumā tādas komisāru un attiecīgo funkciju koncentrācija vai samazināšana viennozīmīgi ir labvēlīga.

Bet pats vienkāršākais atbildes variants uz jūsu izvirzīto argumentu ir tāds, ka Eiropas komisārs taču nepārstāv konkrētu dalībvalsti. Viņš nepārstāv to suverēni, to dalībvalsti, kura viņu iesaka vai deleģē. Komisārs atbild par noteiktu nozari, par noteiktu jomu, bet nevis rūpējas par, teiksim, saviem vēlētājiem, kā tas ir, piemēram, ar Eiropas Parlamentu, jo, kā mēs zinām, mūsu enerģētikas komisārs taču nerūpējas kaut kā īpaši par Latvijas enerģētisko drošību vairāk kā par citu dalībvalstu enerģētisko sistēmu.

L.Cakare.

Paldies par atbildi.

Vēl viens jautājums. Jūsu pilnvaru devējuprāt, vai Lisabonas līguma 1.pantā paredzētais līgums par Eiropas Savienības 6.panta otrās daļas noteikums, ka Savienība pievienojas Eiropas cilvēktiesību un pamattiesību aizsardzības konvencijai neapliecina, ka Eiropas Savienība savā ziņā tomēr tuvinās šim valstiskajam veidojumam, jo starptautiskajās organizācijās saskaņā ar šo pašu Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju nevar būt par tās dalībnieku. Līdz ar to veidojas situācija, ka Eiropas Savienība, kas tomēr sevi atzīst kā juridisku personu, starptautisku organizāciju un iestājas starptautiskā organizācijā.

L.Liepa.

Ja es pareizi sapratu jūsu jautājumu, jūs uzskatāt, ka Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija būtu organizācija. Tas tā nav. Tas ir starptautisks dokuments un ir tiesības tad, kad konvencijas dalībvalstis to pieļauj, tādas arī Eiropas Savienība, kļūst par tās tiešo, parakstītāju, tiešo atbildīgo.

Šobrīd, protams, visas dalībvalstis ir atbildīgas gan nacionālajās tiesās, gan arī Eiropas Cilvēktiesību tiesā respektē Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas prasības, bet šis noteikti nekādā ziņā nav demokrātijas samazinājums. Tieši pretēji. Tas var teikt, ir ranga paaugstinājums.

L.Cakare.

Un pēdējais ļoti vienkāršs jautājums. Kāpēc Saeima, rodas tāds iespaids, ka nosacīti baidās no šīs iespējamās tautas nobalsošanas? Vai veidojas situācija, ka Saeima varbūt pat cenšas izvairīties no šīs tautas nobalsošanas baidoties varbūt kaut kādu apstākļu dēļ par tautas viedokli?

L.Liepa.

Atbildu, ka Saeima nebaidās no tautas nobalsošanas, jo tautas nobalsošana ir Satversmē paredzēts tajā skaitā arī likumdošanas instruments un Saeima respektē Satversmi.

L.Cakare.

Paldies.

B.Butulis.

Man vēl pāris jautājumi. Pirmkārt, kā es sapratu no Saeimas pārstāvja teiktā, suverenitātes iespējamais zaudējums var būt konstatēts tikai Satversmes tiesā *post factum*, ja jau reiz Saeima nevērtē būtiskumu, tad kur nu vēl suverenitātes iespējamo zaudējumu.

L.Liepa.

Nē, es domāju, ka te laikam būs kāds pārpratoms, jo, protams, ka pievienojoties starptautiskajam līgumam, acīmredzot mēs runājam par to līdzšinējās diskusijas kontekstu. Pievienojoties starptautiskajam līgumam, protams, ka atbildīgajām institūcijām, vispirms jau tātad izpildvarai, proti, Ārlietu ministrijai jeb Ministru kabinetam, ir jānovērtē, ir vai nav šis suverenitātes zaudējums un sekojoši arī Saeimai tās likumdošanas procedūrā šai kārtībā ir jānovērtē ir vai nav suverenitātes ierobežojums. Plenārsēde nav vienīgā likumdošanas stadija. Tas nav vienīgais posms, kurā tas tiek vērtēts. Tas tiek vērtēts arī deputātu komisijās.

B.Butulis.

Paldies par atbildi. Būs vēl pāris jautājumi.

Proti, jūs atzināt savā runā, ka pastāv tādi jēdzieni kā suverenitātes ierobežošana un suverenitātes zaudēšana un ir nepieciešams viņus nošķirt. Tie ir skaidri jūsu vārdi. Vai jūs to uzturat spēkā?

L.Liepa.

Es jau norādīju tātad, kad jēdzienam suverenitāte... viņa apjoms... jūs atzināt, ka jūs to nevarat definēt, jūs teicāt, ka tas ir filozofisks vai politisks. Es centos, es lietoju Latvijas tiesību doktrīnā šobrīd spēkā esošās definīcijas un tur tas arī parādījās.

B.Butulis.

Kā jūs to komentētu kontekstā, ka Latvijai iestājoties Eiropas Savienībā bija pateikts, ka suverenitāte netiek pat ierobežota?

L.Liepa.

Latvija drīzāk pieslējās tam viedoklim, jo ir divi, ja jūs prasāt komentāru, tad tas acīmredzot attiecas uz teoriju vai uz izpratni ne tik daudz uz šo normatīvo. Attiecībā uz komentāru ir tā, ka ir divas koncepcijas. Viena ir tā saucamā suverenitātes ierobežojumu pieņēmums un otrs ir kompetences nodošanas vai kompetences deleģējuma pieņēmums, kas ir raksturīgs vācu konstitucionālajai tiesai. Līdzšinējā Satversmes tiesas praksē arī drīzāk ir lietota šī otra pieeja, proti, par kompetenču nodošanu Eiropas Savienībai. Tātad Saeima respektē to un pieturas pie šī viedokļa.

B.Butulis.

Paldies. Un tad vēl viens jautājums.

Jūs teicāt, ka atbildot it kā uz konstitucionālās sūdzības iesniedzēja argumentiem, ka jaunais jeb dubultais vairākuma balsojums padomē samazina šo te Latvijas valsts īpatsvaru lēmumu pieņemšanā un demokrātiju, jūs šo te apgalvojumu nosaucāt par kļūdu savā runā. Vai jūs nevarētu paskaidrot, kā izpaužas šī kļūda?

L.Liepa.

Redziet, tas jautājums ir kontekstā jāskata. Jūs norādījāt, ka tādā veidā samazinās Latvijas loma. Bet Latvijas loma noteikti nesamazināsies, jo, pirmkārt, tātad tika ieviests tā saucamais bloķējošais mazākums, kas ļauj Latvijai tai skaitā iegūt pietiekoši ar citām līdzīgi domājošajām dalībvalstīm viedokli. Un otrs, kas ir ne mazāk svarīgi, ja mēs skatāmies lēmumu pieņemšanas kārtību Eiropas Savienības institūcijās, tad, protams, it vienmēr ir jāreķinās ar kaut vai hipotētisko, bet iespēju, ka kāda no dalībvalstīm pie situācijas, kur tās tiesības, kur tā suverenitāte tiek ierobežota, netiek respektēta, var izstāties no Savienības un neviena starptautiska organizācija, protams, ne Eiropas Savienība, nav ieinteresēta, lai šī galējā rīcība notiktu.

E.Jansons.

Ja drīkst vēl vienu jautājumu. Ņemot vērā, ka mēs pieskārāmies tikai dažām kompetences jomām, kuras tika nodotas, viņas ir tādas plaši lietotas un dzirdētas, es vienkārši nolasīšu, kādas vēl papildus tā saucamās sadzīvīskās...

G.Kūtris.

Ja varētu, tad jautājumu.

E.Jansons.

Jā, bet lai varētu uzdot jautājumu, man cilvēkam ir jāpalīdz izprast jautājuma būtību. Tātad vēl papildus ir 32 jomas, bet es neminēšu viņas visas. Tātad, kas tiek nodotas Eiropas Savienībai: sabiedrības veselība, civilā aizsardzība, klimata pārmaiņas, pakalpojumu un vispārējā nozīme, pētniecība, kosmos, teritoriālā kohēzija, tirdzniecība, humānā palīdzība, sports, tūrisms, administratīvā sadarbība. respektīvi, ir vēl tādas, tā teikt, zemāk integrētas kompetences, kas jau tiek nodotas Eiropas Savienībai lemšanai un tad viņa šķiro, kuru paņems sev, kuru nepaņems.

Un šajā sakarībā man ir tāds viens citāts un tad arī jautājums.

„Vispārējais iesaids ir tāds, ka mēs atrastos ienaidnieku zemē, jo grib valdīt ir vācieši, i lieļinieki... Vieni ir jādzen laukā, otrs nedrīkst laist iekšā. Kādiem līdzekļiem to panākt?

Kādi vispār bija šie līdzekļi? Īstenībā nebija nekādu līdzekļu. Nebija ne armijas, ne ieroču, ne pārtikas, ne naudas. Trūka pārvaldes aparāta, trūka arī piedzīvojumu. Un kas tad bija? Tikai ticība un pašāvēība uz tautas spēkiem un viņas gribai neapstāties.”

Jautājums ir ļoti konkrēts. Es, kā cilvēks, kurš apzinās par saviem lēmumiem, arī domāju par sekām. Man ir konkrēts, es uzskatu, ka pat leģitīms jautājums. Tātad, ja mēs uzskatām, ka Lisabonas līgums izsauc jebkuru tā saucamo pārākuma ļaunuma pakāpi, ka visas kompetences, pat tā saucamās zemāko interešu kompetences tiek nodotas Eiropas Savienībai... ļaunākais scenārijs... Mēs to konstatējam nevis šodien, bet mēs to konstatēsim varbūt pēc gadiem četriem, trijiem. Par jebkuru lēmumu ir jābūt kaut kādai atbildībai, kurš to atbildību uzņemas. Un atbildībai ir cena.

Sakiet, lūdzu, jūsu vārdiem, varbūt prognozējiet situāciju uz priekšu, kas atbildēs par brīdi, ja tie vārdi, ko mēs citējam bija 1918.gadā radīti vārdi, ko citēja Kārlis Ulmanis, tātad kas uzņemas atbildību, ja tiešām būs tieši tā, ka kompetences aiziet uz Eiropas Savienību un nonākot situācijā, kad nekā nav, ir kādam jāuzņemas atbildība. Kurš būs tas institūts, cilvēks, vai arī varbūt cilvēku kopums, kurš uzņemtās par tādu situāciju atbildību?

L.Liepa.

Jā, nu kompetence arī Latvijā ir nodalīta. Tātad likumdošanas vara ir nodota tautas priekšstāvjiem, Saeimai, taču galu galā šī atbildība, protams, ir suverēna, tātad tautai. Tauta var to realizēt. Protams, Saeimai ir primārā atbildība par likumiem, kam mēs pievienojamies.

G.Kūtris.

Paldies. Jautājumu vairāk nav? Paldies Saeimas pārstāvim.

Tiesa paziņo tiesas sēdē pārtraukumu uz vienu stundu.

Turpinām sēdi 14.15.

(Pārtraukums.)

G.Kūtris.

Turpinām tiesas sēdi.

Tiesas sēdes turpinājumā tiks uzklausītas pieaicinātās personas.

Tiesai ir priekšlikums pieaicinātās personas uzklausīt tādā secībā, kā bija tiesneša ziņojumā.

Vai lietas dalībniekiem ir citi viedokļi? Pieteikuma iesniedzēji piekrīt? Nav iebildumu.

Tad varbūt arī tādā veidā aicināsim. Vispirms lūdzu Ministra kabineta pārstāvi. Nikuļcevas kundze. Lūdzu!

Tiesai ir lūgums izstāstīt Ministru kabineta veikto darbu šajā jautājumā attiecībā uz Satversmes 68.panta grozījumiem saistībā ar likumprojektu par Lisabonas līguma pieņemšanu. Kādi jautājumi šeit tika risināti? Vai tika risināti pirms Saeimas likumdošanas procesa?

I.Nikuļceva.

Paldies. Vai es varu paust arī savu viedokli pēc būtības, jeb tikai drīkstu atbildēt uz šo jautājumu?

G.Kūtris.

Jūs varat paust arī savu viedokli, protams.

Laika ziņā likumdevējs jums nav noteicis laika ierobežojumu, cik jums būtu saprātīgs termiņš?

I.Nikuļceva.

Paldies. Es centīšos. Nu, 30 minūtes varbūt.

Vispirms pārstāvot Ministru kabineta viedokli es gribētu teikt to, ka Ministru kabinets principā pievienojas Saeimas viedoklim un atvalsta Saeimas pārstāvja izteiktos argumentus. Līdz ar to es, protams, tos neatkārtosu, bet centīšos pateikt varbūt kādus papildus argumentus.

Vispirms manā ieskatā šajā lietā ir ļoti svarīgs Satversmes 101. pants un tā interpretācija. Proti, tas, ka šis pants noteic, ka Latvijas pilsoņiem ir tiesības piedalīties valsts darbā likumā noteiktajā kārtībā. Un tad ir jautājums par to, vai šis pants runā tikai par tiesībām piedalīties valsts darbā, vai arī par tiesībām piedalīties referendumos, ja tādi tiek rīkoti. Vai šis pants runā par pilsoņu tiesībām pieprasīt referendumu rīkošanu? Un Ministru kabineta viedoklis arī atsaucoties uz starptautiskajiem dokumentiem ir tāds, ka šis te tiesības piedalīties valsts darbā ietver tikai tiesības piedalīties referendumos bez nepamatotiem ierobežojumiem, bet nevis tiesības prasīt rīkot referendumu. Un

vēl jo vairāk šo secinājumu pamato Satversmes 64.pants, kas nosaka to, ka tautai ir likumdošanas tiesības šinī Satversmē noteiktajā apjomā un kārtībā. Un šis apjoms tiešām ir noteikts Satversmē. Satversmē ir seši referendumu veidi un neviens no tiem neparedz, ka pilsonis varētu pieprasīt valstī to sarīkot.

Līdz ar to Ministru kabinets uzskata, ka šeit nav konstitucionālo tiesību aizskārums un, protams, arī nav Lisabonas līguma neatbilstība Satversmes 101.pantam.

Tālāk es varbūt gribētu īsi pieskarties Satversmes 2. un 77.pantam. Runājot par Satversmes 2.pantā garantēto suverenitāti, es neatkārtošu tos argumentus, ko pauda Saeimas pārstāvis, jo tiem var tikai pievienoties. Es gribētu tikai norādīt uz to, ka tad, kad notika diskusija par iestāšanos Eiropas Savienībā, un arī strādāja Tieslietu ministrijā darba grupa, kura izstrādāja grozījumus Satversmē, tika ļoti skaidri pateikts tas, ka iestāšanās Eiropas Savienībā neskar suverenitāti, 2.pantā garantēto suverenitāti un kompetences nodošana pārnacionālajām institūcijām ir savienojama ar suverenitāti, to apliecina arī darba grupas, kas bija Tieslietu ministrijā, pamatojums un arī Saeimas pārstāvja iesniegtie darba grupas protokoli.

Latvijā patiešām suverenitātes jēdziens lielā mērā tiek saistīts ar pēdējā vārda tiesībām un es neatkārtošu arī to argumentāciju, kas tika pausta par Lisabonas līguma regulējumu par izstāšanos no Eiropas Savienības. Pateikšu tikai to, ka Ministru kabinets uzskata, ka Lisabonas līgums, pirmkārt, pirmo reizi Eiropas tiesībās paredz *ekspresis verbis* šādu izstāšanos un otrkārt, arī atvieglo izstāšanās kārtību. Un arī gribētu pateikt to, ka līgums, kas tiek slēgts starp dalībvalsti un Eiropas Savienību, nav par izstāšanos kā tādu, bet tikai par kārtību un par nosacījumiem.

Bez tam es arī runājot par suverenitāti gribētu pieskarties pie tā, lai gan Latvijas tiesībās suverenitāte tiešām lielā mērā saistīta ar pēdējā vārda tiesībām, tomēr Eiropā ļoti atzīta ir arī tā saucamā kompetenču teorija, proti, par to, ka tik ilgi, kamēr dalībvalstīm paliek kompetence noteikt Eiropas Savienības kompetences, tik ilgi nevar runāt par suverenitātes zaudēšanu. Un protams, Lisabonas līgums šajā aspektā neko nemaina. Noteikt Eiropas Savienības kompetences var tikai dalībvalstis un tikai ar vienbalsīgu lēmumu.

Es arī šajā aspektā ļoti īsi gribētu pieskarties pie kompetenču sadales starp Eiropas Savienību un dalībvalstīm, ņemot vērā to, ka tas bija viens no galvenajiem pieteikuma iesniedzēju argumentiem.

Es nekādā gadījumā nevarētu piekrist tam, ka Eiropas Savienība pēc Lisabonas līguma pildīs visas kompetences un dalībvalstīm nepalikšot nekādas kompetences. Jau pašlaik pastāv kompetenču sadale starp Eiropas Savienību un dalībvalstīm, kas izriet no primārajiem un sekundārajiem Eiropas tiesību aktiem un arī Eiropas Kopienu tiesas judikatūras. Un Lisabonas līgums uzskaita, kuras ir ekskluzīvās kompetences, kuras ir dalītās, kuras ir atbalstošās un noteicis, ka visas pārējās kompetences ir dalībvalstu kompetences. Pēc būtības šeit nav izmaiņu kompetenču sadalē. Ir tikai skaidrā tekstā norādītas, kuras ir kuras kompetences.

Tālāk es gribētu arī pieskarties 77.pantam. Protams, var piekrist pieteikuma iesniedzējiem par to, ka 77.pants būtu jāpieņem arī tad, ja 2.pants būtu grozīts nevis tekstuāli, bet pēc būtības, bet, tā kā Lisabonas līgums negroza ne tekstuāli, ne pēc būtības Satversmes 2.pantu, tad, protams, 77.pantā regulētā tautas nobalsošana nav rīkojama.

Es gribētu arī pieskarties Satversmes 68.pantam, proti, tā 4.un 2.daļai. Un Ministru kabinets, tieši tāpat kā Saeima, uzskata, ka 68.panta 4.daļā ir paredzētas Saeimas deputātu ekskluzīvas tiesības nodot jautājumu par nosacījumu izmaiņu Latvijas dalībai Eiropas Savienībā tautas nobalsošanā.

Un es gribētu arī pateikt to, ka, manuprāt, nav pamatoti tas, ko norādīja pieteikuma iesniedzēji, ka Saeimas deputāti nebūtu apsvēruši šo iespēju, jo, ja mēs paskatāmies Saeimas stenogrammās, tad lemjot pirmajā lasījumā par Lisabonas līgumu viens no deputātiem norādīja uz to, ka šeit ir jāvērtē jautājums, vai nav piemērojama 68.panta 4.daļa, līdz ar to deputāti apsvēra šo jautājumu, bet nebija līguma nodot šo jautājumu tautas nobalsošanai un arī Lisabonas līgums tika pieņemts otrajā lasījumā ar 70 balsīm „par” un tikai ar 3 „pret”. Tātad deputāti uzskatīja, ka šis līgums ir atbalstāms un tautas nobalsošana nav nepieciešama.

Tālāk es gribētu arī īsi pieskarties tam, kas ir būtiskas izmaiņas Ministru kabineta ieskatā.

Es gribētu nocitēt Tieslietu ministrijas darba grupas, kura izstrādāja 68.panta 4.daļu, pamatojumu. Un šajā pamatojumā ir norādīts, ka būtiskas izmaiņas būtu tad, ja Eiropas Savienības konstitucionālā uzbūve mainītos tik ļoti, ka būtu pamats šaubīties, vai Latvijas tauta atbalstītu Latvijas dalību šajā būtiski izmainītajā Eiropas integrācijas formā. Tātad acīmredzot vispirms ir jāsaprot, vai Eiropas konstitucionālā uzbūve ir mainījusies. Es uzskatu, ka tā nav mainījusies, jo Lisabonas līguma mērķi ir, pirmkārt, uzlabot un racionalizēt darbu paplašinātajā Eiropas Savienībā. Lisabonas līguma mērķis nav radīt jaunu, citu Eiropas integrācijas formu.

Un otrkārt acīmredzot būtu jākonstatē, vai ir pamats šaubīties, ka Latvijas tauta atbalstītu dalību Eiropas Savienībā, kurā pastāv Lisabonas līgums.

Es gribētu uzsvērt to, ka 2003.gada 20.septembrī Latvijā notika referendums par dalību Eiropas Savienībā, kurā pilsoņi nobalsoja „par”. Šis referendums notika laikā, kad Eiropas Savienībā jau notika debates par konstitucionālo nākotni, jo jau 2000.gadā lemjot par Nicas līgumu tam tika pievienots dokuments par debatēm par nākotni. Arī Lākenas deklarācija 2001.gada 15.decembra jau aicināja uz debatēm par Eiropas Savienības nākotni. Līdz ar to šajā laikā jau notika debates par to, kāda būs paplašinātā Eiropas Savienība. Un pilsoņi, kas piedalījās referendumā, varēja saprātīgi paredzēt to, ka paplašinātā Eiropas Savienība būs savādāka kā Eiropas Savienība ar 15 dalībvalstīm.

Tālāk par 68.panta 2.daļu es gribētu īsi pieskarties. Šī Satversmes norma nosaka, ka nolūkā stiprināt demokrātiju starptautiskajām institūcijām var deleģēt daļu no valsts institūciju kompetences. Un Lisabonas līgums ir pieņemts tieši saskaņā ar šo te Satversmes normu. Un tad acīmredzot ir jākonstatē, vai Lisabonas līguma mērķis ir stiprināt demokrātiju, vai tieši otrādi, kā norāda pieteikuma iesniedzēji, pastāv šīs demokrātijas vājināšanas tendences.

Es uzskatu, ka lai konstatētu, vai pastāv nolūks stiprināt demokrātiju, vispirms jau ir jāielūkojas, ko nosaka pats Lisabonas līgums. Un tas papildina līgumu par Eiropas Savienību nosakot Eiropas Savienības vērtības. Tādas kā cilvēka cieņa, brīvība, demokrātija, vienlīdzība, tiesiskums, cilvēka tiesības un citas. Tātad viena no Eiropas Savienības vērtībām, saskaņā ar Lisabonas līgumu, ir tieši demokrātija.

Lisabonas līguma viens no mērķiem bija arī mazināt tā saucamo demokrātisko deficītu Eiropas Savienībā, kas izpaužas kā izpildvaras dominante – tas, ka lēmumi tiek pieņemti padomē, kas ir dalībvalstu izpildvaru institūcija.

Manuprāt, ir vismaz četras norādes uz to, ka demokrātija tiek stiprināta. Pirmkārt, tās ir izmaiņas attiecībā uz Eiropas Parlamentu, uz to, ka šī tieši ievēlētā institūcija aizvien vairāk piedalās lēmumu pieņemšanā un normālā lēmumu pieņemšanas procedūra saskaņā ar Lisabonas līgumu būs koplēmuma procedūra, kur piedalās padome un parlaments.

Otrs arguments, manuprāt, ir par nacionālo parlamentu iesaisti, kur Lisabonas līgums paredz, ka nacionālajiem parlamenti uzreiz tiek nosūtīti priekšlikumi par Eiropas Savienības tiesību

aktu priekšlikumiem un astoņu nedēļu laikā nacionālie parlamenti var sniegt atzinumu par subsidiaritātes principa ievērošanu un ja šis atzinums ir negatīvs vismaz no deviņām valstīm, tad arī šis te priekšlikums ir jāpārskata Eiropas Savienībai.

Un arī, protams, tā ir jau pieminētā viena miljona Eiropas Savienības pilsoņu iniciatīva pieņemt Eiropas Savienības tiesību aktu.

Pavisam īsi es gribētu pieskarties pie izmaiņām attiecībā uz balsošanas kārtību padomē un attiecībā uz komisiju. Manuprāt, šie jautājumi neskar Eiropas Savienības demokrātijas jautājumus, bet, tā kā pieteikuma iesniedzēji uz to norādīja, es gribētu īsi uz tiem atsaukties.

Pirmkārt, es gribētu norādīt, ka normālā balsošanas kārtība Padomē pašlaik saskaņā ar Eiropas Kopienų dibināšanas līguma 205.pantu ir vienkāršs balsu vairākums. Pašlaik pastāv visai sarežģīta sistēma, kādā veidā notiek balsošana – vajag dalībvalstu vairākumu vai arī līgumā noteiktajos gadījumos, protams, kvalificētu vai vienbalsīgu... Pēc tam vajag 73,9 procentus no kopējā balsu skaita, kur Latvijai ir 4 no 345 balsīm un arī var pieprasīt 65 procenti tautas atbalstu. Tas ir, dalībvalstis, kas pārstāv 65 procentus pilsoņu.

Savukārt saskaņā ar Lisabonas līgumu tiek ieviesta skaidra un pārskatāma sistēma, kur ir tikai dalībvalstu vairākums un šim dalībvalstīm ir jāpārstāv 65 procentus pilsoņu.

Ir atzīts, ka šī te balsošanas kārtība nav ne par labu ne mazajām, ne lielajām dalībvalstīm. Un nav pamatots uzskats, ka mazo dalībvalstu ietekme kaut kādā veidā mazinātos. Es gribētu minēt vēl arī to, ka Lisabonas līgumam pēc Polijas iniciatīvas vienā no pēdējiem mirkļiem tika pievienots pielikums, kas ietver tā saucamo Joanīnas mehānismu. Tas runā par to, ka arī tad, ja nav bloķējošais mazākums, bet tomēr diezgan daudzas valstis ir pret šo te tiesību aktu, tad tas ir jāatliek un jāturpina sarunas.

Un par komisiju. Es gribētu piebilst tikai vienu lietu, proti, to, ka es piekrītu arī Saeimas teiktajam, ka komisija nepārstāv nacionālās intereses un jau Nicas līgumam pievienotais protokols paredzēja mazāku komisāru skaitu, bet es gribētu pateikt arī to, ka saskaņā ar 2008.gada decembra Eiropadomē lemto, katrai dalībvalstij būs savs komisārs. Proti, tā tad ir paredzams, ka tomēr katrai valstij būs šis komisārs.

Nu, līdz ar to Ministru kabineta viedoklis par šo lietu, par Lisabonas līguma atbilstību Satversmei, ir tāds, ka Lisabonas līgums atbilst, protams, Satversmes 101., arī 2., 68. un 77.pantam.

Es gribētu īsi vēl pieskarties diviem jautājumiem. Es gribētu vērst Satversmes tiesas uzmanību uz Čehijas Konstitucionālās tiesas spriedumu, kas droši vien ir tiesai zināms, kas tika pieņemts 2008.gada 26.novembrī par Lisabonas līguma atbilstību Čehijas Konstitūcijai, kur, manuprāt, var novilkt diezgan lielas paralēles ar to lietu, kas šodien tiek skatīta Satversmes tiesā. Un Čehijas Konstitucionālā tiesa atzina, ka Lisabonas līgums atbilst Čehijas Konstitūcijai, ka šis līgums neskar suverenitātes tiesības un arī jāsaka, ka šī tiesa atzina, ka Čehijā nebija jāriko referendums, kaut arī bija zināma mērā līdzīgi argumenti kā Latvijā, proti, arī Čehijā ir Konstitūcijā 10.a pants, kas nosaka par to, ka ar konstitucionālu likumu var noteikt, ka, lai pievienotos starptautiskam līgumam par kompetenču nodošanu starptautiskām organizācijām, ir nepieciešama piekrišana referendumā. Tomēr Konstitucionālā tiesa atzina, ka referendums nebija jāriko.

Un otra lieta, ko es gribētu pieminēt. Es gribētu ļoti noteikti noraidīt tos pieteikuma iesniedzēju apgalvojumus par to, ka nenotika pietiekama informēšana par Lisabonas līgumu. Lai gan tas varbūt nav juridisks jautājums, kas lemjams tiesā, bet tomēr. Es gribētu pateikt to, ka jau no 2002.gada strādāja Konvents par līguma... par Eiropas Konstitucionālo līgumu, kurā piedalījās arī

Latvijas deputāti, kuri šeit Latvijā rīkoja arī darba grupas un diskutēja par tiem jautājumiem, kas pēc tam tika apskatīti Konventā. Šī informācija par Eiropas konstitucionālo līgumu bija gan Ārlietu ministrijas mājas lapā, gan arī Ārlietu ministrija rīkoja ārkārtīgi daudzus dažādus seminārus. Pēc tam, kad divas dalībvalstis noraidīja Eiropas konstitucionālo līgumu un iestājās tā saucamais pārdomu periods, Ārlietu ministrija rīkoja arī kampaņu šeit Latvijā, tajā skaitā rīkojot reģionālās diskusijas, iesaistot ne tikai ekspertus vai valsts pārvaldi, bet iesaistot arī nevalstisko sektoru.

Un īpaši es gribētu pieskarties Lisabonas līgumam, jo blakus tam, ka ir ārkārtīgi daudz informācijas gan mājas lapā Ārlietu ministrijas, gan dažādi informējoši pasākumi tiek veikti, gan arī Eiropas Savienības informācijas aģentūra ir veikusi šos informācijas pasākumus, par Lisabonas līgumu 2008.gada februārī Latvijas Universitātē bija milzīga konference, kuru atklāja Latvijas Valsts prezidents, kur piedalījās Barozo kungs, Piebalga kungs un citas personas, kā arī 2008.gada Juristu dienu ietvaros šī bija centrālā tēma par Lisabonas līgumu, kur bija arī atsevišķas diskusijas tieši par referendumu saistībā ar Lisabonas līgumu.

Paldies. Tas ir tik tālu par Ministru kabineta viedokli šajā lietā.

Vai es varētu īsi pastāstīt par to, kādā veidā Ministru kabinets un Ārlietu ministrija ir virzījusi Lisabonas līgumu?

G.Kūtris.

Varbūt tā ļoti īsi.

I.Nikuļceva.

Es droši vien tad ļoti īsi pieskaršos vispirms līgumam par Konstitūciju Eiropai, jo tas ir priekšstats Lisabonas līgumam un šie jautājumi ir saistīti, vai arī tikai par Lisabonas līgumu.

G.Kūtris.

Par Lisabonas līgumu, lūdzu.

I.Nikuļceva.

Tātad es jau minēju, ka pēc šī te pārdomu perioda, kas sekoja pēc Eiropas Konstitūcijas noraidīšanas, radās ideja par Lisabonas līgumu. Un šī Lisabonas līguma gaitā tika iesaistītas gan valsts institūcijas, gan eksperti, gan arī nevalstiskās institūcijas. Kā tas izpaudās. Tajā mirklī, kad notika sarunas par Lisabonas līgumu Eiropas ietvaros, Ārlietu ministrija bija izveidojusi darba grupu un šajā darba grupā varēja piedalīties ne tikai visas ministrijas, bet arī tika iesaistītas ļoti daudzas nevalstiskās institūcijas. Sīkāka informācija ir norādīta arī rakstiski iesniegtajā viedoklī.

Un jebkura ministrija, jebkura nevalstiskā institūcija varēja šajā darba grupā nākt klajā ar saviem priekšlikumiem vai iebildumiem gan par Lisabonas līgumu, gan arī par to, ko varbūt tur vajadzētu vai nevajadzētu noregulēt, gan arī par to, vai ir kādas iespējamās konstitucionālās simplifikācijas attiecībā uz Latvijas Republikas Satversmi.

Šajā laikā paralēli šai darba grupai, kā tas ir vienmēr, pozīcijas par visiem būtiskajiem jautājumiem tiek apstiprinātas Latvijas Republikas Ministru kabinetā un vesela rinda pozīciju, kas noteica, ko Latvijas pārstāvji drīkst paust sarunās Eiropas Savienības ietvaros, tika apstiprinātas Ministru kabineta sēdē.

Es arī neminēšu konkrēti šīs pozīcijas, jo tās ir minētas iesniegtajā rakstiskajā viedoklī.

Tālāk. Pirms Lisabonas līguma parakstīšanas 2007.gada decembrī Ārlietu ministrija virzīja likumprojektu par Lisabonas līguma izskatīšanai Ministru kabineta sēdē. Šis likumprojekts tika saņemts steidzamības kārtībā, tas ir, vizējot ar Finanšu un Tieslietu ministriju, jo Ministru kabineta kārtības rullis to pieļauj un bija steidzamība, jo bija nepieciešams apstiprināt šo likumprojektu, lai Latvijas pārstāvim būtu mandāts to paredzēt... Pēc tam, kad 2007.gada 13.decembrī ārlietu ministrs parakstīja Lisabonas līguma kopā ar pārējo 26 dalībvalstu vadītājiem, bija tā, ka otrreiz jautājums tika izskatīts Ministru kabineta sēdē, jo mainījās vēl tīri latviešu redakcijas. Tika precizēti atsevišķi latviešu valodas vārdi un tāpēc bija nepieciešams vēlreiz apstiprināt. Un vēlreiz 2008.gada 19.februārī likumprojekts tika apstiprināts Ministru kabinetā un tika iesniegts Saeimā, kur Saeima izskatīja pirmajā lasījumā aprīlī un otrajā lasījumā pieņēma 8.maijā.

G.Kūtris.

Paldies. Tiesnešiem jautājumi?

K.Krūma.

Man ir jautājums. Cik daudz Saeima bija iesaistīta tajā procesā, kad tika apspriests Lisabonas līgums, konkrētas normas teiksim, valdības pārstāvji brauca uz sanāksmēm, strīdējās par Latvijai izdevīgākiem formulējumiem. Vai jūs regulāri informējāt Saeimu šajā procesā, vai jūs saņēmat kādas norādes, teiksim, no Saeimas Ārlietu komisijas?

I.Nikuļceva.

Jāsaka tā, ka jebkura nacionālā pozīcija, kas tiek apstiprināta Ministru kabinetā, tiek izskatīta arī Saeimā. Un konkrēti Saeimas Eiropas lietu komisijā. Un arī šajā gadījumā pilnīgi visas nacionālās pozīcijas tika izskatītas Saeimas Eiropas lietu komisijas sēdē. Te gan es gribētu pateikt tā, ka deputātiem nebija nekādu būtisku iebildumu par Latvijas pozīciju un tas ir tomēr saistīts ar to, ka Lisabonas līgums neparedz ļoti būtiskas izmaiņas salīdzinot ar Konstitūciju Eiropai. Līdz ar to šīs izmaiņas bija mazākas un arī nebija no deputātu puses būtisku iebildumu.

K.Krūma.

Un sakiet, lūdzu, izņemot to konferenci, kuru jūs minējāt Juristu dienu ietvaros, kur tika spriests par referenduma nepieciešamību, vai bija kāda specifiska debāte Ministru kabinetā par to, vai šie grozījumi ir būtiski no 68.panta vai 2.panta viedokļa? Vai arī, kad tā jūsu pozīcija tika prezentēta Eiropas lietu komisijā, vai tur šis jautājums kādreiz tika nopietni debatēts par to, vai izmaiņas ir būtiskas?

I.Nikuļceva.

Šis jautājums netika debatēts nopietni tad, kad tika virzīts Lisabonas līgums, bet šis jautājums tika debatēts ļoti nopietni tad, kad tika izstrādāts līgums par Konstitūciju Eiropai, kad 2002.gadā strādāja Konvents. Tajā mirklī Latvijas pārstāvji Konventā par šo jautājumu arī debatēja šeit Latvijā ar visām iesaistītajām gan valsts institūcijām, gan nevalstiskajām, politiķiem, un citiem.

J.Jelāgins.

Es gribētu teikt... Jūs minējāt, ka pirmajā lasījumā Lisabonas līgums Saeimā tika vērtēts un arī jūs teicāt, ka tā vērtējuma rezultātā tika secināts, ka tas pēc būtības 2.pantu negroza. Uz kāda pamata tas secinājums tāds ir, ka viņš negroza pēc būtības? Kas par to liecina?

I.Nikuļceva.

Es gribētu precizēt. Manā ieskatā būtu tomēr jānošķir 2. un 77.pants no vienas puses un 68.panta 4.daļa. Kāpēc es izdarīju secinājumu par to, ka deputāti uzskatīja, ka nav būtisku izmaiņu 68.panta 4.daļas izpratnē? Tāpēc, ka 10.aprīļa Saeimas stenogrammā parādās tas, ka viens no deputātiem ir uz to norādījis, ka šeit ir, iespējams, runa par 68.panta 4.daļu. Nu, tā kā viens no deputātiem uz to ir norādījis, tad ir pilnīgi skaidrs, ka visi deputāti to dzirdēja un apsvēra šo jautājumu – vai šis jautājums ir nododams tautas nobalsošanā vai nē. Bet tā kā nesevoja iesniegums par nodošanu tautas nobalsošanā un vēl jo vairāk, šajā lasījumā 81 deputāts nobalsoja „par” Lisabonas līgumu un tikai viens „pret”, tad ir secinājums, ka deputāti pietiekami apsvēra šo jautājumu.

J.Jelāgins.

Respektīvi, ja deputāti būtu norādījuši, ka ar šo ratifikācijas likumu tiek grozīts 2.panta saturs, tad viņi nedrīkstētu pieņemt šo likumu.

I.Nikuļceva.

Jā, protams.

J.Jelāgins.

Paldies.

Jūs saistībā ar Čehoslovākijas Konstitucionālo tiesu minējāt tādu terminu... Čehijas, es atvainojos... runāt par Konstitucionālo likumu, ka viņiem tur... Šajā sakarībā es gribētu uzdot... Vai mūsu likums, ar kuru tika ratificēts Lisabonas līgums, ir konstitucionāls likums, respektīvi, vai tam ir Satversmes likuma rangs?

I.Nikuļceva.

Jāsaka tā, ka saskaņā ar Satversmes 68.panta 2.daļu Lisabonas līgums tika pieņemts Saeimas sēdē, kurā piedalās vismaz divas trešdaļas Saeimas deputātu ar vismaz divu trešdaļu Saeimas deputātu vairākumu, kas liecina par to, ka šis nav gluži tāds pats kā visi pārējie likumi, kuri tiek pieņemti parastajā kārtībā ar balsu vairākumu un piedaloties vairākumam no deputātiem. Tomēr es atturētos izteikt viedokli par ārkārtīgi sarežģīto teorētisko jautājumu par to, vai Latvijā pastāv likumi, konstitucionālie likumi un Satversme, vai tomēr nē. Un es gribētu vērst uzmanību uz to, ka manā izpratnē Satversmes tiesas likuma izpratnē iet runa par likumu, jo Satversmes tiesa izskata lietas par likumu atbilstību Satversmei.

G.Kūtris.

Paldies. Lietas dalībniekiem būtu jautājumi? Pieteikuma iesniedzējiem?

B.Butulis.

Pirmkārt par to, kā tika izvērtēts kādas izmaiņas notiek balsojumā padomē. Jūs saucāt skaitļus, kādi ir tagad un kādi būs pēc tam. Vai ir Latvijas valstij kādi matemātiski aprēķini? Cik es sa-

protu, tad šeit no dažādām projekcijām izrēķināta valsts vara lēmumu pieņemšanā. Vai Latvijas valstij ir kādi šādi aprēķini par to, kāds būs Latvijas valsts īpatsvars lēmumu pieņemšanā padomē pirms Lisabonas līguma un pēc?

I.Nikuļceva.

Jā. Šāda ietekme tika izvērtēta. Šādu ietekmes izvērtējumu veica ne tikai Latvija, bet pilnīgi visas dalībvalstis, kad bija diskusija par Lisabonas līgumu. Un šī te izvērtējuma secinājums ir tāds, ka mazo dalībvalstu ietekme nemazinās. Ja mēs runājam pavisam precīzi, tad ir pavisam nu tāda neliela nianse, ka tie, kas varbūt nedaudz zaudēja, ir vidēja lieluma dalībvalstis, bet ne lielo, bet mazo dalībvalstu ietekme nemazinās un nepalielinās Eiropas Savienībā balsošanā Padomē Lisabonas līguma rezultātā.

B.Butulis.

Tātad procentuāli šī te ietekme samazinās.

Otrs jautājums. Jautājums bija par informācijas kampaņu, par ko jūs runājāt, vai šī te informācija, kas tika pasniegta, jūsuprāt bija neitrāli pasniegta objektīvi un objektīvai izvērtēšanai?

I.Nikuļceva.

Jā, manuprāt, tā bija objektīva un neitrāla.

B.Butulis.

Un kā jūs vērtējat, ka, teiksim, dokumentos visos, kas tika publicēti no Ārlietu ministrijas, nodaļu nosaukumi bija apmēram ar šādu saturu: demokrātiskāka un efektīvāka Eiropas Savienība un tādā garā. Vai šī ir objektīva un neitrāla informācija?

I.Nikuļceva.

Protams, šī ir objektīva un neitrāla informācija.

B.Butulis.

Tālāk jautājums par to, par demokrātijas vājināšanos. Šobrīd jūs atbildat it kā uz mūsu argumentiem par to, kāpēc demokrātija, lai arī es uzskatu, ka jūsu atbildes ir nepamatotas, ka demokrātija Eiropas Savienībā pēc Lisabonas līguma nepalielinās. Vai šai te izvērtēšanai jūsuprāt nevajadzēja notikt pirms tam pēc plusu un mīnusu sistēmas, nevis pirms tam mēs izvirzām kaut kādas atsevišķas izrautas no līguma konteksta it kā demokrātijas veicinošas frāzes un tagad, kad redzam, ka ir arī problēmas tomēr šim līgumam, tad tagad mēs meklējam atbildes. Vai šajā te nolūkā stiprināt demokrātijas 68.panta izpratnē, vai konstatējot to, nevajadzēja vērtēt šos plusus un mīnus jau pieņemot šo te likumu?

I.Nikuļceva.

Paldies. Šie plusi un mīnusi tika vērtēti pieņemot likumu. Man gan vēlreiz būs laicam jāatgriežas pie tā, ka tā kā Lisabonas līgums lielā mērā sasauca ar konstitucionālo līgumu Eiropai, tad lielākā daļa šo jautājumu tika izvērtēti tajā laikā, kad tika debatēts par Konstitūciju Eiropai nevis par Lisabonas līgumu, bet pilnīgi noteikti visi šie jautājumi detalizēti tika izvērtēti un balsošana Padomē bija viens no galvenajiem jautājumiem, kas parādījās praktiski visās nacionālajās pozīcijās, kas tika apstiprinātas Ministru kabinetā gan par Konstitūcijai Eiropai, gan par Lisabonas līgumu.

G.Kūtris.

Vai pieteikuma iesniedzējiem vēl ir kādi jautājumi?

D.Skačkovs.

Es gribētu precizēt dažus aspektus.

Viens. Sakiet, lūdzu, vai es pareizi sapratu, ka sabiedrības informēšana par Lisabonas līgumu notikusi kā kampaņa presē un kā vairākas juristu konferences?

I.Nikuļceva.

Nē, jūs sapratāt nepareizi. Tā bija ārkārtīgi plaša informācija gan mājas lapā, gan dažādi semināri, gan arī diskusijas, gan šajos semināros un diskusijās piedalījās ne tikai juristi, bet arī plašs nevalstisko institūciju loks.

D.Skačkovs.

Sakiet, lūdzu, vai ir vērtēts, cik cilvēku ir piedalījušies šajos pasākumos?

I.Nikuļceva.

Šajā mirklī es nevaru sniegt precīzu atbildi, jo es nezināju, ka būs tāds jautājums un šāda informācija nav sagatavota, bet principā tādu var sagatavot.

D.Skačkovs.

Sakiet, lūdzu, kas bija šis vienīgais Saeimas deputāts, kas iebilda pret Lisabonas līgumu?

I.Nikuļceva.

Tas bija Buzajeva kungs.

D.Skačkovs.

Sakiet, lūdzu, kāda bija visu pārējo Saeimas locekļu reakcija uz Buzajeva kunga uzstāšanos?

I.Nikuļceva.

Pārējie Saeimas locekļi neatbalstīja šo uzskatu par to, ka šeit ir runa par Satversmes 68.panta 4.daļu. Daļa deputātu to arī norādīja savās uzstāšanās, pārējie deputāti pauda attieksmi balsojot par Lisabonas līgumu.

G.Kūtris.

Paldies. Vai vēl ir kādi jautājumi?

D.Skačkovs.

Tomēr vēl viens jautājums. Jūs minējāt, ka tomēr tika vērtēta tāda problemātika, kā saistījums starp Lisabonas līgumu un Eiropas Konstitucionālo līgumu. Vai tā ir taisnība?

I.Nikuļceva.

Jā, tā ir taisnība, ka Eiropas Konstitucionālais līgums ir priekštecis Lisabonas līgumam un daudzas normas pēc satura ir līdzīgas vai vienādas.

D.Skačkovs.

Paldies.

G.Kūtris.

Vai pieteikuma iesniedzējiem vēl ir kādi jautājumi? Lūdzu!

L.Cakare.

Godātā tiesa! Cienījamā eksperte! Būtu īss jautājums. Jūs savos apgalvojumos apliecinājāt, ka debatēs nav vērtēts Lisabonas līguma būtiskums un, kā jau iepriekš atbildējāt, tika vērtēta Eiropas Konstitūcija. Bet, kā mums visiem ir zināms, Eiropas Konstitūcija tika noraidīta. Tad kādēļ par Ministru Kabineta uzskatā identiskiem aktiem, kuri vienādi tika vērtēti, ir diametrāli pretēja attieksme?

I.Nikuļceva.

Vai varētu precizēt jautājumu?

L.Cakare.

Jūs apgalvojāt, ka būtiskums Lisabonas līgumam netika vērtēts, jo tika vērtēts Eiropas Konstitūcijas būtiskums. Jūs šos divus aktus sasaistījāt kā vienlīdzīgus. Bet Eiropas Konstitūcija tika noraidīta. Tad kādēļ Lisabonas līgums būtu jāapstiprina?

I.Nikuļceva.

Es nevarēšu atbildēt uz šo jautājumu, jo Eiropas Konstitūcija tika noraidīta divās dalībvalstīs, tas ir, Francijā un Nīderlandē. Un ja šīs te normas ir līdzīgas pēc sava satura, kas bija Konstitūcijā Eiropai un Lisabonas līgumā, un vienreiz šo normu ietekme uz Latvijas konstitucionālajām tiesībām ir izvērtēta, es nevaru saskatīt pamatus otrreizējai pārvērtēšanai pilnā apjomā.

E.Jansons.

Man vēl būtu jautājums. Patiešām, dzirdot, ka tas būtiskums netika izvērtēts un tas ir viens no mūsu argumentiem, kāpēc arī 101.panta kārtībā nevarēja piedalīties šī te būtiskā jautājuma apspriešanās, es arī vērsos Satversmes tiesā, tad tieši par šo te līniju ir jautājums. Sakiet, lūdzu, kādas ir paredzētas izmaiņas pārkāpumu procedūrā Eiropas Savienībā vai vēl precīzāk kādas viņas ir šodien, tādas būtiskas atšķirības, kādas viņas ir šodien un kādas būs tad, kad Lisabonas līgums stāsies spēkā?

I.Nikuļceva.

Šīs izmaiņas ir saistītas ar to, ka 3.pīlāra jautājumi tiek apvienoti ar 1.pīlāra jautājumiem, līdz ar to paplašinās kompetences attiecībā uz 3.pīlāra jautājumiem.

E.Jansons.

Es sapratu, ka jautājums bija ļoti vienkāršs. Atbilde tika juridiskā valodā izprotama, bet man tad ir vēl precīzāks jautājums. Tātad šodien pastāv tāda situācija, ka pārkāpumu procedūra, tātad tiek pieņemts lēmums uzlikt sodu un tiek iedots laiks viņa novēršanai. Ar Lisabonas līgumu, cik es saprotu, šis te būtiskuma aizskārums pasaka tā: tātad tiek uzlikts sods un tas laiks, kurā tu vari no-

vērst šo te pārkāpumu, faktiski netiek dots. Tātad, vai šis ir būtisks aizskārums vai nē? Vienkāršiem vārdiem pasakiet – jā vai nē.

I.Nikuļceva.

Es nevaru komentēt šo konkrēto Lisabonas līguma normu. Es varētu to komentēt, ja man būtu dažas minūtes apskatīties šīs normas redakciju.

E.Jansons.

Un sakiet, lūdzu, teiksim, Eiropas Kopienas Tiesa diezgan ir noslogota ar tā saucamajām konkurences lietām. Tās konkurences lietas ir tieši tās būtiskākās, kas nosaka, varētu tā teikt, ekonomisko teritoriju paplašināšanu, sašaurināšanu un ja ņem vērā to, ka tomēr tas ir ekonomiskais formāts Eiropas Savienība, tad Latvijai ar šiem te konkurences lēmumiem ir jāērķinās. Un ņemot vērā, ka konkurences lēmumi visbiežāk ir apveltīti ar lieliem sodiem, tiešām lieliem sodiem, es pat pieļauju, ka ar tādiem, kuros ir septiņi cipari vai Latvijai, ja tiek uzlikts kaut kāds sods un netiek dots laiks šī te pārkāpuma novēršanai. Tad sakiet, lūdzu, ja tiek uzlikts sods 10 miljonu eiro apmērā, tā ir pietiekami būtiska summa, kura ir jāmaksā uzreiz.

G.Kūtris.

Es atgādināšu, ka Nikuļcevas kundze nav eksperte, kas ir aicināta sniegt ekspertīzi par Eiropas tiesībām, viņa izsaka vienkārši viedokli.

E.Jansons.

Viņa veic pārrunas ar Eiropas Savienības institūcijām, tā kā viņa zina visus šos te būtiskuma aspektus tā kā kaut kādā mērā viņa ir eksperte.

G.Kūtris.

Bet jūs prasāt novērtēt jautājumus jau kā ekspertei.

E.Jansons.

Es varbūt pārfrāzēšu jautājumu. Tātad šī te būtiskuma atšķirība starp sodu un novēršanas laiku. Pēc Lisabonas līguma novēršanas laiks faktiski nav. Konkurences lietas ir tieši tādas, ka tiek pazemināta konkurence Latvijā un tiek paplašināta konkurence Eiropas Savienībā. Mazām valstīm, kurām ir maza biznesa kapacitāte faktiski būs jāņem vērā Eiropas Kopienas Tiesas lēmums. Sakiet, lūdzu, vai tas nav būtisks aizskārums?

I.Nikuļceva.

Es gribēt minēt to, tik, cik es pārzinu konkurences tiesības Eiropas Savienībā, tad šajā gadījumā netiek uzlikti sodi par konkurences tiesību pārkāpumu dalībvalstīm, bet gan konkrētiem tirgus dalībniekiem. Līdz ar to man ir grūti saprast šī jautājuma būtību.

E.Jansons.

Un kāda ir tā kārtība? Tātad kurš pirmais maksā – tā dalībvalsts vai tas konkrētais konkurences pārkāpējs? Kāda ir tā kārtība tagad, tieši konkrētajā brīdī?

I.Nikuļceva.

Pirmkārt, es gribētu vērst uzmanību uz to, ka lieta ir par Lisabonas līguma atbilstību Satversmei, bet nevis par pašreizējā regulējuma atbilstību Satversmei. Tomēr uz šo jautājumu es atbildēšu tiktāl, ciktāl es pārzinu Eiropas Konkurences tiesības. Tad Konkurences tiesību ietvaros sods par konkurences noteikumu pārkāpšanu tiek uzlikts tikai un vienīgi tirgus dalībniekiem, bet nevis dalībvalstīm.

B.Butulis.

Man vēl jautājums saistībā ar lietu. Godājamā eksperte teica, ka pieņemot Lisabonas līgumu tika izvērtēta tā ietekme uz konstitucionālajām tiesībām Latvijas. Tad kāda jūsuprāt ir Lisabonas līguma 48.panta, kas paredz grozījumu izdarīšanu Eiropas Savienības pamatlīgumos, faktiski apejot nacionālos parlamentus, ratifikāciju nacionālajos parlamentos ietekme uz Latvijas konstitucionālajām tiesībām, kas paredz, ka starptautiskie līgumi, kas izšķirami likumdošanas ceļā, ir izšķirams jautājums... ir apstiprināmi Saeimā.

I.Nikuļceva.

Es gribētu pateikt to, ka Lisabonas līgums paredz divas Eiropas pamatlīguma grozīšanas procedūras – parasto un vienkāršoto procedūru. Un vienkāršotā procedūra nekādā gadījumā nevar tikt attiecināta uz kādiem būtiskiem Eiropas tiesību jautājumiem. Tā nevar, piemēram, paplašināt Eiropas Savienības kompetenci. Šī vienkāršotā procedūra ir domāta lielākoties tehnisku jautājumu risināšanai. Bet arī, lai piemērotu šo vienkāršoto procedūru, ir nepieciešams vienprātīgums dalībvalstu starpā. Tas nav lēmums, ko var pieņemt ar balsu vairākumu. Tas nozīmē, ka Latvijas valdībai, tieši tāpat, kā visu citu dalībvalstu valdībām, ir jābalso „par” un šajā gadījumā savukārt ir jāpiemēro nacionālās procedūras.

Es atgādināšu to, ka visas nacionālās pozīcijas, kas tiek apstiprinātas Ministru kabinetā, ar mandātu Latvijas pārstāvjiem balsošanai Padomē tiek apspriests arī Eiropas lietu komisijā. Līdz ar to parlaments šeit ir iesaistīts.

B.Butulis.

Man bija divi jautājumi, kas izriet no šīs atbildes. Pirmkārt, vai jūs uzskatāt, ka šī te nacionālās pozīcijas atbalstīšana ir pielīdzināma ratificēšanai starptautisko līgumu? Otrkārt, vai starptautiskajā līgumā grozījumi vispār var būt nebūtiski?

I.Nikuļceva.

Ja mēs runājam par... Es sākšu varbūt no pēdējā jautājuma.

Lisabonas līgums nošķir parasto un vienkāršoto procedūru attiecībā uz izmaiņām Eiropas pamatlīgumos. Un šādā aspektā, jā, tie var būt jautājumi, kas ir vairāk tehniska rakstura un nav tik būtiski.

Savukārt atbildot uz pirmo jautājumu es gribētu nošķirt juridiskās un reālās sekas. Protams, ka juridiskās sekas atšķiras līguma ratifikācijā un līguma apspriešanās Eiropas lietu komisijā, tomēr reālās sekas ir tādas, ka ja Eiropas lietu komisija, piemēram, neatbalsta Ministru kabineta sagatavoto pozīciju, tad viņa ir jāmaina un tad attiecīgi arī valdības pārstāvim komisijā nav mandāta, vai ir mandāts tāds, kādu to uzskata Eiropas lietu komisija. Līdz ar to Latvijas pārstāvis var balsot, piemēram, „pret”.

G.Kūtris.

Paldies.

Vai Saeimas pārstāvim būtu jautājumi? Paldies jums, Nikuļcevas kundze.

Aicinu izteikt viedokli Latvijas Republikas Tiesībsarga pārstāvi Lienī Laucenieci. Lūdzu!

Jūsu viedoklis par šo jautājumu. Cik es sapratu no Tiesībsarga atbildes, tad vairāk tas jums ir attiecināts uz 101.pantā iekļautajām cilvēktiesībām.

L.Lauceniece.

Augsti godātā tiesa! Lietas dalībnieki! Esmu šajā lietā Latvijas Republikas Tiesībsarga Romāna Apsīša pārstāvis un sniegšu arī viņa viedokli, ko viņš ir sniedzis šajā lietā „Par likuma „Par Lisabonas līgumu, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101.pantā ietvertajiem jautājumiem”.

Pirmkārt, es vēlos sākumā uzsvērt, ka Tiesībsarga viedoklis ir lielā mērā līdzīgs Saeimas pārstāvja un arī Ministru kabineta pārstāvja paustajām atziņām.

Un tāpat tiesībsargs uzsver, ka Satversmes 101.pantā paredzētās tiesības kalpo kā garants demokrātiskas valsts iekārtas leģitimitātes nodrošināšanai. Tomēr viņš vēlas arī uzsvērt, ka šīs tiesības nav absolūtas, jo Satversmes 101.pants ietver nosacījumu likumā paredzētajā veidā. Tādējādi šajā pantā ietverto tiesību izmantošanas veids ir nosakāms ar likumu. Un jāuzsver arī, ka tiesības piedalīties tautas nobalsošanā ir tikai vienas no tiesībām, kuras izriet no 101.panta. Turklāt ņemot vērā, ka jautājuma risināšanu, kas attiecas uz Latvijas dalību Eiropas Savienībā, paredz Satversmes 68.pants, tad ir jāskata šī panta nozīme konkrētajā gadījumā.

Šeit es vēlos vērst jūsu uzmanību jau uz šodien daudzkārt pieminēto 68.panta 4.daļu, kurš konkrēti paredz Saeimas locekļu tiesības pieprasīt, lai būtiskas izmaiņas nosacījumos par Latvijas dalību Eiropas Savienībā tiktu izlemtas tautas nobalsošanā.

Un tā kā Satversmē ir iekļauts šāds nosacījums, kas regulē Saeimas rīcību strīdīgajās situācijās, tad ir jāpiemēro šis 68.pants.

Pieteikuma iesniedzēji ir uzsvēruši, ka 68.panta 4.daļa ir jāinterpretē kā tāda, kas paredz Saeimai ierosināt tautas nobalsošanu, jo izmaiņas nosacījumos par Latvijas dalību Eiropas Savienībā ir būtiskas.

Tomēr vēlos uzsvērt, ka ja Satversmes izstrādātāji būtu vēlējušies Saeimas pārstāvjiem uzlikt šādu pienākumu, tad tas būtu arī konkrēti paredzēts, nevis viņiem tiktu sniegtas šīs tiesības izvērtēt un ierosināt šādu tautas nobalsošanu. Un šo uzskatu apliecina arī Satversmes 68.panta 3.daļa, kurā ir paredzēts konkrēts gadījums, kad šī tautas nobalsošana ir noteikti jāierosina.

Attiecībā uz apskatītā likuma veikto izmaiņu būtiskumu, tiesībsargs vēlas uzsvērt, ka to, vai šīs izmaiņas ir būtiskas vai nē, varētu analizēt, protams, piemērojot jēdzienam „vispārējās iezīmes” tomēr arī šajā gadījumā ir jāvērs uzmanība uz katra Saeimas locekļa individuālo tiesību lemt vai lūgt šo tautas nobalsošanu vai nē.

Un šeit arī piedevām vēlos norādīt, ka Lisabonas līgums ir ratificēts jau ļoti lielā skaitā Eiropas Savienības valstu un tikai vienā no šīm valstīm ir notikusi tautas nobalsošana un arī tas ir noticis tādēļ, ka bijis Konstitūcijā paredzēts šāds pienākums. Un viens no galvenajiem argumentiem, kādēļ visās valstīs, kuras ir ratificējušas Lisabonas līgumu, nav veikta tautas nobalsošana, ir tas, ka šajās valstīs ir arī izdarīts secinājums, ka šie grozījumi nav pietiekami vai arī tik būtiski, lai tiktu rīkota tautas nobalsošana.

Tad vēl vēlos arī pievērsties Satversmes 77.pantam, kurš paredz gadījumus, kad noteikti ir jāriko tautas nobalsošana pat tad, ja to nepieprasa šī puse Saeimas deputātu.

Konstitucionālās sūdzības iesniedzēji ir izteikuši argumentu, ka Lisabonas līguma 50.pantā paredzētā dalībvalstu izstāšanās kārtība groza Satversmes 2.pantu un tāpēc bija jāierosina tautas nobalsošana.

Pieteikuma iesniedzēji norāda, ka ar šo līguma pantu Latvijas valstij tiek atņemtas pēdējā vārda tiesības un tā vairs nevar brīvprātīgi izstāties no Eiropas Savienības. Protams, jāatzīst, ka ar Lisabonas līguma 50.panta 2.punktu ir paredzēts, ka valstij, kura vēlas izstāties no Eiropas Savienības, ir jāvienojas ar Eiropadomi un jāslēdz līgums par izstāšanos, tomēr, kā jau šodien tas ir jau vairākas reizes norādīts, es vēlos arī vērst uzmanību uz šī paša panta 3.punktu, kurš skaidri nosaka: ja šādu vienošanos nav iespējams panākt, tad divus gadus pēc 2.punktā minētā paziņojuma valstij vairs noslēgtie līgumi nav saistoši. Un no šī panta 3.punkta skaidri izriet, ka tad, ja valsts nevar vienoties par izstāšanās līgumu, pēc diviem gadiem tā automātiski izstājas no Eiropas Savienības un tādējādi valsts nevar uzskatīt, ka valsts zaudē pēdējā vārda tiesības un nevar izstāties no Eiropas Savienības.

Turklāt attiecībā uz šo pantu ir jāņem vērā arī tas, ka jebkura valsts iestājoties kādā starptautiskā. teiksim, valsts kā Eiropas Savienības loceklis ir uzņēmusies dažādas saistības un šis divu gadu termiņš, tiesībsargs uzskata, ka ir samērīgs un nav pat iedomājama tāda situācija, ka varētu vienā dienā pateikt, ka viss, mēs izstājamies un ar to arī izstāties.

Turklāt vēl arī pie šī vēlos minēt jau Ministru kabineta pārstāves minēto 2008.gada Čehijas Konstitucionālās tiesas spriedumu attiecībā uz Lisabonas līguma ratifikācijas atbilstību Čehijas konstitūcijai, kur tiesa ir norādījusi, tieši likusi uzsvāru uz Lisabonas līguma 50.pantu un noteikusi: tas skaidri ir paredzējis valstu tiesības izstāties no Eiropas Savienības un ar šo pantu izstāšanās procedūra no Eiropas Savienības ir paredzēta tāda, kāda parasti ir raksturīga starptautiskajai organizācijai, nevis mūsdienu federatīvai valstij un tas, iespējams, pat stiprina dalībvalstu suverenitāti. Un šī tiesa ir arī norādījusi, ka šāda skaidra nosacījumu paredzēšana vēl jo vairāk neapstrīdami apstiprina principu, ka valstis ir līguma saimnieces.

Tādēļ, ņemot vērā iepriekšminēto, vēlos paust Tiesībsarga uzskatu, ka ar Lisabonas līguma 50.panta 2.punkta nosacījumiem nav grozīts Satversmes 2.pants un tādējādi arī nav piemērojams Satversmes 77.pants šajā gadījumā.

Un gala secinājums ir tāds, ka izvērtējot likuma „Par Lisabonas līgumu, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu” atbilstību Latvijas Republikas Satversmei netiek pārkāptas Satversmes 101.pantā garantētās tiesības.

G.Kūtris.

Paldies.

Tiesnešiem, lūdzu, jautājumi.

K.Krūma.

Jautājums par 68.panta 4.daļu kopsakarā ar 101.pantu. Vai jūsu 68.panta 4.daļas interpretācija sakrīt ar Saeimas interpretāciju, ka no sākuma ir jāņem piecdesmit deputātu iesniegums un tikai tad jāvērtē, ka ir notikušas izmaiņas, vai arī jūs uzskatāt, ka Saeimas locekļiem vispirms ir jāiz-

vērtē, vai ir notikušas būtiskas izmaiņas vai nē, un tad viņi var izšķirties pie piecdesmit vai rosināt nobalsošanu vai nē.

L.Lauceniece.

Ņemot vērā jau arī iepriekš gan Ministru kabineta, gan Saeimas pārstāvja teikto, ir skaidrs, ka šis izmaiņas būtiskums jebkurā gadījumā tiek vērtēts jau iepriekš. Bet to, vai pieprasīt nu teiksim, katra Saeimas locekļa atsevišķais vērtējums, tas tiek pierādīts ar to, vai viņi lūdz šo tautas nobalsošanu vai nē. Bet šī likuma būtiskums jau tiek vērtēts iepriekš.

K.Krūma.

Tāpat būtiskajam vērtējumam vajadzētu būt pirms piecdesmit deputāti nāk klajā ar ierosinājumu?

L.Lauceniece.

Jā.

K.Krūma.

Un ja mēs konstatējam, ka, teiksim, tāds izvērtējums nopietns par būtiskām izmaiņām nav noticis, šāds procesuāls pārkāpums var radīt indivīdam 101.pantā noteikto tiesību aizskārumu?

L.Lauceniece.

Nu, jā, protams. Teiksim, ja ir skaidri redzams, ka konkrētais likums nav absolūti vērtēts, tad jā, ja nav pilnīgi vērtēts.

V.Skudra.

Es gribētu pajautāt.Bet kā tad ir ar 101.panta aizskārumu noteikto, ja līgums vēl vispār nav stājies spēkā?

L.Lauceniece.

Jūs varētu precizēt jautājumu?

V.Skudra.

Šobrīd Latvijā deputāti pieņem likumu par Lisabonas līguma ratifikāciju. Bet ar to jau vēl Lisabonas līgums nav stājies spēkā. Vai šādā gadījumā pastāv 101.pantā paredzētais pamattiesību aizskāruma kā pieteikuma iesniedzēji domā.

L.Lauceniece.

Manuprāt, nepastāv, jo taču šis Lisabonas līgums tiek pieņemts saskaņā ar 68.panta nosacījumiem un līdz ar to šis 101.pants nemaz nav piemērojams šādā situācijā.

G.Kūtris.

Vai pieteikuma iesniedzējiem ir jautājumi? Lūdzu!

B.Butulis.

Jautājums, pirmkārt, par 101.pantu. Ja es pareizi sapratu, tad jūs uzskatāt, ka 101.pantā aizskārums nepastāv tāpēc, ka nav piemērojams, ka atbilstoši 68.panta 4.daļai un 77.pantam par likumu Par Lisabonas līgumu nebija jārīko tautas nobalsošana? Es pareizi sapratu?

L.Lauceniece.

Jā.

B.Butulis.

Ja no šiem pantiem izrietētu, ka par konkrētiem jautājumiem tautas nobalsošana ir rīkojama un viņa netiek rīkota, tad ir pastāvošs Satversmes 101.panta aizskārums?

L.Lauceniece.

No konkrētajiem pantiem, tas ir, no 68. un no...

B.Butulis.

No 68.panta 4.daļas un no 77.panta.

L.Lauceniece.

Jā, ja no šiem pantiem varētu secināt, ka tautas nobalsošana bija jārīko, tad 101.pantā ietvertās tiesības piedalīties tautas nobalsošanā varētu tikt aizskartas.

B.Butulis.

Un vēl viens jautājums kontekstā ar to, ka jūs teicāt, ka tas apstāklis, ka Lisabonas līgums nav stājies spēkā, nozīmē, ka nav šobrīd radies tiesību aizskārums. Kas atbilstoši 77.pantam ir nodoms tautas nobalsošanai? Lisabonas līgums vai likums par.... vai tas Lisabonas līguma ratifikācijas likums?

L.Lauceniece.

Cik es saprotu, tad šobrīd ir runa tikai par Lisabonas līguma ratifikāciju.

B.Butulis.

Tieši tā un šis likums ir stājies spēkā 2008.gada 29.maijā.

G.Kūtris.

Skačkova kungs.

D.Skačkovs.

Sakiet, lūdzu, vai izsakot viedokli par 101.pantā paredzēto tiesību neabsolūto raksturu tiesībsargs ir vērtējis, ka Satversmes 116.pants neparedz šo tiesību ierobežojumu?

L.Lauceniece.

Šajā gadījumā ir jāpiemēro šis pats 101.pants, kurš nosaka likumā paredzētajā veidā, tātad no tā arī izriet, ka šīs tiesības nav absolūtas.

G.Kūtris.

Vairāk nav jautājumu? Saeimas pārstāvim?

L.Liepa.

Nē, godātā tiesa, nav jautājumu.

G.Kūtris.

Paldies arī pieaicinātajai personai Laucenieces kundzei. Paldies.

Tālāk rindas kārtībā aicinām savu viedokli paust pieaicināto personu biznesa augstskolas „Turība” Publisko tiesību katedras profesoru, juridisko zinātņu doktoru Aivaru Endziņu. Lūdzu!

Lūdzu jūsu viedokli par šajā lietā izskatāmo jautājumu!

A.Endziņš.

Paldies, godājamā tiesa, par uzaicinājumu piedalīties šajā tiesas procesā.

Es gribētu pirmām kārtām vērst uzmanību uz to, ka ir dažādi traktējumi, arī kas izskanēja šodien šeit attiecībā par suverenitāti. Ir tautas suverenitāte, tauta kā suverēnās varas avots un ir valsts suverenitāte, kas ir Satversmes 1.pantā noteikts. Šeit uzsvars visvairāk tiek likts pašreiz uz Satversmes 2.pantu – suverēnās varas avots ir tauta.

No Saeimas pārstāvja puses izskanēja arī viedoklis, ka var būt suverenitāte ierobežota, vai tamlīdzīgi.

Es personīgi aizstāvu tādu viedokli, ka suverenitāte vai nu ir, vai viņas nav. Tas ir apmēram tādā pašā veidā, kā grūtniecība – vai nu ir vai viņas nav. Nevar būt pusgrūtniecība vai ierobežota vai aprobežota vai kaut kas tamlīdzīgs.

Tajā pat laikā, ja jūs apskatītos Vācijas Federatīvās Republikas konstitūciju, Itālijas Republikas Konstitūciju... viņi deleģē Eiropas Savienībai daļu savas suverenitātes. Tur ir cita pieeja. Latvijā mēs konsekventi esam gājuši citu ceļu, ka suverenitāte ir un saistījām to ar šo pēdējo vārdu, kas ir ielikts iekšā 68.panta 2.daļā. Dalība.... Tātad gan iestāties, gan izstāties.

Un varu minēt kā piemēru vēl, ka tad, kad Latvija bija kandidātvalsts ar vēlmi kļūt par Eiropas Savienības dalībvalsti, vienā no konferencēm, kura tika organizēta no Eiropas Komisijas puses tieši kandidātvalstīm, pēc mana referāta kafijas pauzē nāca viens komisijas funkcionārs klāt un kratīja man ar pirkstu: Endziņa kungs, ko jūs atļaujaties, jūs vēl to nožēlosiet, kad es saistīju to ar to, ka pēdējais vārds jebkurā gadījumā – gan iestāties, gan izstāties – pieder tautai.

Kādas sekas? Sekas ir tādas, ka jau konstitucionālajā līgumā parādījās šī norma oficiāli, līdz tam tādas nebija, un arī tagad ir Lisabonas līgumā tas ielikts iekšā.

Gribu vērst uzmanību vēl uz ko. 101.pants vispār Satversmē mums parādījās tikai ar 1998.gada grozījumiem Satversmē, kad tika iekļauta 8.nodaļa. Līdz tam tautas dalību tautas nobalsošanā reglamentēja attiecīgie Satversmes panti un attiecīgi likums par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu. Šinī gadījumā tas, ko mēģina saistīt pieteikuma iesniedzēji ar 68.panta 4.daļu, manā izpratnē, it sevišķi jau varbūt atbildot uz iespējamo jautājumu no tiesneses Krūmas kundzes, kā arī izskanēja Saeimas viedoklī... manā uztverē Satversmē ir pirmām kārtām ierakstīts: viena trešā daļa deputātu pieprasa un Saeimai ir jāizveido parlamentārās izmeklēšanas komisija. Absolūti. Nekādu diskusiju par to – vai vajag vai nevajag. Tas atkrīt. Viena trešā daļa deputātu var pieprasīt

Valsts prezidentam atlikt likuma publicēšanu uz diviem mēnešiem, ja paraksti ir, var aiziet lieta līdz referendumam. Tā ir kategoriska un nav apspriežama.

Manā uztverē un tā, kā es biju arī šīs darba grupas loceklis, ir 50 deputāti... šeit latīņa tika pacelta uz augšu, saistītā ar to, ka Saeima vispār ir lemtspējīga pieņemt lēmumu, ja ir klāt ne mazāk kā puse no Saeimas deputātiem, tad manā izpratnē, ja 50m deputāti iesniedz priekšlikumu, ka tas ir jānodod tautas nobalsošanai, tad nekādas diskusijas – ir vai nav būtiska aizskārums – vispār nevar notikt. Tas jautājums tiek nodots tautai.

Tāpēc arī šinī gadījumā es nepiekrītu tādai pozīcijai, ka vēl varētu būt, ka 50 deputāti tagad ierosina, norāda, ka ir būtiski, un Saeima lems un vairākums kaut ko izlems savādāk... Manuprāt, tā ir nepareiza pieeja un nepareizs Satversmes tulkojums kā tāds.

Saistībā ar šo izstāšanos. It kā praktiski nav un tā tālāk. Tiesas priekšsēdētāja kungs jau pašā sākumā norādīja saistību ar laulību, ka laulību arī tā nevar vienā dienā izšķirt vienkārši, vairs mums raksturi nesaskan un uz priekšu. Kas notiks, ja mēs vienkārši nobalsosim: mēs izstājamies no Eiropas Savienības. Mēs kļūstam par trešo valsti. Līdz ar to robežas ar Igauniju, ar Lietuvu, atjaunosim robežsardzi? Mēs saņemam no Eiropas Savienības līdzekļus valsts attīstībai vairāk nekā mēs ieguldām no sava budžeta Eiropas Savienības budžetā. Tātad ir šīs dažādās attiecības kā tādas un manuprāt, teiksim, tas ir tieši optimāli, ka notiek, lūk, ir tautas lēmums, mēs izstājamies no Eiropas Savienības un tālāk jau notiek diskusija detalizēti, kādā veidā šīs attiecības kārtosies, vai paliek mums kaut kādas līgumattiecības, kādā līmenī, vai šīs robežas ir, vai pastāv muiža ar trešo valsti, vai nē... kāda ir robežu šķērsošanas kārtība un tā tālāk. Tātad problēmas ir ļoti daudz. Un tāpēc arī tik kategoriski pateikt. Ja mēs šodien pasakām, ka pietiek un mēs vairāk negribam būt Eiropas Savienībā, tik vienkārši tās lietas nenotiek.

Tā ir viena lieta.

Atgādināšu arī šo 68.panta papildinājumu vispār. Būtībā pēc Satversmes satura Latvija varēja arī jautājumu par dalību, tātad iestāšanos Eiropas Savienībā, vispār nenodot tautas nobalsošanai. Saeima, simts deputātu, nobalsoja un viss notiek. Kādā būtu situācija tādā gadījumā? Tieši otrādi. Tāpēc arī tika izveidota darba grupa, tieši otrādi... tāpēc arī parādījās 68.panta papildinājums. Pirmām kārtām jau ir skaidrs, ka mums nav konstitucionāla likuma, jo valstī... tādā gadījumā Satversmē vajadzēja būt ierakstītam iekšā, ka ir tādi un kāds ir šo konstitucionālo likumu rangs attiecībā. Citās valstīs konstitūcijās ir. Ir vai nu konstitucionālie likumi vai organiskie likumi, atkal ar dažādu statusu. Mums tas nav.

Bet tajā pašā laikā, lūk, šajā, 68.panta 2.daļā faktiski ir ielikta tā pati latīņa, ko Saeima ir tiesīga grozīt Satversmē, izņemot šos pantus, kas ir atrunāti 77.pantā. Ar kvalificētu balsu vairākumu trijos lasījumos būtībā... divas trešdaļas klāt... divas trešdaļas nobalso „par”. Tātad faktiski ir pēc sava rakstura konstitucionāla ranga, bet mums nav šāda hierarhija. Tas neizriet. Tā ir viena lieta.

Otra lieta. Lūk, šī dalība, tātad iestāties un izstāties atkal tiek dota iespēja. Un ceturtā daļa, šie 50 deputāti, nu es katrā gadījumā studentiem mēģinu improvizēt un apmēram stādīties priekšā, teiksim, vecās dalībvalstis nav saistītas ar šo obligāto Eiropas Savienības fonda pievienošanu Apvienotā Karaliste nav, Dānija nav, Zviedrija nav. Latvijai un pārējām kandidātvalstīm, kuras vēlējās kļūt par Eiropas Savienības dalībvalsti, jau pie iestāšanās bija jāparaksta šī apņemšanās. Es teiktu tā: ja mēs šodien būtu Dānija vai Zviedrijas Karaliste, un pēkšņi, kā saka, tagad būtu šāda prasība pievienoties eirozoni, tad tas jau būtu būtiski, jo tad nacionālā valūta vairāk nav – tiek nodots tautas nobalsošanai. Tad es saprastu, ka arī vismaz puse no deputātiem to rosinātu un viss notiktos.

Katrā gadījumā šāda būtiska atšķirība starp konstitucionālo līgumu un starp Lisabonas līgumu nav un ja deputāti, 50 deputāti, to nerosināja, tad šinī gadījumā runāt par to, ka 101.pants ir aizskarts, un ka ir līdz ar to pilsoņa tiesības aizskartas, tiesības piedalīties, manuprāt, nav.

Tas ir īsumā.

G.Kūtris.

Endziņa kungs, jums jautājums man ir par 68.panta 4.daļu. Kā jūsuprāt šī norma būtu jāsaprot, vai varbūt no darba grupā apspriestā varētu izsecināt, vai šiem deputātiem tiesības ierosināt, pieprasīt referendumu par šīm būtiskajām izmaiņām ir kā tiesības paredzētas vai tas tomēr viņiem būtu kā pienākums izvērtēt izmaiņu būtiskumu un nebūtiskumu un tad rosināt?

A.Endziņš.

Tās ir tiesības, jo galu galā vēlētāji ir ievēlējuši 100 Saeimas deputātus, kuri ir tautas priekštāvji un acīmredzot tautas priekštāvim arī būtu jāanalizē un jāvērtē un, ja, cik es sapratu no iepriekš teiktā, šāda ierosme ir izskanējusi no viena deputāta puses, Saeima tai pat laikā, pirmajā lasījumā nobalsoja ar absolūtu vairākumu – 80 balsis „par”, otrajā lasījumā 70 balsis – tas ir kvalificēts balsu vairākums. Katrā gadījumā 50 deputātiem bija iespēja, ja viņi uzskatīja, kad ir, lūk, šie būtiskie grozījumi dalības nosacījumos Eiropas Savienībā, to varēja rakstveidā parakstīt un iesniegt un tādā gadījumā, manuprāt, referendumam būtu jābūt obligātam.

G.Kūtris.

Saistībā arī ar šo arī jūsu atbildi. Satversmes 77.panats saka, ka ir jābūt referendumam, ja tiek aizskarts 1. un 2. panta saturs, ne tikai redakcionālā būtība. Vai mēs varētu teikt, ka ir aizskartas 101.pantā ierakstītās cilvēku tiesības, ja būtu aizskarts 1. Un ar Lisabonas līgumu būtu aizskarts 1.un 2.panta saturs un Saeima būtu klusējusi un nevirzījusi to uz referendumu, bet pa kluso nobalsojusi tāpatās.

A.Endziņš.

Tās varētu būt, jā, bet es katrā gadījumā neuzskatu, ka... Un tas neizriet arī, ka būtu aizskarts Satversmes 1.pants un Satversmes 2.pants. Un es gribētu vērst godājamās tiesas uzmanību arī uz to... es nevaru jums nosaukt nevienu, ne Eiropas Padomes, ne Eiropas Savienības dalībvalstu konstitūciju, kurā nebūtu fiksēta šī valsts neatkarība un, galvenokārt, obligātais priekšnoteikums, ka suverēnās varas avots ir tauta.

Visas Eiropas Savienības dalībvalstis – Francija, Itālija vai Vācija, kaut arī ieraksta par suverenitātes deleģējumu, paliek neatkarīgas valstis. Suverēnās varas avots – tauta un tauta šo suverenitāti realizē gan tiešās vēlēšanās, gan netiešās, gan arī tautas nobalsošanā.

G.Kūtris.

Ja var saprast pareizi, tad, ja Saeima nebūtu ievērojusi pareizo kārtību, teiksim, nebūtu ievērojusi, tad, protams, Satversmes tiesai vajadzēja pateikt, ka procedūra ir pārkāpta.

A.Endziņš.

Man ir ļoti grūti pateikt, ja šinī gadījumā.... Kāda procedūra pārkāpta? Satversmes grozījumu procedūra? Satversmes tiesa...

G.Kūtris.

Likuma nevirzīšana referendumam.

A.Endziņš.

Kādā veidā Satversmes tiesai, atšķirībā, varbūt no Krievijas Federācijas vai Baltkrievijas, kur konstitucionālajai tiesai ir likumdošanas iniciatīvas tiesības vai, teiksim, kā savulaik Krievijas konstitucionālajai tiesai bija tiesības pašai ierosināt lietu, kas vairāk tagad nepastāv.

G.Kūtris.

Es pārformēju jautājumu. Sakiet, lūdzu, kas rosinātu lietu un kas varētu virzīt jautājumu, ja gadījumā būtiskie grozījumi aizskartu valsts suverenitāti un Saeima klusētu.

A.Endziņš.

Es domāju, ka tādā gadījumā ir Satversmē un likumā par tautas nobalsošanu un likuma ierosināšanu noteiktā kārtība, viena desmitā daļa vēlētāju to varētu rosināt, jo Satversme pašreiz, kā arī likums skaidri un gaiši nosaka, kurš subjekts un kādā gadījumā ir tiesīgs ierosināt referendumu. Manuprāt, tikai viena desmitā ... 10 tūkstoši deputātu iesniedz likumprojektu šādā aspektā, viena desmitā daļa vēlētāju un tad... jo mums tieša mehānisma, kādā veidā tas varētu būt, nav. Jo, es saprotu jūsu jautājumu: ja netiek tekstuāli grozīts ne 1., ne 2.pants, bet pēc būtības. Būtībā, tātad, ka Latvija kļūst par nu, neatkarīgu... vairāk nav neatkarīga valsts, ja.

G.Kūtris.

Vai tiesnešiem būtu jautājumi?

K.Krūma.

Man ir jautājums vairāk precizējošs par to, ko īsti darba grupa strādāja pie 68.panta redakcijas, kas tika domāts zem vārda „būtiskie”? Kā nošķirt tos būtiskos Latvijas suverenitātes jautājumus, kas ir zem 2.panta un kas ir tie būtiskie jautājumi, kas ir zem 68.?

A.Endziņš.

Jāsaka, ka darba grupā bija ļoti plašas diskusijas šajā aspektā, tai pat laikā nav iespējams tīri juridiski salikt pa plauktiņiem, kā tas varētu izskatīties. Un tāpēc arī, ka tas ir izvērtējam jautājums – ir šie būtiskie vai nē. Un kā kritērijs – ir šie būtiskie ierobežojumi, vai nē – tātad saistība atkal. Vai tiek aizskarta tautas suverenitāte, vai tiek aizskarta valsts neatkarība, valsts suverenitāte kā tāda. Tie tātad būtiskie, kā tādi. Bet, ka tas ir izvērtējams jautājums. Bet es atkārtāju vēlreiz, ka ar ceturto daļu, ja 50 deputāti to prasa, tad tas ir jādara un tādā gadījumā jau vērtē tauta – referendumā.

J.Jelāgins.

Par tiem būtiskiem jautājumiem man radās tāds jautājums. Vai no tā konteksta, ko mēs dzirdējām iepriekš, par pēdējo vārdu, nav tā, ka vienīgais būtiskais jautājums jau ir pēdējā vārda liegšana? Respektīvi, ja pēdējais vārds tiek saglabāts, tad viss pārējais ir nebūtisks, tā gandrīz es sapratu. Nevis no Endziņa kunga teiktā, bet no iepriekšējiem teiktajiem.

A.Endziņš.

Katrā gadījumā, teiksim, šis pēdējais vārds tas vairāk ir saistīts ar šī panta otro... dalību, ja, Eiropas Savienībā, kur ir šis pēdējais vārds. Iestājoties, gan arī, teiksim, tauta var pieņemt lēmumu izstāties ārā. Tas ir risināms referendumā.

J.Jelāgins.

Bet man tas jautājums īstais bija, ko es gribēju jautāt, kā darba grupas loceklim. Kāpēc vismaz puse no Saeimas locekļiem, kāpēc tik daudz, kāpēc nevarēja būt 10 Saeimas locekļi? Kas no tā būtu mainījies, kāda te bīstamība būtu bijusi? Kāpēc tāda augsta latiņa tika uzlikta?

A.Endziņš.

Šajā jautājumā arī bija ļoti nopietnas diskusijas. Arī tieši saistībā, jo Satversme paredz dažādi – sākot ar 5 Saeimas deputātiem likumdošanas iniciatīvas tiesības, teiksim, pieprasījums, atkal, teiksim, kur ir 10 Saeimas locekļu un tā tālāk. Viena trešā daļa, ko es jau minēju saistībā ar parlamentārās izmeklēšanas komisijām.... Būtībā diskusijas rezultātā bija šie 50, tātad vismaz puse, kad Saeima ir tiesīga lemt. Un par cik var būt nu, nebūtiski mainījumi, izmaiņas kaut kādas nosacījumos, kas neietekmē būtiski varbūt Latvijas dalību, tad šī latiņa tika beigās pacelta uz augšu.

Atklāti sakot, tajā pašā laikā vairāk tas bija, nu, varētu teikt, adresēts, ka nu, tādā gadījumā, ja latiņa būs zemāka, tad opozīcija gandrīz katru dienu rosinās referendumu un tas maksā bargu naudu Tāpēc arī šāda latiņa – puse – vismaz tika uzlikta.

J.Jelāgins.

(*Neskaidrs vārds*) tiek ierosināts apspriest... un tad tie 50 tikai. 10 ierosina apspriest, apspriež un Saeima nobalso ar 50 balsīm?

A.Endziņš.

Es atkārtāju vēlreiz. Mans viedoklis un arī kas izriet no šīs darba grupas. Ja 50 deputāti ar saviem parakstiem prasa, uzskata, ka ir šie būtiskie aizskārumi, tad obligātais referendums seko. Šinī gadījumā vairāk nevar būt apmēram tādā pašā veidā, ka viena trešdaļa prasa Prezidentam apturēt likuma publicēšanu, šeit diskusijas nav. Tas ir jāizdara un tālāk jau jautājumu lemj tauta – velētāji.

G.Kūtris.

Tiesnešiem vēl jautājumi būtu?

K.Balodis.

Precizējošs jautājums tad. Varētu teikt, ka tas, vai izmaiņas nosacījumos par Latvijas dalību Eiropas Savienībā ir būtiskas, tas ir atkarīgs no šo 50 deputātu viedokļa. Tā varētu teikt?

A.Endziņš.

Jā, tā varētu teikt, ja, jo acīmredzot deputāts ir tautas priekšstāvis. Ja, teiksim, nu, nevalstiskās organizācijas vai politiskās partijas, kur, teiksim, pārstāv šie deputāti ir... viņiem ir viedoklis, ka kaut kādas izmaiņas būtiski ietekmē, tad viņi orientē arī savu deputātu un var būt šī diskusija pirms tam. Acīmredzot, lai deputāts parakstītos par referenduma ierosinājumu, ir jābūt viņam kaut kādam pamatojumam.

G.Kūtris.

Vēl kādu jautājumu tiesnešiem nav?

Pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem vai pieteikuma iesniedzējiem. Lūdzu.

E.Jansons.

Godātais Endziņa kungs, dabiski, ka es noteikti nu, neesmu, teiksim, tāds liels tiesību eksperts kā jūs un tikai visu cieņu. Bet katrā gadījumā man ir jācītē jūsu vārdi no tās pašas darba grupas, kuras loceklis jūs bijāt.

Tātad, darba grupa tika izveidota 2000.gada 14.augustā ar rīkojumu 291. Un tie ir jūsu vārdi: „Taču, ievērojot bēdīgo vēsturisko pieredzi mūsu valstī, nokļūstot PSRS sastāvā, darba grupa uzskatīja, ka obligāti jārada priekšnoteikumi, lai notiktu tautas nobalsošana. Šajā pantā (Satversmes 68.pantā) piedāvājam vēl trešo daļu gadījumā, ja ir izmaiņas Latvijas dalībai Eiropas Savienības nosacījumos pēc vismaz puses Saeimas locekļu pieprasījuma arī notiek referendums.”

Latvijas valsts tālaika prezidente Vaira Vīķe Freiberga, varētu teikt tajā pašā laikā – 2000.gadā, starptautiskā zinātnes konferencē „Latvijas suverenitāte un dalība Eiropas Savienībā”, saka sekojošo: „No Satversmes neapšaubāmi izriet, ka, lai Latvijas iestātos Eiropas Savienībā, tautas nobalsošana ir nepieciešama, tādēļ ir vajadzīgi arī grozījumi Satversmē. Vienlaikus ir svarīgi, lai likumprojekts, kurš skar visas tautas intereses, taptu visai sabiedrībai atklāti diskutējot.”

Šodien klausoties, teiksim, nu, es nevaru īsti atrast to jūsu kodolu, pret kuru jūs atduraties savos argumentos, man gribas uzdot konkrētu jautājumu, vai jūs vēl arvien pieturaties pie tiem vārdiem, kurus jūs teicāt tādā gaisotnē, kā jātop šim 68.panta grozījumam?

A.Endziņš.

Jā, kāpēc lai es atkāptos, jo tas ir iekļauts 68.pantā, tikai šis formulējums ir dalība, ja, tieši uzsverot tādējādi, ka tas nozīmē gan, ka tauta lems par iestāšanos Eiropas Savienībā, gan, ka tauta lems arī par izstāšanos no Eiropas Savienības.

E.Jansons.

Endziņa kungs, ļoti atvainojos, te rakstīts – „ja ir izmaiņas Latvijas dalībai”... nevis par dalību, bet jūsu vārdi ir –,ja ir izmaiņas Latvijas dalībai Eiropas Savienības nosacījumos”. Tātad iet runa par būtiskumu. Tātad, ja ir būtiski līdzdalības nosacījumu maiņa, tātad jūsu vārdi ir – „jānodod tautai nobalsot”. Tie ir jūsu vārdi.

A.Endziņš.

Jansona kungs, darba grupa nav Endziņš vien pats, ja. Darba grupa meklē kompromisus, arī kādā veidā. Mums bija ļoti plašas diskusijas arī par šo jēdzienu – dalība. Ko tur sapratīs, ka tas nav juridisks termins un tā tālāk. Arī par šiem dalības nosacījumiem. Tad beigās jebkurš nosacījums, jebkuras mazākās izmaiņas uzreiz prasītu it kā referendumu. Tāpēc arī beigu beigās darba grupā nāca pie secinājuma, ka ir jāieliek iekšā šī atruna, ja ir būtiski šie grozījumi, kaut arī diskutējot arī tas pats bija, ka būtiskais... būtiski grozījumi nav tīri juridiski precīza terminoloģija kā tāda, bet ar adresi, ka, lūk, deputāti vērtēs un rosinās, ja viņi, kā tautas priekšstāvji to uzskatīs. Un, galu galā, grozījumus pieņem nevis darba grupa vai Endziņš, bet pieņem likumdevējs.

E.Jansons.

Sakiet, lūdzu, jā, sakiet, lūdzu, kas ļauns notiktu, ja tomēr, mūsu izpratnē 68.panta ceturtajā daļā tomēr deputāti nodotu tautai nobalsot „par” vai „pret” šo Lisabonas līgumu? Kas ļauns notiktu tajā gadījumā?

A.Endziņš.

Es jums nekādīgi nevaru atbildēt, ne jā, ne nē. Manuprāt, ja tauta par kaut ko nobalso, tad tas ir visaugstākā leģitimitātes pakāpe. Un tas varētu būt tikai apsveicams. Bet tajā pašā laikā jebkurš referendums, jebkura tautas nobalsošana maksā arī pietiekami lielu naudu. Es varētu tikai apsveikt, ja būtu tas nodots, līdzīgi kā konstitucionālā iestāšanās Eiropas Savienībā viss ir ļoti jauki, ja. Tā būtu augstāka pakāpe un tādā gadījumā mums nebūtu šeit arī šāda diskusija Satversmes tiesā.

E.Jansons.

Es saprotu, droši vien pasmiesimies par nākošo jautājumu visi kopā, ne tikai pārējie, bet arī es. Es saprotu, tāds leģitīms solis nodot tautai tomēr nobalsot par šo jautājumu, tas būtu konstitucionāls vai nekonstitucionāls solis, kāds tas būtu?

A.Endziņš.

Ja Saeima pieņemtu tādu lēmumu, ja, kuru iniciē vismaz 50 deputāti, tad skaidrs, ka tas ir konstitucionāls solis.

E.Jansons.

Tad tas atbilst konstitūcijai un nekas slikts tur nav. Tad mūsu pozīcija ir tāda, vai personīgi mana... atšķirība starp to, ka nenodeva, manā iesniegumā ir skaidri pateikts, tas ir antikonstitucionāls solis tāpēc, ka būtiskums netika izvērtēts. Ja tiktu nodots tautas nobalsošanai, tad man nebūtu jāsniedz iekšā tikai tāpēc, ka es pats piedalītos šajā tautas balsojumā. Ja izvēlos no, tā saucamā, mazākā ļaunuma teorijas, kurš ir mazākais ļaunums?

A.Endziņš.

Šinī gadījumā tas jums ir jāadresē Saeimas deputātiem. Ja 50 deputāti un tikai viens izteica zināmas bažas, ka te ir būtiskas izmaiņas, bet tai pat laikā, tai pat dienā 80 deputāti nobalso par ratifikāciju 1.lasījumā vai 2. – 70. Es domāju, ka šinī gadījumā nu, tas jums jāadresē Saeimai.

E.Jansons.

Respektīvi, par šo jautājumu vismaz smieklu nav.

Faktiski pēdējais būtiskais jautājums. Man liekas, ka Satversmes tiesai, nu, tā ir viena tādām galvenajām lomām ir sargāt Satversmi. Un, ņemot vērā, ka tas Satversmes, tas kodols vai tas ābols, kurā neviens nedrīkst iekosties, ir tieši pirmais un otrais jautājums tieši 1. un 2.pants.

Sakiet, lūdzu, kas tas ir par... nu varētu teikt, galveno vadmotīvu Saeimas deputātiem, pacelties līdz tai līmeņai 50 deputāti, kas ir tas, nu, varētu teikt, tāds motors, ka liek viņiem iedarbināties un sākt saprast, ka tomēr būtiskums ir skarts un jāskaidro izšķirties nodot, nedot, saņemt kaut kādu leģitīmu viedokli. Kurš no Satversmes pantiem ir tas, kas liek viņiem tomēr tieši tā domāt un darīt?

A.Endziņš.

Es to saistīšu ar to, ka tauta vispārējās tiešās aizklātās un proporcionālās vēlēšanās ievēl 100 Saeimas deputātus, tautas priekšstāvjus. Tātad tauta ir deleģējusi viņiem šīs pilnvaras un acīmredzot tad arī tauta, vēlētāji, var prasīt vai nu rakstot vēstules, vai tiekoties ar deputātiem norādīt uz šo te vēlmi. Tātad metodes šeit var būt ļoti dažādas Bet tie ir tautas priekšstāvji. Šinī gadījumā nu, tiešām arī nevarētu būt tāda situācija, ka katru dienu mēs rīkosim referendumu. Ja ir jauna, teiksim, kāda direktīva Eiropas Savienībā pieņemta, kas kādam nepatīk, gatavs... 50 deputātus priekš referenduma.

E.Jansons.

Es jums varbūt nolasīšu to Satversmes pantu, kas manā skatījumā ir tas ģenerators, kas tomēr liek saprast, ka tajā ābolā iekosties nedrīkst ne pašam, ne arī ļaut kādam citam.

G.Kūtris.

Es atvainojos, jūs šobrīd gribat Endziņa kungam lasīt deputātu pienākumus? Uzdodiet jautājumu?

E.Jansons.

Nekādā gadījumā es negribu. Es gribētu izlasīt tikai to, kas būtu par pienākumu jebkuram, kurš tiek ievēlēts, kā jūs teicāt, atklātā vai slēptā balsojumā.

G.Kūtris.

Saistībā ar lietu.

E.Jansons.

Man liekas tā, ka tas ģenerators, kas liek iekustināt to, ka jebkāds būtiskums tiek skarts, ir tiešām 18.pants, kurā Saeimas deputāti dod zvērestu. Viņi dod zvērestu. Tas skan aptuveni tā – es apņemos ievērot Latvijas Satversmes un likumus.

G.Kūtris.

Jansona kungs, kāds ir jūsu jautājums?

E.Jansons.

Jautājums ir tāds, ka... Vai tas ir pareizi, ka Saeimas deputāti nevis apskatās tādā traktējumā par šo te Lisabonas līguma pieņemšanu, kas saucās apziņa un godaprāts un slēpjas aiz Saeimas balsošanas procedūras, kas neuzliek viņiem par pienākumu paskatīties būtiskuma jautājumu. Tāds ir jautājums.

A.Endziņš.

Uz šo jautājumu es varu atbildēt tikai tādējādi. Jūs esat vēlētājs, es esmu vēlētājs, vērtēsim, ko mēs ievēlam. Ja mēs ievēlam deputātu, kurš sēdes laikā lasa avīzes vai skatās „Privāto Dzīvi”, vai ar kaut ko citu nodarbojas, nevis seko. Savā laikā, kad es biju deputāts, man bija kaudze ar visiem papīriem, es sekoju visiem likumiem. To es varu teikt par sevi personīgi. To es nevaru teikt šodien par deputātiem, bet tas ir atkarīgs no vēlētājiem. Vai mēs ievēlam pēc atpazīstamības vai pēc kādiem citiem principiem, bet tā ir jau vēlētāju izvēle.

G.Kūtris.

Paldies. Lūdzu, konkrētus jautājumus par lietu, nevis viedokli par to, kā ir rīkojušies deputāti.

B.Butulis.

Es tieši konkrētu jautājumu par Satversmes 68.panta ceturtais daļas tapšanas apstākļiem. Jūs teicāt, ka faktiski šis te būtiskums ir deputātu viedoklis, nu, 50 deputātu.

A.Endziņš.

Šis jēdziens „būtiskums” jau bija nācis no darba grupas, beigās jau kā kompromiss panākts.

B.Butulis.

Jā, bet, es saprotu, bet tas ko jūs teicāt, ka faktiski tas ir... Vajag izmaiņas par dalības nosacījumiem Eiropas Savienībā, ir būtiskas vai nav, tas ir atkarīgs no deputātu subjektīvā viedokļa. Proti, ja ir šis iesniegums no 50 deputātiem, tad vairs nenodot tautas nobalsošanai šo jautājumu nevar. Tie bija jūsu vārdi.

A.Endziņš.

Jā, jā.

B.Butulis.

Tad es varbūt citēšu darba grupas citātu no darba grupas gala ziņojumu, proti: „Jāuztver piedēvētais formulējums” šeit ir domātas būtiskas izmaiņas nosacījumos par Latvijas dalību Eiropas Savienībā, “lai arī plaši nepieļauj nodot tautas nobalsošanai jebkurus jautājumus. Nobalsošanas objekts nevar būt neviens no Eiropas Savienības institūciju pieņemtajiem aktiem, direktīvas, regulas, bet gan vienīgi būtiskas izmaiņas Eiropas pamatlīgumos paredzētajā procesā, kādā šie akti tiek pieņemti un tā tālāk.”

Arī Saeima savā atbildes rakstā turklāt atzīts, kad šim te terminam ir juridisks saturs. Nevis atbildes rakstā, es atvainojos, bet atbildes raksta precizējumos. Tātad, manuprāt, es šeit kaut kādu pretrunu zināmu un ir par to, ka būtisks, tai pašā laikā it kā atkarīgs no 50 deputātu gribas, bet savukārt, nu, ja mēs pagriežam otrādi, tad to, kas nav būtisks, nevar pateikt deputāti. Nav loģikas.

G.Kūtris.

Paskaidrojiet, jautājums kāds?

B.Butulis.

Es gribēju precizēt par to, kādas te Endziņa kunga domas saistībā ar to, ka atbilstoši darba grupas secinājumiem šis te būtiskums tomēr ir ar juridisku saturu.

A.Endziņš.

Juridiskais saturs ir norādīts tādā aspektā, kad nevar būt runa par, ja tur kaut kāda regula ir jauna vai kaut kas tamlīdzīgs, ja. Bet runa ir par dalības nosacījumiem. Ja dalības šie nosacījumi būtiski tiek ierobežoti kaut kur, lūk, varbūt tiešām saistībā ar valsts neatkarību, vai kaut kas tamlīdzīgs.

B.Butulis.

Taču jautājumam ir juridisks saturs, jo tad sanāk, ka vismaz šie te 50 deputāti nevar pateikt, ka, teiksim, šī te regula ir nododama uz tautas nobalsošanu.

G.Kūtris.

Jā, paldies. Es saprotu, ka juristi strīdas par jautājumu „būtisks”... vai 5 lati ir būtiski vai 10 lati. Vienam ir 10, otram ir 5. Tā kā jebkurā gadījumā šeit ir jāvērtē arī juridiskā daļa, bet tas ir... Taču visu dienu to arī mēs runājam, ka tam ir daļēji tāds jautājuma raksturs, daļēji tāds.

Vēl pieteikuma iesniedzējiem būtu kādi jautājumi? Skačkova kungs, lūdzu.

D.Skačkovs.

Endziņa kungs, es esmu pieradis cienīt jūsu viedokli un tāpēc to gribētu precizēt. Jūs minējāt, ka Satversmes 101.pants tapa 1998.gadā tikai... vēlāk par visu pārējo Satversmi. Vai tas nozīmē, ka šis pants, šī norma drīkst izkrist no pārējās Satversmes konteksta?

A.Endziņš.

Viņa nekāda gadījumā neizkrīt no visa Satversmes konteksta, jo, jūs jau uzdevāt iepriekš jautājumu saistībā ar 116.pantu Tiesībsarga pārstāvei. 116.pants nosaka ekskluzīvi tai pašā laikā 101.pantā ir skaidri un gaiši – likumā noteiktā kārtībā. Ja tiesa būs atzinusi jūs par rīcības nespējīgu, jūs nevarēsiet ne vēlēt, ne tikt ievēlēts.

Vai teiksim arī, ja likums nosaka kaut kādas, nu, prasības, lai kļūtu par Satversmes tiesas tiesnesi, jābūt vismaz 10 gadu juridiskā darba stāžam, vai, teiksim, par tiesnesi, vai par advokātu un tā tālāk... Tātad ir likums, ir noteiktas prasības. Un šinī gadījumā tas nav civiltiesību ierobežojums. Tas ir likumā noteiktā kārtībā un tiesības piedalīties, ja. Tātad tiesības nu, vēlēt, tikt arī ievēlētam, bet ar atrunām. Bet tas neizriet tieši, lūk, šī nu, tiesības jeb pienākums piedalīties referendumā. Es katrā gadījumā, runājot par referendumu, par tautas nobalsošanu, manuprāt, teiksim, mūsu Satversme ir ļoti drakoniska. Katrā gadījumā Eiropas Padomes komisijā ir izstrādāts tāds nu, referendumu labas prakses kodekss, kas ir kā rekomendēšanas līmenī, kur vispār referendumam netiek rekomendēta nekāda latīņa. Un tikai izņēmuma gadījumam, ja, teiksim, ir attaisnojoši un tamlīdzīgi, kad varētu noteikt dalību, kad ir, teiksim, referendums ir noticis un tā tālāk, ja.

Tātad mums jau šinī ziņā tās prasības, kas jau ir pašreiz iekšā un ko, teiksim, Saeima pašreiz diskutē, nu, šī latīņa... ir vēlme vienmēr, teiksim, celt uz augšu. Es uzskatu tādējādi, ka, ja ir referendums un tu esi pilsonis un tev tiek uzdots jautājums, tev ir jāatbild – jā vai nē. Un šinī gadījumā, ja tu esi pret kaut kādu jautājumu, tad, lūdzu, ej un balso pret, bet nevis, teiksim, ar kājām citā virzienā un vispār nepiedalies un pēc tam apšaubi, ka, lūk, referendums nav devis rezultātu.

D.Skačkovs.

Jautājums bija drusciņ savādāks. Man drusciņ nav skaidrs, kāda iemesla dēļ jūs minējāt 1998.gadu saistībā ar šī panta iztulkošanu.

A.Endziņš.

Tādējādi, ka vispār šis pants 101. kā tāds parādījās līdz ar Satversmes 8.nodaļu. Līdz tam bija tāpat jau dalība faktiski, tikai tā izrietēja no citiem Satversmes pantiem: tiesības vēlēt, tiesības ie-

vēlēt pilntiesīgus Latvijas pilsoņus, kas ir Satversmes Vispārējos noteikumus. Lūk, tādā aspektā. Pilsoņu kopums, kā tāds, nu.

D.Skačkovs.

Sakiet, lūdzu, vai šajā kontekstā 101.pants ierobežo līdz tam pastāvējušo pilsoņu tiesību apjomu piedalīties valsts lietu kārtošā vai paplašina?

A.Endziņš.

Nekādā gadījumā neierobežo un arī nepaplašina, jo viņš ir vairāk saistīts šis 101.pants gan, teiksim, ar šīm tiesībām piedalīties, runa ir par pilsoņiem, nevis... jo atšķirība citur ir, ikviens var vai katrs var, šeit ir runa tikai saistībā jau ar pilsoņu kopumu kā pilsonis. Viņam ir tiesības piedalīties valsts un pašvaldību darbā, arī tiesības vēlēt ir pilntiesīgiem Latvijas pilsoņiem un tā tālāk. Tā kā tas nav.

D.Skačkovs.

Kā ir iespējams iztulkot normu „paplašināta” vai „sašaurināta”? Jūsprāt, iztulkojot 2., 101. un 68.panta ceturto daļu, kurai no šīm metodēm dodama priekšroka?

A.Endziņš.

Kādām metodēm?

D.Skačkovs.

Tātad, kuram no iztulkojumiem „sašaurinātajam” vai „paplašinātajam” dodama priekšroka, interpretējot Satversmes 2.pantu, 68.panta ceturto daļu, 101.pantu. Kā jūs pamanījāt, nodarbojamies tieši ar šo normu interpretāciju, kā kurš māc.

A.Endziņš.

Suverēnās varas avots ir Latvijas tauta. Tātad, kādā veidā tauta realizē šo suverenitāti. Pamatā tas ir attiecīgās valsts pilsoņu kopumu, kuri realizē arī šo suverēno varu, bet arī, tas ir vecuma cenzs – 18 gadi, iepriekš, līdz grozījumiem Satversmē – 1994.gadā bija no 21 gada vecuma, jums bija tiesības, teiksim, vēlēt un tikt ievēlētam. Tie, kas bija piedāvājumi no Zemnieku Savienības, kur, teiksim, Valsts prezidenta tiešās vēlēšanās var tikai Latvijas pilsoņi no 25 gadu vecuma, izņemot sociāli apgādājamus. Sprotiet, ir dažādas arī šīs atrunas, kas un ko un kā.

D.Skačkovs.

Ne jau atrunu gadījumā.

A.Endziņš.

Šinī gadījumā mēs arī nevaram teikt, ka, lūk, šis formulējums – suverēnā vara pieder tautai, nu, ir kaut kādi paplašināti veidojumi.

G.Kūtris.

Kura panta šaurāks vai plašāks tulkojums jums rada problēmas? Jūs domājat 101.panta? 101.panta tiesības.

D.Skačkovs.

Jo, manuprāt, mūsu procesuālie oponenti visu laiku cenšas iztulkot šo normu sašaurināti.

A.Branta.

Tad man ir jautājums. Kāds ir jūsu tulkojums – šaurais un plašais? Dodat, lūdzu tiesai savu, jā, jā, šī te panta tulkojumu.

D.Skačkovs.

(*Neskaidrs vārds*) tiesības, savu īstenojot suverēno tautas varu, izlemt jautājumus par suverenitātes deleģēšanu vai nedeleģēšanu Eiropas Savienībai saskaņā ar Lisabonas līgumu.

G.Kūtris.

Neaizmirstiet pantu likumā noteiktā kārtībā.

D.Skačkovs.

Nu, es negribētu diskutēt ar tiesu, kurš likums ierobežo šīs tiesības. Man tas joprojām nav skaidrs. Vai drīkstu turpināt?

G.Kūtris.

101.panta Satversmē tiešā veidā ierakstīts šis ierobežojums.

D.Skačkovs.

Acīmredzot šo atbildi mēs spriedumā izlasīsim. Vai drīkst ?

G.Kūtris.

Jā, lūdzu.

D.Skačkovs.

Attiecībā uz būtiskuma kritēriju, kas ir noteikts Satversmes 68.panta ceturtajā daļā. Kāds ir jūsu vērtējums, kādu integrācijas pakāpi Eiropas Savienībā Latvijai ir jāsasniedz, lai šo te, šīs te izmaiņas dalībā tiktu uzskatītas par būtiskām?

A.Endziņš.

Manuprāt, tas ir atkarīgs no Latvijas Saeimas deputātiem, no valdības, cik tālu mēs ejam, jo viss, teiksim, arī Lisabonas līgums, arī kas iepriekš paredzēja, ir jebkuras Eiropas Savienības dalībvalsts līdzdalība šās integrācijas nu, šaurākā vai paplašinātākā veidā, veidošanā. Un ne tikai, teiksim, valstiskā, bet Lisabonas līgums paredz arī iespēju līdzdalībai nevalstiskām organizācijām un jūs varat arī kā Eiropas Savienības pilsonis vienlaicīgi arī griezties pie Eiropas Ombudsmena Eiropas Savienības un arī viņam izvirzīt tādus jautājumus, kas būtu risināmi, teiksim, ja.

D.Skačkovs.

Diemžēl jūs neatbildējāt. Paldies.

B.Butulis.

Godājamā tiesa! Es vēl jautājumu vēlējos vienu uzdot. Endziņa kungs, jūs teicāt, ka, ja pastāv dažādas jēdziena suverenitātes izpratnes, viena tā, kas Latvijā, citās valstīs ir citas. Ja mēs pie-

ņemtu, ka jēdziens suverenitāte tiktu iztulkots plašākajā aspektā, proti, ne tikai kā pēdējā vārda tiesības. Vai šādā gadījumā šobrīd vērtējot šo te jēdzienu suverenitāte, būtu jāvērtē tikai tas jauninājums, kas ir ieviests ar Lisabonas līgumu vai arī visas kompetences, kas ir nodotas Eiropas Savienībai, jo, iestājoties Eiropas Savienībā, balsojums nenotika 79.panta pirmās daļas, bet gan otrās daļas kārtībā.

A.Endziņš.

Redziet, es saprotu, ka jūs vairāk virzāt šo jautājumu uz šo suverenitātes absolūto izpratni, kura šodien vairāk kā tāda vispār nav un nevar pastāvēt. Cilvēks, dzīvodams sabiedrībā, nevar būt suverēns, ja. Tas apmēram tā... tad mēs atgriezīsimies pie, nu, Tomasa Hobsa šī viedokļa, ka šis dabiskais stāvoklis, līdz izveidojās valsts, cilvēks cilvēkam ir vilks, jo katrs apveltīts ar tiesībām uz visu un līdz ar to, katrs cīnās tikai par sevi, ja.

Tieši otrādi. Veidojot valsti, dzīvojot sabiedrībā arī, teiksim, valsts mērogā, šodien nav, teiksim, tāda veidā, kā varbūt kādreiz viduslaikos absolūtisma laikā: ja man vairāk bija jātnieku vai artillērijas vai tamlīdzīgi, tad es varētu diktēt un deklarēt, ka esmu suverēns, gan iekšpolitiski, gan ārpolitiski. Nu, nav šodien tā izpratne tāda.

Līdz ar to, teiksim, tie ir vērtēšanas kritēriji un acīmredzot tā ir brīvprātīga. Nevienam mūs aiz matiem Eiropas Savienībā nevilka. Nevienam mūs aiz matiem nevilka iekšā Eiropas Padomē vai NATO. Tā ir mūsu pašu griba. Teiksim, stājoties Eiropas Savienībā, tautas viedoklis tika uzklauts un mēs iestājāmies. Līdz ar to, teiksim, uzņemoties kaut kādas saistības, ar to jāērķinās. Un šeit ir runa par atsevišķu kompetenču tikai deleģēšana vai, teiksim, mijiedarbību.

B.Butulis.

Paldies.

G.Kūtris.

Endziņa kungs, viens precizējošs jautājums var būt kontekstā ar Skačkova kunga uzdoto jautājumu, cik tālu jāintegrējas, lai mēs teiktu, ka nu ir viss zaudēts? Es varbūt vienkāršākiem vārdiem teikšu. Iedomāsimies situāciju, ka tiešām mēs lēnītēm atdodam vienu kompetenci, otru un beigās nepaliek nekas un tauta grib izstāties, bet Saeima nerostina, nerostina vienkārši balsošanu par izstāšanos. Kas tad notiek? Teiksim tā kā šajā gadījumā tauta var, 50 deputāti nerostina būtisko izmaiņu vērtēšanu referendumā.

A.Endziņš.

Acīmredzot tauta vai nu ar traktoriem brauks uz Saeimu vai ar mēslu dakšām un galu galā ir arī tas, vai deputāti ir deputāti, kuri pārstāv savus vēlētājus vai nē, uzklauts vai neuzklauts. Savādāk es jums nevaru atbildēt.

G.Kūtris.

Paldies.

Vēl Jansona kungam ir jautājums. Lūdzu.

E.Jansons.

Varbūt viens, varbūt divi jautājumi. Jūs šeit esat pieaicināts šodien kā eksperts.

G.Kūtris.

Kā pieaicinātā persona.

E.Jansons.

Kā pieaicinātā persona, es atvainojos, ja. Un tomēr, teiksim, jūsu sakrātā pieredze un jums bija pietiekami liela pieredze arī ar vienu citu iepriekšējo valsts iekārtu, kuru jūs tiešām esam nožēlojis, ka jūs tieši tā bijāt domājis kādreiz un, man liekas, ka šodien, kad iet runa tiešām par tādām, manā skatījumā, ļoti svarīgām lietām, kā valsts neatkarība, tad gribās uzdot jums jautājumu. Ja jūs būtu Saeimas deputāts, ņemot vērā jūsu iepriekšējo pieredzi, ņemot vērā to, ka jau kādreiz esat piedzīvojis zināmu, nu, teiksim, rūgtumu par saviem vārdiem, kā jūs būtu rīkojies šajā konkrētajā situācijā, vērtējot būtiskumu vai nebūtiskumu? Un nodotu vai nenodotu tautai nobalsot par Lisabonas līgumu?

A.Endziņš.

Katrā gadījumā es viņu vērtētu tik tiešām, ir šeit būtiskums vai nav būtiskums. Un mans viedoklis ir tāds, ka šeit nav būtisku atšķirību dalības nosacījumos, kas var ietekmēt valsts suverenitāti vai tautas suverenitāti.

G.Kūtris.

Paldies.

Jansona kungs, viens lūgums no tiesas puses. Mēs neesam politiskās diskusijās šeit vai tribīnē, kur jāizsaka savs viedoklis par cilvēku vai viņa pagātņi vai kādām politiskām institūcijām. Lūdzu par lietu jautājumus.

E.Jansons.

Paldies noteikti ņemšu vērā.

Bet tādā gadījumā ir jautājums, vai jūs esat lasījis Lisabonas līgumu?

A.Endziņš.

Neapšaubāmi.

E.Jansons.

Un sakiet, lūdzu, tai Lisabonas līgumā, teiksim, tās kompetences, kas ir atrunātas un tiek nodotas, varētu teikt, lemšanai Eiropas Savienībai, kā ar tādām ekskluzīvām tiesībām. Vai tas tiešām nav aizskārums, ka tur pat neviens neslējās no tāda termina, ka tiešām iet uz, tā saucamo, valstisko veidojumu. Vai tas nu, neaizskar kaut kā pat ar skaņu, šie te konkrētie teikumi, ka, nu, tiešām valsts iet uz kaut kādu kopīgu veidojumu, mēģina integrēties starptautiskās organizācijās kā dalībvalsts? Vai tas vien tikai nenorāda uz to, ka, nu, mēs kaut kādā mērā mēģinām atteikties no sava valstiskuma un ieintegrēties citā valstī?

A.Endziņš.

Es domāju, ka nekādā gadījumā. Ne Latvija, ne tā pati Francija, ne tā pati Vācija, ne Apvienotā Karaliste. Es stingri šaubos, ka kāda no viņām pēkšņi atzīs, ka viņas ir zaudējušas savu valstiskumu, savu suverenitāti, un deleģējušas kaut kādam jaunam veidojumam, jaunai superfederācijai.

Eiropas Savienība nav valstisks veidojums, tas ir supernacionāls, būtībā, kas ir vērsts apvienot spēkus kādu nebūt konkrētu problēmu risināšanai, ko kopīgi izdarīt ir labāk, efektīvāk, nekā, teiksim, kā katrs par sevi. Šeit jūs jau minējāt nu, teiksim, kaut vai to pašu zivkopību vai zvejas, teiksim, nozari. Es atvainojos, zivs nav, teiksim, briedis, kuru var ielikt aplokā un pēc tam kungus vest uz turieni viņus šaut, zivs peld pa šo Baltijas akvatoriju un acīmredzot atkal visiem kopā jādomā par šo resursu saglabāšanu un tā tālāk.

Cita lieta ir par to, vai, teiksim, Latvijas pārstāvji Eiropas Komisijā, mūsu valdība, kad tiek diskutēti jautājumi, pietiekami principiāli ir aizstāvējuši un risinājuši šos jautājumus, lai nebūtu, nu, diferencēta šī pieeja arī, teiksim, tā pati lauksaimniecības produkcija, kur ir subsidētā un līdz ar to, teiksim, šīs konkurences izturēt ir daudz grūtāk. Bet tas ir atkarīgs arī no Latvijas pārstāvju efektīvas dalības un aktīvas dalības un ne tikai, teiksim, tas, ka Latvija viena pati ies un klauvēs pie durvīm un mēģinās savus pierādījumus.

Šinī gadījumā te ir valstu savienība, te ir jāmeklē domubiedri, lai kaut kādu rezultātu kompromisu panāktu.

E.Jansons.

Pēdējais jautājums. Tātad, šodien, pastāvot jau kā Eiropas Savienības dalībvalstij, tie lēmumi tiek pieņemti tādā vienkāršā vārdā saucot – pēc *consensus* principa.

Pēc Lisabonas līguma būs tā, ka faktiski tas būs balsojums nevis par, bet pret, jo, tā saucamais, kvalitatīvais mazākums 35 procenti, ko var sastādīt 4 valstis, un starp tām Latvija vārētu būt, varētu nebūt, drīzāk, ka nebūs, ir tā, kas var faktiski apturēt jebkura lēmuma iestāšanos un, es domāju, ka tās 4 valstis man nav jāmin tikai tāpēc, ka viņas sastāda nu, bezmaz vai pusi no, tā saucamajiem, Eiropas Savienības iedzīvotājiem. Un, šajā gadījumā te netiek saskatīta, manā izpratnē, tāda demokrātijas deformācija, kad mēs no *consensus* principa ejam uz principu, kur balsojums „pret” var izgāzt jebkuru lēmumu un mēs nebūsim pie tā lēmuma „pret” nedz piederīgi, nedz arī mums viņš būs izdevīgs.

Jautājums ir tāds. Tātad, iestājoties Eiropas Savienībā, šodien pastāv, tā saucamais *consensus* princips, ka visas dalībvalstis vienojās. Tātad tā ir patiesā demokrātija vislabākajā viņas izpratnes formā, kad nav vairākums tā kā tas ir kompānijās. Ar Lisabonas līgumu būs tā kā kompānijās, kur kvalitatīvais vairākums 65 procenti no 55 procentiem iedzīvotājiem vai arī balsojums „pret” ir 35 procenti un tas ir, tā saucamais, kvalitatīvais mazākums, kurš var apstādināt jebkuru lēmumu. Tātad no *consensus* uz it kā vairākuma mazākuma balsojumu. Vai tas nav demokrātijas ierobežojums?

A.Endziņš.

Es neuzskatu, ka tas būtu demokrātijas ierobežojums, jo ir process, šī *consensusa* meklējumi. Ja nē un nav iespējams pārliecināt, tad lēmums ir pieņemts vai nav pieņemts. Šinī gadījumā es vilktu paralēles ar Apvienotām Nācijām, ar Drošības Padomi, manā uztverē, teiksim, šīs veto tiesības patstāvīgajām dalībvalstīm faktiski bremsē šo attīstību un, tātad arī, ja, teiksim, paliek arī Eiropas Savienības ietvaros, ka ikviens valsts padomē var nobalsot un uzlikt veto, tad arī šī virzība attīstībā nav. Jo katra valsts, teiksim, neapšaubāmi izejot no saviem, nu, ekonomiskajiem, politiskajiem kritērijiem mēģina risināt arī jautājumu sev labvēlīgāk.

Bet ir... ja mēs esam šādā savienībā, tad ir jāmeklē arī kopsaucēji, ja. Tādā veidā.

G.Kūtris.

Sakiet, lūdzu, Jansona kungs, vai mūsu Saeima, pieņemot likumus ar balsu vairākumu, rīkojas nedemokrātiski?

E.Jansons.

Es jums nevaru atbildēt uz jautājumu.

G.Kūtris.

Jūs balsojāt par vienu partiju, kas, teiksim, netika varbūt iekšā Saeimā un jūsu viedoklis nav pārstāvēts, tātad tas ir nedemokrātisks veidojums – parlaments?

E.Jansons.

Tātad ievēlēšanas process, kas saucās – ievēlēt Saeimas deputātu, tas ir demokrātisks, jo tur piedalās visa tauta.

G.Kūtris.

Pēc tam?

E.Jansons.

Pēc tam, tas ir atkarīgs faktiski no pašu deputātu izpratnes, vai tie lēmuma projekti, par kuriem viņi lemj, ir viņu mandātu apjoms, ir viņu...

G.Kūtris.

Balsojums.

E.Jansons.

Šajā konkrētajā gadījumā, kas saucās Lisabonas līguma ratifikācija, es uzskatu, ka viņš ir nedemokrātisks, tāpēc, ka Saeima ir uzņēmusies sev pārāk lielas pilnvaras.

G.Kūtris.

Paldies.

Saeimas pārstāvim būtu jautājumi?

L.Liepa.

Man nav jautājumu. Paldies.

G.Kūtris.

Tiesnešiem.

Paldies Endziņa kungs.

Un šodien mēs vēl paspēsim uzklaut arī ceturto aicināto personu un tas ir Juridiskās augstskolas prorektors un Lundas Universitātes doktorants Mārtiņš Mīts.

Lūdzu. Lūdzu jūsu viedokli par šeit izskatāmo lietu un tiem galvenajiem jautājumiem. Lūdzu.

M.Mits.

Godātā tiesa! Godātie dalībnieki! Tātad es gribēju sadalīt savu viedokli divās daļās un pavisam īsi vispirms aplūkot jautājumu par to, vai tiesības piedalīties tautas nobalsošanā ietilpst 101.panta tvērumā un pēc tam pievērsties jautājumam, vai tiesības uz tautas nobalsošanas rīkošanu apstrīdētajā gadījumā ietilpst 101.panta ietvaros.

Un par pirmo jautājuma daļu, tātad ļoti īsi, bet, manuprāt, ir vērtīgi pievērsties šim jautājumam, jo tas parāda vēsturisko attīstību 101.panta izstrādē.

Ja mēs paskatīsimies uz pašu sākotnējo Satversmes otrās daļas projektu, kā viņš toreiz tika dēvēts, kas tika izstrādāts vēl 1996.gadā, attiecīgā tiesība tika formulēta tādā veidā, ka katram pilsonim ir tiesības piedalīties valsts pārvaldē. Interesanti, ka šis termins tieši sasaucas ar vispārējās Cilvēktiesību deklarācijas 21.panta formulējumu.

Savukārt, tālāk jau Satversmes otrās daļas izstrādes komisija ieviesa terminu – tiesības piedalīties valsts un pašvaldību lietu kārtošanā. Savukārt šis termins tieši sasaucas ar Starptautiskā pakta – Par Pilsoniskajām politiskajām tiesībām 25.panta A daļu. Savukārt vēlāk Saeimas Juridiskā komisija, skatot Satversmes 8. jau nodaļu otrajā lasījumā grozīja šo terminu uz tiesībām piedalīties valsts un pašvaldību darbībā. Tam es pievērsīšos vēlāk.

Bet, ņemot vērā, šo te starptautisko instrumentu spēcīgo ietekmi un arī Satversmes 89.pantu, es domāju ir lietderīgi ieskicēt, tātad, attiecīgo terminu saturu šajos starptautiskajos instrumentos un galvenokārt Starptautiskajā paktā.

Tātad, kā Cilvēktiesību komiteja savā vispārējā komentārā numur 25 ir norādījusi, tad valsts lietu kārtošana ir plašs jēdziens, kas saistīts ar politikās varas īstenošanu, jo īpaši likumdevēja izpilddarvas un administratīvajās jomās. Interesanti, ka šajos pantos, tātad šajā pantā šis jēdziens vēl ir izvērst, proti, tur ir teikts, kad, gan tieši, gan arī ar brīvi izraudzītu pārstāvju starpniecību ir iespējams piedalīties valsts lietu kārtošanā. Nu, un, protams, ka Cilvēktiesību komiteja ir apstiprinājusi, ka tautas nobalsošana acīmredzami ietilpst modernā izpratnē par valsts lietu kārtošanu tiešā veidā.

Līdzīgi... līdzīga konstrukcija ir Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 21.pantā un faktiski pakts, var uzskatīt, ka tas izstrādā tālāk un detalizētāk Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas normu, bet tas secinājums ir, ka arī Vispārējā cilvēktiesību deklarācijas 21.pantā tiesības piedalīties valsts pārvaldē ietver arī tautas nobalsošanas gadījumus.

Nu, un, atgriežoties pie Satversmes 101.panta, tātad pirmās daļas, pamatojums kādēļ terminoloģija tika mainīta no tās, kas atrodama starptautiskajos instrumentos, mēs varam atrast Saeimas debatēs, otrajā lasījumā Satversmes astotajai nodaļai. Tātad Ilmārs Bišers Satversmes otrās daļas izstrādes komisijas vadītājs norādīja, ka termins – tiesības piedalīties valsts un pašvaldību darbībā – ir ieviests, lai nerastos pārpratumi un ar to tiek saprasta aktīva līdzdalība vēlēšanās, arī pašvaldību vēlēšanās, dažādās citās lietās, kas piekrīt pilntiesīgiem pilsoņiem, pretstatā, piemēram, tiesībām griezties institūcijās ar iesniegumiem vai sūdzībām, kas piemīt arī nepilntiesīgiem Latvijas iedzīvotājiem.

Tātad, nu, mēs varam secināt, ka izstrādes gaitā Satversmē sākotnēji tika lietoti termini, ar sasaucās ar starptautiskajiem instrumentu tulkojumiem latviešu valodā, taču neprecizēja, vai līdzdalība valsts darbībā var izpausties tiešā vai netiešā veidā, bet, tātad, neskatoties uz precizējuma trūkumu, panta formulējums un Saeimas debates liecina, ka tiek aptvertas abas līdzdalības formas – tiešā un netiešā. Līdz ar to, protams, secinājums ir, ka dalība tautas nobalsošanā ietilpst Satversmes 101.panta tvērumā kā viena, bet ne noteicošā līdzdalības forma valsts darbībā.

Otrs jautājums. Vai mēs varam runāt par tiesībām uz tautas nobalsošanas rīkošanu apstrīdētajā gadījumā? Šeit atkal vispirms ir jāmin Starptautiskā pakta par pilsoniskajām politiskajām tiesībām 25.pants, kura, teiksim, saturiskā loģika ir līdzīga arī mūsu Satversmei, proti, Cilvēktiesību komiteja atkal minētajā komentārā ir norādījusi, ka 25.pantā ietvertās tiesības ir saistītas ar 1.pantā noteiktajām pašnoteikšanās tiesībām, taču atšķiras no tām. Saskaņā ar 1.pantu tauta brīvi nosaka savu politisko statusu un izvēlas konstitūcijas vai pārvaldes formu, savukārt 25.pants paredz atsevišķas personas tiesības piedalīties tajos procesos, kas nodrošina valsts lietu kārtošānu.

Savukārt varas izkārtojumu un veidu, kādā pilsoņi īsteno savas tiesības piedalīties valsts lietu kārtošānā, nosaka konstitūcija un likumi. Manfreds Novaks, viens no atzītākajiem speciālistiem attiecībā uz Starptautisko paktu, uzskata, ka tiesības piedalīties tautas nobalsošanā ir tikai tad, kad tās ir paredzētas valsts nacionālajās tiesībās un 25.pants neuzliek pienākumu dalībvalstīm paredzēt jaunas iespējas attiecībā uz nobalsošanu. Nu šādu pieeju apstiprina arī Cilvēktiesību komisijas prakse.

Tagad, atgriežoties pie Satversmes 101.panta. Kā jau izskanējis, mēs nevaram analizēt 101.pantu abstrakti. Mums tas ir jāskata sasaistē ar citiem Satversmes pantiem un, jo īpaši tādēļ, ka Saeimas Juridiskā komisija arī lemjot par Satversmes astoto nodaļu un 101.pantu ietvēra arī klauzulu, ka šīs tiesības var īstenot likumā paredzētajā veidā.

No.. skatoties uz Satversmes 101.pantu sasaistē ar citiem pantiem, ir divi nozīmīgākie gadījumi.

Pirmais tāpat, ir Satversmes 68.panta ceturtā daļa, ka *expressis verbis* attiecas uz apstrīdēto likumu. Un, kā jau ir izskanējis, tāpat, šī ceturtā daļa paredz, ka tautas nobalsošana rīkojama pie diviem nosacījumiem. Ja puse no deputātiem pieprasa un ja ir būtiskas izmaiņas nosacījumos Latvijas dalībai Eiropas Savienībā.

Nu, ja mēs pielietojam gramatisko interpretācijas metodi un vēsturisko interpretācijas metodi, tad jāsecina, ka 68.panta ceturtajā daļā ir nostiprinātas deputātu tiesības, bet ne pienākums nodot tautas nobalsošanai attiecīgo jautājumu. Nu, es domāju, ka nopietns pamatojums ir darba grupas Satversmes 68.panta grozījumiem teorētiskais pamatojums, kas ir pieejams „Latvijas Vēstnesī”, kur vairākkārt un nepārprotami tiek norādīts šīs panta daļas kontekstā, ka tautas nobalsošana nav obligāta un Saeimas locekļiem ir izvēles tiesības nodot vai nenodot kādu ar Eiropas integrāciju saistītu jautājumu tautas nobalsošanai.

101.panta ietvaros tiesības uz tautas nobalsošanu rastos, ja 68.panta ceturtās daļas procedūras ietvaros tautas nobalsošanas rīkošanu pieprasītu 50 deputāti. Mūsu gadījumā, aplūkojamā gadījumā, tāpat tas netika darīts. Jautājums netika nodots tautas nobalsošanai, taču nav pamata uzskatīt, ka 68.panta ceturtā daļa uzlika deputātiem pienākumu to darīt.

Tajā pat laikā jāsaprot, ka šāda panta konstrukcija var radīt nopietnas problēmas gadījumos, ja politiskās izšķiršanas rezultātā netiek saņemta tautas leģitimitāte jautājumiem, kuriem tā būtu nepieciešama. Un šeit mēs nonākam pie otra panta, kas ir būtisks aplūkojamā gadījumā sasaistē ar 101.pantu, proti, Satversmes 2.pants. Jāatceras, ka paralēli 68.panta ceturtā daļā paredzētajai procedūrai tāpat pastāv arī Satversmes 77.pantā paredzētā procedūra, kas uzliek pienākumu nodot tautas nobalsošanai jautājumus, likumus, ja tiek grozīts cita starpā arī 2.panta saturs, tāpat arī suverenitātes saturs 2.pantā.

Attiecinot uz aplūkojamo jautājumu, tātad, pirmām kārtām, jāvadās pēc sekojošiem principiem. Pirmām kārtām, to, cik būtiski ir grozījumi Lisabonas līgumā, ir jāvērtē no Satversmes 2.panta viedokļa un nevis no 68.panta ceturtais daļas viedokļa.

Otrkārt. No suverenitātes jēdziena augstās abstrakcijas pakāpes izriet, ka grozījumiem Latvijas dalības nosacījumos Eiropas Savienībā jābūt būtiskiem pietiekami augstā pakāpē. Nu kā piemēru varētu minēt, tiem vajadzētu būt līdzvērtīgiem kompetences deleģējumam Eiropas Savienībai tad, kad tika lemts jautājums par Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā.

Treškārt. Es uzskatu, ka Lisabonas līguma grozījumi ir jāvērtē to kopumā, nevis katrs no tiem atsevišķi, jo, teiksim, gadījumi, kad varbūt samazinās tiešas Latvijas ietekmes iespējas uz Eiropas Savienības institūcijām vai Eiropas Savienības darbību kopumā, kā, piemēram, tiek diskutēts šodien, teiksim, procedūra kvoruma maiņa saistībā ar balsojumiem padomē, tomēr ir jāpretnostata arī tiem uzlabojumiem no Latvijas tiešas ietekmes viedokļa Eiropas Savienībā, kā arī, piemēram, jau minētā nacionālo parlamentu iespēja piemērot, tā saucamo, dzeltenās kartiņas procedūru jeb pateikt Eiropas Komisijai, ka tās izstrādātais tiesību aktu projekts rada problēmas no subsidiaritātes principa viedokļa.

Nu, neanalizējot visus iespējamus, tātad grozījumus, mans secinājums ir tāds, ka mēs Lisabonas līguma grozījumu kontekstā varam runāt par institucionālām izmaiņām Eiropas Savienības ietvaros, kas tomēr būtiski neietekmē Eiropas institucionālo izkārtojumu. Mēs varam runāt par procedūras izmaiņām, kas galvenokārt tiek ieviestas, lai palielinātu Eiropas Savienības institūciju darbības efektivitāti. Mēs varam runāt par kompetenču precizēšanu un arī zināmu pārdali, taču Eiropas Savienības ietvaros un arī daudzām citām izmaiņām.

Taču Lisabonas līguma grozījumi nerasniedz tādu pakāpi, lai varētu runāt par jaunu kompetenču deleģēšanu Eiropas Savienībai, kas novestu pie suverenitātes sašaurināšanas Satversmes 2.panta ietvaros. Un, līdz ar to, secinājums: tiesības uz tautas nobalsošanu neizriet arī no Satversmes 2.panta sasaitē ar Satversmes 101.pantu. Un tātad kopā savelkot, Satversmes 101.pantu nav pamata tulkot kā tādu, kas piešķirtu jaunas tiesības rīkot tautas nobalsošanu ārpus gadījumiem, kas *expressis verbis* Satversmē ir paredzēti vai arī no Satversmes izriet.

Otrkārt. Tiesības uz tautas nobalsošanu aplūkojamā jautājumā neizriet no Satversmes 101.panta sasaistē ar 68.panta ceturto daļu un tāpat tiesības tautas nobalsošanā aplūkojamā jautājumā neizriet no Satversmes 101.panta sasaistē ar Satversmes 2.pantu.

G.Kūtris.

Tiesnešiem lūdzu jautājumi būtu? Tiesnesis Balodis. Lūdzu.

K.Balodis.

Man viens tāds jautājums radās. Jūs minējāt, ka izmaiņu būtiskums noteikti varētu tikt vērtēts 2.panta kontekstā. Vai, piemēram, viņš varētu tikt vērtēts, ja šāda nepieciešamība rastos arī Satversmes 1.panta kontekstā?

M.Mits.

Protams, demokrātijas jēdziens ir sasaistīts ar suverenitātes jēdzienu un varētu uzskatīt, ka Satversmes 2.pants konkretizē vēl plašāku demokrātijas jēdzienu tajā jautājumā, kam pieder suverē-

nā vara. Un tādēļ mana analīze ir saistīta ar Satversmes 2.jautājumu, jo manā skatījumā šis ir, teiksim, speciālais gadījums, atšķirībā no Satversmes 1.panta.

K.Balodis.

Otrs jautājums no manas puses.

Tātad, ja es pareizi saprotu, tad var būt tādas būtiskas izmaiņas nosacījumos par Latvijas dalību Eiropas Savienībā. Bet tomēr puse no Saeimas locekļiem nepieprasa nodot to tautas nobalsošanai un vienalga varam uzskatīt, ka, teiksim, šis Saeimas pieņemtais likums, viņš atbilst Satversmei. Tādu situāciju jūs arī pieļaujat?

M.Mits.

Jā, es pieļauju tādu situāciju.

K.Balodis.

Paldies.

G.Kūtris.

Tiesnesis Jelāgins.

J.Jelāgins.

Kāpēc, pēc jūsu domām, šie 50 deputāti neiesniedza šo pieteikumu? Tāpēc, ka viņi izvērtēja atbilstību Satversmes 2.pantam? Izsecināja, ka tie grozījumi nav būtiski?

M.Mits.

Es neesmu pētījis iemeslus, kādēļ šādi, teiksim šāds likumprojekts netika nodots, tautas nobalsošana netika rīkota. Taču no aplūkojamā jautājuma viedokļa, manuprāt, tas nav būtisks jautājums.

No 101.panta svarīgāks jautājums ir, vai attiecīgais likums par Lisabonas līguma ratifikāciju sašaurina Satversmes 2.pantā nostiprināto suverenitāti Latvijas tautai. Šodien ļoti daudz tiek diskutēts par to, bet, teiksim, es nodalu šīs divas procedūras – 68.panta ceturtais daļas ietvaros un 2.panta un 77.panta ietvaros. Un, kā jau Baloža kungs jautāja, var būt situācijas, kad jautājums ir būtisks, teiksim, izmaiņas Latvijas dalības nosacījumos ir būtiskas un es sliktos domāt, ka jau šis ir tas gadījums, kad izmaiņas dalības nosacījumos ir būtiskas 68.panta ceturtais daļas ietvaros, taču tā kā šī tiesība ir noformulēta kā tiesība nevis kā pienākums, tas vēl automātiski nenozīmē, ka notiek Satversmes pārkāpums, ja deputāti šo tiesību neizmanto, bet mums vēl jāpārlicinās vai šīs te izmaiņas līdzdalības nosacījumos ir būtiskas arī no Satversmes 2.panta viedokļa. Un tas mans secinājums ir, ka tomēr nav no 2.panta viedokļa.

G.Kūtris.

Paldies. Pieteikuma iesniedzējiem vai viņu pārstāvjiem. Lūdzu Butuļa kungam.

B.Butulis.

Tad par 68. un 2.panta savstarpējo interpretāciju. Vai es pareizi saprotu, ka ikreiz pārbaudot, vai nav pārkāpts šis te 2.pants, lai piemērotu 68.panta ceturto daļu, ir jāvērtē arī visas iepriekšējās

nodotās kompetences, jo pamazām, pamazām nododot, mēs tomēr šo robežu varam pārkāpt? Tad es pareizi saprotu?

M.Mits.

Nē, to es neesmu teicis. Kā reiz ir jāņem vērā, ka ir ticis dots sākotnējais deleģējums Latvijas dalībai Eiropas Savienībā, ieskaitot visu kompetenču deleģējumu. Tas, kas šajā gadījumā ir jāvērtē – vai tiek deleģētas jaunas kompetences, kas sašaurinātu, teiksim, suverenitātes jēdziena izpratni 2.pantā. Tas ir jāvērtē.

B.Butulis.

Nu, jā. Ar Lisabonas līgumu, pieņemsim, dažas tiek zaudētas. Man liekas, tas nav noliedzams. Vēl dažas tiks zaudētas, piemēram, ar nākamo līgumu, vēl dažas ar nākamo... Jūs gribat teikt, ka šie te līgumi nav jāvērtē kopsakarā un nav jāvērtē tas, vai visas kompetences kopā saliktas, nebūs pretrunā Satversmes 2.pantam, nevis šī te mazā daļiņa iepriekšējai pozīcijai?

M.Mits.

Es pieļauju, ka var pienākt kaut kad nākotnē brīdis, kad ir jāvērtē kopsummā deleģētās kompetences. Bet šajā brīdī es neuzskatu, ka lemjot par Lisabonas līguma grozījumu nozīmīgumu no Satversmes 2.panta viedokļa mums ir, teiksim, kā juridiski izšķirošais arguments jāņem vērā tās kompetences, kas ir tikušas deleģētas ar tādu rezultātu, ka mēs pateiktu, ka redziet, uz šo brīdi Latvija ir deleģējusi jau tādu un tādu kompetenci. Ir jāatceras, ka faktiski par kompetenču deleģēšanu tauta savu deleģējumu ir teikusi. Teiksim, šis te lēmums ir leģitīms deleģējot kompetenci.

B.Butulis.

Es mēģināšu šo jautājumu uzdot savādāk. Vai vispār ir iespējams izvērtēt, vai nav pārkāpts Satversmes 2.pants, ja mēs vērtējam atrauti deleģējumu tikai ar pēdējo šo te Lisabonas līgumu, ņemot vērā, ka iestājoties Eiropas Savienībā pamatpozīcija bija tāda, ka šī te suverenitāte netiek pārkāpta un tāpēc bija šī te mazā referendumā procedūra.

M.Mits.

Es uzskatu, ka no juridiskā viedokļa kā reiz arī atsevišķi ir jāvērtē šis kompetenču deleģēšanas gadījums pretstatā iepriekšējam. Un, kā jau es minēju, iepriekšējais deleģējums bija leģitīms, kuram leģitimitāte tika piešķirta tautas nobalsošanā. Un mēs kā reiz runājam par to, vai šajā gadījumā mēs varam runāt par jaunu kompetenču deleģēšanu, kas pieprasītu jaunu leģitimitātes piešķiršanu tautas nobalsošanā. Tādēļ viņš ir jāvērtē atsevišķi.

G.Kūtris.

Lūdzu, Jansona kungs!

E.Jansons.

Es varbūt atgādināšanu savā pieteikumā, jūs tā mēģināt nodalīt tos jautājumus, bet tomēr es uzskatu, ka tajā ābolā ir iekosts no divām pusēm. Viena lieta ir iekost no tā saucamās suverēnās varas viedokļa, kas saucas „tautai pieder pēdējais vārds” un otrs ir no demokrātijas viedokļa – tā tad valsts ir neatkarīga demokrātiska valsts.

Ņemot vērā, ka jūs apskatāt tikai tā saucamos suverēnos aspektus, ka viņi šodien vēl nav skarti un ka mēs uzskatām, ka tā desa vēl nav nogriezta līdz galam, viņa tiek griezta pa bišķiņam, pa bišķiņam un vēl nav iestājies tas brīdis, ka nu mēs to desu vairs nevaram dabūt atpakaļ. Tātad manā skatījumā tas pirmais punkts, kas saucas neatkarīga valsts, manā tā saucamajā pieteikumā viņš arī tikai diezgan izklāstīts...

G.Kūtris.

Jūs savu viedokli mēģināt kārtējo reizi stāstīt. Jums ir jāuzdod jautājums.

E.Jansons.

Es ļoti atvainojos. Es varbūt tā padziļināti izklāstu, lai to jautājuma būtību izprastu. Tātad tiek skarts manā pieteikumā, es uzskatu, ka tiek skarts arī 1.pants. Un tajā Lisabonas līgumā šis te jaunais balsošanas mehānisms, viņš, kā jau es saku, viņš deformē vai degradē tā saucamo demokrātijas principu, pārejot no *consensus* uz citu dubulto balsojumu, kur faktiski „pret” ir spēcīgāks nekā „par”, tāpēc šajā sakarībā ir konkrēts jautājums.

Saeimas deputāti izvērtējot, bet izskatās, ka nevērtējot, šo te būtiskumu attiecībā pret 1.pantu. Tātad, vai ir jūsu skatījumā, pareizāk sakot, vai bija jūsu skatījumā jāvērtē šis būtiskums tiešām pārejot no kaut kādas lielākas demokrātijas formas uz mazākas demokrātijas formu un kur tomēr var saskatīt, ka šis te 1.pants ir skarts.

M.Mits.

Es atbildēšu uz jūsu jautājumu kopumā. Jūsu tādā sākotnējais uzstādījums bija, ka var notikt tāda ķēde ar grozījumiem, kas var novest pie tā galu galā, ka faktiski izrādās, ka tiek deleģētas tik daudz kompetences, ka tas ir ietekmējis suverenitāti un var būt, ja katru no šiem gadījumiem atsevišķi atrauti skatītos, tad to nevarētu pamanīt.

E.Jansons.

Jā, arī.

M.Mits.

Tātad jāsaka, ka jūsu jautājums attiecas par teorētisku iespēju, ka nākotnē tas tā varētu notikt. Bet atbildot uz to es gribētu teikt, ka mēs runājam par tiesībām piedalīties tautas nobalsošanā, kas ir viena no darbības formām, kas ir nostiprinātas Satversmes 101.pantā. Īpaši runājot par gadījumiem, kas var vai nevar notikt nākotnē un arī saistībā ar Latvijas dalību Eiropas Savienībā, pilsonim ir arī tiesības un zināmā mērā arī pienākums, ja viņš grib prasīt tiesību realizāciju, teiksim, izmantot citas iespējas, kādas ir pieejamas, sākot jau ar viedokļa paušanu par attiecīgajiem politiskajiem spēkiem vēlēšanās un izmantojot citas metodes, varbūt arī tajā skaitā tautas nobalsošanas metodes.

G.Kūtris.

Tiesnesim Jelāginam jautājums.

J.Jelāgins.

Man viens tāds jautājums. Par šo kompetenču deleģēšanu. Šī kompetenču deleģēšana, kā zināms, notika Satversmes 79.panta 2.daļas kārtībā. Vai jums šajā ziņā ir kāds komentārs? Vai tam ir kāda nozīme, ja tas būtu noticis 1.daļas kārtībā? Tas notika 2.daļas kārtībā no juridiskā viedokļa.

M.Mits.

Jā, mans personīgais viedoklis ir, ka neskatoties uz to, ka Latvijas līdzdalības jautājumi Satversmē ir noregulēti speciālajos pantos, bet jautājumā, kas attiektos uz, patiešām kompetenču deleģēšanu, kas skartu suverenitātes kodolu, 2.pantā būtu piemērojama procedūra, kas ir minēta 79.panta pirmajā daļā.

G.Kūtris.

Vai Saeimas pārstāvim būtu kādi jautājumi?

L.Liepa.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies jums, Mita kungs.

Šodien mēs esam uzklusījuši visas pieaicinātās personas. Paldies šiem cilvēkiem.

Nebūtu saprātīgi šodien pāriet pie nākamās procesa stadijas. Tāpēc Satversmes tiesa nolēma izsludināt tiesas sēdē pārtraukumu un turpināt tiesas sēdē izskatīt šo lietu nākamajā otrdienā – 10.martā pulksten 10.00.

(B.Butulis izsaka domu, ka varētu puses šajā laikā iepazīties ar Mārtiņa Paparinska izteikto atzinumu un ļaut tad pusēm sēdē izteikt savu viedokli par šajā atzinumā teikto.)

Nākamajā tiesas sēdē, nākamo otrdien jūs varēsiet izteikt lūgumus, papildinājumus, kas vēl būs vajadzīgs.

L.Cakare.

Godātā tiesa, par šo datumu runājot. Vai ir iespēja kaut kā viņu pārliecināt, jo diemžēl tanī laikā nav iespējams pārstāvēt manu klientu, jo neatradīšos Latvijā.

G.Kūtris.

Mums ir plāni, mums ir saliktas lietas, mums nav tikai šī viena lieta. Es ļoti atvainojos. Saeimas pārstāvis arī kaut ko gribēja teikt?

L.Liepa.

Nē, neko. Pilnīgi neko.

G.Kūtris.

Tātad tiesas sēdē ir pārtraukums līdz nākamajai otrdienai.

(Pārtraukums.)

Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēde
2009.gada 10.martā

Sēdi vada Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēdes priekšsēdētājs
Gunārs Kūtris.

G.Kūtris.

Turpinām izskatīt lietu Nr.2008-35-01 „*Par likuma „Par Lisabonas līgumu, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101.pantam*”.

Turpinām lietas izskatīšanu pēc būtības.

Pagājušajā sēdē tika uzklautas pieaicinātās personas. Viena pieaicinātā persona objektīvu iemeslu dēļ nevar ierasties tiesā – Mārtiņš Paparinskis. Viņš ir iesniedzis rakstveidā savu viedokli. Šis viedoklis arī ir iesniegts gan pieteikuma iesniedzējiem un viņu pārstāvjiem, gan Saeimas pārstāvim. Līdz ar to citu pieaicināto personu nav. Kā arī ekspertu un liecinieku šajā lietā nav.

Šobrīd ir vēl brīdis, turpinot lietas izskatīšanu pēc būtības, uzdot jautājumus.

Tiesneši, vai jums būtu kādi jautājumi lietas dalībniekiem?

Tiesnesis Skudra.

D.Skačkovs

Es lūdzu pievienot lietas materiāliem video ierakstu no TV-5 televīzijas kanāla ziņu raidījuma, kurā Saeimas pārstāvis, zvērināts advokāts Lauris Liepa pauda viedokli par šajā lietā nozīmīgu apstākli un tieši viņš pateica sniedzot interviju „ka tālākas integrācijas piekritēji nolēma pieņemt Eiropas Konstitūciju, līgumu par Eiropas Konstitūciju, tad šis jautājums tiešām varēja tik stādīts (domāts no konteksta jautājums par referendumu), bet tā kā Eiropas Savienības locekļi nolēma, ka tas jau ir pārmērīgi liels solis uz priekšu integrācijas virzienā un atkāpās un izšķīrās par labu kompromisam Lisabonas līgumam, tad es domāju, ka tas acīmredzot nav nekāds Latvijas suverenitātes samazinājums.”

Es atceros tiesas aizrādījumu, ka tas nebija Saeimas atbildes rakstā, bet tomēr šo jautājumu savos paskaidrojumos skāra Ministru kabineta pārstāve jautājot par to, ka tātad informēšanas pasākumi par Lisabonas līgumu netika izvērsti pietiekoši plaši, jo tas ir tā pati Konstitūcija pēc būtības un tāpēc es uzskatu, ka šim jautājumam ir nozīme izspriežot šo lietu.

Turklāt es atļāvos izmantot šādus te informācijas avotus tāpēc, ka tiesnesis Skudra uzdeva arī vienam no pieteicējiem, Jansona kungam, jautājumus, kas izriet no viņa sniegtās intervijas laikrakstā „Neatkarīgā Rīta Avīze”.

Tāpēc es lūdzu šo te video ierakstu pievienot lietas materiāliem, video ieraksts uz diska atrodas vairākos formātos, lai tas būtu atverams viegli.

Turklāt es sagatavoju arī atšifrējumu šim ierakstam, lai būtu vieglāk.

G.Kūtris.

Apspriežoties uz vietas.. pēc būtības šādu materiālu pievienošana lietas materiāliem šobrīd vairs nav īpaši nozīmīga, jo tie ir masu medijos izteiktie viedokļi. tas ir publiski redzams un jūs tiešu debatēs arī varēsiet vērtēt šos izteikumus. Taču vienlaicīgi arī šī materiāla pievienošana lietas

materiāliem neko īpašu būtisku negroza, tā kā traucēt viņi noteikti netraucēs. Pielikt viņus var, liekas diskusijas par to mums nav vajadzīgas. Paldies.

Vēl lūdzu?

B.Butulis.

Man būtu lūgums, ko es iesāku jau pagājušajā tiesas sēdē par Papparinska kunga viedokli.

G.Kūtris.

Jūs esat saņēmuši Papparinska kunga viedokli?

B.Butulis.

Jā, godātā tiesa, mēs esam saņēmuši, taču...

G.Kūtris.

Jā, jums sakarā ar Satversmes tiesas likumu ir tiesības uzdot jautājumus pieaicinātajām personām. Ja pieaicinātā persona šeit uz vietas neatrodas, tad jautājumus nav kam uzdot. Viedokli jūs izteiksiet debatēs. Paldies.

Tiesnesis Skudra, lūdzu jautājumu.

V.Skudra.

Jansona kungam drīkst jautājumu. Jūs pastāvat uz to viedokli, ka Lisabonas līgums tuvina Eiropas Savienību valstiskam veidojumam? Sakiet, lūdzu, kā jums šķiet, vai tādas valstis kā Anglija, Vācija, Francija un citas vecās valstis arī labprāt gribētu kļūt par šī valstiskā veidojuma federācijas locekļiem un zaudēt savu suverenitāti?

E.Jansons.

Es saprotu jautājuma dziļumu. Pieņemsim, par Vāciju es varu pateikt konkrēti, ka pašreiz Federālajā konstitucionālajā tiesā ir iesniegta arī prasība tieši tikpat līdzīgi kā šeit, kur faktiski Vācija norāda, ka Lisabonas līgums vai viņa ratificēšana vai pieņemšana grauj Vācijas suverenitāti. Tādos vispārīgos rupjos teikumos, ja, bet es droši vien neesmu pietiekami labi iepazīstinājis ar to lietu, bet plašsaziņas līdzekļos tieši tā ir rakstīts, ja.

Ja mēs runājam par Angliju, jūs saprotiet, es domāju, ka tas nebūs tikai juridisks vai vispārcilvēcisks skaidrojums, tas drīzāk būs par to, ka Lisabonas līgums, ja paskatās uz tā saucamo, *consensus* pāriešanu, uz tā saucamo vairākuma balsojumu vai dubulto balsojumu, viņš pasaka, ko, manā izpratnē. Tā saucamie demokrātijas principi... viņi tiek deformēti, deformēti par labu lielajām valstīm, tātad Anglija, Vācija, Itālija, nu, acīmredzot arī Francija. Tās ir valstis, kurām ir izdevīgi, ņemot vērā to, ka tomēr, ja no tādas ekonomikas principa pieiet, ka tā ir ekonomiskais formāts, un nevis kaut kāds politiskais, ja... ka no ekonomikas formāta viedokļa viņiem ir tik liels ražošanas jaudas, ka viņiem ir vajadzīgi tikai patēriņu tirgi, viņiem nav vajadzīgi kaut kādi alternatīvie ražošanas tirgi, kas konkurē savā starpā.

Līdz ar to Eiropas Savienība unificē vai, pareizāk sakot, izveido tā saucamās specializācijas valstī, kuras ražo un kuras patērē. Ņemot vērā, ka Lisabonas līgums, kā jau es teicu, ir tāds tirgošanās placdarms par savām interesēm... es pieļauju, ka lielajām valstīm, kamēr Lisabonas līgums vēl

nav stājies spēkā, ir spēja tirgoties vai nu savā starpā vai ar mazajām dalībvalstīm, uzspiežot kaut kādus zināmus noteikumus.

Un manā skatījumā, ko nav izdarījusi Latvija. Latvija vai, pareizāk sakot, Saeimas deputāti, nav izdarījuši to, ka nododot savas kompetences, teiksim, Eiropas Savienībai vai, konkrētajā gadījumā, caur Lisabonas līgumu, nododot tās kompetences nākotnē lemt, tad tā ir tā galvenā lieta, galvenā lieta, kas ir neizdevīga Latvijai, bet izdevīga lielajām dalībvalstīm, kuras, tā kā tādā kazino, izdalīs tās pareizās kārtis atpakaļ un paņems sev pareizās kārtis un nepareizās izdalīs dalībvalstīm. Līdz ar to, atbilde uz jūsu jautājumu ir tieši tāda.

Lielām dalībvalstīm, ja mēs runājam par tām, ko jūs minējāt, ir izdevīgs Lisabonas līgums, mazajām dalībvalstīm, kuras pat samazina savu lemšanas tiesību, kā iepriekšējā reizē arī teicām – no 0,12 procentiem uz 0,4 procentiem kopējā tajā lēmuma īpatsvara pieņemšanas procedūrā, ja, tad tā ir viena no parādībām, kas liecina par to, ka dalībvalstis nav vienādos apstākļos.

Es nu, nezinu, vai es apmierināju jūsu atbildi, bet...

G.Kūtris.

Vai vēl būtu tiesnešiem? Tiesnese Krūma.

K.Krūma.

Savos papildus paskaidrojumos tiesai, tas ir 13.lapā, 14.lapā, 21., 22., jūs uzskaitāt galvenos Lisabonas līguma jauninājumus, kas veicina Eiropas Savienības tuvināšanos valstiskam veidojumam.

Vai jūs varētu īsumā pamatot katru no tiem?

G.Kūtris.

Lūdzu.

B.Butulis.

Jā. Godājamā tiesa, es varbūt atļaušos palūgt par kuriem? 13., atkārtoti 12., 13...

K.Krūma.

13.lapā jūs runājat par Eiropas Savienības tiesu palātu. Kas tas tāds ir?

B.Butulis.

Manuprāt, Lisabonas līgums... tiek veikta tiesu reforma, kuras rezultātā vairs nebūs Eiropas Kopienu tiesas, taču, tāpat kā iepriekš Eiropas tiesu instances būs tās instances, kas faktiski izlems šos te kompetenču strīdus un tas arī ir tas, kas mūs neapmierina, ka nav neitrālas strīdu izšķiršanas institūcijas par to, kas ir dalībvalstu kompetencēs un kas ir Eiropas Savienības kompetencēs.

K.Krūma.

Es īsti nesapratu. Viņa savādāk tiks veidota tā tiesa?

B.Butulis.

Nē, godājamā tiesa, nē. Tas nav kā atsevišķs apstāklis. Šāda tiesu reforma pati par sevi nav tas veids, kādā veidā notiek virzība uz šo valstisko veidojumu. Tas viss jau ir bijis iepriekš. Vienkārši tiek uzsvērts, ka nav šīs te neatkarīgās strīda izšķiršanas institūcijas par tām kompetencēm.Un

ņemot vērā, ka šīs kompetences nodotās ir vairāk un vairāk un vairāk loģiski, ka Eiropas Savienības tiesas, lai arī kādā izskatā tās būtu, izlemtu šīs te kompetences par labu Eiropas Savienībai, jo Eiropas Kopieniu tiesa sevi ir pasludinājusi par integrācijas motoru.

K.Krūma.

Kurā spriedumā?

B.Butulis.

Man nav zināms, tas ir publiski izskanējis vairākas reizes.

K.Krūma.

Neturpināsiet par tiem citiem argumentiem?

B.Butulis.

Jā.

K.Krūma.

21., 22. lapa. Tur ir 13 punkti.

B.Butulis.

Tātad, pirmkārt, Eiropas Savienībai tiek piešķirts juridiskas personas statuss. Šis punkts pats par sevi norāda uz to, ka Eiropas Savienība vairs nav tikai tāda institūcija, kurai tiek deleģētas kādas... viņa nedarbojas vairs tikai kā organizācija, kurai tiek deleģētas kādas institūcijas, bet viņa ir juridisks statuss visos trijos pīlāros. Šis te aspekts pats par sevi norāda, ka ir kaut kāds ietvars šīm te deleģētajām kompetencēm.

Otrkārt, kompetencēs, kuras uzskatāmas par ekskluzīvām, valsts var pieņemt lēmumus tikai tad, ja Eiropas Savienība to valstīm ir deleģējusi. Nu jā, šis te regulējums pats par sevi norāda, ka Eiropas Savienība ir kaut kāds patstāvīgs varas avots, jo no kurienes tad Eiropas Savienība var deleģēt valstīm šīs te kompetences.

K.Krūma.

Pagaidiet jūs pirmajā.... runājāt, ka valstis deleģē Eiropas Savienībai...

B.Butulis.

Jā, valstis deleģē Eiropas Savienībai kompetences, kuras savukārt atbilstoši Lisabonas līgumam Eiropas Savienība var deleģēt atpakaļ valstīm, ekskluzīvās kompetences.

K.Krūma.

Uz kura panta jūs atsaucaties?

B.Butulis.

Tā, es varētu precizēt... Precīzi es, godājamā tiesa, nepateikšu, kurš tas ir pants, taču es zinu, ka šāds te regulējums par to, ka ekskluzīvās kompetences, kas nodotas Eiropas Savienībai dalībvalstis var veikt tikai tad, ja Savienība viņām tās ir deleģējusi atpakaļ, ir Lisabonas līgumā.

Kūtris.

Vai tas iesniedzēju pārstāvjiem tas būtu viss par tiem punktiem?

B. Butulis.

Nē, es varu turpināt.

Tātad šis te, par ko es precīzi nezināju pantu, bet uzskatu, ka tas atrodas Lisabonas līgumā, ka dalībvalstis var pildīt Eiropas Savienības ekskluzīvās kompetences tikai tad, ja Eiropas Savienība ir deleģējusi kompetences atpakaļ dalībvalstīm. Tas nozīmē to, ka Eiropas Savienība ir kāds patstāvīgs varas avots, jo kā var deleģēt to, kas Eiropas Savienībai ir deleģēts pašai.

Tālāk.

Godājamā tiesa! Kopēja ārējā un drošības politika. Kopēja ārējā un drošības politika, tas ir ietverts Lisabonas līgumā un, kā zināms, šajā kopējā un ārējā drošības politikā tiks pieņemti lēmumi Eiropas Savienības ietvaros un lai arī šī te lēmumu pieņemšana ir balstīta uz vienprātības principu, uzskatu, ka šīs te iestrādātās procedūras, kā atkāpšanās no vienprātības principa, iespējamās pārejas uz kvalificēto vairākumu, kā arī vienas trešdaļas dalībvalstu tiesības bloķēt un, kas pārstāv vienu trešdaļu no visiem iedzīvotājiem kādu kopējo nostāju ārpolitikas jautājumos, tomēr ir uzskatāmi par tādiem punktiem, kas zināmā mērā grauj šo te mazo dalībvalstu iespējas ietekmēt lēmuma pieņemšanu.

Un šeit, manuprāt, svarīgākais ir pats fakts, ka Eiropas Savienība darbosies šajās te kompetencēs, tādējādi, zināmā mērā, pārejot no šī te valsts, no šīs te tīri ekonomiskās savienības uz tādu visaptverošu savienību, kas darbojās gan ārpolitikā, gan drošībā, gan enerģētikā.

Tātad, jā, Lisabonas līgumā teikts, ka Eiropas Savienība kļūs par Eiropas Cilvēktiesību pamatbrīvību aizsardzības konvencijas dalībnieci. Nu, jā, šīs te... Par cik šajā konvencijā šobrīd teikts, ka Eiropas Savienība... ka Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas dalībnieces var būt tikai valstis. Uzskatu, ka šis apstāklis pats par sevi liecina par to, kad Eiropas Savienība, lai arī kādas reformas notiktu Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā, kļūst par valstisku veidojumu. Un arī rodas jautājums par to, kādā veidā tagad tiks... kādā veidā pārklāsies tad Eiropas Tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas kompetences, kur, kam būs prioritāte dažādu iespējamo kolīziju gadījumā.

Tāpat uzskatu, ka tālāk ar 6.punktu esmu domājis Lisabonas līguma 48.pantu, proti, šīs te tiesības bez dalībvalstu parlamentu pārejas no vienas... doma bija par pārejām no vienas procedūras uz otru. Tas ir, tiesības bez dalībvalstu parlamentu ratifikācijas pieņemt grozījumus pamatlīgumos, kas, manuprāt, grauj Satversmes sistēmu par to, ka Saeima ir tā, kas apstiprina likumdošanas starptautiskus līgumus par likumdošanas ceļā izlemjamiem jautājumiem. Savukārt, atbilstoši 48.pantam, šie te lēmumi kļūst saistoši tikai atbilstoši Latvijas izpildvaras piekrišanai, kas, manuprāt, neatbilst Satversmei un paredz šo te... šīs te Lisabonas līguma regulējums vispār padara par iespējamu, ka mēs šobrīd vispār nevaram prognozēt, uz ko tad mēs esam, tā teikt, vienojušies parakstot šo Lisabonas līgumu.

Tālāk par Eiropas Savienības iespējamo prokuratūras izveidi. Uzskatu, ka regulējums, kad Eiropas... neesmu speciālists šajā jomā, bet uzskatu, ka pats fakts, ka varēs attiecīgi Latvijas Saeima... prokurors, kam Latvijas Saeima nebūs piešķīrusi attiecīgu uzticību, varēs piedalīties Latvijas Republikas tiesā. Uzskatu, ka tas neatbilst, nu, tas neatbilst Latvijas Republikas interesēm un veicina šo te pāreju uz valstisku veidojumu.

Tā. Eiropas Savienības ārlietu komisārs. Eiropas Savienības ārlietu komisārs kā amats pats aizstāja konstitūcijā paredzēto Eiropas Savienības ārlietu ministru, un šis amats pats par sevi it kā norāda uz virzību, uz to, ka valstīm būs, tā teikt, vienota persona, kas paudīs, kas pārstāvēs valstis, kas pārstāvēs visas dalībvalstis dažādās starptautiskās organizācijās un, kas paudīs dalībvalstu viedokli. Lai arī kā mēs skatītos uz iespējamām procedūrām, kādā veidā viņiem tiek dotas šī te tiesības paust šo te valsts viedokli, tā būs viena persona, kas paudīs visu dalībvalstu viedokli. Latvijai būs savs komisārs tikai divos no trijiem Eiropas Komisijas sasaukuma termiņiem. Lai arī kā mēs varētu teikt, ka Eiropas Savienības komisārs nedarbojas konkrētas valsts interesēs, bet gan visas kopienas interesēs, tomēr komisāram ir zināma simboliska nozīme, viņš pienes informāciju dalībvalstīm. Es neuzskatu, ka Latvijas iedzīvotāji, teiksim, varētu zināt tik daudz, cik viņi zina šodien par Eiropas Savienību, ja nebūtu godājamā Piebalga kunga. Tādējādi nav arī šī te saikne ar iedzīvotājiem Eiropas Savienībai tā zudīs vēl vairāk.

Un Eiropas pamattiesību hartas apstiprināšana vienkārši pati par sevi norāda, ka būs aizvien vairāk kopīgu regulējumu un es gan nezinu, kāds ir Eiropas Savienības pamattiesību hartas regulējuma kopsakars ar Satversmes Cilvēktiesību daļu, taču arī šeit jādomā par šiem te iespējamajiem jautājumiem un pretrunām iespējamajām, kādas varētu būt teiksim, Satversmes tiesas sprieduma gadījumā un Eiropas Kopienas tiesas gadījumā par tiesībām, kas izriet no Eiropas pamattiesību hartas.

K.Krūma.

Kādos gadījumos harta tiks piemērota? Kas ir pateikts pašā hartā? Kad viņa vispār tiek piemērota?

B.Butulis.

To es nepateikšu. Varbūt kolēģi.

K.Krūma.

Jā, īpaši par 12.punktu.

D.Skačkovs.

Par pirmo jautājumu attiecībā uz kompetencēm, es varu konkrēti nosaukt. Ir sadaļa Kompetences un kategorijas Lisabonas līgumā 2.a. pants pirmā daļa. Ja līgumos Savienībai ir piešķirta ekskluzīvā kompetence kādā konkrētā jomā, tad veikt likumdošanas funkciju un pieņemt juridiski saistošus aktus drīkst tikai Savienība. Dalībvalstis to var darīt pašas tikai tad, ja Savienība tās pilnvarojusi vai tas vajadzīgs Savienības pieņemto aktu īstenošanai.

Tiesa, cik es sapratu, gribēja konkrētu atsauci uz pantu. Ceru, ka es atbildēju. Paldies.

G.Kūtris.

Vai pieteikuma iesniedzējiem vai pārstāvjiem vēl kaut kas ir piebilstams šajā jautājumā? Paldies.

Vai tiesnešiem ir kādi jautājumi?

K.Krūma.

Vai jūs varētu vēl, lūdzu, paskaidrot.

B.Butulis.

12.punkts. Eiropas Savienības kompetencē tika nodotas jaunas jomas, kuras nav bijušas nodotas Eiropas Savienības kompetencē. Piemēram, enerģētika. Jā, nu ar Lisabonas līgumu Eiropas Savienības kompetencē tiek nodota enerģētikas jautājumu izlemšana.

G.Kūtris.

Ko Piebalga kungs dara tur tagad, ja mums enerģētiku tikai uz priekšu mēs nodosim...

B.Butulis.

Šobrīd, cik man zināms, Eiropas enerģētika nav Eiropas Savienības ekskluzīvā kompetence.

G.Kūtris.

Paldies. Vai lietas dalībniekiem savstarpēji būtu kādi jautājumi vai pieteikuma iesniedzējiem, vai pārstāvjiem... vai Saeimas pārstāvim kādi papildus jautājumi?

Jansona kungs. Lūdzu!

E.Jansons.

Jā, man ir jautājums Saeimas pārstāvim.

Ņemot vērā, ka viens no maniem punktiem, uz kuru pamata faktiski... ka es netiku informēts par tādu plašu saziņas kampaņu, kurā es uzzinātu kaut ko par Lisabonas līgumu... Sakiet, lūdzu, vai jūs nevarētu minēt iepriekšējais Ministru kabineta pārstāvis stāstīja, ka tika rīkota ļoti plaša kampaņa un tika minēts viens no tādiem plašas kampaņas kaut kādiem notikumiem, kas saucās „juristu sanāksme”, kas ir bijusi viena no tādām plašākajām, kurā tieši ticis runāts par Lisabonas līgumu, un, ja es nemaldos, tad tai konferencei motīvs bija, ka kāds cilvēks izdeva grāmatu par Lisabonas līguma labumiem un sliktumiem.

Sakiet, lūdzu, kad tā konference notika un vai jūs personīgi šajā konferencē piedalījāties?

L.Liepa.

Paldies par jūsu jautājumu, uz kuru gan man būs ārkārtīgi apgrūtināti atbildēt, jo jūs man prasāt atbildēt nu, zināmā mērā meklēt melnu kaķi tumšā istabā.

Laikā, kurā Latvijas Republika apsprieda gan Eiropas Konstitūcijas jautājumus, gan arī pievienojanos Lisabonas līgumam, notika vairākas konferences. Protams, to ierosināto personu skaits un tēmas bija atšķirīgas, taču, manuprāt, Ministru kabineta pārstāvis norādīja, ka nozīmīgākā no konferencēm bija konference, kurā piedalījās Barozu kungs, kurā piedalījās arī, cik es saprotu, no jūsu kolēģa teiktā, Latvijas iedzīvotāju informēšanā neaizstājamais komisārs Piebalga kungs un kurā bija runa specifiski par priekšrocībām, kādas Latvija ir, pieņemot Lisabonas līgumu. Diemžēl neko precīzāk es uz jūsu neprecīzo jautājumu arī nevaru paskaidrot.

E.Jansons.

Tādā gadījumā, konkrēts jautājums ir. Sakiet, lūdzu, vai tā konference, kas bija vienīgā ar tādu nosaukumu, vienīgā ar tādu nosaukumu, kas ir Lisabonas līgums, kurā piedalījās ne vairāk kā 30 juristi, kura notika 2008.gada 25.aprīlī, divas nedēļas pirms Saeima ratificēja tā saucamo Lisabonas līgumu ratificēja 2008.gada 8.maijā sakiet, lūdzu, vai tas bija pietiekams laiks, vai labs masu informācijas sagatavošanas kampaņas atribūts divas nedēļas pirms Saeimas lēmuma, kad šī te plaši iz-

reklamētā Juristu savienība vai, pareizāk sakot, kaut kāda juristu konference, bija vienīgā reize, kad satikās un runāja par Lisabonas līgumu tādā, nu, informācijas plašsaziņas līdzekļu kontekstā, ka tas tika sniegts tautai? Vai tas bija pietiekams?

L.Liepa.

Jāsaka, ka šis nebija vienīgais pasākums, kurā tika apspriesta Lisabonas līguma ietekme uz Latviju, taču attiecībā uz juristu vidi, es saprotu, jūs domājat acīmredzot Latvijas juristu dienas, kuru ietvaros svarīgākais, nozīmīgākais jautājums, man jāsaka, juristu dienu pasākumi notiek reizi gadā un tie ir adresēti visiem Latvijā praktizējošiem juristiem un arī juristiem teorētiķiem. Es teiktu, ka juristu vidē tas bija pietiekami, jo uz juristu dienām var ierasties jebkurš no speciālistiem un tajā var piedalīties, uzstāties gan debatēs, gan arī, tātad, ar saviem iebildumiem vai komentāriem, tātad profesionālajā vidē. Noteikti tas bija vērā ņemams notikums.

G.Kūtris.

Ir vēl kāds jautājums?

E.Jansons.

Nē, paldies. Es debatēs izteikšos, jā.

G.Kūtris.

Paldies.

Vairāk jautājumu nav. Vai Saeimas pārstāvim ir kāds jautājums pieteikuma iesniedzējiem?

L.Liepa.

Nē, paldies, godātā tiesa.

G.Kūtris.

Līdz ar to tiesa paziņo, ka lietas izskatīšana pēc būtības ir pabeigta.

Jums tikko bija jautājums.

D.Skačkovs.

Es tikai gribēju sakarā ar debatēm pieteikt sekojošo.

G.Kūtris.

Debates vēl nav pasludinātas.

D.Skačkovs.

Nē, man ir kolēģes runa rakstveidā. Es tikai domāju, kurā stadijā man to iesniegt tiesai.

G.Kūtris.

Debatēs tad.

Lietas izskatīšana pēc būtības ir pabeigta. Pārejām pie nākamās procesa daļas. Tas ir, tiek atklātas tiesas debates.

Vispirmām kārtām tiesa vēlas noskaidrot lietas dalībnieku viedokli par jums nepieciešamo runu debatēm laiku. Pieteikumu iesniedzējam pirmajam, kas parakstījis pieteikuma iesniegumu, pieteikumu Konstitucionālajai tiesai Jansona kungam. Cik ilgs laiks?

E.Jansons.

...10 minūtes.

G.Kūtris.

10 minūtes. Un Skačkova kungam?

D.Skačkovs.

Arī 10 minūtes.

G.Kūtris.

10 minūtes Skačkova kungam.

D.Skačkovs.

Godājamā tiesa, ņemot vērā to, ka man jālasa kolēģes runa, tad šeit, manuprāt, viņas vārdā būs nepieciešams apmēram 15 minūtes un man apmēram 10.

G.Kūtris.

Paldies.

Saeimas pārstāvim?

L.Liepa.

Es biju rēķinājies, ka nepārsniegšu to laiku, kas Satversmes tiesas reglamentā ir paredzēts runai lietas izmeklēšanai. Tā kā es noteikti būšu īsāks nekā pretējā puse.

G.Kūtris.

Paldies.

Tā. Lūdzu, pieteikuma iesniedzējiem, vispirms pieteikuma iesniedzējam, kas ir parakstījis pirmais pieteikumu. Lūdzu, jums vārds.

E.Jansons.

Paldies, godātā tiesa! Klātesošie! Es mēģināšu iekļauties tajās 10 minūtēs.

Tātad vēlreiz atgādināšu visiem, kāda tad ir, tā saucamā, mana iesnieguma konstrukcija.

Mana iesnieguma konstrukcija ir tāda, ka man tika atņemtas tiesības, kuras faktiski pat nepiešķīra, lai es varētu balsot par Lisabonas līgumu – jā vai nē. Līdz ar to mans aizskārums ir 101.panta izpratnē. Un, ņemot vērā, kad jautājumi ir būtiski, kurus es, saskatot Lisabonas līgumā, redzu, ka viņi ir skāruši 1. un 2.pantu, tad uzskatu par obligātu, ka Saeimai bija jāīrko tā saucamais referendums kaut vai 77.panta izpratnē un 68.pants, uz ko es atsaucos kā 4.daļu, ka visi būtiskie nosacījumi vai to izmaiņas ir jāaskaņo ar tautu, tad tā ir faktiski mana iesnieguma konstrukcija. 68.pants konkrēti pasaka, ka būtiskas izmaiņas nosacījumos par Latvijas dalību Eiropas Savienībā ir jānodod tautas referendumam.

Piekrītu Saeimas pārstāvim, ka tā ir deputātu tiesība pateikt šajā panta izpratnē tātad 50 deputātiem... gribam vai negribam. Taču man ir jāmin, ka Saeima nevienā atbildes rakstā vai apkārtrakstā nekur nav pateikusi vairāk kā tikai to, ka tāda ir Saeimas lēmumu pieņemšanas procedūra. Un nav izvērtēts tas jautājums būtiski, jo 1. un 2.pantu skar tikai tajā gadījumā, manā interpretācijā vai arī Lisabonas līguma sakarā, kur to nodoto kompetenču apjoms ir tieši tāds, kas deformē 1. un

2.panta būtību. Un ņemot vērā, ka Saeima nekur un nekad nav apteikusi, un pat ir atzinusi šajā tiesas sēdē, ka būtiskums nebija jāvērtē, tad tur arī veidojas tas aizskārums, ka Saeimas deputāti nav veikuši to galveno darbu – izvērtējuši būtiskumu. Lai gan man liekas no 68.panta 4.daļas, ka viņiem izrietošās tiesības jālasa kontekstā ar 18.pantu Satversmē, kur ir pateikts, ka tas ir pienākums. Un pienākums ir pateikts sekojoši: zvēresta formā tautas priekšā būt uzticīgam valstij, stiprināt tās suverenitāti, aizstāvēt Latviju kā neatkarīgu un demokrātisku valsti, godprātīgi un pēc labākās sirdsapziņas... Tātad šis te atribūts, kas iztrūkst starp tiesību 68.panta 4. daļu un 18.pantu ir šis te būtiskuma izvērtējums, kurš bija jāizvērtē.

Ko es varēju pateikt attiecībā par šo te 50 deputātu neiespējamību savākties savā starpā un pieņemt lēmumu par to, ka ir jānodod tautas nobalsošanai vai nav jānodod tautas nobalsošanai... Tātad tur jau ir tā lieta, ka absurds ir tieši tur, ka Saeimas deputāti jeb varbūt tikai Saeimas pārstāvis, jo ar Saeimas deputātiem man nebija tādu iespēju runāt, traktē 68.panta 4.daļu sev izdevīgā manierē, ka tā ir tikai tiesība. Lai gan ir pilnīgi pretēji. Respektīvi, iznāk tāda situācija, ka man būtu pirms Saeimas vēlēšanām jāvēlē tādi 50 deputāti, kuri viennozīmīgi pasaka, ka jā, ja būs Lisabonas līgums, tad mēs noteikti nodosim tautas nobalsošanai. Es gribu pateikt to, ka Saeima traktē vienpusēji un varētu teikt, tikai 50 procentus no tām tiesībām, kas ir piešķirtas 68.pantā.... tās nav tiesības, tas ir pienākums 50 deputātiem savākties un nobalsot par tādu lēmumu, kas saucās: nodot tautai referendumā tieši šo te būtisko nosacījumu izmaiņas par mūsu dalību Eiropas Savienībā.

Un manā skatījumā Saeimas deputāti ir vienkārši aizēnojuši paši savu lēmumu pieņemšanas procedūru ar kaut kādu aizbildinājumu, ka būtiskums nebija jāvērtē.

Saeimas pozīcija, vai, pareizāk sakot, viens no Juridiskā biroja dalībniekiem, tāds Jānis Pleps, pat vēlreiz ir izteicies un diezgan nesen: tā kā Satversmes tēvi ir uzskatījuši, ka par konstitucionālo pamatprincipu grozījumiem ir obligāti jālemj tautas nobalsošanā, tad jāsecina, ka obligāta referenduma kārtībā tautas nobalsošanā var tikt nodots apstiprināšanai starptautisks līgums vai arī Satversmes grozījums, kas tieši izriet no šā starptautiskā līguma noslēgšanas fakta.

Jā... tātad arī Saeimas Juridiskās komisijas dalībnieki vai biroja dalībnieki faktiski tie, kas apkalpo Saeimu, izsakās diezgan skaidri un nepārprotami, ka ja izriet kāds būtisks aizskārums Satversmes... un tas varētu skart Satversmes grozījumus, tas ir jānodod tautas nobalsošanai. Nevar būt tāda situācija, ka Juridiskais birojs darbadienās saka vienu un tiesas dienā viņš saka pavisam pretēju un mēģina aizēnot un aizsegties tikai ar tā saucamo Saeimas lemlēmšanas procedūru.

Manā skatījumā Lisabonas līgums vispirms tiek, kā mēs labi redzam, parakstīts.... respektīvi, tiek pieņemts lēmums par Lisabonas līguma ratifikāciju, taču būtiskās Satversmes izmaiņas neiestājas uzreiz. Kā mēs saprotam, no mums nekas vairs nav atkarīgs, tātad mēs sēžam un gaidām pārējās dalībvalstis, kamēr nobalsos un tas ir viss. Tātad pēdējā tautas griba faktiski paliek bešā.

Un vēlāk izrādīsies tā, ka Satversme faktiski ir jāpielāgo vairākās normās Eiropas Savienības interesēm.

Vislielākajā mērā, uz ko es esmu uzstājis un arī teicis, ka tā saucamais demokrātijas princips tajā dubultajā balsojumā faktiski tiek deformēts. Tātad demokrātijas princips, kur tiek pieņemts lēmums, nu, varētu teikt, Latvijas tautai izdevīgi un visām tautām izdevīgi, tiek uzspiests ar vairāku lielo dalībvalstu interesēm. Tātad, šis te demokrātiski... princips, kur tautvaldība ir pirmā vietā un tikai pēc tam izpildvara, tiek sagriezts kājām gaisā, jo izpildvarai Eiropas Savienībā tiek pieliktas lielākas tiesības nekā, tā saucamai, lēmējvarai.

Un vēl kas man liekas... attiecībā par šo te Saeimas Juridiskā biroja darbinieku izteikumu, ka tomēr šie starptautiskie līgumi ir jāvērtē kontekstā ar Satversmi, ka jānodod tautai nobalsot, ir arī jāsaprot, ka tā, varbūt man pagājušajā reizē nebija sevišķi veiksmīgs piemērs, kas saucās desas griešana pa gabaliņiem un nodošana Eiropas Savienībai, bet tieši tā tas arī ir. Mēs aizsūtām vienā paketītē iepakotas savas kompetences, papīra formā un faktiski Eiropas Savienībai pēc šo te kompetenču izvērtēšanas rodas, tā saucamās, ekskluzīvās tiesības un, tā saucamās, otrās šķiras tiesības, kuras tad attiecīgi nodotas tiek dalībvalstīm. Tātad, es saprotu tā, ka zināmā mērā tā pakete ar suverenitātes atribūtiem tiek aizsūtīta Eiropas Savienībai izvērtēšanai, ko tad mēs nodosim atpakaļ un ko tad mēs nenodosim atpakaļ.

Līdz ar to, tas suverenitātes jautājums, viņš tiešām bija jāvērtē, tiešām bija jāvērtē Saeimas deputātiem, izejot no tā būtiskuma aspekta.

Ja runā par tā saucamā lēmuma pieņemšanas procedūru, tad, kā jau es teicu, iepriekšējās savās uzstāšanās, tad, līdz ar to, ka mēs esam pievienojušies Lisabonas līgumam, mēs savu lēmumu pieņemšanas īpatsvaru esam samazinājuši. Viņš varbūt ir matemātiski aprēķināts, bet katrā gadījumā tā cipara atšķirība nekalpo par labu mums un līdz ar to, kad mēs faktiski no šiem te 15 gadiem piecos gados nebūs mums pārstāvja Eiropas Komisijā, respektīvi, tā saucamajā, izpildvarā, mēs daudz ko nezināsim. Tas ir tieši tāpat tā kā būtu bez telefona. Mēs daudz ko nezinām un vienkārši kaut kādā mērā atpaliekam no, tā saucamā, informācijas laikmeta, kurā uzmanība katram teikumam ir faktiski, nu, valstiskuma vērta.

Ja es pievērsos tam jautājumam, kas ir būtiski pašā Lisabonas līgumā, lai nebūtu vienkārši tāda tukša runāšana par to... bija jāvērtē, nebija jāvērtē. Īss vēsturisks atskats. Tātad bija Eiropas Konstitūcija, kuru faktiski izgāza. Izgāza viņu lielās valstis Francija un Nīderlande, pasakot to, ka tiek iedragāts viņu valstiskums, respektīvi, suverenitāte. Tika sagatavots jauns konstitūcijas piemērs, ko arī, es domāju, neviens neslēpsies, ka Lisabonas līgums ir tā pati konstitūcija tikai vārdi „valstiskums” tiek aizvietots ar kaut ko citu, kas saucās, ka iet uz, tā saucamo, kopējo lēmumu pieņemšanu un Eiropas Savienības dalībvalstīm paliek tāds pats statuss tā kā ir.

Tātad tā ir (*nesaprotams vārds*), tā saucamā, jauna konstitūcija, kur ir vairāk dzirdama vai tīkama ausīm, bet nekādā gadījumā nemaina pašu, to saucamo, būtību, veidot megavalsti.

Lisabonas līgums, tātad, Saeimā tiek ratificēts, kā es saku, bez būtiskuma izvērtēšanas un bez lielas, plašas masas saziņas kampaņas. Kā jau es minēju, šis te lēmums tika pieņemts 12 minūtēs ar viena uzstāšanās pārstāvja palīdzību un faktiski ar lielāko balsu vairākumu, ar 70 deputātiem no, neatceros cik klātesošajiem, bet vairāk kā divām trešdaļām, šis lēmums tika pieņemts.

Eiropas Savienības līgums faktiski piešķir juridiskās personas statusu. Es nedomāju, ka tas ir kaut kāds noslēpums, Lisabonas līgumā 47.pantā tas ir pateikts. Eiropas Savienības 3.pantā ir pateikts par ekskluzīvām kompetencēm. Tātad ekskluzīvās kompetences ir muitas savienība, iekšējā tirgus darbība nepieciešamo konkurences noteikumu izveidošana, monetārā politika attiecībā uz dalībvalstīm, kur naudas vienība ir eiro, jūras bioloģisko resursu saglabāšana, saskaņā ar kopējo zivsaimniecības politiku un kopējā tirdzniecības politika. Tātad galvenās preču un kapitāla kustības lietas tiek nodotas kā ekskluzīvas kompetences Eiropas Savienībā.

Nākošā lieta, kas tomēr būtu jāvērtē kā būtiskuma aspekts, ir tā dalītā kompetence, kurā Eiropas Savienībai paliek tiesības pieņemt lēmumu atdot valstij vai neatdot, tātad tas vēl diskutējams un nenoteikts *a priori*, ka tas tieši tā arī būs. Tātad ekonomikas, sociālās un teritoriāla kohēzija lauksaimniecība, zivsaimniecība, vide, patērētāju aizsardzība, transports, brīvības, drošības un tie-

siskuma joma, publiskās veselības drošība. Tātad tās ir tās dalītās kompetences, kuras it kā tiek pamatotas ar vārdu subsidiaritāte.

Subsidiaritāte manā izpratnē ir vienkārši viltvārds tikai tāpēc, ka šo te kompetenču paņemšana Eiropas Savienībai izvērtēšanai un it kā atdošana atpakaļ nosedzot ar vārdu subsidiaritāte, tas ir ļoti smuks teikums, bet neko pēc būtības nepasaka. Tas pasaka tikai to, ka ir kaut kāds vārdiņš, kuru mēs esam iemācījušies paklausīt, bet neesmu iemācījušies saprast viņa būtību. Tātad par to vēl būs strīds, ka šī te kompetence, dalītā kompetence, un cik daudz no viņas – metrs, divi, trīs metri būs mūsu tiesības pieņemt lēmumu un cik būs Eiropas Savienībai.

G.Kūtris.

Jansona kungs, jūs teicāt, ka jums būtu vajadzīgas 10 minūtes.

E.Jansons.

2 minūtes un es beidzu.

Pēdējā lieta, ko es vēl gribētu uzsvērt, ir par tā saucamo izstāšanos no Eiropas Savienības. Tātad Eiropas Savienība, vai ar tā saucamā Lisabonas līguma palīdzību 49.pants it kā pasaka, ka mēs kā dalībvalsts mierīgi varam izstāties no Eiropas Savienības... attiecīgi kas mani uztrauc šajā jautājumā, vai, pareizāk sakot, šā panta formulējumā ir divas lietas.

Pirmkārt. Tur nav aprakstīta nekāda formula, uz kādiem ekonomiskajiem noteikumiem mēs izstājamies ārā.

Otrkārt, mani satrauc fakts, ka konkrētā dalībvalsts, kas saucās Latvija, lai gan Lisabonas līgumā par Latviju vispār neiet runa, tur ir aizvietots ar vārdu „dalībvalsts”, tātad Latvija jeb dalībvalsts šā lēmuma pieņemšanā nepiedalās. Tātad man kā vienam no indivīdiem, kas vēlas laimi, ir liegtas tās nākošās tiesības, nerunājot jau par tām tiesībām, ka man tika atņemts vārds balsot par Lisabonas līgumu vai nebalsot, pie tām nākošajām tiesībām es pat nevaru piekļūt klāt. Tātad man tiek liegta tiesība, kas saucas „balsot par izstāšanos”. Un ņemot vērā, ka... es arī paņēmu vienkārši tādus piemērus, kur es varētu arī uzskatāmi parādīt... tātad kāpēc nenotika izskaidrošanas darbs tieši tāds pats, kāds notika Īrijā. Es domāju, ka nevienam nav noslēpums, ka Latvijā, teiksim, līdzīgi kā ar nosaukumu „jā” un „nē” tie bija tā saucamo auditora mēdiji, es vēlētos, lai Saeimas pārstāvis arī apskatītos, tātad šeit arī ir „nē” šeit ir „jā” un „nē” tātad bija reklāmas kampaņa, kurā tautai vienkāršā un saprotamā valodā tika izskaidrots, kas ir „par” un kas ir „pret”. Lai gan tas balsojums bija neveiksmīgs Lisabonas līgumam, bet pieļauju, ka man, teiksim, vienam no indivīdiem tāda tiesība vispār tika liegta. Un šis te skaidrojošais darbs, viņš faktiski ir beidzies ar to, ka neviens neko par to nezina.

Un pēdējā lieta ir par to... Ja mēs apskatāmies šim te konkrētajam tiesas procesam nedaudz uz priekšu, tad pat gadījumā, ja Saeimas lēmums tiek atcelts, nekāds ļauns nenotiek. Notiek kas? Notiek divas lietas.

Pirmkārt, šī te lēmuma procedūra atgriežas pareizajā izejas punktā, ka Saeimas deputātiem ir jāveic tā saucamais skaidrojošais darbs par to, ko viņi taisās parakstīt un tā tiesība, kas viņiem ir piešķirta 68.pantā, tiek apmainīta ar pienākumu 18.pantā. Un nākošais punkts, kas notiek tad, kad ir izvērtēta šī te būtiskuma skārums vai neskārums konkrēti ar Lisabonas līgumu, tad arī notiek vai nu leģitīms process, ka Saeima tomēr atskārst, ka ir referendums jāveic, vai arī tomēr Saeima vēlreiz

pieņem lēmumu ar visu ekspertu palīdzību, ka nu nekāds būtiskums nav skarts un tajā konkrētajā brīdī atbildība un tas nav tikai zvērests.... atbildība pāriet no tautas uz Saeimas deputātiem.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies. Lūdzu, Butuļa kungs.

B.Butulis.

Godājamā tiesa! Es sākšu ar Paparinska kunga iesniegtā viedokļa īsu analīzi, jo acīmredzot tā kā viņš bija noteikts pieaicinātās personas statusā, viņa viedoklim var būt nozīme lietas izskatīšanā.

Pirmkārt, augsti vērtēju Paparinska kunga atziņas par to, ka būtiskas izmaiņas nav tikai negatīvas izmaiņas, par būtiskām izmaiņām ir uzskatāmas arī pozitīvas izmaiņas 68. panta 4. daļas izpratnē. Un vēlētos citēt Paparinska kunga viedokļa 10.lapā ietverto atziņu, proti, „nav acīm redzami, ka plašā kompetenču nodošana Eiropas Savienībai nav tik lielā mērā izmantojusi suverenitāti, lai nepieprasītu tautas nobalsošanu par Satversmes 1. un 2.pantu, satura grozīšanu atbilstoši Satversmes 77.pantam, nav acīm redzami, ka uz jautājumu par Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā atbilstību Satversmei būtu jāatbild viennozīmīgi pozitīvi.”

Taču tālākais Paparinska kunga secinājums, manuprāt, nedod pamatu uzskatīt, ka gala secinājums par Lisabonas līguma atbilstību 1. un 2.pantam būtu viennozīmīgi pareizs, proti, jebkurā gadījumā, lai kādas būtu pareizās atbildes uz šiem jautājumiem, Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā atbilstība Satversmei šobrīd neatrodas Satversmes tiesas tiesvedībā, turpmākajai analīzei Lisabonas līgumā paredzētās izmaiņas tiks vērtētas no ieskicētās perspektīvas.

Pilnībā piekrītu Paparinska kungam, ka Satversmes tiesas tiesvedībā šobrīd neatrodas Eiropas... Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā izvērtēšanas atbilstība Satversmei, taču mēs nevaram vērtēt Lisabonas līgumu kā tukšā vietā radušos, kā tādu, kas ir vienkārši pēkšņi parādījies un it kā Latvija līdz šim Eiropai nebūtu nodevusi nekādas kompetences. Un par to liecina galvenokārt divi aspekti.

Pirmkārt. Par iestāšanos Eiropas Savienībā referendums notika 79.panta otrās nevis pirmās daļas kārtībā.

Un otrkārt. Es nepiekrītu tādai iespējai, ka jēdziens „suverenitāte” nespēj katru reizi palielināt tos, katru reizi deleģējot kompetences starptautiskajām institūcijām palielinātos tieši proporcionāli šīm te deleģētajām kompetencēm. Jo kompetences ir tieši tik, cik viņas ir un deleģēto kompetenču vietā citas nenāk.

Tādējādi tas secinājums ir tāds, ka Paparinska kunga apskatītie jautājumi nedod rakursu, kādā Paparinska kungs ir apskatījis šo te Satversmes 1. un 2.pantu, tas ir, vērtējot Lisabonas līgumu atrauti. Tas nedod pamatu secinājumam, ka Paparinska kunga secinājums par 1. un 2.panta nepārskāpšanu ir pareizs.

Bez tam, vēršu tiesas uzmanību, ka 2004.gadā Paparinska kungs, publiski izsakoties par Eiropas Savienības konstitucionālo līgumu, ko Lisabonas... kura kontekstā Lisabonas līgumu, Eiropas Savienības konstitūcijas tēvs nosauca par *dejavu* vai *patcosmetic changes*, jo, ka pēc dažādiem avotiem šo te tekstu sakrītību veido no 90-96 procentiem.

Un Paparinska kungs izteicās par šo te Eiropas Savienības konstitucionālo līgumu (citēju): „Nobalsošana nepieciešama trīs iemeslu dēļ. Pirmkārt, no juridiskā viedokļa tiek radīts jauns starptautisko tiesību subjekts – „Eiropas Kopiena.” Ja tas nav būtiski, tad kas tad ir būtiski.

Otrkārt. Viss konstitūcijas vēstījums bija, ka tā tiks padarīta skaidrāka, saprotamāka, tuvāk sabiedrībai, vienkāršajam cilvēkam. Manuprāt, šis politikas iemesls ļoti skaļi kliedz par to, lai individuālam, kuram tas viss ir tuvāks, arī būtu iespēja teikt savu vārdu.

Un treškārt. Konstitūcija jēdzieniski aizskar Satversmes 1. un 2.pantu, šos svētos Satversmes pantus, šaubu nav.”

Diemžēl šobrīd nav iespējas Paparinska kunga pajautāt, kas ir par iemeslu, kāpēc šis te, šie te iemesli ir mainījušies Lisabonas līguma gadījumā, it sevišķi pie apstākļiem, kad nosauktie šajā citātā iemesli ir palikuši nemainīgi, kā Konstitucionālajā likumā, tā Lisabonas līgumā.

Tālāk. Pārejot jau pie konkrētu lietas izskatīšanā pēc būtības dzirdētu argumentu analīzes, dalīšu savu uzstāšanos divās daļās.

Pirmkārt, par suverenitātes jautājumu. Otrkārt, par būtiskām izmaiņām – par Latvijas dalības nosacījumiem Eiropas Savienībā.

Pirmkārt, uzskatu, ka suverenitāti nedrīkst tulkot tik šauri, kā pēdējā vārda tiesības. Šādā veidā... šādā veidā mēs varētu attapties brīdī, kad Latvijā vairs netiks pieņemts neviens kaut cik nozīmīgs lēmums un, ja šī robeža tomēr nav pārkāpta ar Lisabonas līgumu, tad tā varētu tikt pārkāpta ar jebkuru Latvijas valsts noslēgto nākamo starptautisko līgumu.

Otrkārt. Pie šādas sašaurinātas jēdziena suverenitātes izpratnes nenotiek nekāda suverenitātes nepārkāpšanas pārbaude pirms konkrētā fakta, pirms deleģēšanas un, kā izskanēja jau lietas izskatīšanā pēc būtības, tad vienīgais tas te kritērijs ir traktoru iebraukšana Rīgas centrā, vai tamlīdzīgi līdzekļi. Es neuzskatu, kad šāda interpretācija būtu pareiza un atbalstāma.

Treškārt. Uzskatu, ka, kā jau minēts, ka Lisabonas līgumu nevar vērtēt atrauti no Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā un šeit nav nekāda sakara ar 6 mēnešu termiņu, jo mēs nelūdzam vērtēt iestāšanās līgumu kā sūdzības priekšmetu, bet gan kā reālu... vērtēt reāli dabā esošo situāciju pirms Lisabonas līguma, kurā šis te, kurā Latvija jau reāli ir iestājusies Eiropas Savienībā.

Tādējādi, vērtējot kopsummā šos te nosauktos, šis nosauktās lietas, uzskatu, ka ir pārkāpts Satversmes 2.pants un tautas nobalsošana bija rīkojama atbilstoši 77.pantam un, īsāk nekavējoties pie suverenitātes jautājumiem, pāriešu pie jautājumiem par būtiskām izmaiņām nosacījumos par Latvijas dalību Eiropas Savienībā.

Nozīmīgākais, ka, manuprāt, izkristalizējās lietas izskatīšanas laikā pēc būtības ir tas, ka problēmjautājumi par šo te pantu – 68.panta ceturtās daļas piemērošanu faktiski ir nevis tikai divi, bet trīs.

Sākšu pa vienam.

Kas ir būtiskas izmaiņas nosacījumos par Latvijas dalību Eiropas Savienībā?

Nekavējot tiesas laiku un neiedziļinoties daudzos jau izskanējušajos argumentos par Lisabonas līguma saturu un vai tās ir, vai tās nav būtiskas izmaiņas, vēlos uzsvērt vienu lietu. Proti, manuprāt, Satversmes 68.panta 4.daļai vārdam „būtisks” nav negatīvas konotācijas. Paskaidroju, ka, atbilstoši Valodniecības terminu skaidrojošajai vārdnīcai, „konotācija” ir valodas vienība vārda, vārdformas, frazeoloģisma, teikuma jēdzieniskā satura uzslāņojums, stilistiskā nokrāsa, emocionālais saturs, pozitīvs vai negatīvs vērtējums, tēlainības asociatīvās shēmas. Piemēram, vārds „mīkstpēdiņš” izsaka nievājošu emocionālu attieksmi, kas ir tēlainis un lietojams sarunvalodā. Proti, ar būtis-

kām izmaiņām par Latvijas dalības nosacījumiem Eiropas Savienībā nav saprotams tikai šis te negatīvās izmaiņas, uz kurām aktīvi norādīja sūdzības iesniedzēji. Ar tām ir saprotams arī pozitīvās izmaiņas, proti, šī te pamattiesību hartas pieņemšana, tiesības vienam miljonam eiropiešu ierosināt leģislatīvā akta izstrādāšanu. Kā tad savādāk, ja šīs te izmaiņas nav būtiskas? Kā gan viņas var risināt šo te demokrātijas deficītu, kas ir Eiropas Savienībā?

Tāpēc uzskatu, ka faktiski liekot kopā šīs te negatīvās izmaiņas un summējot ar šīm te pozitīvajām izmaiņām, kas arī ir būtiskas izmaiņas Latvijas dalības nosacījumos Eiropas Savienībā, ir acīm redzami, ka Lisabonas līgums veic būtiskas izmaiņas Latvijas dalības nosacījumos Eiropas Savienībā.

Otrs jautājums ir par to, kurā brīdī un kādā procedūrā ir vērtējams izmaiņu Latvijas dalības nosacījumos Eiropas Savienībā būtiskums. Lietas izskatīšanas laikā bija redzams, cik sarežģīta un neviennozīmīga ir šī te 68.panta 4.daļa. Taču uzskatu, ka par pareizām ir iespējams atzīt tikai tādas interpretācijas, kuru rezultātā mēs atzītu, ka vārdam „būtisks” ir nozīme, proti, ka tas nav vienkārši liekvārdība.

Izskatot lietu, Endziņa kungs norādīja, ka pēc 50 Saeimas deputātu pieprasījuma tautas nobalsošana ir automātiska un nekāda būtiskuma izvērtēšana vairs nedrīkst notikt. Kā piemēru Endziņa kungs nosauca, piemēram, Satversmes 20.pantā minētās vienas trešdaļas deputātu tiesības pieprasīt Saeimas Prezidijam sasaukt Saeimas sēdi... kā analogisku piemēru.

Taču vienlaikus jau darba grupas 68.panta grozījumu izstrādei gala ziņojumā ir norādīts, ka nav iespējams nodot tautas nobalsošanai nebūtisku jautājumu, tas ir, kādu nepatīkamu regulu vai direktīvu. Pat tad, ja to pieprasa šie te 50 Saeimas deputāti.

Pie šādiem apstākļiem man ir jāsecina, ka brīdī, kad deputātiem tiek celts priekšā jebkāds ar Eiropas Savienību saistīts jautājums, ir jābūt pilnīgai skaidrībai, vai tas juridiski rada būtiskas izmaiņas nosacījumos Latvijas dalībai Eiropas Savienībā vai nerada. Un tam ir jābūt korekti, precīzi, juridiski izvērtētam un konstatētam. Jo, ja kāds jautājums nav uzskatāms par būtiskām izmaiņām dalības nosacījumos Eiropas Savienībā, 50 deputātiem nemaz nav tiesību nodot nobalsošanai. Taču, ja 50 deputāti šādu te prasību izteiktu, tad nobalsošana būtu automātiska.

No minētā izriet, ka, lai arī kā mēs tulkotu Satversmes 68.panta 4.daļas vārdkopu „ja to pieprasa vismaz 50 Saeimas locekļu”, ir nepieciešams, lai viņiem šāda iespēja vispār būtu bijusi, proti, lai iesniegtais grozījums... lai no Ministru kabineta saņemtais likumprojekts paredzētu noteikt, ka šis te grozījums ietver būtiskus... ka šis te grozījums paredz būtiskas izmaiņas Latvijas dalības nosacījumos Eiropas Savienībā un tas bija jākonstatē arī atbildīgajām Saeimas komisijām. Tādējādi Saeimas locekļiem nemaz nebija iespēja un pamats, lai viņi varētu vispār izmantot šo te 68.panta 4.daļā noteiktās tiesības vai pienākumus.

Tādēļ uzskatu, ka pārkāpums tika izdarīts jau šajā brīdī, kad Ministru kabinets iesniedza attiecīgu likumprojektu un atbildīgās komisijas nekonstatēja, ka šis te likumprojekts veic būtiskas izmaiņas Latvijas dalības nosacījumos Eiropas Savienībā.

Un trešais loģiski izrietošais jautājums ir par to, vai gadījumā, ja Ministru kabinets būtu rīkojies atbilstoši šim tiesiskumam un pateicis, ka šis te Lisabonas līguma ratifikācijas likums veic būtiskas izmaiņas Latvijas dalības nosacījumos Eiropas Savienībā, vai tad šī te prasība, ja to pieprasa vismaz 50 Saeimas deputātu, ir vērtējama kā Saeimas deputātu pienākums vai tiesības.

Šis jautājums ir cieši saistīts ar iepriekšējo un tāpēc es varētu piekrist, ka šis te pants paredz tiesības tikai tajā gadījumā, ja būtu skaidra un saprotama procedūra, kā tiek konstatēts, vai kāds akts

veic būtiskas izmaiņas dalības nosacījumos Eiropas Savienībā, vai neveic. Taču, tā kā šādas te kārtības nav, man ir jāsecina, ka šī te 50 deputātu latiņa ir kā interpretācijas, uzsveru, interpretācijas garantants tam, kad izmaiņas ir patiešām būtiskas un tas nekādā veidā neietekmē šo te izmaiņu būtiskumu no materiālās puses un Saeimas locekļu pienākumu nodot nobalsošanai patiešām būtiskas izmaiņas nosacījumos par Latvijas dalību Eiropas Savienībā.

Tādējādi rezumējot, es secinu, ka, pirmkārt, atbilstoši 68.panta ceturtaī daīai šo te būtiskumu bija nepieciešams konstatēt, kas netika darīts. To, kad šīs izmaiņas ir būtiskas, pamato iepriekš. Un, otrkārt, šīs te izmaiņas deputātiem bija pienākums nodot tautas nobalsošanai, adekvāti interpretējot Satversmes 68.panta ceturto daīu.

Tas man arī ir viss, paldies.

G.Kūtris.

Paldies.

Lūdzu, Skačkova kungs.

D.Skačkovs.

Tātad tiek nolasīta pieteicēja Ulda Vizbuļa pārstāves Lienes Cakares runa.

„Satversmes tiesā tie izskatīta lieta par likuma „Par likuma „Par Lisabonas līguma, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu”” atbilstību Satversmes 101.pantam.

Mans pārstāvamais uzskata, ka likums „Par likuma „Par Lisabonas līgumu, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu”” ir pretrunā ar Satversmes 101.panta pirmo daīu, kas paredz, ka ikvienam Latvijas pilsonim ir tiesības likumā noteiktajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt valsts dienestu.

Konstitucionālajā sūdzībā tiek norādīts, ka, neievērojot, Satversmes 101.pantu kopsaīknē tiek aizskartas tiesības, kas pilsonim garantētas Satversmes 2.pantā, neievērojot arī Satversmes 77.pantu.

Tiesas sēdē Saeimas pārstāvis – zvērināts advokāts Lauris Liepa, kā arī virkne personu, kas lietas ietvaros sniedza atzinumus tiesai, pēc būtības nenoliedza, ka Satversmes 101.pantā ietilpst tiesības piedalīties tautas nobalsošanā. Vienīgi norādot, ka Satversmes 101.pants nenosaka gadījumus, kad rīkojama tautas nobalsošana.

Minētie pārstāvji un eksperti lietā iesniedzot paskaidrojumus tiesai par izskatāmo konstitucionālo sūdzību, neanalizēja sūdzībā izklāstīto pamatojumu, uzsverot tikai attiecināmību uz Satversmes 68.panta otro daīu, nevērtējot Satversmes 2.panta un 77.panta noteikumus, kas ir neatraujami no sūdzības pamatojuma ar Satversmes 101.pantu.

Saeima, sniedzot rakstveida paskaidrojumu un papildus informāciju Satversmes tiesai, norāda, ka sūdzība nav pamatota, taču nemin apstākļus, kā arī nesniedz uz likumiem balstītu, argumentētu skaidrojumu, kādu iemeslu dēļ, pēc viņu uzskata, nav noticis Satversmē garantēto tiesību aizskārums.

Saeima paskaidrojumos nemin ne 2.panta aizskāruma būtiskuma vērtējumu, ne 77.panta analīzi. Neskatoties uz Saeimas rakstveida paskaidrojumiem, Saeimas pārstāvis tiesas sēdē, iesniedzot paskaidrojumus, faktiski atzina argumentus, uz kuriem tika balstīts konstitucionālā sūdzība, jo šajā daīā par tiesību deleģēšanu un būtiskām izmaiņām saistībā ar Satversmes 2.pantu, neapstrīdēja

savus paskaidrojumus, proti, Saeimas pārstāvis apstiprināja apstākļus, ka Saeima nav vērtējusi Lisabonas līguma būtiskumu attiecībā uz Satversmes 2.pantu. Lietā arī nav pierādījumu, ka to būtu darījušas Saeimas komisijas, minot, ka jautājums nav bijis jāvērtē, jo tas tika izlemts Satversmes 62.panta otrās daļas noteiktajā kārtībā.

Saeimas pārstāvis Lauris Liepa savos paskaidrojumos atzina, ka Saeimas deputātiem būtu pienākums izvērtēt šāda akta būtiskumu, līdz ar to, faktiski atzina pārkāpumu attiecībā pret Satversmes 77.pantu, jo šādu līgumu Saeimai bija jāizvērtē.

Papildus vēlos uzsvērt, ka Saeima nenorāda arī, ka Saeimas komisijās būtu vērtēts Lisabonas līguma būtiskums un aizskārums pret Satversmes 2.pantu.

Saeimas pārstāvis arī nav sniedzis nevienu pierādījumu, kas apliecinātu, ka tika izvērtēts jautājums, vai šis līgums satur kādas būtiskas izmaiņas Latvijas Republikas Satversmes 77.panta izpratnē. Īpaši atzīmējams ir Saeimas pārstāvja Laura Liepas apgalvojums, ka, ja šāda sūdzība tiek izskatīta Satversmes tiesā, tad ir vērtējams Lisabonas līguma jautājuma būtiskums, tā ietekme uz Satversmes 77.panta otro daļu. Saeima uzsver tikai procedūru, kas noteikta Satversmes 68.panta 2.daļā un 4.daļā, nevērtējot argumentus pēc būtības, bet tikai analizējot referendumu rosināšanas procedūru.

Mans pārstāvamais uzskata, ka ir būtiska nozīme arī Saeimas iesniegtajiem rakstveida pierādījumiem, proti, darba grupas Satversmes grozījumu izstrādei piedāvātā projekta tiesiskais pamatojums. Šī dokumenta 6.lapaspuses 4.rindkopā tiek norādīts, ka... „tā kā jautājums par dalību Eiropas Savienībā ir atkarīgs no tautas izvēles, tad nebūtu korekti to aprobežot tikai ar iestāšanos vai izstāšanos”. Izmaiņas Eiropas Kopienas dibināšanas līgumā vai līgumā par Eiropas Savienību ļoti būtiski varētu mainīt līdzsvaru starp nacionālajā līmenī izlemjamajiem jautājumiem un Eiropas Savienības ekskluzīvo kompetenci. Tas vairākkārt tika iztirzāts pušu (?) paskaidrojumos un vērtēts kā būtiskās izmaiņas ES struktūrā un darbībā.

Ne mazāk būtiski ir izanalizēt pamatojumus Satversmes 68.panta 2. daļas radīšanai, kuru bez būtiskuma analīzes akceptēja Saeima Lisabonas līguma ratificēšanai.

Minētā raksta 10.lapaspuses 5., 6., 7.rindkopā ir uzsvērts, ka šī daļa 68.pantā tika ietverta ar mērķi, kāpēc ir jāparedz iespēja veikt tautas nobalsošanu, ne tikai par dalību Eiropas Savienībā.

Jāuzsver, ka panta formulējums ir sašaurināts nosakot tiesisko objektu referendumu nepieciešamībai, proti, būtiskas izmaiņas Eiropas Savienības pamatlīgumos paredzētajā procesā, kādā šie akti tiek pieņemti. Tas nozīmē, ka ar būtiskām izmaiņām Latvijas dalībai Eiropas Savienības nosacījumos ir jāsaprot Latvijas piekrišana izmaiņām Eiropas Savienības pamatlīgumos.

Tā kā Lisabonas līgums groza abus Eiropas Savienības pamatlīgumus, tā nozīme nav vērtējama kā nebūtiska, kas apstiprinās 77.panta nosacījumos.

Satversmes tiesas sēdē paskaidrojumus sniedza Ministru kabineta pārstāve. Savos paskaidrojumos Ministru kabinets nevērtē suverenitātes aizskārums, kas ir sūdzības pamatelements, taču atzina, ka nav izvērtēts Lisabonas līguma būtiskums un tā ietekme uz Satversmes pamatnostādņem.

Ministru kabineta pārstāve paskaidroja, ka tika vērtēta Eiropas Savienības Konstitūcija, tās būtiskums attiecībā pret Satversmes normām.

Līdz ar to nevērtēja Lisabonas līguma normu ietekmi uz Satversmes 2.pantu, kas ir būtisks pārkāpums pret Latvijas Republikas Satversmi, jo Eiropas Savienības Konstitūcija tika noraidīta Eiropas Savienības līmenī, atzīstot to par nepieņemamu. Līdz ar to var atzīt, pamatojoties uz Ministru kabineta paskaidrojumiem, ka Lisabonas līgums sevī ietver būtiskas izmaiņas Eiropas Savienī-

bas struktūrā, jo Lisabonas līgums netika vērtēts to pielīdzinot Eiropas Savienības Konstitūcijai un tās vērtējumam.

Būtiskumu uzsvēra arī Saeimas deputāts Buzajeva kungs, kā to norādīja Ministru kabineta pārstāve, attiecībā pret 68.pantu. Taču, neskatoties uz šādu iebildi, Lisabonas līgumā netika vērtēta tā savienojamība un aizskārums Satversmes 2.pantam.

Ministru kabinets arī nevērtēja nepieciešamību skaidrot sabiedrībai Lisabonas līguma saturu norādot, ka to darījusi Ārlietu ministrija, minot Lisabonas līguma ratifikācijas un sabiedrības informēšanas procesa darba plānu. Taču šī plāna darbības nav attiecināmas uz sabiedrību, bet gan uz noteiktām cilvēku grupām, kas saistītas tieši ar lēmēj institūciju, nevis pilsonisko sabiedrību, jo lielākā daļa minētā plāna pasākumu notika kā sarunas starp valdības un struktūru pārstāvjiem vai žurnālistiem.

Satversmes tiesas pieaicinātais eksperts Aivars Endziņš atzina, ka Lisabonas līgums ir uzskatāms par būtisku konstitucionālo normu salīdzinājumā ar Satversmi un šis būtiskums norāda uz to, ka Saeima būtu to vērtējusi, taču šāda vērtējuma esamību neapliecina ne Saeimas sēdes stenogramma, ne arī kāds no Saeimas iesniegtajiem pierādījumiem.

Aivars Endziņš attiecībā pret sūdzības pamatojumu izteica vērtējumu Satversmes 101.pantam norādot, ka tas ietver tiesības vēlēties un tikt ievēlētam, taču šādas tiesības ir definētas Satversmes 2.nodaļā, kas nostiprina vēlēšanu pamatprincipus Latvijas Republikā, tādējādi Satversmes 101.pants nav saistāms ar pilsoņu tiesībām uz vēlēšanām un tiesībām būt ievēlētam.

Procesuālie oponenti konstitucionālajai sūdzībai savos paskaidrojumos nevērtēja Lisabonas līguma būtisko ietekmi uz Latvijas Republikas Satversmes 2.pantu, ietverot suverenitātes jēdzienu un tā ievērojamu mazināšanu attiecībā pret pilsonisko sabiedrību. Sūdzības iesniedzējs gan sūdzībā, gan paskaidrojumos norādīja uz tādām būtiskām suverenitāti ierobežojošām nostādnēm, kā Latvijas Republikas ietekmes mazināšanās Eiropas Savienības lēmumu pieņemšanā, šīs ietekmes mazināšanas tika izteikta arī matemātiski, no 1,2 procentiem uz 0,4 procentiem.

Un šī matemātiskā starpība nav vērtējama kā nebūtiska pašnoteikšanās ierobežošana. Tāpat tika minēts Lisabonas līguma pirmās daļas kategorijas un savienības kompetences jomas 2 A pants.

Šādas kompetences ar Lisabonas līgumu tiek noteiktas gan ārpolitikā, gan drošības politikā un kopējā aizsardzības politikā. Šīs kompetences ir būtisks suverenitātes ierobežojums attiecībā pret Satversmes 2.pantu.

Saeimas pozīciju atbalstīja arī pieaicinātās personas, tai skaitā Aivars Endziņš, norādot, ka Satversmes 101.pants jāizprot kā pilsoņu tiesības būt ievēlētam un tiesības vēlēties. Tādējādi jāsaprot, ka pēc zinātnieka viedokļa, pilsonim ir tiesības ievēlēties tādā gadījumā, lai arī neatbalstām šos pozīciju attiecībā uz Satversmes 101.pantu. Pilsonim pēc Saeimas vēlēšanām tiek formētas Ministru kabinets, to apstiprina Saeimā ar balsojumu, bet šajā gadījumā Saeima no 2014.gada nevarēs vairs apstiprināt Ministru kabinetu tādā sastāvā, kā šobrīd tas notiek suverēnā Latvijas Republikā. Kaut vai apjomā, kas skar Latvijas Republikas ārpolitikas realizēšanu, jo ārpolitikas joma tiek deleģēta Eiropas Savienības nominētā termiņā.

Tādējādi arī no pozīcijas, ko eksponē Endziņa kungs, nepārprotami ir pārredzam saikne Satversmes 101.pantam tā būtiskuma attiecībā uz suverēnās valsts ārpolitikas realizāciju saistībā ar Satversmes 55., 63.pantu.

Bez izvērtējuma nevar atstāt arī Lisabonas līguma 49.A pantu, kas nosaka izstāšanos kārtību, jo Latvijas Republikai nebūs tiesību lemt par savas Republikas tiesisko stāvokļa maiņu, jo to no-

teiks citi tiesības objekti. Saeima gan norāda, ka minētā pantā ir ietverts termiņš, pēc kura iespējama izstāšanās, taču, minot piemēru par laulības šķiršanas procesu, nav iespējams noteikt samierināšanās perioda divus gadus, neņemot vērā apstākli, ka Eiropas Savienība ir definēta kā juridiskā persona, kura nepārtrauktā procesā veic jaunu savu attīstību un pilnveidošanos, jo šo divu gadu laikā attiecības starp Eiropas Savienību un valsti, kas izteikusi vēlēšanos izstāties, var tikt būtiski grozītas. Tas nav process, kas tiktu balstīts uz suverenitātes principiem.

Sūdzības iesniedzējs uzskata, ka būtiski ir pieminēt arī apstākli, ka ar Lisabonas līgumu Eiropas Pamattiesību hartai ir tāds pats juridiskais spēks, kā līgumam par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu.

Līdz ar to, Eiropas Pamattiesību hartas normas var piemērot attiecībā pret dalībvalstīm Eiropas Kopienas tiesā, līdz ar to izveidojas Satversmei neatbilstošas hierarhiskās tiesiskās attiecības, proti, starp Eiropas Pamattiesību hartas Cilvēktiesību normām, Eiropas Cilvēktiesību konvencijas normām no vienas puses un Satversmes tiesas, piedošanu... Satversmes astotās nodaļas tiesību interpretāciju.

No augstākminētā ir secināms, ka Eiropas Kopienas tiesa varēs apstrīdēt Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumus, mainot Latvijas Republikas normatīvo bāzi.

Vadoties no minētā, lūdzu, mana pārstāvamā konstitucionālā sūdzību apmierināt pilnā apjomā.”

G.Kūtris.

Paldies.

D.Skačkovs.

Es līdzu pievienot lietas materiāliem šo te runu rakstveidā. Tas acīmredzot atvieglots stenogrammu.

Godājamā Satversmes tiesa! Es vēlos izteikties arī savas pilnvardevējas vārdā.

Vēlos pievērst Satversmes tiesas uzmanību vairākiem apstākļiem, kas guvuši apstiprinājumu ne vien ar pierādījumiem, ko iesniedza paši pieteicēji, bet arī ar pierādījumiem, ko iesniedza Latvijas Republikas Saeima un ar ekspertu un citu personu viedokļiem, kurus Satversmes tiesa aicināja pēc savas iniciatīvas.

Eksperts Mārtiņš Mits, kurš gan kopumā neatbalstīja konstitucionālo sūdzību, tomēr atzina par pamatotu pieteicēju ieskatu par to, ka Satversmes 101.pants garantē viņiem arī tiesības piedalīties tautas nobalsošanā. Viņš to izteica drusciņ savādākiem vārdiem, bet būtība viņa viedoklim bija tāda.

Citiem vārdiem sakot, no Mita kunga atzinuma izriet, ka Satversmes 101.pants piešķir ikvienam Latvijas Republikas pilsonim kā vienu no pamattiesībām arī iespēju piedalīties Latvijas tautas suverēnās varas īstenošanā likumā paredzētajā veidā, piemēram, konkrētajā gadījumā sakarā ar to, ka Saeima nav ievērojusi Satversmes 77.panta prasības.

Tādējādi Satversmes 2.panta aizskārums kļūst par katra Latvijas pilntiesīgā pilsoņa tiesību aizskārumu. Līdzīgu viedokli izteica arī Tiesībsarga pārstāve. Kā labu piemēru tam, pie kā var novest pretējs uzskats un Satversmes 101.panta sašaurināta interpretācija, var minēt cienījamā eksperta Endziņa kunga viedokli, kur viņš, atbildot uz tiesas jautājumu, paskaidroja, ka gadījumā, ja Saeima pārkāpj Satversmes 68.pantu, tad tautai faktiski jāķeras pie vardarbīgām metodēm.

Es uzskatu, ka demokrātiskā valstī jārada visi tiesiskie priekšnosacījumi, lai tautai nebūtu jāķeras pie savām tiesībām uz sacelšanos kā pie pēdējā un galējā līdzekļa savu tiesību aizsardzībai.

Tāpat Ministru kabineta pārstāve Nikuļcevas kundze, kura arī neatbalstīja konstitucionālo sūdzību, paziņoja tiesai, ka faktiski netika vērtēts jautājums par to, cik liels cilvēku skaits tika iesaistīts informēšanas pasākumos. Tas, manuprāt, uzskatāmi liecina par to, ka informēšanas pasākumiem bija izteikti elitārs un ierobežojošs raksturs. Tauta netika iesaistīta tik svarīgajā procesā kā Lisabonas līguma apspriešana un pieņemšana. Nu... es atvainojos, pat Brežņeva konstitūcija, man liekās, ka plašāk tika apspriesta Padomju Savienībā, nekā Lisabonas līgums Latvijas Republikā.

Saeimas pārstāvis savukārt analizējot jautājumus, kas saistīti ar Satversmes 68.panta piemērošanu un interpretāciju faktiski neanalizēja nepieciešamību ievērot Satversmes 77.pantu, kurš nepārprotami jāpiemēro grozot Satversmes 2.pantu un ierobežojot valsts suverenitāti.

Iebildumi pret konstitucionālās sūdzības motīviem, kas pamatojas uz Satversmes 2.pantu, reducējas uz deklaratīviem apgalvojumiem, ka jaunā Eiropas Savienība, kuras pamatā būs Lisabonas līgums, kļūs demokrātiskāka un integrētāka. Ne savā atbildes rakstā, ne ar sava pārstāvja starpniecību Latvijas Republikas Saeima nav sniegusi Satversmes tiesai konkrētu analīzi par svarīgākajām normām Lisabonas līgumā. Tā palika pilnīgi bez ievēribas Lisabonas līguma 249., 250., 251.pants, kas regulē likumdošanas procesu un no kuriem izriet, ka vēlētajam Eiropas Parlamentam nebūs nekādu likumdošanas iniciatīvas tiesību un pašu likumdošanu tas varēs realizēt tikai kopā ar Padomi, kurā ievērojams balsu pārsvars būs dalībvalstīm ar lielāku iedzīvotāju skaitu. Tāpat kā deklaratīvs apgalvojums, vērtējuma norāde uz it kā izdarīto norobežošanos līgumā 49.A pantā starp izstāšanos no Eiropas Savienības un uzņemto saistību izpildi izstājoties no Eiropas Savienības.

Minētajā normā jautājums par saistībām vispār netiek regulēts, bet gan tiek atstāts Eiropas Savienības ieskatam, kurā brīdī laist ārā no Eiropas Savienības Latviju – tūlīt vai pēc diviem gadiem.

Kopsakarā ar lielvalstu ievērojamo balsu pārsvaru, ko nodrošina līgumā paredzētā lēmumu pieņemšanas kārtība, šāds noteikums padara par pilnīgi tukšu un absolūti dekoratīvu līguma 3.pantu, kurā dalībvalstīm it kā tiek garantēta vienlīdzība.

Reizē nav pamata piekrist arī Saeimas pārstāvja atsaucēm uz tamlīdzīgām normām par vienlīdzību, demokrātiju integrāciju, jo šīm normām ir tikai formāla nozīme.

Rezumējot vēlos teikt, ka mana pilnvaras devēja un manā ieskatā Latvijas Republikas kompetenču deleģēšana notiek asimetriski, neiegūstot pretī nekādu juridiski taisnīgu un demokrātisku pārstāvību Eiropas Savienības jaunajā struktūrā.

Visbeidzot. Lisabonas līgumam manā skatījumā ir izteikti simulatīvs raksturs, jo tas vērtējams nevis kā kompromiss salīdzinot ar Eiropas konstitucionālo līgumu, bet gan kā mēģinājums aiz jaunā līguma apslēpt veco. Šis jautājums jau tika vērtēts Satversmes tiesas sēdē un es neatkārtosu argumentus. Par to liecina gan vairāki deputātu publiskie izteikumi, gan arī Saeimas pārstāvja publiski izteiktais viedoklis par to, ka jautājums par tautas nobalsošanu varētu tikt stādīts, ja runa būtu par Eiropas Konstitūciju, bet ne par Lisabonas līgumu.

Ne atbildes rakstā, kā pareizi to minēja Satversmes tiesa, ne arī atbildot uz maniem jautājumiem, Saeimas pārstāvis nav varējis paskaidrot ne vienā vārdā, ne vairākos teikumos, kāda tad ir atšķirība starp konstitūciju un Lisabonas līgumu.

Es uzskatu, ka šī atšķirība ir niecīga.

Godātie Satversmes tiesas tiesneši! Vēstures pieredze liecina, ka neatkarību var zaudēt vienā dienā vai pat 12 minūtēs. Dažreiz, lai atgūtu neatkarību, ir nepieciešams pus gadsimts. Es lūdzu apmierināt konstitucionālo sūdzību.

Paldies.

G.Kūtris.

Lūdzu, Saeimas pārstāvi!

L.Liepa.

Godātā tiesa! Paldies par iespēju, tātad, apkopot debatēs lietas izskatīšanas gaitā noskaidrotos apstākļus un sniegt tiem vērtējumu kontekstā ar konstitucionālo sūdzību.

Godātā tiesa! Šīs tiesas izskatīšanas dienā Lisabonas līgumu ir ratificējušas 19 Eiropas Savienības dalībvalstis. Starp tām ir valstis kā Ungārija, Slovēnija, Rumānija, Francija, Bulgārija, Polija, Slovākija, Portugāle, Austrija, Lietuva, Vācija, Luksemburga, Igaunija, Grieķija un Somija. Šo valstu konstitūcijās ir atsauce un norāde, tātad, pants, tieši tāpat kā Latvijas Satversmes 2.pantā, ka suverēnā vara pieder tautai vai arī, ka vara pieder nācijai, tātad 19 no dalībvalstīm, kas ir šajā brīdī ratificējušas Lisabonas līgumu, ir izvērtējušas līdzīgi, kā to ir izdarījusi arī Latvijas Republikas Saeima vai Lisabonas līguma pieņemšana vai Lisabonas līguma ratifikācija aizskar vai neaizskar suverenitāti.

Konstitucionālā sūdzība ir balstīta uz diviem pieņēmumiem, kuri ir kļūdaini, un tas ir arī mūsu tiesas izskatīšanas gaitā pierādījies.

Pirmais pasvērums, pirmā kļūda ir tā, ka Latvijas Republikas suverenitāte ir ierobežota ar Lisabonas līguma ratifikāciju un otrā kļūda, otrs maldīgais pieņēmums ir, ka, tātad ar Lisabonas līgumu tiek radīta tāda procedūra Eiropas Savienībā un Eiropas Kopienas pastāvēšanā, kas apdraud Latvijas tautas iespēju ietekmēt savu dalību Eiropas Savienībā, lēmumu pieņemšanu un izstāšanos no Eiropas Savienības.

Kāpēc šie ir maldīgi pieņēmumi un ko tad patiesībā nozīmē Lisabonas līgums, es mēģināšu vēlreiz, tātad atkārtoti debatēs īsumā izklāstīt, ejot pa tiem pašiem plāna punktiem, kādus satur konstitucionālā sūdzība.

Pirmkārt. Tātad, attiecībā uz Latvijas Republikas suverenitāti. Latvijas valsts suverēnā vara arī ar Lisabonas līguma spēkā stāšanos piederēs Latvijas tautai. Konstitucionālās sūdzības iesniedzēji un it īpaši, tātad mutvārdu procesā – pārstāvis Jansona kungs, vairākkārt ir citējis Kārli Ulmani, norādot uz suverenitātes izpratni un faktiski arī balsta savu izpratni par Latvijas Republikas suverenitāti 2009.gadā, tātad 21.gadsimtā, uz to izpratni, kāda par suverenitāti, par valsts suverenitāti pastāvēja 20.gadsimta sākumā. Tomēr nav ņemts vērā tas, ka suverenitātes jēdziena saturiskais ietilpīgums ir būtiski mainījies. Un šodien runāt par absolūtu suverenitāti tā, kā to definēja Žans Bodēns pirms vairākiem simtiem gadu vai pat absolūtu suverenitāti 20.gadsimta sākumā, tā sākumu, konceptuālā izpratnē, būtu kļūdaini un nozīmētu ignorēt starptautisko tiesību pamatprincipus.

Atsevišķu kompetenču vai pat kompetenču jomas vai kopuma nodošana starptautiskajām organizācijām mūsdienās nevar tikt uzskatīta par suverenitātes atdošanu, vēl jo vairāk – par suverenitātes zaudēšanu .

Tieši pretēji. Mūsdienās atsevišķu kompetenču nodošanu starptautiskajām institūcijām ir pat nepieciešama, lai tauta un valsts varētu pastāvēt un rīkoties kā starptautisko tiesību subjekts.

Saeima uzskata, ka tikmēr, kamēr Latvija saglabā savas tiesības darboties, ietekmēt Eiropas Savienības darbību un vēl jo vairāk, kamēr Saeimai... kamēr Latvijas Republikai ir iespēja izstāties no Eiropas Savienības, suverenitāte neizzūd.

Konstitucionālajā sūdzībā un arī tiesas sēdē tika pausts viedoklis, ka ar Lisabonas līguma spēkā stāšanos Latvijas iespējas izstāties no Eiropas Savienības būs... tāpat sākumā... rakstveidā sūdzībā tika norādīts, ka tiks liegtas, vēlāk jau procesa gaitā godātā tiesa arī tam ir liecinieks, šī striktā pieeja tika samazināta un tagad jau arī debatēs tika runāts par to, ka šī izstāšanās iespēja būs apgrūtināta. Tāpat zināmā mērā sūdzības iesniedzēji ir atteikušies no savas kategoriskās pieejas šinī sakarā.

Saeima uzskata, ka tieši pretēji. Tieši ar Lisabonas līguma ratifikāciju un stājoties spēkā Lisabonas līgumam suverenitātes nodrošināšanas princips, proti, tiesības izstāties no Eiropas Savienības, tiks nodrošinātas, tiks pastiprinātas.

Pirmkārt, būs paredzēts, ka dalībvalstis var izstāties no Eiropas Savienības atbilstoši savām konstitucionālajām prasībām, kā tas arī šobrīd ir.

Otrkārt, atšķirībā no šobrīd spēkā esošā regulējuma būs precīza un skaidra procedūra, kura noslēdzās ar līgumu par izstāšanos noslēgšanu starp dalībvalsti un Eiropas Savienību. Savukārt, ja dalībvalsts un Eiropas Savienība nevarēs panākt šādu līgumisku vienošanos, kas gan ir maz ticams, jo pie iestāšanās un arī pie savstarpējās sadarbības nostiprināšanas starp Savienību un Kopienas institūcijām Latvija ir spējusi noslēgt ne vienu vien vienošanos un mūs saista vairāki rakstiski dokumenti. Ja tomēr šāds līgums nav panākams, ja šāds līgums nav noslēdzams, tad attiecīgie līgumi, kas šobrīd saista Latviju, vairs nebūs saistoši divus gadus pēc dalībvalsts paziņojuma par izstāšanos no Eiropas Savienības. Tā tas ir paredzēts Lisabonas līgumā, jūsu citētajā pantā.

Saeimas ieskatā un arī balstoties uz Ministru kabineta sniegto viedokli, pārstāves sniegto viedokli un arī vairāku ekspertu atzinumu divu gadu termiņš ir samērīgs un šādu noteikumu ieviešana nekādā gadījumā nerada suverenitātes ierobežojumu, vēl jo vairāk, suverenitātes zaudējumu.

Rezumējot iepriekš minēto, Saeima uzskata, ka Latvija arī pēc Lisabonas līguma spēkā stāšanās joprojām būs suverēna valsts. Eiropas Savienība nav... tāpat Savienība nav valstisks veidojums un tā ir būtiska kļūda, ar kuru mēģināja vismaz sākotnēji tiesu pārliecināt sūdzības iesniedzēji... neesot valstiskam veidojumam tai arī nav suverenitātes pašai par sevi. Līdz ar to Eiropas Savienībai nav pilnīgas varas tiesības pār personām un procesiem, kas notiek tās teritorijā. Nav tāpat tiesas ietekmes uz dalībvalstu suverenitāti.

Savienībai ir ierobežota kompetence, kuras robežas ir strikti noteiktas ar noslēgtiem līgumiem. Dalībvalstīm joprojām tiek saglabātas ekskluzīvās kompetences un, kā tas ir iepriekš norādīts, dalībvalstīm joprojām ir tiesības izstāties no Eiropas Savienības.

Tāpat tas nozīmē, ka Lisabonas līgums faktiski, ja mēs ietu pēc dažu ekspertu un arī doktrīnā izpaustā testa, kas tad ir suverenitātes tā zemākā robeža... Lisabonas līgums pieļauj iestāju izstāties vienpusēji no Eiropas Savienības. Un līdz ar to katrai dalībvalstij saglabājas tāpat šīs tā saucamās pēdējā vārda tiesības.

Kāpēc divu gadu termiņš? Manuprāt, arī tiesas izskatīšanas gaitā mēs pārliecinājamies par to, ka šīs saiknes un jau šobrīd deleģētās kompetences ir tik apjomīgas, ka būs patiešām nepieciešams saprātīgs laika posms un, atbildot arī uz tiesas jautājumu, to nenoliedz arī sūdzības iesniedzēji, ka pastāv dažādi līmeņi un dažādas saiknes, kuras nevar vienā valstī vienā dienā viena dalībvalsts vienkārši pārtraukt.

Eiropas Savienības integrācijas rezultātā dalībvalstis vienkārši fiziski praktiski nevar rēķināties ar iluzoru pieņēmumu, ka var nekavējoties izstāties no Eiropas Savienības, nekādā veidā neatstājot tās saistības, kuras šobrīd ir spēkā, ko mēģināja ar saviem diezgan agresīvajiem jautājumiem sūdzības iesniedzēju pārstāvji šeit apliecināt. Nu un jāsaprot, ka ar šo argumentu arī sūdzības iesniedzēji, vai vismaz to pārstāvji, piekāpās Satversmes tiesas sēdē... tātad lielā mērā mēs konstatējam, ka šis sākotnējais maldīgais priekšstats par to, ka Latvijai, lūk, vajadzētu vienā dienā vakara pateikt, ka mēs vairs neesam dalībvalsts un otrā rītā pamosties pilnīgi brīvi no jebkādam saistībām. Šī maldība tika atmesta.

Pieteicēji diezgan bieži, galvenokārt mutvārdos, bet arī tātad šodienas sākuma sēdes daļā, atbildot uz tiesas jautājumu par to, kādā veidā tad ir tā kompetence nodota ekskluzīvi tiktāl, ka Latvijai vairs nebūtu nekāda iespaids, tātad minēja šos tomēr kļūdainos piemērus, proti, par enerģijas nodošanu it kā tikai Lisabonas līgumu enerģijas jomas nodošanu. Tāpat arī pieteicēji uzskaitīja tādā saraksta ziņā, gan rakstveidā, gan arī mutvārdos piemērus tiem Lisabonas līgumā minētajiem aspektiem, kuri norāda Eiropas Savienības darbības izmaiņas, tātad pirmkārt, institucionālās struktūras izmaiņas. Taču ir ļoti būtiski atzīmēt, ka šīs izmaiņas, kuras Lisabonas līgumā ir ieviestas, nekādā veidā neietekmē Latvijas konstitucionālo sistēmu.

Piemēram, jautājums, par kuru arī, nu, es saprotu, nav iebildumu sūdzības iesniedzējiem, kas tiesas izmeklēšanas gaitā tika skaidrots, par to, vai, tātad, Eiropas Savienībai pievienojoties Eiropas Cilvēktiesību konvencijai, vai, piemēram, vienam miljonam Eiropas Savienības iedzīvotāju prasot tiesību akta izstrādi, vai tas rada vai nerada cilvēktiesību un arī konstitucionalitātes līmeņa samazināšanos Latvijas iedzīvotājiem, tai skaitā sūdzības iesniedzējiem. Es saprotu, ka šeit sūdzības iesniedzējiem noteikti nav iebildumu, tātad tā ir viena no papildtiesībām.

Un tātad, otrs ļoti būtiskais jautājums ir par to, kā vērtēt šo ne tikai institucionālo izmaiņu, bet arī vairākus faktorus, kurus norādīja savā sūdzībā un arī mutvārdu paskaidrojumos sūdzības iesniedzēji, būtu testēt ar Satversmes 68.panta 4.daļas testu, proti, tātad, vai šeit ir būtiskas izmaiņas.

Jāsaka, pirmās dienas noslēgumā, pirmās tiesas izskatīšanas dienas noslēgumā radās iespaids, ka 68.panta ceturtais daļa jau nu ir, tātad šis tests jau ir noticis un par to vairs nav pārpratumu, taču diemžēl šorīt no rīta nācās atkal saskarties ar līdzīgu, tātad sākotnējo, ja tā varētu sacīt, maldīgo pieņēmumu, ka šajā gadījumā ir notikušas būtiskas izmaiņas un tautas nobalsošana vienalga būtu rīkojama, neskatoties uz to, ka pants *expressis verbis*, tātad tiešā tekstā norāda, ka tam ir ļoti būtisks priekšnoteikums, proti, 50 Saeimas deputātu prasības būtiskas izmaiņas un 50 Saeimas deputātu prasības. Un šo normu norādīja kā saistošu, kā vērā ņemamu, kā priekšnoteikumu tautas nobalsošanai 68.panta ceturtais daļas kārtībā, visi Satversmes tiesas pieaicinātie eksperti un tas faktiski arī doktrīnā ir apstiprināts, tātad nav iespējama prasība tiešā veidā 68. panta ceturtais daļas kārtībā, tātad tautas nobalsošanu veikt, ja Saeimas 50 deputāti, vismaz 50 deputāti nav to tiešā veidā prasījuši, tātad šo testu, būtiskuma testu, veic Saeima un Saeima ir to konkrēti deleģējusi.

Lai saprastu 68.panta ceturtais daļas izcelsmi un šo 50 deputātu prasību pamatojumu, protams, ir jāvērtē tā darba grupa, kas radīja 68.panta ceturto daļu, tātad jāvērtē vēsturiski un, protams, šobrīd teleoloģiski, tātad konstitucionālās interpretācijas ietvaros, nevis kā to piedāvāja sūdzības iesniedzēju pārstāvis, sašaurināti vai paplašināti, tātad mehāniski. Tas nav iespējams mehāniski.

Universitātē mēs runājam par konstitucionālu interpretāciju, kā par atsevišķu interpretācijas paņēmienu. Jāmēģina saprast, kāpēc darba grupa to izvēlējās un tādēļ arī Saeima ir iesniegusi un godātā tiesa ir pieņēmusi arī materiālus. Tātad darba grupas protokolus, kā arī tiesību zinātnieka

Egīla Levita, Eiropas Kopienu tiesas tiesneša, kas pārstāv tur Latviju atzinumu, kas ir adresāts Tieslietu ministrijai 25.aprīlī 2001.gadā, kurā, tāpat, pirmkārt, jau Levita kungs norāda 7. šī atzinuma punktā, 5.lappusē, noslēgumā par 68.panta ceturto daļu, ka tas ir juridiski un politiski rūpīgi izsvērts, īpaši jānorāda uz izvērsto un saprātīgi argumentēto pamatojumu, tāpat tas ir par darba grupas materiāliem. Taču vienlaikus, veltot šo atzinumu tai projekta versijai, kurā 68.panta tajā brīdī trešā, kas šobrīd ceturta daļa, norāda, ka, ja to pieprasa vismaz puse Saeimas locekļu, izmaiņas Latvijas dalības nosacījumos Eiropas Savienībā izlemjams tautas nobalsošanā, tāpat bez būtiskuma kvalifikācijas. Šeit tiesību zinātnieks Egils Levits norāda, ka šī ir... šīs piedāvātās normas ir projekta vājā vieta. Un iesniegtā atzinumā, kas ir tiesas atzinumos 4.lappusē, ir skaidri norādīts tāpat, ka patlaban nevienā ES dalībvalstī nav noteikts, ka šāds jautājums obligāti būtu jānodod tautas nobalsošanā. Nekur nav obligāts referendums par būtiskiem vai izmaiņām vispār. Un piedāvātais tā laika 68. panta trešās daļas noregulējums, kas šobrīd ir analogs ar ceturto, pēc būtības salīdzināms ar pašreizējo Dānijas situāciju. Latvija ar to sev rezervētu papildus tiesības, tāpat kā vēl vienu papildus elementu pēc tam, kad tās valdība jau būtu piekritusi attiecīgajiem pamatlīguma grozījumiem, es citēju, tomēr vēl bloķēt visu pārējo dalībvalstu akceptētās līguma izmaiņas. Tāpat bez būtiskuma kvalifikācijas, kā norāda tiesību zinātnieks Levits, vienīgās šaubas ir radušās par iespējamām politiskām konsekvencēm, kuras varētu radīt priekšā liktās šī 68.panta daļa. Un tieši tādēļ arī darba grupa savā gala ziņojumā, ņemot vērā, acīmredzot šos iebildumus, ir iekļāvusi kvalifikāciju – 50 deputāti un būtiskas izmaiņas.

Mēs konstatējam, ka nav iespējams prasīt vai izvirzīt šo konstitucionālo sūdzību, ignorējot likuma tiešu normu, Satversmes panta tiešu normu, tāpat bez 50 deputātu tiesas prasības un tāpat ir pilnīgi skaidrs, ka acīmredzot 68.panta ceturta daļa šeit nevarētu tikt iedarbināta.

Protams, jautājums ir par 77.panta izmantošanu un šajā ziņā jāsaprot debatēs man nācās ar skumjām konstatēt, ka acīmredzot pārstāvji vai sūdzības iesniedzēju pārstāvji nav rūpīgi iepazīšies ar jau pieejamo Satversmes tiesas 3.marta sēdes stenogrammu, jo tajā ne ar pušplēstu vārdu nav norādīts tas, ko mēģina šobrīd debatēs apgalvot sūdzības iesniedzēju pārstāvji, proti, ka it kā Saeima būtu noliegusi, ka vispār būtu pastāvējis 77.panta tests, proti, tāpat, ka būtu vērtēts, vai pieņemtā norma atbilst vai neatbilst 1. un 2. Satversmes panta kritērijiem.

Godātā tiesa! Par to, šķiet, pat nebūtu vispār jāpakavējas, par to nebūtu nepieciešams runāt, jo Satversmes 1. un 2.panta tests notiek, kā tas ir vispār zināms, katra normatīva akta pieņemšanas gaitā. Katra normatīva akta pieņemšana Saeimā tiek testēta, vai tas atbilst normatīvo aktu hierarhijai, vai tas principā atbilst Satversmes 1. un 2.panta prasībām. Tāpat tajā skaitā šai prasībai, kuru it kā sūdzības iesniedzēju ieskatā Saeima nav ņēmusi vērā. Noteikti tam nevar piekrist, kā debatēs šeit izskanēja, tā tas neparādās lietas materiālos un tā tas arī nav praksē – Saeima ir vērtējusi arī Lisabonas līguma ratifikācijas kontekstā ar... ratifikācijas ietvaros 1. un 2.panta iedarbību.

Ja jūs uzskatīti, ka ir nepieciešama atsevišķa procedūra, tad visticamāk ir skaidrs, ka jūs sacītu: parādieliet to materiālu, kur ir apvilksis ķeksītis, ka ir iziets cauri 1. un 2.pantam. Bet, kā jau ir norādīts tiesas izmeklēšanas gaitā šeit tiesas zālē, 1. un 2.panta tests notiek ne tikai plenārsēdē, kur kāds deputāts pieceltos un prasītu, kā tad ar 1. un 2.pantu. Nu, protams, ka tas nav nepieciešams. Tas nav nepieciešams katras normas pieņemšanas ietvaros. Ja Juridiskais birojs, pirmkārt tāpat jau izpildvara, Ministru kabinets, kas iesniedza projektu, Juridiskais birojs, atbildīgās komisijas, Ārlietu, Eiropas lietu komisija, Juridiskā komisija konstatē, ka šis akts ir pieņemams plenārsēdē, tad plenārsēde, paļaujoties uz kvalificētu viedokli, pieņem šo lēmumu. 1., 2.panta tests ir noticis. Un tāpat

77.pants nav jāiedarbina. Lisabonas līgums nesamazina Latvijas suverenitāti, kā es arī to centos pirms mirkļa izklāstīt.

Pārejot pie otrās sūdzības maldīgās daļas, proti, par to, ka būtu kaut kādā veidā Lisabonas līgums samazinājis vai apgrūtinājis Latvijas ietekmi uz lēmumu pieņemšanas procedūru Eiropas Savienībā, tad šeit jāsaprot, ka sūdzības iesniedzēji ir barojuši tiesu ar kļūdainiem apgalvojumiem vai kļūdainiem pieņēmumiem.

Tāpat kā līdz šim Eiropas Padomē visbiežāk izmantotā procedūra, arī Lisabonas līgumā ir paredzēta kārtība ar kvalificēto balsu vairākumu. Gan šobrīd, gan pēc Lisabonas līguma. Tas, ka ir mainījies šī kvalificētās balsošanas kārtība, nekādā ziņā nemazina Latvijas tiesības piedalīties šajā procedūrā. Latvijas loma tur nav samazināta. Tieši tāpat kā tas ir darīts līdz šim.

Iepriekšējā tiesas sēdē arī pieaicinātās personas, tātad eksperti norādījuši, ka šī jaunā kvalificētā balsošanas kārtība nemaina ne mazo, ne lielo dalībvalstu ietekmi lēmumu pieņemšanas procedūrā.

Un, kā piemēru šim apgalvojumam es vēlētos izmantot, tātad jau arī godātās tiesas lēmumu kārtībā uzdots jautājums par Eiropas prokuroru, kura ieviešanu vai kura, tātad reglamentāciju mēs arī varam redzēt Lisabonas līgumā. 68.E pants paredz, ka padome var, no šobrīd pastāvošās prokuratūras sadarbības padomes Eiropas prokuratūru. Taču godātā tiesa, godātie sūdzības iesniedzēji, prokuratūras izveidošanas procedūrai padome pieņem vienprātīgu lēmumu, tātad šeit joprojām Latvijai paliek veto tiesība.

Un tieši tāpat arī Eiropas prokuratūra, ja tā tiktu radīta, tās kompetences paplašināšana, saskaņā ar Lisabonas līgumu, kas tātad, izskatītu iespējams, smagus noziegumus pārrobežu aspektā, tātad noziegumus attiecībā uz personām, kas ir izdarījušas vairāk kā vienu... tātad noziegumu pret vairāk kā vienu dalībvalsti un pret šiem nozieguma līdzdalībniekiem, tātad, kur pastāvētu Eiropas Savienībā pārrobežu aspekts. Vienalga, tātad, ja arī šāds kompetenču palielinājums tiktu piemērots, tad Eiropas Padomei būtu jāpieņem atkal jau vienprātīgs lēmums. Latvija varētu paust savu viedokli, arī šajā jautājumā.

Nu, un, protams, tātad ir ārkārtīgi svarīgi gaisināt mūsu maldību, kura arī atkal mēģina šeit radīt, godātie sūdzības iesniedzēji, pārstāvji, proti, par to, ka Latvija, lūk, zaudēs savu komisāru un šodien, atbildot uz jautājumu, skanēja, manuprāt, ārkārtīgi interesants formulējums, tātad, dalībvalstij būt bez komisāra, tas ir kā modernam cilvēkam būt bez telefona.

Jāsaka, ka komisāra funkcija nav būt par telefonu un nav būt par Latvijas pārstāvi Eiropas Savienībā. Tā ir maldība, kas radusies varbūt tādēļ, ka mums ļoti labs komisārs, ka mūsu piedāvātais Piebalga kungs ir ne tikai aktīvs savā jomā, proti, Eiropas Savienības enerģētikā, bet gluži vienkārši arī labprāt Latvijā stāsta par Eiropas Savienību un tāpēc varbūt cilvēkiem rada maldīgu iespaidu, ka viņš ir tāds kā vēstnesis, tāds kā sūtnis. Tā ir maldība. Eiropas komisārs nav dalībvalsts sūtnis un, jāsaprot, ka Eiropas komisāra funkcijas vai komisijas funkcijas vai kompetence ir pavisam citas. Tātad, Eiropas Komisija joprojām būs izpildinstitūcija, kurā katram komisāram ir deleģēta noteikta joma un tās bažas, kuras pauda sūdzības iesniedzēji, jāsaprot, ar prieku varam konstatēt, ka šīs bažas arī mēs varam kļūdēt, proti, ka, tātad sākotnēji Lisabonas līgums paredzēja kārtību, ne tūlīt, bet tātad pēc vairākiem gadiem, kurā dalībvalstīm vairs nebūs katram savu iespēju izvirzīt savu pārstāvi, bet būs kvalificēts to divu trešdaļu, tikai no visu dalībvalstu kopējā skaita, komisāru skaits.

Labā ziņa, godātie sūdzības iesniedzēji, ir tā, ka 2008.gada 11.-12.decembrī Eiro Padomē Briselē, ir panākta vienošanās, kas attiecās, tātad uz atsevišķiem līguma jautājumiem un tai skaitā

arī jautājumā par komisāru skaitu, proti, tātad pagājušā gada decembrī Eiro padome ir piekritusi, ka Lisabonas līgums stāsies spēkā un, tātad, saskaņā ar šīm nepieciešamajām procedūrām ir nepieciešamas... būs pieņemts lēmums, ka tā rezultātā komisijas sastāvā arī turpmāk būs katras dalībvalsts valsts piederīgais. Tas nozīmē, ka sūdzības iesniedzēji var neuztraukties, viss būs kārtībā. Arī tagad Latvija varēs deleģēt savu pārstāvi un tas nebūs tā, ka tātad, pēc vienprātības, tātad pēc vienlīdzības principa, kā tas ir paredzēts šobrīd paredzēts Lisabonas līgumā... Ja Lisabonas līgums stāsies spēkā, arī turpmāk Latvijai būs savs pārstāvis, kurš varēs mūsu kvalificēti informēt par lietām.

Nu, Godātā tiesa, manuprāt, viena no pamatlietām, uz kuru faktiski būtu jākoncentrējas šādas sūdzības gadījumā, ja patiešām vēlētos šo jautājumu pacelt nopietni un ja saskatītu šeit problēmu, protams, būtu cilvēktiesības, tā ir galvenā dimensija, ka tiesiskā iekārtā starp personu, starp individu un starp valsti pastāv...cilvēktiesībām šajā sūdzībā netika veltīts nu faktiski nekas vai gandrīz nekas un nekāda uzmanība netika veltīta.

Un tika kļūdaini interpretēts, kādas sekas tad varētu darīt, vai pat faktiski tas tika apiets un netika atbildēts uz jautājumiem, kādas sekas būs, ko darīs Eiropas Cilvēktiesību harta, kas tas par brīnumu vispār un kāpēc Savienībai būtu jāpievienojas Eiropas Cilvēktiesību konvencijai. Labi tas ir, vai slikti un kā viņa var iestāties Konvencijā... Šādi maldīgi apgalvojumi tika apcīlāti tiesas sēdē.

Bet, godātā tiesa! Saeima uzskata, ka Lisabonas līgums tieši cilvēktiesību dimensijas ietvaros dod papildu tiesības katram Latvijas individam. Proti, tātad pievienošanās Eiropas Cilvēktiesību konvencijai noteikti nevar tikt interpretēta kā demokrātijas mazināšana. Ja Savienība jau pašlaik spēkā esošajā redakcijā – Līgums par Eiropas Savienību – ietver īpašu norādi, ka Savienība respektē cilvēktiesības. Un arī Eiropas Kopienu tiesa savā praksē ir izmantojusi Cilvēktiesību Konvenciju. Tātad jūs sakāt, ka Eiropas Kopienu tiesa ir tātad kā Eiropas Savienības integrācijas motors, tad ziņiet, ka šis motors respektē Cilvēktiesību Konvenciju. Lietās 4/73-0 – pret komisiju, kur tiesa norāda, ka tiesai ir pienākums ņemt vērā dalībvalsts kopīgās institucionālās tradīcijas cita starpā un tāpēc tiesa nevar akceptēt aktus, kas neatbilst šo valstu konstitūcijās atzītajām un aizsargātajām pamattiesībām. Līdzīgā veidā starptautiski cilvēktiesību aizsardzības līgumi, kuru izstrādē dalībvalstis ir parakstījušas... dalībvalstis ir piedalījušās... var kalpot kā vadlīnijas Kopienas tiesībās. Tātad cilvēktiesības ir un paliek Eiropas Kopienu tiesas būtisks avots, pamatavots. Lietā 44/79 Lizalote Hauer pret Rainland Falcas zemi citēju: “tiesības uz īpašumu Kopienas tiesiskā kārtībā tiek garantētas saskaņā ar dalībvalstu konstitūciju kopējiem principiem, kas ir ietverti Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību Konvencijas 1.protokolā” Tātad Eiropas Kopienu tiesa jau izmanto Eiropas Cilvēktiesību konvencijas materiālus.

Un, protams, ka pievienošanās Cilvēktiesību konvencijai nekādā veidā nesamazina Latvijas cilvēku, Latvijas individu tiesības. vēl jo vairāk. To tiesības ir nostiprinātas un mūsu tiesības ir un arī paliks pēc Lisabonas līguma vērsties Eiropas Kopienu tiesā.

Šeit mēs nonākam pie ļoti svarīga jautājuma, kurš arī tika pacelts tiesas sēdē un par kuru atkal ir jāatzīst, ka ir acīmredzot maldīgs priekšstats, proti, ka ar Lisabonas līgumu, šķiet, ka tiktu radīta kaut kāda jauna īpaša tiesas institūcija.

Godāta tiesa jau jautāja par to, ko ir gribējis teikt savā precizējumā, it kā precizējumā... vai tātad uzlabojumā sūdzības iesniedzējs 16.lappusē norādot, ka tiek radīta Eiropas tiesu palāta. Godīgi sakot, es tādu terminu neatradu latviskajā līguma redakcijā. Varbūt, ka tā ir kļūda tulkojumā, bet varbūt tas ir kāds no kārtējiem maldīgajiem pieņēmumiem, kuru sūdzības iesniedzējs ir radījis, lai radītu mums iespaidu, ka tiek radīta kāda supranacionāla, tātad pār Eiropas Savienību tiesa, kas bū-

tu varbūt kaut kas vēl jaunāks pāri esošajai Eiropas Kopienu tiesai. Un uz jautājumu, kā tad īsti ir ar Eiropas Kopienu tiesas kompetenci, vai tā nav pārāka pār visiem Latvijas tiesu lēmumiem vai pār Latvijas tiesu jurisdikciju... Nu, protams... šis jautājums nav vienkārši atbildams. Tātad, ka te viena būtu augšā, bet ir hierarhiski pakļauta. Tā tas nav, jo tieši tāpat kā ir sadalītas nacionālās kompetences un tieši tāpat kā ir sadalīta... nodalīta kompetence Eiropas Kopienai un Eiropas Savienībai, tieši tā arī ir sadalīta tiesu varas kompetence.

Un godātā tiesa un godātie sūdzības iesniedzēji, Latvijas Satversmes tiesa joprojām un arī pēc Lisabonas līguma pieņemšanas vērtēs Latvijas normu atbilstību Latvijas Satversmei un vispārējiem tiesību principiem.

Godātā tiesa! Tātad mēs uzskatām, Saeima uzskata, ka ar Lisabonas Līguma ratifikāciju pievienojoties Lisabonas līgumam, tāpat kā to izdarījušas 18 citas Eiropas Savienības dalībvalstis, Latvija nekādā ziņā nav pasliktinājusi savu dalību Eiropas Savienībā, nav radījusi apdraudējumus Latvijas tautai, nekādā ziņā nav aizskārusi Satversmes pamatkodolu un nerada līdž ar to tiesības šai konstitucionālajā sūdzībā prasītajam institūtam tautas nobalsošanai.

Ņemot vērā augstāk minēto, es lūdzu šo prasību noraidīt.

Paldies.

G.Kūtris.

Līdz ar to pasludinu tiesu debates par slēgtām.

Vai lietas dalībniekiem ir vēlēšanās izteikt repliku?

Lūdzu, pieteikuma iesniedzējiem.

E.Jansons.

Jā, godātā tiesa! Es ļoti īsi.

Klausoties Saeimas pārstāvja runā, man ir tāda sajūta, ka es esmu izdarījis īpašu noziegumu pret Latvijas tautu, jo es esmu reklamējis šajā Satversmes tiesas zālē Latviju nevis Eiropas Savienību, jā, kā es dzirdu no Saeimas pārstāvja, kurš reklamē Eiropas Savienību un mēģina iestāstīt man pretējo.

Un acīmredzot man kā indivīdam beidzot ir jānostājas pareizības pusē, Eiropas Savienībā, un, latviski runājot, vienkārši valsts ir jāpaņem priekšā.

Kā piemēru es gribētu minēt par to Cilvēktiesību hartu.

G.Kūtris.

Es atvainojos, replikā nerunā otrreiz tiesu debatēs, bet pasaka, kuram otras puses izteiktajam viedoklim nepiekrīt, ir nepareizi kaut kas pateikts.

E.Jansons.

Es pietuvinos tam apgalvojumam no Saeimas pārstāvja puses, ka it kā parakstot Lisabonas līgumu Cilvēktiesību harta, kurai mēs jau faktiski esam pievienojušies, negrozīs Satversmi.

Dabiski, man rodas tāds konkrēts jautājums, uz kuru es pats arī droši vien esmu gatavs atbildēt tikai tāpēc, ka Saeimas pārstāvis acīmredzot traktēs to savādāk.. Tātad 110.pants Satversmē pasaka tā: valsts aizsargā un atbalsta laulību, savienību starp vīrieti un sievieti... starp vīrieti un sievieti... tas ir Satversmē rakstīts, un manā izpratnē ģimenes pamatā ir tiešām laulība starp vīrieti un sievieti.

Cilvēktiesību harta atkal pasaka tā, ka ikvienai personai ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību. Kā mēs zinām, Eiropas Savienībā dažās valstīs pat ir atļautas tā saucamās viendzimuma laulības. Un šajā gadījumā ne velti es arī uzdevu pagājušajā reizē tādu jautājumu – vai Eiropas Kopienu tiesas lēmumi ir augstāki par dalībvalstu tiesu lēmumiem. Tik tiešām mēs šajā zālē dzirdējām, ka Eiropas Kopienu tiesas lēmumi, it īpaši tajās kompetenču jomās, kas tiek nodotas par jaunu, kur ir arī ģimenes dzīve, starp citu, tad Eiropas Kopienas Tiesa... nevajag smaidīt... Eiropas Kopienu tiesas lēmums šajā sakarībā un ir arī piemēri, kur cilvēktiesību pārkāpumi tieši Latvijā netiek konstatēti, bet Eiropas Savienībā tiek konstatēti, aptuveni izskatīsies tā.... Ka kaut kādā brīdī nāksies mums atgriezties atpakaļ pie šī jautājuma, kaut vai Trivialo lietā, kas saucas „ģimenes dzīve”, kur dalībvalstis pieņem sekojošu lēmumu, ka tagad ar kvalificēto balsu vairākumu, ziniet, ir atļauts arī tādas un tādas laulības un cienījamās dalībvalstis, līdz ar to, ka tā ir mūsu kompetence un tā ir ekskluzīva kompetence, jums būs jāgroza Satversme. Ko tādā gadījumā reklamators, vai tā saucamais Saeimas pārstāvis teiks, ka tas iestāsies varbūt nevis šodien, bet iestāsies pēc kaut kāda brīža?

Tāpat Satversmi skars ne tikai panti, par kuriem es stāstu, bet Satversmi skars jebkurš nākošais pants, kura kompetence šodien ar Lisabonas līguma ratifikāciju tiek nodota Eiropas Savienībai.

Un ja es runāju kā uzņēmējs, tad ir jāsaprot arī tas, ka uzņēmējdarbībā katrs cīnās ne tikai par savu ģimeni, bet cīnās arī par to, vai tā labklājība vairojas ne tikai vārdos, bet arī darbos.

Ņemot vērā, ka to kompetenču nodošana Eiropas Savienībai ir biznesa nevis kultūras, bet biznesa un ņemot vērā, ka soda sistēma Eiropas Savienībā šodien būs daudz smagāka ar Lisabonas līgumu, jo sods tiks uzlikts uzreiz, piemērs ir ļoti labi redzams, cukura industrija, kurā par Latvijas cukura pārpalikumu mums nācās samaksāt vai nu 12 miljonus vai nu atteikties no šīs te nozares vispār. Līdz ar to, ja min konkrētus piemērus, nevis juridiskos terminus, tad Saeimas pārstāvim ir jābūt gatavam atbildēt, ko mēs darīsim brīdī, kad to kompetenču pārņemšanu uzspiedīs piespiedu kārtā Satversmi grozīt dažos punktos.

Un pēdējais, ko es droši vien gribēju pateikt ir tas, ka pilnīgi iespējams, ka Satversme nav uzrakstījusi vai precīzi aprakstījusi tādu pantu kombināciju, kurā man kā indivīdam būtu tiesības izteikties par Lisabonas līgumu. Jo tur neiet runa nedz par Lisabonas līgumu, nedz arī par konstrukciju, kādēļ es varētu celt prasību.

Manā skatījumā šī te aizbildināšanās ar tiem 50 deputātiem latviski runājot izskatās tā, ka 50 deputāti ir piešķīruši sev tiesības izlemt – nodot tautai nobalsot, vai nenodot. Man liekas, ka tas ir nepareizi svaru kausos salikti svāri un jābūt ir tieši otrādi. Nevis 50 deputātiem ir tiesības izlemt nodot vai nenodot, bet ir viņiem ir pienākums nodot nobalsot.

Paldies jums.

B. Butulis.

Godātā tiesa! Man būs piecas īsas piezīmītes pie Saeimas pārstāvja teiktā.

Pirmkārt, ja Lisabonas līgums nesamazinātu mazo valstu tiesības un ietekmi lēmumu pieņemšanā, kā gan viņš varētu sasniegt šo te efektivitāti, institucionālās efektizācijas mērķi. Manuprāt, tas izriet no elementāras loģikas.

Otrkārt. Pats Saeimas pārstāvis atzina un uzsvēra šīs te izmaiņas kā pamattiesību hartu un viena miliona eiropiešu tiesības ierosināt leģislatīvā akta izstrādi kā ļoti būtiskus un nozīmīgas tiesības Eiropas Savienībā. Pilnīgi piekrtu. Taču tās ir būtiskas arī 68.panta 4.daļas izpratnē.

Otrs. Atbilstoši Saeimas pārstāvja sniegtais 68.panta 4. daļas argumentācijā mēs vārdu „būtisks” vienkārši varam izņemt ārā. Satversmes tiesa var pati par to pārliecināties. Manuprāt, tas ir acīmredzams. Un šī te argumentācija pārkāpj arī darba grupas atzinumu, darba grupas, kas izstrādāja šo te 68.panta 4.daļu secinājumu, kas ir gala ziņojumā ietverts, ka 50 deputāti nevar nodot nebūtiskas izmaiņas tautas nobalsošanai. Manuprāt, pie šādas konstrukcijas, ka netiek nekāds izvērtējums veikts, būtisks vai nebūtisks, ir tikai sirdsapziņas kategorija. Šāda te interpretācija nonāk pretrunā ar šo te darba grupas atzinumu.

Tad vēl viens aspekts, ko norādīja, ka attiecībā uz šo te 2.pantu visu laiku tika vērtēts šī te likuma atbilstība 2.pantam. Teiksim, gan Juridiskajā birojā, gan atbildīgajās komisijās. Taču kāpēc tad netika vērtēts šis te būtiskums?

Un pēdējais, ko es gribu teikt. Var jau ar visādām dažādām juridiskām metodēm mēģināt pamatot, ka Eiropas Savienība netuvinās valstiskam veidojumam, ka Eiropas Savienībā nenotiek federalizācija, ka Latvijas ietekme nesamazinās, taču, kā rāda vēsture, tad šādi te konstitucionāli pārgrupējumi vienmēr ir pavadīti ar dažādām juridiskām argumentācijām, piemēram, 1934.gada 15.maija Ulmaņa apvērsums. Lai viņu attaisnotu, tika izstrādāta *negotiorum gestio* teorija publiskajās tiesībās. Taču visas šīs teorijas apvieno viena kopīga iezīme. Paejot zināmam laikam viņas visas tiek asi kritizētas un pat nosodītas.

Tas man ir viss.

G.Kūtris.

Skačkova kungs.

D.Skačkovs.

Man ir četras īsas replikas.

Vispirms man liekas, ka Saeimas pārstāvis vai nu kļūdās vai tiesu maldina sakot, ka mēs balstām savu suverenitātes izpratni tikai uz Žana Bodēna atziņām un tā izpratne neatbilst starptautisko tiesību principiem. Pašā pirmajā izskatīšanas dienā es atsaucos uz ANO deklarāciju par starptautiskajiem tiesību principiem un par katras valsts tiesībām izstāties no Savienības bez ietekmes no ārpuses. Tā kā tas ir kļūdainis un maldīgs apgalvojums.

Otrs. Manuprāt, diezgan absurdi skan apgalvojums par to, ka Saeima vienmēr pārbauda normatīvo aktu atbilstību Satversmes 1. un 2.pantam. Ja tā tas būtu, tad droši vien, ka Satversmes tiesa nebūtu nepieciešama. Droši vien, ka tiesas prakses rāda tieši pretēju ainu, ka ne vienmēr tāds tests notiek.

Treškārt. Paldies cienījamajam Saeimas pārstāvim par piemēru attiecībā uz vienu miljonu. Tik tiešām. Mēs neiebilstam pret šādu novelu likumdošanā, bet, kā jau es minēju, šīs tiesības, šīs iniciatīvas realizācija nav aprakstīta līgumā. Tur nav procedūras un līdz ar to tā ir viena no tām formālajām, deklaratīvajām, dekoratīvajām normām, par kurām es runāju debatēs.

Un ceturtkārt. patiešām šeit bija ļoti daudz juridiskās sofistikas attiecībā uz to, kā un kāpēc nemazinās suverenitāte. Es atļaušos arī izmantot vēsturi. Kad dažādu valstu kolaboracionisti sadarbojās ar okupantiem, tad viņi arī runāja par to, ka suverenitāte nemazinās un tas veicina vienotās Eiropas veidošanos.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies. Saeimas pārstāvim vārds replikai.

L.Liepa.

Tas nebūtu bijis nepieciešams, jo es jau esmu visu sacījis. Bet vienu lietu gan es tomēr gribētu atzīmēt.

Godātā tiesa, es rūpīgi vēlreiz pārgāju cauri Lisabonas līguma 2.a., b. un 2.c panta normām un es nekur neatradu norādi, ka ģimenes dzīve būtu deleģēta Eiropas Savienībai. Tātad atkal jau gadījums, kurā tiek izvirzīti neargumentēti, kļūdaini pieņēmumi.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies. Replikas ir izskanējušas.

Tiesa paziņo, ka Satversmes tiesas spriedums tiks pasludināts 7.aprīlī, otrdien, pulksten 10.00 šajā zālē.

Sēde beigusies.

Stenogrāfiste

M.Ceļmalniece

Tiesas sēžu sekretāre

L.Rozentāle